

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการสร้างรูปแบบเครือข่ายและเส้นทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์แถบลุ่มน้ำโขง
(ไทย-ลาว-เวียดนาม) บนเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12

สู่มรดกทางวัฒนธรรมร่วมในอาเซียน

The project created a network of ethnic culture,
the Mekong River Basin on Route 8 Route 12 and Route 9
to heritage and culture of ASEAN.

โดย นางสาวพนิดา ยงพิทยาพงศ์

นายวีระศักดิ์ จุลดาลัย

มหาวิทยาลัยนครพนม

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ตามมติคณะรัฐมนตรี

ปีงบประมาณ 2557

มหาวิทยาลัยนครพนม
NAKHON PHANOM UNIVERSITY

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัย เรื่อง โครงการสร้างรูปแบบเครือข่ายและเส้นทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์
แถบลุ่มน้ำโขง (ไทย-ลาว-เวียดนาม) บนแถบเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12 สู่
มรดกวัฒนธรรมร่วมในอาเซียน ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี 2557

การศึกษานี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีเพราะได้รับความกรุณาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายภาคส่วน
นับตั้งแต่สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ซึ่งเป็นกำลังหลักสำคัญในการสนับสนุน
กระบวนการวิจัยให้สมบูรณ์ตามขั้นตอนวิธีการวิจัย และงานวิจัยครั้งนี้จะสำเร็จไม่ได้หากขาด
หน่วยงานสนับสนุนพื้นที่ ซึ่งได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนมและมุกดาหาร
หอการค้าจังหวัดนครพนมและมุกดาหาร ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวของทั้ง 2 จังหวัด และกลุ่ม
ชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ให้ข้อมูลเชิงลึก และผู้ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในพื้นที่บนเส้นทาง R8 R9
และ R12 ที่ต้องขอบคุณเป็นอย่างสูงคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ซึ่งได้ให้ข้อมูลงานวิจัยที่ผ่านมา
ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการทำงานวิจัยฉบับนี้ ขอขอบคุณหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการทั้งใน
จังหวัดนครพนม มุกดาหาร สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐสังคมนิยม
เวียดนาม ที่อำนวยความสะดวกตลอดระยะเวลาการลงพื้นที่เก็บข้อมูลงานวิจัย และขอขอบคุณผู้ร่วม
วิเคราะห์ผลในเวทีสรุปผลการศึกษาเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเส้นทางใหม่
และสุดท้ายขอขอบคุณผู้บริหารมหาวิทยาลัยนครพนม คณบดีคณะครุศาสตร์ และคณบดีคณะ
วิทยาการจัดการและเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกให้คณะผู้วิจัยได้เดินทางไปเก็บข้อมูล
งานวิจัยในต่างประเทศ

หากงานวิจัยครั้งนี้ส่งผลถึงทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสังคมและ
วัฒนธรรมบนเส้นทาง R8 R9 และ R12 และทำให้ผู้คนในกลุ่มประเทศนี้ได้เรียนรู้เข้าใจกันผ่านมิติ
ของการท่องเที่ยว และส่งผลถึงการพัฒนาภูมิภาคในอนาคต คุณประโยชน์ได้นั้นส่งผลต่อประโยชน์
ส่วนรวม คณะวิจัยขอขอบคุณประโยชน์นั้นกับทุกท่านที่เกี่ยวข้อง ส่วนขอบบพร่องในการศึกษาวิจัย
ครั้งนี้ คณะวิจัยขอรับไว้ และจะนำไปสู่ข้อปรับปรุงในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

คณะผู้วิจัย
มกราคม 2559

มหาวิทยาลัยนครพนม
NAKHON PHANOM UNIVERSITY

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : โครงการสร้างรูปแบบเครือข่ายและเส้นทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์แถบลุ่มน้ำโขง (ไทย-ลาว-เวียดนาม) บนแถบเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12 สู่มรดกวัฒนธรรมร่วมในอาเซียน

ระยะเวลาทำการวิจัย 24 เดือน ตั้งแต่ เดือนกุมภาพันธ์ 2557 ถึง เดือนมกราคม 2559

คณะผู้วิจัย : นางสาวพณิธา ยงพิทยาพงศ์
คณะวิทยาการจัดการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยนครพนม
167 หมู่ 8 ตำบลนาราชควาย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
โทรศัพท์ 0-4258-7201
นายวีระศักดิ์ จุลดาลัย
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม
167 หมู่ 8 ตำบลนาราชควาย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
โทรศัพท์ 0-4258-7100

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งศึกษาเรื่องราว (Story) ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และแหล่งท่องเที่ยวที่มีความทรงจำร่วมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ บนเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12 ซึ่งเชื่อมโยงจากนครพนม-มุกดาหาร สู่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สู่เครือข่ายเส้นทางการท่องเที่ยวทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยนำแนวคิดความทรงจำทางสังคม (Social memory) เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่มีในแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดคุณค่าและมูลค่าในแหล่งท่องเที่ยว

การศึกษาพบว่า คุณค่าในแหล่งท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัด นครพนม-มุกดาหาร คือ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งการศึกษาพบว่าความทรงจำร่วมในแหล่งท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ ผูกพันกันระหว่างกัน ใน 3 ประเทศ มี 4 ด้าน คือ 1. ความทรงจำร่วมเกี่ยวกับบรรพบุรุษตั้งแต่ยุคสงครามอินโดจีนในการกอบกู้เอกราช สู้รบกับมหาอำนาจ และการอพยพหนีสงครามจนก่อให้เกิดเป็นชุมชนสองฝั่งโขง ที่มีความเชื่อ ความศรัทธา และความผูกพันร่วมกัน ของผู้คนในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง 2. ความทรงจำร่วมในเรื่องชาติพันธุ์ชาวภูไท 3. ความทรงจำร่วมในความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และ 4 ความทรงจำร่วมในทรัพยากรธรรมชาติตามลุ่มน้ำโขง ด้านการเพิ่มมูลค่าในแหล่งท่องเที่ยวจากความทรงจำร่วมดังกล่าว การศึกษาพบว่ามีเส้นทางในการท่องเที่ยวตามความทรงจำร่วมใน 4 เส้นทาง ตามเส้นทาง R8 R 9 และ R 12 ดังนี้

เส้นทางที่ 1 สกลนคร - นครพนม - มุกดาหาร - สะหวันนะเขต - เมืองวิงห์-กวางบิ่ง (4 วัน 3 คืน) ไหว้พระธาตุเชิงชุม - ชมหอระฆังเวียดนาม - ไหว้พระธาตุเรณู-ไหว้พระธาตุพนม - ชมวัดสองคอน - พิพิธภัณฑ์ท่านหนูฮัก - พักที่มุกดาหาร - ข้ามสะพานมิตรภาพแห่งที่ 2 - ชมพิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์ - พระธาตุศรีโคตรบอง - เทียวถ้ำกองลอง - พักที่แขวงบลีคำไซ (เส้นทาง R 8) - เดินทางสู่เมืองวิงห์ - ชมบ้านลุงโฮจิมินห์ - พิพิธภัณฑ์ กวีเหวียนยู - เดินทางสู่เมืองกวางบิ่ง - เทียวชมถ้ำฟองยา-เดินทางกลับ

เส้นทางที่ 2 สกลนคร – นครพนม – คำม่วน – สหวันนะเขต – มุกดาหาร (4 วัน 3 คืน) โดยไหว้พระธาตุเชิงชุม – พระธาตุเรณู -พระธาตุพนม -ล่องเรือชมโขง -พักที่นครพนม – เทียวถ้ำก่องลม – พักที่แขวงบอลิคำไซ (เส้นทาง R8) – เดินทางกลับแขวงคำม่วน - ชมอนุสรณ์สถานเจ้าสุภานุวงศ์ - ไหว้พระธาตุศรีโคตรบอง – เดินทางเข้าสู่แขวงสหวันนะเขต - ชมพิพิธภัณฑโฮจิมินห์ - พระธาตุอิงฮัง – พักที่แขวงสหวันนะเขต - ข้ามสะพานมิตรภาพแห่งที่ 2-เที่ยวตลาดอินโดจีน-ชมพิพิธภัณฑท่านหนูฮัก – วัดสองคอน - เดินทางกลับ

เส้นทางที่ 3 เวียดนาม – คำม่วน – สหวันนะเขต – มุกดาหาร – สกลนคร – นครพนม (4 วัน 3 คืน) เดินทางจากเวียดนามตามเส้นทาง R 12 เข้าเมืองคำม่วน-ชมอนุสรณ์สถานเจ้าสุภานุวงศ์ – เดินทางตามเส้นทางสาย 11 คำม่วน สหวันนะเขต - ชมพิพิธภัณฑโฮจิมินห์ – พักที่สหวันนะเขต-เดินทางข้ามสะพานมิตรภาพแห่งที่ 2- ชมพิพิธภัณฑท่านหนูฮัก- วัดสองคอน – ไหว้พระธาตุพนม – ไหว้พระธาตุเรณู – เข้าพักที่สกลนคร - ชมพิพิธภัณฑภูปาน – ไหว้พระธาตุเชิงชุม – เดินทางต่อไปที่จังหวัดนครพนม - ชมหมู่บ้านมิตรภาพไทย เวียดนาม (บ้านลุงโฮ) – หอนาฬิกาเวียดนาม - เดินทางกลับ

เส้นทางที่ 4 กวางจิ – สหวันนะเขต-คำม่วน-นครพนม-สกลนคร-มุกดาหาร (4 วัน 3 คืน) เดินทางจากกวางจิตรงตามเส้นทาง R 9 –เข้าแขวงสหวันนะเขต-เดินทางต่อเส้นทางสาย 11 ไปคำม่วน-ชมพิพิธภัณฑโฮจิมินห์ – ชมอนุสรณ์สถานเจ้าสุภานุวงศ์-พักที่เมืองท่าแขก-เดินทางข้ามสะพานมิตรภาพแห่งที่ 3 - เข้าจังหวัดนครพนมชมหมู่บ้านมิตรภาพไทย – เวียดนาม(บ้านลุงโฮ) - ชมหอนาฬิกาเวียดนาม – เดินทางต่อไปยังจังหวัดสกลนคร – ชมอาสนะวิหารท่าแร่ – พิพิธภัณฑภูปาน –ไหว้พระธาตุเชิงชุม – ชมหอรบขึงเวียดนาม - พักที่สกลนคร – เดินทางสู่จังหวัดมุกดาหาร – ชมวัดสองคอน - พิพิธภัณฑท่านหนูฮัก – เที่ยวตลาดอินโดจีน – ชมหอแก้ว-เดินทางกลับ

ข้อเสนอแนะในการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าในแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม - มุกดาหาร ในการศึกษาครั้งนี้ คือ รัฐบาล ผู้ประกอบการ และชุมชน ท้องถิ่น ควรสนับสนุนให้มีการสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ เช่น พิพิธภัณฑประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมร่วมไทย-ลาว-เวียดนาม ที่มีเรื่องราวความสัมพันธ์ของผู้คนในกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขง ในเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมร่วมที่สร้างสรรค์ มุ่งให้เกิดการเรียนรู้เพื่อความเข้าใจกันและกัน โดยใช้เส้นทางการท่องเที่ยวที่มีเรื่องราว(Story) ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของคนในภูมิภาคนี้ และควรประชาสัมพันธ์ให้สังคมโลกรับรู้อย่างทั่วถึง โดยมุ่งให้ข้อมูลกับผู้ประกอบการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีเครือข่ายการค้าเนกิจกรรมาในระดับประเทศ และระหว่างประเทศ

สารบัญเรื่อง

กิตติกรรมประกาศ
บทคัดย่อภาษาไทย
สารบัญเรื่อง
สารบัญตาราง
สารบัญภาพ

หน้า

ก

ข

ง

ช

ณ

บทที่ 1 บทนำ

1

วัตถุประสงค์การวิจัย

3

ขอบเขตพื้นที่การวิจัย

3

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

3

กรอบแนวคิดการวิจัย

5

ข้อจำกัดและอุปสรรคในการดำเนินการวิจัย

6

ข้อสังเกตในการดำเนินการวิจัย

6

บทที่ 2 ทฤษฎี แนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

7

แนวคิดเกี่ยวกับชาติพันธุ์ (Ethnicity)

7

ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์

7

อัตลักษณ์ทางสังคม

9

แนวคิดการบริหารจัดการวัฒนธรรม

10

แนวคิดการบริหารจัดการวัฒนธรรม

10

แนวคิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียน

11

แนวคิดการจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรม

12

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

14

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

15

แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

18

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน

21

ความหมายของการท่องเที่ยวชุมชน

21

มิติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน

22

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

25

หลักการและความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

25

แนวคิดในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

26

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

27

วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

28

แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

28

องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

29

มหาวิทยาลัยนครพนม
NAKHON PHANOM UNIVERSITY

ศักยภาพของชุมชนและการบริหารจัดการ	30
ความสำคัญและความจำเป็นในการทำงานกับภาคีที่เกี่ยวข้อง	32
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	37
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	38
ขอบเขตการวิจัยและประชากรที่ใช้ในการศึกษา	38
ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย	38
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	38
การวิเคราะห์ข้อมูล	39
บทที่ 4 บริบทเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12 สู่เส้นทางท่องเที่ยว	41
เส้นทางหมายเลข 8	41
เส้นทางหมายเลข 9	44
เส้นทางหมายเลข 12	47
ระยะทางและสภาพเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12	49
บทที่ 5 บริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบนเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12	53
สู่เครือข่ายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	
บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดนครพนม ประเทศไทย	54
บริบท และศักยภาพของจังหวัดนครพนม ประเทศไทย	55
สถานภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดนครพนม	57
บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดมุกดาหาร ประเทศไทย	58
บริบท และศักยภาพของจังหวัดนครพนม ประเทศไทย	59
สถานภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดนครพนม	63
สถิติการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม และจังหวัดมุกดาหาร	64
บริบทการท่องเที่ยว แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	66
บริบท และศักยภาพของ แขวงคำม่วน สปป.ลาว	67
สถานภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แขวงคำม่วน สปป.ลาว	70
บริบทการท่องเที่ยว แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	71
บริบท และศักยภาพของ แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว	72
ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว	77
บริบทการท่องเที่ยว เมืองหลักซาว แขวงบอลิคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	78
บริบทการท่องเที่ยว เมืองหลักซาว แขวงบอลิคำไซ สปป.ลาว	78

บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดกว๋างบิन्ह สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	83
บริบท และศักยภาพของจังหวัดกว๋างบิन्ह สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	84
บริบทด้านการท่องเที่ยว จังหวัดกว๋างบิन्ह สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	88
บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดกว๋างตริ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	89
บริบท และศักยภาพ จังหวัดกว๋างตริ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	89
ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดกว๋างตริ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	91
บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดเหงะอาน (Nghe An) สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	92
บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดฮาติง สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	97
บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดฮาติง สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	97
บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดดานัง สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	98
บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดเว้ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	99
บทที่ 6 กลุ่มชาติพันธุ์บนเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12	102
ความทรงจำเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์นครพนม – มุกดาหาร และเมืองลาว	102
บริบทและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์นครพนม – มุกดาหาร และเมืองลาว	104
กลุ่มชาติพันธุ์ไทยแสก บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ประเทศไทย	104
กลุ่มชาติพันธุ์ไทยข่า บ้านหนองยาง ตำบลชะโนดน้อย อำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ประเทศไทย	130
กลุ่มชาติพันธุ์ลาวลุ่ม บ้านโพธิ์ท่า เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	152
กลุ่มชาติพันธุ์ญไทกะต่าง บ้านหนองปิง เมืองยมมะลาด แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	156
กลุ่มชาติพันธุ์ขัว บ้านลาจ่อง อำเภอเมืองหวิหวา จังหวัดกว๋างบิन्ह สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	161
กลุ่มชาติพันธุ์เวินเกี้ยว บ้านหล่างก๊าด อำเภอตากอง จังหวัดกว๋างตริ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	166
กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	171
กลุ่มชาติพันธุ์ไทแอง	171
กลุ่มชาติพันธุ์ไทมอด	173
กลุ่มชาติพันธุ์ไทเม้ย	173
กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท	174
กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ	175
กลุ่มชาติพันธุ์ลาว	175

บทที่ 7	สภาพเส้นทางการท่องเที่ยวทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตามเส้นทาง R8 R9 และ R12	177
	สภาพเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ ตามเส้นทาง R8	177
	สภาพเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ ตามเส้นทาง R9	188
	สภาพเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ ตามเส้นทาง R12	189
บทที่ 8	เครือข่ายเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ตามเส้นทาง R8 R9 และ R12	194
	ส่วนที่ 1 เส้นทางและประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรมร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ตามเส้นทาง R8 R9 และ R12 ที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว	194
	ส่วนที่ 2 ประเมินศักยภาพเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรมร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ตามเส้นทาง R8 R9 และ R12	197

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์และการท่องเที่ยวโดยชุมชน	30
ตารางที่ 2.2 ภาครัฐที่เกี่ยวข้องและความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวในระดับชุมชน	33
ตารางที่ 2.3 ภาครัฐที่เกี่ยวข้องและความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวในระดับอำเภอและจังหวัด	33
ตารางที่ 2.4 ภาครัฐที่เกี่ยวข้องและความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวในระดับชาติ	34
ตารางที่ 2.5 รูปแบบต่าง ๆ ในการทำงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง	35
ตารางที่ 2.6 แสดงความมุ่งหมายของแต่ละองค์กรในการดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน	36
ตารางที่ 4.1 ระยะทางและสภาพเส้นทางหมายเลข 8 นครพนม – คำม่วน (R8)	50
ตารางที่ 4.2 ระยะทางและสภาพเส้นทางตามระเบียบเศรษฐกิจแนวตะวันออก – ตะวันตก (มุกดาหาร – ดานัง)	50
ตารางที่ 4.3 แสดงระยะทางและสภาพเส้นทางหมายเลข 12 หรือ R12	51
ตารางที่ 5.1 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวย้อนหลัง 8 ปี (ปี 2547 – 2554) ของจังหวัดนครพนม และจังหวัดมุกดาหาร	64
ตารางที่ 5.2 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จำแนกตามด่านตรวจคนเข้าเมือง	65
ตารางที่ 5.3 แสดงสถิติการเดินทางเข้า – ออก ราชอาณาจักร โดยใช้บัตรผ่านแดน (Border Pass)	65

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 การบริหารจัดการวัฒนธรรมกับการพัฒนาประเทศ	11
ภาพที่ 2.2 องค์ประกอบหลัก 5 ด้านของการพัฒนาชุมชน	32
ภาพที่ 4.1 แผนที่เส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12	40
ภาพที่ 4.2 แผนที่เส้นทางหมายเลข 8	41
ภาพที่ 4.3 กิจกรรมการเดินทาง โดยใช้เส้นทางหมายเลข 8	43
ภาพที่ 4.4 แผนที่เส้นทางหมายเลข 9	44
ภาพที่ 4.5 กิจกรรมการเดินทาง โดยใช้เส้นทางหมายเลข 9	46
ภาพที่ 4.6 แผนที่เส้นทางหมายเลข 12	47
ภาพที่ 4.7 กิจกรรมการเดินทาง โดยใช้เส้นทางหมายเลข 12	49
ภาพที่ 4.8 สรุปเส้นทางหมายเลข 8 (R8) หมายเลข 9 (R9) และหมายเลข 12 (R12)	52
ภาพที่ 5.1 แผนที่การท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม ประเทศไทย	54
ภาพที่ 5.2 แผนที่อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ประเทศไทย	55
ภาพที่ 5.3 แผนที่การท่องเที่ยว จังหวัดมุกดาหาร ประเทศไทย	58
ภาพที่ 5.4 แผนที่อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร ประเทศไทย	59
ภาพที่ 5.5 แผนที่การท่องเที่ยว แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	66
ภาพที่ 5.6 แผนที่แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	67
ภาพที่ 5.7 แผนที่การท่องเที่ยว แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	71
ภาพที่ 5.8 แผนที่แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	72
ภาพที่ 5.9 แผนที่ท่องเที่ยว แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	77
ภาพที่ 5.10 แผนที่ท่องเที่ยว แขวงบอลิคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	78
ภาพที่ 5.11 แผนที่แขวงบอลิคำไซ สปป.ลาว	79
ภาพที่ 5.12 นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาท่องเที่ยวและพักที่หลักขาว แขวงบอลิคำไซ สปป.ลาว	80
ภาพที่ 5.13 แหล่งท่องเที่ยวใหม่ ซึ่งมีแม่น้ำที่มีอุณหภูมิร้อน สปป.ลาว ต้องการผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ	81
ภาพที่ 5.14 ตลาดของชนเผ่าม้ง	82
ภาพที่ 5.15 สัมภาษณ์นายบั๊ก เฮีย ชุง อายุ 38 ปี เจ้าของวัวชน	82
ภาพที่ 5.16 แผนที่การท่องเที่ยวจังหวัดกว๋างบินห์ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	83
ภาพที่ 5.17 แผนที่จังหวัดกว๋างบินห์ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	84
ภาพที่ 5.18 สภาพทั่วไปของจังหวัดกว๋างบินห์ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	88
ภาพที่ 5.19 แผนที่จังหวัดกว๋างตรี สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	89
ภาพที่ 5.20 แผนที่จังหวัดเหงะอาน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	92
ภาพที่ 5.21 พิพิธภัณฑวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ก่วย เจาว	94
ภาพที่ 5.22 หมู่บ้านชาวเผ่าผู้ไท	95
ภาพที่ 5.23 หาด เกาว ลอ บิซ	95

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 5.24 สภาพการจราจร บริเวณสวนสาธารณะท่านโงะจินท์	97
ภาพที่ 5.25 บาน้ำฮิลล์ เมืองบานา	98
ภาพที่ 6.1 แผนที่แสดงขอบเขตการปกครอง ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม	106
ภาพที่ 6.2 ภาพถ่ายทางอากาศบ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม	107
ภาพที่ 6.3 สภาพทิวทัศน์บ้านอาจสามารถ ริมฝั่งแม่น้ำโขง	108
ภาพที่ 6.4 สภาพทิวทัศน์บ้านอาจสามารถ ริมฝั่งแม่น้ำโขง	113
ภาพที่ 6.5 วิถีชีวิตไทยแสง	113
ภาพที่ 6.6 ศาลที่ประทับโง้งมู	114
ภาพที่ 6.7 ชาวไทยแสงสักการะศาลโง้งมู	115
ภาพที่ 6.8 เดน	116
ภาพที่ 6.9 อาวุธประจำตัว “โง้งมู”	116
ภาพที่ 6.10 กวนจำ (คุณตาผู้ พลหาราช)	117
ภาพที่ 6.11 บุคคลที่เข้าร่วมพิธีกินเตดเดน	117
ภาพที่ 6.12 เครื่องบูชา	118
ภาพที่ 6.13 เครื่องสังเวย	118
ภาพที่ 6.14 ไม้แตรว	119
ภาพที่ 6.15 ไม้แตรวคว่า 1 หงาย 1 แสดงว่าท่านรับสังเวยอาหารเท่านั้น	120
ภาพที่ 6.16 การละเล่นแสงเต็นสาก รอบที่ 1 โดยหนุ่มสาว	120
ภาพที่ 6.17 ไม้แตรวคว่าเหมือนกัน แสดงว่ายังไม่อ้ม	121
ภาพที่ 6.18 การละเล่นแสงเต็นสาก รอบที่ 2	121
ภาพที่ 6.19 พิธีเหลียงมาง หรือพิธีเลี้ยงผีของชาวไทย	122
ภาพที่ 6.20 อุปกรณ์สำหรับพิธีบายศรี	124
ภาพที่ 6.21 พิธีบายศรีสู่ขวัญในเทศกาลต่าง ๆ	124
ภาพที่ 6.22 พิธีผูกแขนแก่แขกผู้มาเยี่ยมเยือน	125
ภาพที่ 6.23 ทำบุญข้าวจี	126
ภาพที่ 6.24 พิธีกินเตดเดน	127
ภาพที่ 6.25 ขบวนแห่วันรวมใจไทยแสง	127
ภาพที่ 6.26 กิจกรรมประกวดชอยตอนกลางคืน	127
ภาพที่ 6.27 ประเพณีบุญพระเวส	128
ภาพที่ 6.28 แผนที่ตั้งหมู่บ้านวัฒนธรรมชนเผ่าไทยชา ตำบลชะโนดน้อย อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร	131
ภาพที่ 6.29 กระทรงแจ	134
ภาพที่ 6.30 เครื่องสักการะ “ผีบรรพบุรุษ”	136

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 6.31 พิธีกรรมเลี้ยงผีหมอ	137
ภาพที่ 6.32 หิ้งผีชาวไทยข่า	137
ภาพที่ 6.33 ชั้นกะย่องชาวไทยข่า	138
ภาพที่ 6.34 ไม้กะทา	138
ภาพที่ 6.35 หอผี	139
ภาพที่ 6.36 ไม้หลักบ้านหลักเมือง	139
ภาพที่ 6.37 วัสดุอุปกรณ์ที่เป็นเครื่องเล่นผี	140
ภาพที่ 6.38 เครื่องคายเหยา	141
ภาพที่ 6.39 แผนผังการจัดตบเลี้ยงผีหมอ	142
ภาพที่ 6.40 พิธีหยอดข้าวตาแฮก (สักข้าวไฮ่)	144
ภาพที่ 6.41 พิธีเลี้ยงผีตาแฮก	145
ภาพที่ 6.42 ศาลผีปู่ตา	145
ภาพที่ 6.43 การแต่งกายของชาวไทยข่า	146
ภาพที่ 6.44 การติดฝ้ายของชาวไทยข่า	147
ภาพที่ 6.45 การปลูกผักสวนครัวริมรั้ว	147
ภาพที่ 6.46 โรงเพาะเห็ดภายในชุมชนไทยข่า	148
ภาพที่ 6.47 บ้านโบราณไทยข่ายุคแรก	148
ภาพที่ 6.48 บ้านโบราณไทยข่ายุคสอง	148
ภาพที่ 6.49 ปิ่ชะโนหรือเขาควาย	149
ภาพที่ 6.50 การฟ้อนเสื่อออกเหล่า	150
ภาพที่ 6.51 ชั้นกะย่อง	151
ภาพที่ 6.52 กำบัง (โล่) ชาวไทยข่า	151
ภาพที่ 6.53 เกราะ (เสื่อเกราะ) ชาวไทยข่า	152
ภาพที่ 6.54 งานสู่ขวัญวัว - ควาย	154
ภาพที่ 6.55 พระพุทธรูปใหญ่	160
ภาพที่ 6.56 การแต่งกายของชาวข่า บ้านลาจ้อง	165
ภาพที่ 6.57 ที่อยู่อาศัยของชาวเวินเกี้ยว บ้านหลังก้าด อำเภอดากระ จังหวัดกว๋างตรี	170
ภาพที่ 6.58 ชาวเวินเกี้ยว บ้านหลังก้าด อำเภอดากระ จังหวัดกว๋างตรี	171
ภาพที่ 6.59 ชุดแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแดง	172
ภาพที่ 6.60 การต้มเหล้าไท กลุ่มชาติพันธุ์ไทเม้ย	173
ภาพที่ 6.61 ตัวอย่างลายผ้าผู้ไท เมืองคำเกิด แขวงบอลิคำไซ สปป.ลาว	174
ภาพที่ 6.62 แม่เฒ่าผู้มีฝีมือทอผ้าผู้ไท	174
ภาพที่ 7.1 ทางแบ่งหลักชาวเลี้ยวขวาสู่เส้นทางหลักหมายเลข 8 เพื่อไปเมืองหลักชาว	178
ภาพที่ 7.2 บ้านเรือนที่ปลูกติดอยู่ริมถนน	178

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 7.3 ร้านขายซ่อมมอเตอร์ไซด์ที่อยู่ตรงทางแบ่งหลักขาว	178
ภาพที่ 7.4 ร้านขายเสื้อผ้า	178
ภาพที่ 7.5 ร้านอาหารตรงทางแบ่งหลักขาว	179
ภาพที่ 7.6 นางจ้อย หรือนางสุภาพอน บุคตวิง	179
ภาพที่ 7.7 พี่วันชนะ อายุ 40 ปี เจ้าของร้าน	179
ภาพที่ 7.8 กำลังนั่งรอรถโดยสารกันตรงนี้	179
ภาพที่ 7.9 รถโดยสารที่วิ่งไปมารับผู้โดยสารที่ทางแยกแบ่งหลักขาว	179
ภาพที่ 7.10 ห้องพักสำหรับนักท่องเที่ยวหรือคนที่ต้องการค้างคืนเพื่อรอโดยสารในวันถัดไป	179
ภาพที่ 7.11 อีกฝั่งกำลังทำการสร้างห้องพักเพิ่ม	180
ภาพที่ 7.12 ด้านหน้าห้องพักจะมีร้านเสริมสวยไว้บริการ	180
ภาพที่ 7.13 จอดรถแวะจุดชมวิวกูมาม่าน	180
ภาพที่ 7.14 ป้ายบอกสถานที่ จุดชมวิวกูมาม่านและช่วยกันรักษา	180
ภาพที่ 7.15 จุดชมวิวกูมาม่าน หรือ กุ้ยหลินเมืองลาว	180
ภาพที่ 7.16 ศาลาที่พักจุดชมวิวกูมาม่าน	180
ภาพที่ 7.17 เชื้อนไฟฟ้าเหิน – หินปูน	181
ภาพที่ 7.18 เรือจากถังน้ำมันของเรือบิน B52 ที่ทหารอเมริกันทิ้งเป็นขยะลงมา ชาวลาวจึงใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นประยุกต์ดัดแปลงมาเป็นเรือใช้ในปัจจุบัน	181
ภาพที่ 7.19 ระหว่างทางที่จะไปเมืองหลักขาวนั้น จะพบบ้านเรือนหรือหมู่บ้านต่าง ๆ ตลอดเส้นทางเดินทาง	182
ภาพที่ 7.20 ในอดีตพื้นที่บริเวณนี้และทุ่งนาเป็นลานจอดเครื่องบินรบของฝรั่งเศส	182
ภาพที่ 7.21 การปลูกและซ่อมแซมบ้าน ซึ่งพบตลอดสองฝั่งถนนที่ขับรถผ่าน	182
ภาพที่ 7.22 โรงเรียนก่อนจะถึงเมืองหลักขาว	182
ภาพที่ 7.23 ป้ายบอกชื่อบ้านหลักขาว	182
ภาพที่ 7.24 ป้ายบอกการประมวลโครงการพัฒนาถนน เมืองคำเกิด แขวงบอลิคำไซ	182
ภาพที่ 7.25 ถนนเมืองหลักขาวบริเวณตลาด	183
ภาพที่ 7.26 เลี้ยวเข้าสู่เมืองหลักขาว	183
ภาพที่ 7.27 รถมาส่งปลาที่ตลาด แม่ค้ากำลังชูลมุนเลือกซื้อปลา	183
ภาพที่ 7.28 ปลาหลายตัวถูกไล่เลียงจากถัง เตรียมเอาเข้าไปขายในตลาดหลักขาว	183
ภาพที่ 7.29 นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาท่องเที่ยวและพักที่หลักขาว	184
ภาพที่ 7.30 แหล่งท่องเที่ยวใหม่ ซึ่งมีแม่น้ำที่มีอุณหภูมิร้อน สป.ลาว ต้องการผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ	185
ภาพที่ 7.31 ตลาดของชนเผ่าม้ง	186
ภาพที่ 7.32 สัมภาษณ์นายบก เฮีย ชุง อายุ 38 ปี เจ้าของวัวชน	186
ภาพที่ 7.33 เส้นทางสู่ด่านน้ำพาว – เกาแจว	187

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 7.34	187
ภาพที่ 7.35	189
ภาพที่ 7.36	191
ภาพที่ 7.37	192
ภาพที่ 7.38	192
ภาพที่ 8.1	198
ภาพที่ 8.2	199
ภาพที่ 8.3	200
ภาพที่ 8.4	201

ภาพที่ 7.34

ด่านน้ำพรวด่านสุดท้ายของ สปป.ลาว

หน้า

187

ภาพที่ 7.35

การละเล่น การแสดงของชนเผ่าพื้นเมือง

189

ภาพที่ 7.36

พิพิธภัณฑ์ก่วย เจาว เมือง เห่ง อาน

191

ภาพที่ 7.37

ตัวผันน้ำเข้าทุ่งนา

192

ภาพที่ 7.38

หมู่บ้านชาวเผ่าผู้ไท ประเทศเวียดนาม

192

ภาพที่ 8.1

เครือข่ายเส้นทางการท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยว เส้นทางที่ 1 ตามเส้นทาง

198

R8 สกลนคร-นครพนม-มุกดาหาร-สหัสวันนะเขต-เมืองวิงห์-กว้างบิญ 4 วัน 3 คืน

ภาพที่ 8.2

เครือข่ายเส้นทางการท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยว เส้นทางที่ 2 ตามเส้นทาง

199

R8 สกลนคร-นครพนม-คำม่วน-สหัสวันนะเขต 4 วัน 3 คืน

ภาพที่ 8.3

เครือข่ายเส้นทางการท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยว เส้นทางที่ 3 ตามเส้นทาง

200

R12 เวียดนาม-คำม่วน-สหัสวันนะเขต-มุกดาหาร-สกลนคร-นครพนม 4 วัน 3 คืน

ภาพที่ 8.4

เครือข่ายเส้นทางการท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยว เส้นทางที่ 4 ตามเส้นทาง

201

R9 กวางตรี-สหัสวันนะเขต-คำม่วน-นครพนม-สกลนคร-มุกดาหาร 4 วัน 3 คืน

มหาวิทยาลัยนครพนม

NAKHON PHANOM UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

ในอดีตกาลวัฒนธรรมเป็นเรื่องของศาสนา ศิลปะ วิถีชีวิต จารีตประเพณี เป็นแหล่งกำเนิดของอารยธรรม ความเจริญงอกงาม เป็นสิ่งบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ อีกทั้งยังเป็นรากเหง้าที่สำคัญของชุมชน ท้องถิ่นและประเทศชาติ แต่ปัจจุบันด้วยพัฒนาการของโลกและกระแสสังคม เศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปโดยมีการเคลื่อนย้ายข้อมูลข่าวสารอย่างไม่มีขอบเขต วัฒนธรรมจึงกลายเป็นสิ่งที่อยู่ในทุกกิจกรรมของคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการเมืองหรือเศรษฐกิจ ทั้งนี้ วัฒนธรรมของชุมชนหนึ่งอาจส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมของอีกชุมชนซึ่งอยู่ในอีกมุมหนึ่งของโลกได้ การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในยุคปัจจุบันจึงมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น โดยต้องรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิม ความเป็นตัวตนของท้องถิ่น ขณะที่ต้องปรับวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับกระแสเศรษฐกิจและสังคมยุคใหม่ และด้วยกระแสโลกในปัจจุบันที่ทำให้ประเทศต่างๆ ต้องมีการพึ่งพากัน โดยประเทศเพียงประเทศเดียวไม่สามารถอยู่ได้โดยลำพังได้ ดังนั้น จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีการเปิดรับวัฒนธรรมที่หลากหลายและแตกต่างของชุมชนที่อยู่รอบตัว การรวมตัวกันระหว่างชุมชน ภูมิภาคในพื้นที่ใกล้เคียง เหล่านี้เกิดขึ้นในกิจกรรมทุกรูปแบบในสังคมไม่เพียงแค่วัฒนธรรม หากแต่ยังมีการรวมตัวกันด้วยเหตุผลต่างๆ อันนำมาซึ่งความเข้มแข็งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม “ประชาคมสังคมและวัฒนธรรม” หนึ่งในสามเสาของสังคมอาเซียน จึงเป็นตัวอย่างที่ดีและชัดเจนของการรวมตัวกันด้วยความจำเป็นที่กล่าวมาข้างต้น เนื่องจากประเทศในกลุ่มอาเซียนมีภูมิหลังและที่มา โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่ค่อนข้างหลากหลายและแตกต่าง ขณะเดียวกันก็มีความคล้ายคลึงในบางส่วนด้วยลักษณะทางกายภาพ อาเซียนจึงมีพัฒนาการที่ค่อยเป็นค่อยไปและมีความน่าสนใจในสายตาของกลุ่มประเทศอาเซียนเอง และในสายตาภูมิภาคกลุ่มอื่นๆ ที่ผ่านมาอาเซียนพยายามบูรณาการความร่วมมือในกลุ่มประเทศสมาชิก ที่เห็นได้ชัดคือ ด้านเศรษฐกิจ จากความพยายามที่จะให้เกิดเขตการค้าเสรีอาเซียนขึ้น จากนั้นจึงมีการพัฒนาความร่วมมือด้านอื่นๆ ตามมา ซึ่งรวมถึงด้านวัฒนธรรม

ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เป็นเป้าหมายการรวมตัวกันทางสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียน เพื่อให้อาเซียนเป็นสังคมที่สมาชิกมีความเอื้ออาทรต่อกัน ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับการพัฒนาในทุกด้านและมีความมั่นคงทางสังคม ผลกระทบที่เกิดจากกระแสโลกาภิวัตน์และการขยายจำนวนสมาชิกของอาเซียนจนครอบคลุมประเทศในปัจจุบัน นำมาซึ่งความแตกต่างหรือความเหลื่อมล้ำของระดับการพัฒนาระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้ผู้กำหนดนโยบายของประเทศสมาชิกอาเซียนริเริ่มจัดตั้ง “ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ขอรืเริ่มว่าด้วยการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เป็นหนึ่งในความพยายามที่จะแก้ไขและรับมือกับผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวทางกันของอาเซียน และกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งทำให้อาเซียนต้องเผชิญทั้งภัยคุกคามความมั่นคงแบบดั้งเดิมและภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เช่น ภัยพิบัติจากธรรมชาติ ปัญหาโลกร้อน และโรคระบาด จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนได้ให้การรับรองแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ซึ่งจะกำหนดกรอบและกิจกรรมที่จะทำให้อาเซียนบรรลุเป้าหมายการเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมภายในปีเป้าหมาย 2558 โดยมี

แผนงานฯ เน้นให้เกิดการส่งเสริมความร่วมมือกันของประเทศสมาชิกในด้านต่างๆ โดยส่งเสริมความเป็นตัวตนหรือที่เรียกว่า ‘อัตลักษณ์’ ของอาเซียน ผ่านกระบวนการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างประชาชนในประเทศสมาชิกอาเซียน เช่น การมีกิจกรรมที่จะช่วยให้พลเมืองในประเทศสมาชิกอาเซียนเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกันและกัน และจากการประชุมรัฐมนตรีอาเซียนที่กำกับดูแลงานด้านวัฒนธรรมและศิลปะ (ASEAN Ministers Responsible for Culture and the Arts - AMCA) ครั้งที่ 5 ณ สาธารณรัฐสิงคโปร์ ระหว่างวันที่ 24 – 25 พฤษภาคม 2555 ที่ประชุมรัฐมนตรีอาเซียนเห็นชอบกับการส่งเสริมความร่วมมืออาเซียนในด้านวัฒนธรรมและศิลปะ โดยเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การปกป้องและส่งเสริมมรดกวัฒนธรรมอาเซียน ส่งเสริมการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมด้านวัฒนธรรม รวมทั้งอุตสาหกรรมวัฒนธรรมสร้างสรรค์ และเห็นชอบแผนงานความร่วมมือด้านวัฒนธรรมภายใต้กรอบอาเซียน+3 โดยมีแผนงานหลักในด้านต่างๆ ได้แก่ การปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการส่งเสริมอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งผลลัพธ์ประการสำคัญที่จะเกิดขึ้นจากการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน คือ การที่ประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีกลไกและเครื่องมืออย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความร่วมมือกันในด้านสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้ประชาชนของประเทศสมาชิกอาเซียนมีความกินดีอยู่ดีขึ้น และประเทศสมาชิกอาเซียนมีฐานะทางสังคมที่ทัดเทียมกันมากยิ่งขึ้น

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยเฉพาะจังหวัดที่มีพื้นที่ติดริมแม่น้ำโขง นับว่าเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์สูง เนื่องจากมีกลุ่มชาติพันธุ์เป็นจำนวนมากที่มีประวัติความเป็นมา ความเชื่อมโยง และมีความสัมพันธ์ในเครือญาติกับประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา การแต่งกาย และภูมิปัญญาท้องถิ่น และทำให้เกิดทุนชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ลุ่มน้ำโขง (ไทย-ลาว-เวียดนาม) ซึ่งนับเป็นหัวใจสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนา “ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน” ให้ไปสู่เป้าหมาย สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์บน “ฐานเศรษฐกิจชุมชน” โดยกลุ่มชาติพันธุ์จะต้องมีทุนชุมชนที่สำคัญอย่างน้อย 4 อย่าง (ที่มา : เสรี พงศ์พิศ, 2548) ได้แก่ (1) ทุนมนุษย์ ที่มีความผูกพันกับชุมชน มีความรัก เอื้ออาทร ความสามัคคี และสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองบนฐานความรู้ที่มีอยู่ และการเรียนรู้ภายในชุมชน (2) ทุนความรู้/ภูมิปัญญาสำคัญของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ (3) ทุนทางวัฒนธรรมและประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ และ (4) ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ ในขณะที่สถานการณ์ปัจจุบันของชุมชนในลุ่มน้ำโขง พบว่า แรงงานวัยทำงานส่วนใหญ่เคลื่อนย้ายมาทำงานภาคอุตสาหกรรมในเมืองใหญ่หรือไปทำงานต่างประเทศ ซึ่งการเคลื่อนย้ายของแรงงานวัยทำงานดังกล่าวส่งผลให้ทุนวัฒนธรรมของถิ่นฐานใหม่กลืนวัฒนธรรมของท้องถิ่นเดิม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย “โครงการศึกษาวิจัยพลวัตการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมโลกที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรม-สังคมไทย” ของสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า คนไทยโดยทั่วไปมีนิสัยเปิดกว้างทางวัฒนธรรม จึงอาจส่งผลให้เกิดการสูญเสียความเป็นอัตลักษณ์จากการเผยแพร่ของวัฒนธรรมต่างชาติโดยง่าย และสื่อไทยมีบทบาทสำคัญในการกระจายวัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่ประเทศและจากเมืองสู่ชนบท นอกจากนี้ยังพบสภาวะความเสื่อมถอยจากการขาดการปลูกฝังในเรื่องคุณค่าวัฒนธรรมไทย ดังนั้น สมาชิกในชุมชนและภาคส่วนต่างๆ จึงต้องมีกระบวนการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุนทั้ง 4 ผ่านการจัดการความรู้ เพื่อค้นหาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การรักษา ฟื้นฟูความตระหนักและภาคภูมิใจในอัตลักษณ์วัฒนธรรม เพื่อธำรง

รักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรม ผสานกับความก้าวหน้าของกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งก่อให้เกิดการสร้างรากฐานที่เข้มแข็งและมั่นคงในระดับชุมชน เป็นการใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาสังคมให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน และยกระดับสู่การสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางวัฒนธรรม ตามกรอบความร่วมมือ 9 จังหวัด 3 ประเทศ (ไทย-ลาว-เวียดนาม) บนเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12 ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามเครือข่ายระหว่างชุมชน ระหว่างท้องถิ่น และระหว่างประเทศ ทำให้เกิดความหลากหลายของคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งอาจนำไปสู่การค้นพบ “อัตลักษณ์ร่วม” ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง (ไทย-ลาว-เวียดนาม) ก่อให้เกิดการ บูรณาการพัฒนาวัฒนธรรม สังคม การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และเป็นแหล่งรวบรวม เชื่อมต่อทรัพยากรการบริหารจัดการวัฒนธรรม (Skill mapping) ในระดับกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง สู่การสร้างอัตลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน และการปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับวัฒนธรรมไร้พรมแดนในประชาคมโลก

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์บนเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12
- 2 เพื่อศึกษาเส้นทางการท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์บนเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12
- 3 เพื่อสร้างเครือข่ายเส้นทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์บนเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12

ขอบเขตพื้นที่การวิจัย

1. พื้นที่ในประเทศไทย ประกอบด้วย ชนเผ่าแสก ชนเผ่าไทยโย้ย และชนเผ่าไทยข่า
2. เส้นทางหมายเลข 12 ในลาวและเวียดนาม เริ่มต้นจากเมืองท่าแขก จังหวัดคำม่วน และจังหวัดกว๋างบิงห์ ประเทศเวียดนาม
3. เส้นทางหมายเลข 9 ในประเทศลาวและเวียดนาม เริ่มต้นจากเมืองท่าแขก จังหวัดคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ถึงจังหวัดกว๋างตริ ประเทศเวียดนาม

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง การดำเนินการ กำกับดูแล การดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ และสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยว

กลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเองและทุกคนในกลุ่มเชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษคนเดียวกัน

อัตลักษณ์ชุมชน หมายถึง ลักษณะเฉพาะแต่ละชาติพันธุ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ที่ศึกษา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม กิจกรรม งานประเพณี การแต่งกาย และหัตถกรรมพื้นบ้าน

แหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม กิจกรรม งานประเพณี การแต่งกาย และหัตถกรรมพื้นบ้าน

การจัดการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ หมายถึง การดำเนินการ กำกับดูแล การดำเนินกิจกรรม เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม กิจกรรม งานประเพณี การแต่งกาย และหัตถกรรมพื้นบ้านของตนเอง และสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวชาติพันธุ์

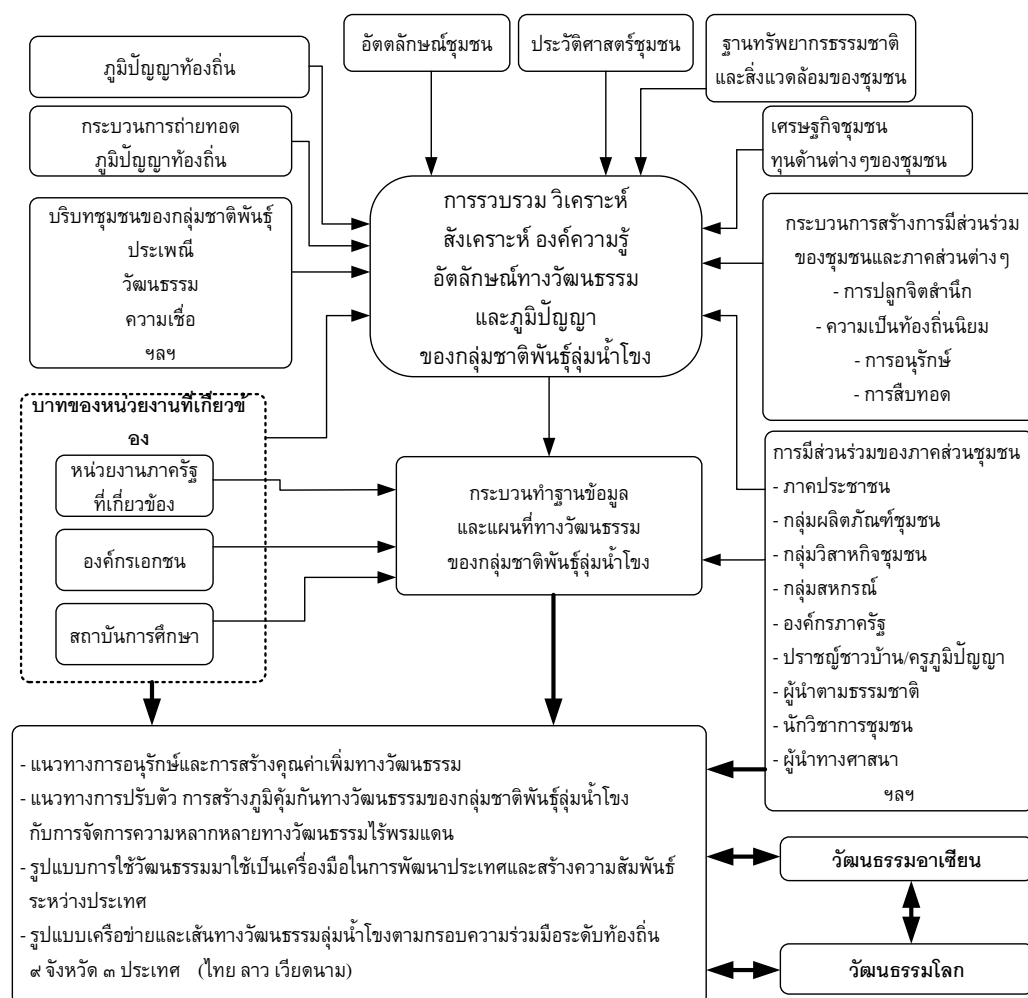
การประเมินแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง การประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม กิจกรรม งานประเพณี การแต่งกาย และหัตถกรรมพื้นบ้านของตนเอง

ระเบียบเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก หมายถึง การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจในอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง เชื่อมโยงพม่า ไทย ลาวและเวียดนาม

เส้นทางหมายเลข 12 หมายถึง เส้นทางนครพนม – ท่าแขก – ดงเหี้ย(จังหวัดกวังบิงห์) ระยะทาง 310 กิโลเมตร เดินทางข้ามแม่น้ำโขงที่ด่าน อ.เมืองนครพนม สู่เมือง ท่าแขก แขวงคำม่วน สปป.ลาว แล้วใช้ถนนหมายเลข 12 ผ่านเมืองมหาชัย – เมืองยมราช – ถึงชายแดนลาว-เวียดนาม ที่ด่านนาเฝ้า - ด่านจาลอ รวม 150 กิโลเมตร เข้าสู่ถนนหมายเลข 12A ในเวียดนามอีก 40 กิโลเมตร ถึงเส้นทางโฮจิมินห์ (15 เดิม หรือ 12 B ใหม่) ที่สี่แยกแคแวง แยกขวาใช้เส้นทาง โฮจิมินห์ อีก 120 กิโลเมตร ถึงเมืองดงเหี้ย ระยะทางรวม 310 กิโลเมตร

เส้นทางหมายเลข 9 หมายถึง เส้นทางนครพนม – ท่าแขก – เซโน - ดงห้า(กวังตริ) 410 กิโลเมตร เดินทางข้ามแม่น้ำโขง ที่ด่าน อ.เมืองนครพนม สู่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สปป.ลาว แล้วใช้เส้นทางหมายเลข 13 ลงมาทางใต้ถึงเมืองเซโน (115 กิโลเมตร) แยกซ้ายถนนหมายเลข 9 ผ่านเมืองพิน ถึงด่านชายแดน แดนสุวรรณค์ (ลาว) - ด่านลาวบ่าว (เวียดนาม) รวม 210 กิโลเมตร แล้วใช้ถนนหมายเลข 9 ในเวียดนามอีก 85 กิโลเมตร ถึงเมืองดงห้า รวมระยะทาง นครพนม - ดงห้า (กวังตริ) ระยะทางรวม 410 กิโลเมตร

กรอบแนวคิดการวิจัย

ข้อจำกัดและอุปสรรคในการดำเนินการวิจัย

1. ในการที่ได้รับเงินสนับสนุนเพื่อดำเนินการวิจัยกับภาวะที่เปลี่ยนไปของเศรษฐกิจ ค่าครองชีพ และค่าน้ำมันที่แพงขึ้นในการใช้จ่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ สิ่งนี้คณะผู้วิจัยได้ตระหนักเป็นอย่างยิ่ง และต้องดำเนินการวิจัยต่อไปเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

2. ในการเดินทางสำรวจบริบทและศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ ตามเส้นทางหมายเลข 12 นครพนม – ท่าแขก – ดงเห๋ย (จังหวัดกว๋างบิงห์) ระยะทาง 310 กิโลเมตร เดินทางข้ามแม่น้ำโขงที่ด่านอำเภอมือ เมือง จังหวัดนครพนมประเทศไทย สู่อำเภوتاแขก จังหวัดคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แล้วใช้ถนนหมายเลข 12 ผ่านเมืองมหาไซ เมืองยมมะลาด ถนนในช่วงนี้กำลังปรับปรุง พร้อมกับโครงการเขื่อนไฟฟ้าขนาดใหญ่ ถนนมีสภาพชำรุดบางแห่งต้องระมัดระวังในการเดินทาง ถ้าเป็นช่วงฤดูฝนจะพบกับความลำบากในการเดินทาง ถึงชายแดนลาว – เวียดนามที่ด่านนาผั่ว – ด่านจอหลอ รวมระยะทาง 150 กิโลเมตร และสามารถแยกเดินทางไปด่านชายแดนหนองม้า (ลาว – กะห่อง (เวียดนาม)) ได้ ซึ่งเป็นด่านระหว่างคำม่วน – กว๋างบิงห์ อยู่ใกล้ดงเห๋ย และต่อไปเชื่อมถนนหมายเลข 9

3. ในการทำงานวิจัยในพื้นที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นพื้นที่ใช้ภาษาพูดและความเป็นอยู่ที่เหมือนกัน การขอข้อมูล การสนทนา การเก็บข้อมูล จึงสะดวกและไม่ยากในการเข้าใจภาษาและการสื่อสาร

4. ในการเดินทางสำรวจบริบทและศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ตามเส้นทางหมายเลข 9 นครพนม – ท่าแขก – เซโน – ดงห้า (กว๋างตริ) ระยะทาง 410 กิโลเมตร เดินทางข้ามแม่น้ำโขงสู่เมืองท่าแขก จังหวัดคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แล้วใช้เส้นทางหมายเลข 13 ลงมาทางใต้ถึงเมืองเซโน แยกซ้ายถนนหมายเลข 9 ผ่านเมืองพิน ถึงด่านชายแดนแดนสวรรค์ (ลาว) – ด่านลาวบ่าว (เวียดนาม) ระยะทาง 210 กิโลเมตร แล้วใช้ถนนหมายเลข 9 ในเวียดนามอีก 85 กิโลเมตร ถึงเมืองดงห้า รวมระยะทางนครพนม – ดงห้า (กว๋างตริ) 410 กิโลเมตร

5. ในการทำงานวิจัยในพื้นที่สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เป็นพื้นที่ใช้ภาษาพูดและความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันมาก การขอข้อมูล การสนทนา การเก็บข้อมูล ได้สร้างความคุ้นเคยสนิทสนมกับเจ้าหน้าที่และชุมชนจึงได้ข้อมูล แต่การให้ข้อมูลค่อนข้างจะระวังเมื่อมีการพูดคุย และเจ้าหน้าที่ของเวียดนามก็จะคอยจับบันทึกในข้อคำถามและคำตอบที่ได้ข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์

ข้อสังเกตในการดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยการสร้างรูปแบบเครือข่ายและเส้นทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์แถบลุ่มน้ำโขง (ไทย-ลาว-เวียดนาม) บนเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12 ซึ่งใช้เวลาในการดำเนินการวิจัย คือ 1 ปี 6 เดือน และหลังจากสิ้นสุดงานวิจัย พบว่า ปัจจัยต่างๆ บนเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 12 และ 9 ได้มีการเปลี่ยนแปลง เช่น ถนน ตามเส้นทางได้มีการปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การสร้างรูปแบบเครือข่ายและเส้นทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์แถบลุ่มน้ำโขง (ไทย-ลาว-เวียดนาม) บนเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12 คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวคิดและแนวทางในการศึกษาวิจัย ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับชาติพันธุ์
2. แนวคิดการบริหารจัดการวัฒนธรรม
3. แนวคิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียน
4. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
5. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน
6. แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับชาติพันธุ์(Ethnicity)

1.1 ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์

การเขียนชาติพันธุ์ต้องมีทฤษฎีทางมานุษยวิทยารองรับ และมีการนิยามความหมายของคำต่างๆ ด้วย บางทีสิ่งที่กว้างที่สุดก็คือความคิดเรื่อง ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ หมายถึง การจัดระเบียบทางสังคมของความแตกต่างทางวัฒนธรรม (Social organization of cultural difference) ซึ่งคนแรกที่พูดถึงเรื่องนี้คือ fredrik Barth ในบทความ Ethnic groups and Boundaries (1967) เป็นบทความประกอบการสัมมนาที่เป็นแม่บทของเรื่องความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnicity) Barth ได้เห็นแนวทางเกี่ยวกับเรื่องความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไว้ อันนำไปสู่การทำความเข้าใจเรื่องโครงสร้างหน้าที่ของโลกทางสังคม หรือความเป็นจริงทางสังคม

“กลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnicity) มาจากภาษากรีกโบราณ “Ethnos” หมายถึง “ขอบเขตของสถานการณ์ที่รวมการใช้ชีวิตและการกระทำของมนุษย์เข้าไว้ด้วยกัน” ความหมายนี้ได้เปลี่ยนมาเรื่อยๆ จนปัจจุบันหมายถึง “ผู้คน” (People) หรือ “ชาติ” (Nation) นับตั้งแต่ทศวรรษแรก ๆ ของศตวรรษที่ 20 ความเชื่อมโยงของแนวคิดความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์(Ethnicity) และกลุ่มชาติพันธุ์(Ethnic group) ก็เกิดขึ้นจากหลายทิศทาง ทั้งในแวดวงการศึกษาอื่นๆ ทั้งสองแนวคิดได้กลายเป็นวาทกรรมที่ถูกพูดถึงทุก ๆ วัน และเป็นศูนย์กลางเรื่องราวการเมืองของความแตกต่างระหว่างกลุ่มและเรื่องผลประโยชน์ในประเทศประชาธิปไตย ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เมื่อแนวคิด “เชื้อชาติ” (Race) เริ่มไม่เป็นที่ยอมรับในทางวิชาการและสาธารณชนตั้งแต่ปี 1945 ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnicity) อ้างอิงถึงนักสังคมวิทยาที่มีชื่อเสียงคือ Max Weber ในงาน Economy and Society ที่ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 1922 เมื่อเขาพูดถึงเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic group) ว่าหมายถึง การที่สมาชิกของกลุ่มมีความเชื่อร่วมกัน ซึ่งเป็นการสืบทอดทางสายโลหิตจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งภายในกลุ่ม สิ่งเหล่านี้อาจจะมาจากสิ่งที่ Weber เรียกว่า “แบบชนิดทางมานุษยวิทยา”(Anthropological type) เช่น เชื้อชาติ ความแตกต่างที่อยู่ในสายเลือด หรือฟีโนไทป์(Phenotype) หรือไม่ก็ได้

ความคิดเรื่องความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnicity) ใช้อย่างแพร่หลายในทางมนุษยวิทยา นับแต่ทศวรรษ 1960 โดยเริ่มจากสหรัฐอเมริกา ภายในแวดวงมนุษยวิทยาอเมริกันก็มีการใช้แนวคิดความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มากขึ้น จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงในกรอบการวิเคราะห์จากเรื่องเชื้อชาติ มาสู่วัฒนธรรมและความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ (Wolf, 1994) ที่เป็นเช่นนี้เพราะเกิดจากความห่วงใยที่เพิ่มมากขึ้นเกี่ยวกับเรื่อง “ชาติ” (Nation) และกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อันทำให้กลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มต่างๆ ถูกรวมเข้ามาไว้ด้วยกันภายในรัฐใดรัฐหนึ่ง (Eriksen, 1993; Verdery, 1994; B. Williams, 1989) จนทุกวันนี้ในทางมนุษยวิทยา การพิจารณาเรื่อง ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnicity) และชาตินิยม (Nationalism) เป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำการศึกษาและวิเคราะห์ การศึกษาเรื่องความเป็นชาติพันธุ์และชาตินิยมกลายเป็นหัวข้อใหญ่ที่เติบโตขึ้นภายในองค์ความรู้ทางมานุษยวิทยา อันเป็นแสงสว่าง เพื่อช่วยนำทางนักมนุษยวิทยาในการให้นิยามใหม่เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีและระเบียบวิธีวิจัย (B. Williams, 1989 : 401)

ความคิดเรื่องความเป็น “เชื้อชาติ (Race)” ได้สร้างความเป็นกลุ่มขึ้นมา เมื่อพวกเขาได้รับหรือมีลักษณะบางอย่างร่วมกัน โดยเฉพาะเมื่อเพื่อนบ้านหรือกลุ่มข้างเคียงมีความแตกต่างกันทางด้านเชื้อชาติ ได้มาทำกิจกรรมร่วมกันโดยเฉพาะกิจกรรมทางการเมือง หรืออีกแง่หนึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อผู้คนที่มีความเชื่อชาติเดียวกันที่มีประสบการณ์บางอย่างร่วมกัน มีการติดต่อสัมพันธ์/เชื่อมโยงกับกลุ่มตรงกันข้ามแตกต่างกันอย่างชัดเจน และความเป็นสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ได้ทำให้เกิดกลุ่มขึ้นมาโดยตรง มันเป็นเพียงแค่สิ่งอำนวยความสะดวกในการก่อให้เกิดกลุ่มชนิดใดชนิดหนึ่งขึ้นมา โดยเฉพาะกลุ่มในแง่พื้นที่ทางการเมือง ในทางตรงกันข้ามมันคือชุมชนทางการเมืองเริ่มแรกที่ไม่ได้มีการจัดองค์กรอย่างตีเทียม เพียงแค่บอกเราให้รู้ว่ามี ความเชื่อร่วมกันในกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีร่วมกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เป็นผลของการรวมกลุ่มเพื่อการกระทำทางการเมือง มากกว่าที่จะเป็นสาเหตุ ผู้คนมองดูตัวเองในฐานะเป็นกลุ่มเดียวกัน (Belonging together) ที่มาจากภูมิหลังร่วมกัน เป็นผลของการกระทำร่วมกัน ผลประโยชน์ที่มีอยู่ร่วมกันไม่ได้สะท้อนมาจากความคล้ายคลึงหรือแตกต่างของผู้คน แต่การแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันต่างหากที่สนับสนุนให้เกิดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic identification)” (Weber, 1978, 1987:389,385)

ในความรู้สึกของความเป็นชุมชนทางชาติพันธุ์ เป็นรูปแบบหนึ่งที่เกิดจากสังคมปิดที่มีความเป็นหนึ่งเดียว (Monopolistic social closure) ซึ่งมันได้นิยามความเป็นสมาชิก สิทธิ และการเข้าถึงลักษณะทางวัฒนธรรม (Cultural trait) ที่มีอยู่ร่วมกันเป็นพื้นฐานและทรัพยากรสำหรับความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ภาษา พิธีกรรม วิถีชีวิต เศรษฐกิจ รูปแบบการดำเนินชีวิตทั่วไป และการแบ่งงานกันทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ภาษาและการเข้าร่วมพิธีกรรมเดียวกัน จะเป็นพื้นฐานลำดับแรกสำหรับกลุ่มหรือปัจเจกบุคคล โดยวิธีการนี้กลุ่มก็เป็นรูปแบบเฉพาะของ “กลุ่มสถานภาพ” (Status group) จึงเป็นรากฐานของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic group) ที่มีความหมายและความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคำว่า “ชาติ” (Nation) ที่ไม่สามารถให้คำนิยามได้อย่างง่ายดาย เพราะอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural identity) เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมา มีการตอกย้ำ และเปลี่ยนไปตามบริบทของการมีปฏิสัมพันธ์และการติดต่อ ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์

ดังนั้นการมีวัฒนธรรมร่วมกัน เกิดจากกระบวนการรักษาพรแดนทางชาติพันธุ์ เป็นการสร้างความแตกต่างให้เกิดขึ้นระหว่างคนในกลุ่มกับคนนอกกลุ่ม โดยทำให้เกิดภาพลักษณ์ของความเหมือนกันภายในกลุ่ม โดยทำให้เกิดภาพลักษณ์ของความเหมือนกันภายในกลุ่ม แนวคิดนี้ต่อมากลายเป็นศูนย์กลางของการศึกษาทางมนุษยวิทยาเกี่ยวกับความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ฉะนั้นการเขียนชาติพันธุ์

วรรณา ต้องมีทฤษฎีทางมานุษยวิทยารองรับ และมีการนิยามความหมายของคำต่าง ๆ ด้วย บางทีสิ่งที่กว้างที่สุดก็คือความคิดเรื่อง ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ หมายถึง การจัดระเบียบทางสังคมของความแตกต่างทางวัฒนธรรม (Social organization of cultural difference) ซึ่งคนแรกที่พูดถึงเรื่องนี้คือ fredrik Barth ในบทความ Ethnic Groups and Boundaries (1967) เป็นบทความประกอบการสัมมนาที่เป็นแม่บทของเรื่องความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnicity) Barth ได้เห็นแนวทางเกี่ยวกับเรื่องความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไว้ อันนำไปสู่การทำความเข้าใจเรื่องโครงสร้างหน้าที่ของโลกทางสังคม หรือความเป็นจริงทางสังคม

1.2 อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity)

อัตลักษณ์ (Identity) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน คือ Identitas เดิมใช้คำว่า Idem ซึ่งมีความหมายว่าเหมือนกัน (The same) อย่างไรก็ตามโดยพื้นฐานทางภาษาอังกฤษแล้ว อัตลักษณ์มีความหมายสองนัยยะด้วยกัน คือ ความเหมือนและความเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไป นั่นคือการทำความเข้าใจเหมือนกันบนพื้นฐานของความสัมพันธ์และการเปรียบเทียบกัน ระหว่างคนหรือสิ่งของในสองแง่มุมมอง คือความคล้ายคลึงและความแตกต่าง(อ้างถึงใน ประสิทธิ์ ลิขิตา, 2547:) นอกจากนั้นแล้ว เจนกินส์ (Richard Jenkins) ยังชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์มิใช่เป็นสิ่งที่มียู่ในตัวของมันเอง หรือกำหนดขึ้นมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมีลักษณะของความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา (Richard Jenkins, 1996:3-4) ซึ่งสอดคล้องกับการให้ความหมายของเบอร์เจอร์และลักแมน (Peter Berger and Thomas Luckmann) ที่ว่า อัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางสังคม ครั้นเมื่อตกผลึกแล้วอาจมีความคงที่ ปรับเปลี่ยน หรือแม้กระทั่งเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลัก (Peter Berger and Thomas Luckmann, 1967:173) กล่าวโดยอีกในหนึ่ง อัตลักษณ์เป็นเรื่องของความเข้าใจและการรับรู้ที่เราเป็นใครและคนอื่นเป็นใคร นั่นคือเป็นเรื่องของการประกอบขึ้นและดำรงอยู่ว่าเรารู้เกี่ยวกับตัวเองอย่างไร โดยมีกระบวนการทางสังคมในการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ ทั้งนี้ย่อมขึ้นกับบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อคนหรือกลุ่มอื่น ๆ

การสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ทางสังคมที่สลับซับซ้อนหลากหลาย ไม่หยุดนิ่งมาตั้งแต่อดีต สันนิษฐานกันว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ณ ช่วงเวลาเดียวกัน มีการติดต่อสัมพันธ์กันทั้งในเชิงซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของ จนถึงการบรรพชาฟันกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวก่อให้เกิดการหยิบบ่มและผสมปนเปทางวัฒนธรรมระหว่างกัน ดังนั้น เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มต้องการรักษาความเป็นหนึ่งเดียวหรือความเป็นปึกแผ่นในพวกเดียวกัน กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เพื่อสร้าง “ความเหมือน” ใน “พวกเรา” และ “ความแตกต่าง” ใน “พวกเขา” จึงเกิดขึ้น ในกระบวนการนี้อาจมาจากการสร้างขึ้นอย่างสิ้นเชิง และอาจหยิบบ่มบางส่วนจากวัฒนธรรมของกลุ่มอื่นมาทำให้เป็นเรา อัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นในยุคหนึ่ง แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป อัตลักษณ์ดังกล่าวอาจใช้ไม่ได้ผล เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มมีการปรับตัวและหยิบบ่มวัฒนธรรมระหว่างกัน ด้วยเหตุนี้ เมื่ออัตลักษณ์เก่ามีพลังน้อยลง อัตลักษณ์ใหม่จึงถูกสร้างขึ้นมาทดแทน อัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่ไม่ทดแทนตายตัว และไม่หยุดนิ่ง การสืบทอดและผลิตอัตลักษณ์ใหม่ จึงเกิดขึ้นได้เสมอภายใต้กาลเวลาและบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป (วันดี สันติวุฒินันท์, 2545 : 219-221)

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จึงมีใช้ผลผลิตของเชื้อชาติ ชนชาติ และวัฒนธรรม หากแต่อัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นและสร้างใหม่ เป็นกระบวนการอย่างสัมพันธ์กับบริบทและสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตาม

กาลเวลา และการเลื่อนไหลของเครือข่ายแห่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ประเด็นสำคัญในการทำความเข้าใจอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในลักษณะสัมพันธ์จึงอยู่ที่ว่า อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไม่อาจดำรงอยู่อย่างโดด ๆ แยกออกจากความสัมพันธ์กับชนกลุ่มอื่น ๆ กระบวนการก่อร่างสร้างอัตลักษณ์ในบริบทของ “ความเป็นชาติพันธุ์” (Ethnicity) จึงไม่อาจแยกออกจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง และสัญลักษณ์ (สมหมาย ชินนาค, 2547 : 153-154)

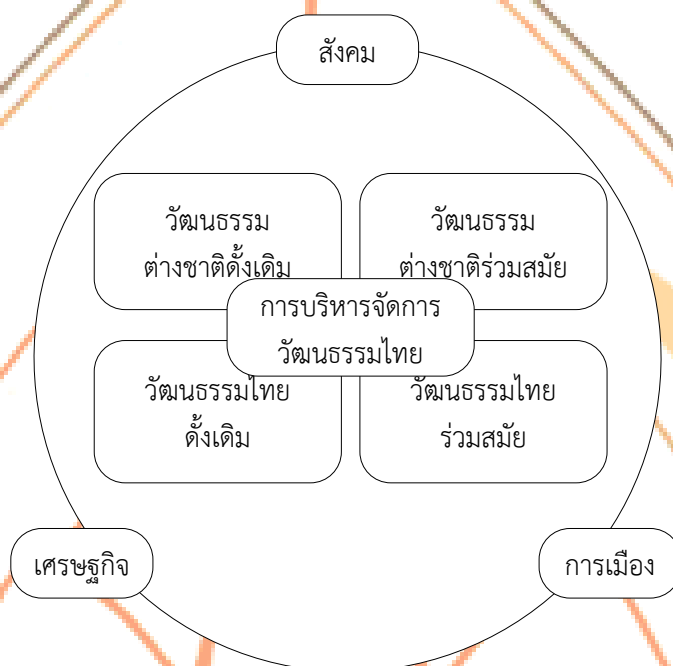
ดังนั้น คำว่า “อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์” (Ethnic identity) หมายถึง สิ่งที่ทำให้สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ รู้สึกร่วมกันว่าเป็นพวกเดียวกัน และรู้สึกแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ จึงหมายถึงการศึกษากระบวนการสร้าง “ความเหมือน” และ “ความแตกต่าง” ของแต่ละชาติพันธุ์ (Ethnicity) ในอัตลักษณ์ทางสังคม โดยผ่านสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมต่างๆ เช่น วิถีชีวิต เสื้อผ้า การแต่งกาย ประเพณีวัฒนธรรม รวมถึงเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อจิตวิญญาณ บรรพบุรุษและศาสนา

2. แนวคิดการบริหารจัดการวัฒนธรรม

2.1 แนวคิดการบริหารจัดการวัฒนธรรม

ในปัจจุบันความหลากหลายทางวัฒนธรรมจากกระแสโลกาภิวัตน์ ได้ส่งอิทธิพลต่อเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมภายในประเทศ ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิด การครอบงำทางค่านิยม ความคิด ผ่านการบริโภคสินค้าบริการจากต่างประเทศ เกิดเป็นการทำสงครามเย็นโดยใช้วัฒนธรรมเพื่อแย่งชิงความเป็นใหญ่ทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นฐานกำลังสร้างอำนาจทางการเมืองในระดับสากล การรุกรานได้เปลี่ยนรูปแบบจากการใช้กำลังเพื่อครอบครองดินแดนและทรัพยากร เป็นการสร้างอิทธิพลต่อความคิดและค่านิยม โดยใช้วัฒนธรรมเป็นอาวุธผ่านสื่อที่มีความรวดเร็ว ฉับไวในยุคโลกาภิวัตน์

การไหลเวียนของวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น มีปัจจัยผลักดันที่สำคัญ คือ อัตลักษณ์ประเทศเจ้าของวัฒนธรรม หากประเทศใดมีความแข็งแกร่งใน 3 ปัจจัยหลัก คือ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง ก็จะส่งผลดีต่อภาพลักษณ์ประเทศ ทำให้เกิดการยอมรับในวัฒนธรรมประเทศนั้น ๆ ได้ ตามภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 การบริหารจัดการวัฒนธรรมกับการพัฒนาประเทศ

ท่ามกลางการไหลเวียนเปลี่ยนแปลง ความนิยมในการรับวัฒนธรรมต่างชาตินับเป็นกระแสที่ปรากฏให้เห็นชัดเจนในสังคมไทยปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มวัยรุ่นที่นิยมบริโภคสินค้าและบริการจากต่างชาติ ก่อให้เกิดคำถามถึงมุมมองของคนในชาติต่อคุณค่าวัฒนธรรมไทย การบริหารจัดการวัฒนธรรมเพื่อการเสริมสร้างค่านิยมวัฒนธรรมไทยจึงเป็นหัวใจในการสร้างความเข้มแข็งให้กับประเทศ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงวัฒนธรรม เพื่อให้เป็นผู้รับวัฒนธรรมที่ดี คือ มีการเลือก รับประทาน และเป็นผู้ส่งวัฒนธรรมที่ดี คือ มีการเห็นคุณค่าและสามารถส่งต่อหรือต่อยอดวัฒนธรรมของตนเอง เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรม ส่งผลช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้การแพร่ขยายของวัฒนธรรมจากต่างชาติ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศไทย

2.2 แนวคิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียน

ในทางประวัติศาสตร์ ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอินเดียและจีน ซึ่งแต่ละประเทศต่างก็รับเอาวัฒนธรรมจากทั้งสองชาตินี้เข้ามาในระดับที่แตกต่างกัน เช่น ประเทศไทยและ สปป.ลาว ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอินเดียเป็นส่วนใหญ่ ส่วนเวียดนามได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมมาจากจีนเป็นส่วนใหญ่ โดยรวมกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถจำแนกออกเป็น ๓ กลุ่มวัฒนธรรมหลัก ตามลักษณะที่ตั้ง ซึ่งสะท้อนวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ดังนี้

- 1) กลุ่มวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง (ไทย-ลาว-เขมร-พม่า-เวียดนาม)
- 2) กลุ่มวัฒนธรรม มาเลเซีย-อินโดนีเซีย-บรูไน ดารุสซาลาม-สิงคโปร์
- 3) กลุ่มวัฒนธรรม ฟิลิปปินส์

สำหรับกลุ่มวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง (ไทย-ลาว-เขมร-พม่า-เวียดนาม) เนื่องจากกลุ่มแม่น้ำโขงเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของหลายชุมชนที่มีอาณาเขตติดต่อกันหลายประเทศนับเป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญ ซึ่งมีประเพณี ดนตรี วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ทั้งที่มีความคล้ายคลึงและแตกต่าง ด้วยลักษณะทาง

ภูมิศาสตร์ที่ใกล้เคียงกัน รวมทั้งมีการไปมาหาสู่ มีการค้าขาย และกิจกรรมอื่นๆ ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง ส่งผลให้วัฒนธรรมของแต่ละประเทศ มีทั้งที่แสดงออกถึงลักษณะเฉพาะของตนเอง ขณะที่มีความคล้ายคลึงในบางส่วนของ การดำเนินวิถีชีวิต กล่าวได้ว่าไทย-ลาว-กัมพูชา มีรากวัฒนธรรมเดียวกัน จึงมีความพร้อมของวัฒนธรรมมากกว่าพม่าและเวียดนามซึ่งได้รับอิทธิพลจากจีน โดยตัวอย่างมรดกร่วมทางวัฒนธรรมในภูมิภาคที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่

- ด้านภาษา (ไทย-ลาว-เขมร) ที่มีตัวอักษร คำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน โดยได้รับอิทธิพลมาจากภาษาสันสกฤต โดยคนไทย ลาว เขมร สามารถสื่อสารเข้าใจกันได้ อย่างไรก็ดี ภาษาเขมรมีความแตกต่างจากภาษาเพื่อนบ้าน เนื่องจากไม่มีเสียงวรรณยุกต์

- ด้านการแสดงร่ายรำเกีรติ เป็นมรดกร่วมทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของอาเซียน ต้นเค้าของเรื่อง ร่ายรำเกีรติ น่าจะมาจากเรื่อง รามายณะ ของอินเดีย ซึ่งเป็นนิทานที่แพร่หลายอยู่ทั่วไปในภูมิภาคเอเชียใต้ ต่อมาอารยธรรมอินเดียได้แพร่หลายเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้เรื่องรามายณะแพร่หลายไปทั่วภูมิภาค ได้ปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของประเทศนั้นจนกลายเป็นวรรณคดีประจำชาติไป ดังปรากฏในหลาย ๆ ชาติ เช่น ลาว พม่า กัมพูชา มาเลเซีย อินโดนีเซีย ล้วนมีวรรณคดีเรื่องรามเกีรติเป็นวรรณคดีประจำชาติทั้งสิ้น

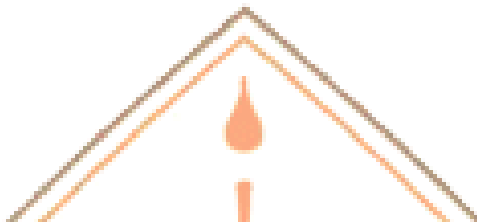
- ด้านนาฏศิลป์-ดนตรี การแสดงรำของไทย ลาว เขมรมีความคล้ายคลึงกัน รวมทั้ง เครื่องดนตรีที่ได้รับอิทธิพลซึ่งกันและกัน แต่มีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับวัฒนธรรมประเพณีของประเทศนั้นๆ ทั้งนี้ ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ และลักษณะการประกอบอาชีพที่เป็นเกษตรกรรม ส่งผลต่อวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในแถบใกล้เคียงกัน

- ด้านประเพณีสงกรานต์ เป็นประเพณีปีใหม่ของไทย ลาว กัมพูชา พม่า ชนกลุ่มน้อยชาวไทแถบเวียดนามและมณฑลยูนนานของจีน ศรีลังกาและทางตะวันออกของประเทศอินเดีย และเป็นประเพณีเก่าแก่ซึ่งสืบทอดมาแต่โบราณคู่มากับประเพณีตรุษ จึงมีการเรียกรวมกันว่า ประเพณีตรุษสงกรานต์ หมายถึง ประเพณีส่งท้ายปีเก่า และต้อนรับปีใหม่ คำว่า “ตรุษ” เป็นภาษาทมิฬ แปลว่า “การสิ้นปี”

2.3 แนวคิดการจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรม

กระบวนการส่งเสริมสันติวิธีในการจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรม คือ การยอมรับการคงอยู่ของความหลากหลายทางวัฒนธรรม เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ช่วยทำให้โลกใบนี้เล็กลง มิติทางวัฒนธรรม เป็นส่วนสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม เป็นการเคลื่อนไหวถ่ายเทแลกเปลี่ยนความรู้และวิถีชีวิตระหว่างกันของมวลมนุษยชาติ ปรากฏการณ์ลักษณะดังกล่าวมีมาเนิ่นนานนับสหัสวรรษและยิ่งทวีความเข้มข้นมากขึ้น ในยุคที่การติดต่อสื่อสารสามารถกระทำได้อย่างง่ายดายและรวดเร็ว ดังเช่นทุกวันนี้ผลกระทบทางวัฒนธรรมจากกระแสโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดผลลัพธ์ 3 ประการ (อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว. 2547, 6 กรกฎาคม) โลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม. มติชนรายวัน. หน้า 7) คือ

- 1) วัฒนธรรมรวมตัว (Cultural Homogenization) เนื่องจากโลกาภิวัตน์นำมาซึ่ง "มาตรฐาน" การยอมรับในระดับสากล จนเกิดเป็นการบีบบังคับให้เปลี่ยนตามหรือลอกเลียนด้วยความเต็มใจ เมื่อเป็นดังนี้ วัฒนธรรมท้องถิ่นจึงสูญเสียคุณค่าที่เคยมี ทำให้เกิดการแปรสภาพและเปลี่ยนไปตามกระแสความนิยมของโลก เปรียบเสมือนการหลอมละลาย อ่อนไหวไร้จุดยืนไปตามสถานการณ์ ผู้สนับสนุนแนวทางดังกล่าวนี้ มีความหวังว่าการยึดยึดวัฒนธรรมสามารถกระทำได้ ดังเช่น "รัฐนิยม" ซึ่งเคยมีใช้อยู่ในประเทศไทย ด้วยจุดมุ่งหมายให้วัฒนธรรมย่อย ค่อยๆ ละเลือนหายไป

2) **วัฒนธรรมแตกตัว (Cultural Heterogenization)** ในกรณีนี้โลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างวัฒนธรรม จนยากเกินกว่าจะรวมขอมกันได้ ต่างฝ่ายต่างรักษาความบริสุทธิ์หรือวัฒนธรรม "พันธุ์แท้" ของตนเอง จนผลที่เกิดตามมาคือการปะทะถึงขั้นแตกหัก

3) **วัฒนธรรมลูกผสม (Cultural Hybridization)** หรืออีกนัยหนึ่งคือการผสมผสาน จนยากเกินกว่าจะแยกส่วนใดส่วนหนึ่งออกจากกันได้ วัฒนธรรมพันธุ์ทางมักเกิดขึ้นเสมอ หากมีการไปมาหาสู่กันรวมทั้งเมื่อติดต่อสื่อสารแบบรวมขอม ถ้อยทีถ้อยอาศัย จะว่าไปแล้ว วัฒนธรรมของทุกชาติในโลกนี้ล้วนแล้วแต่ก่อกำเนิดเกิดขึ้นได้ ด้วยการหิบบั่มแลกเปลี่ยนกันไปมาทั้งหมดทั้งสิ้น หากไม่ภายในพวกกันเองก็ระหว่างกลุ่ม เพราะฉะนั้น ดูเหมือนว่าวัฒนธรรมพันธุ์ทางน่าจะเป็นผลลัพธ์ตามธรรมชาติมากที่สุดหากพิจารณาวัฒนธรรมของชนชาติไทยดู ก็จะมีที่มาจากแอ่งอารยธรรมมากมายหลายแหล่ง อาทิ วัฒนธรรมโบราณของท้องถิ่นตั้งแต่ ขอม มอญ ละว้า มลายู รวมทั้งจากภายนอกภูมิภาค แม้ระยะทางอยู่ห่างไกลออกไป เช่น จีนและอินเดียยุคสมัยสุโขทัย เครื่องถ้วยชาม "สังคโลก" ว่ากันว่าเกิดจากการนำเข้าช่างฝีมือชาวจีน ซึ่งขณะนั้นการค้าระหว่างจีนกับรัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีมาก จนเป็นช่องทางให้เกิดการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของผู้คนรวมทั้งการถ่ายทอดทักษะการประดิษฐ์เชิงพาณิชย์ จนนารายได้เข้าสู่รัฐไทยอย่างมากมาย ยุคสมัยอยุธยา ขนบไทยแท้แต่โบราณ เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ทองม้วน ขนบไข่เต่า ขนบผิง สังขยาและหม้อแกง ฯลฯ ความเป็นจริง กลับมีต้นกำเนิดมาจากสตรีชาวญี่ปุ่นเชื้อสายโปรตุเกสนามว่ามารี กีมาร์ หรือ "ท้าวทองกีบม้า" ผู้นำเข้ามาเผยแพร่ ตั้งแต่รัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชยุคสมัยรัตนโกสินทร์ เครื่องแต่งกายชายชุดประจำชาติไทย คือ "ราชปะแตน" เกิดขึ้นมาจากการประยุกต์ชุดต้นแบบของราชา (Raj Pattern) โดยชนชั้นนำไทยได้รับแรงบันดาลใจมาจากอินเดีย ซึ่งในขณะนั้นอยู่ภายใต้อาณานิคมของจักรวรรดิอังกฤษ

จากตัวอย่างทั้งหมดข้างต้น จะเห็นว่าวัฒนธรรมไทยเกิดจากการเรียนรู้เพื่อ "รับ" และ "แลกเปลี่ยน" กับวัฒนธรรมอื่นมาตั้งแต่ครั้งอดีต เมื่อกาลเวลาผ่านไป สิ่งเคยแปลกปลอมเหล่านั้นก็ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย ดังที่พบเห็นอยู่ทั่วไปในปัจจุบันในขณะเดียวกัน วัฒนธรรมของไทยเองก็ได้เคลื่อนย้ายไหลเวียนออกไปสู่ภูมิภาคอื่นด้วย จนเมื่อกลายเป็นความนิยมและเกิดการยอมรับ จึงถูกขนานนามว่ามีที่มาจากเมืองไทย แฝดสยาม (Siamese Twins) กลายเป็นคำที่ใช้เรียกทารกแฝดซึ่งเกิดมามีร่างกายติดกันตามธรรมชาติ โดยคำดังกล่าวมีที่มาจากฝาแฝด "อิน-จัน" ชาวแม่กลองสมุทรสงคราม ผู้อพยพไปยังสหรัฐอเมริกาตั้งแต่เด็กและต่อมากลายเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงโด่งดังจากการแสดง จนรู้จักกันไปทั่วทั้งทวีปอเมริกาและทวีปยุโรป แมวสยาม (Siamese Cat) เป็นคำเรียกแมวชนิดหนึ่ง ซึ่งเริ่มเป็นที่รู้จักกันดีในต่างประเทศ ภายหลังจากกงสุลอังกฤษในไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ได้นำแมวไทยกลับไปยังบ้านเกิดเมืองนอนด้วย จากนั้นได้นำออกแสดง ณ คริสตัส พาเลซ ประเทศอังกฤษ จนกลายเป็นที่กล่าวขวัญถึงและได้รับความนิยมอย่างมากทั่วยุโรป ในปัจจุบัน "อาหารไทย" เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ซึ่งสร้างชื่อเสียงให้ขจรขยายไปทั่วทุกสารทิศไม่เฉพาะแค่ภูมิภาคเอเชียเท่านั้น แต่ยังกว้างไกลไปถึงทวีปยุโรป ทวีปอเมริกา ทวีปออสเตรเลีย รวมทั้งทวีปแอฟริกาด้วย ในขณะที่ปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่หลายแขนง ย่อมเพิ่มความเข้มข้นให้กับการติดต่อสื่อสารของมนุษย์มากยิ่งขึ้นท่ามกลางความแตกต่างหลากหลายนี้เอง โลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรมนำมาซึ่งความเป็นพันธุ์ทางอันเกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนระหว่างกัน เพื่อโน้มนำไปสู่ประชาสังคมโลก (Global Civil Society) พลวัตภายในสังคม จะเป็นตัวกำหนด "วัฒนธรรมลูกผสม" ของแต่ละสังคมนั้น ดังนั้น เมื่อการยอมรับการคงอยู่ของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ของทุกชุมชนในเอเชีย

ตะวันออกเฉียงใต้ไม่ว่าจะเป็นด้วยเหตุปัจจัยใด การครอบงำ การบังคับให้แต่ละคน แต่ละชุมชนถึงแม้จะอยู่ประเทศเดียวมีวัฒนธรรมเดียวกันนั้นจึงเป็นเรื่องยากและนำไปสู่ความขัดแย้งและรุนแรงในที่สุด

3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540 : 1-10) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและวิถีชีวิต ผู้คน หรือสามารถกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจ ความเกี่ยวพันของสิ่งต่าง ๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงพึ่งพา ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

The European Association for Tourism and Leisure Education หรือ ATLAS ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเอาไว้ว่า เป็นการเดินทางของผู้คนไปสู่สิ่งดึงดูดใจทางวัฒนธรรม ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ตนเองมีหรือพบเห็นในชีวิตประจำวัน เป็นการแสวงหาความรู้และค้นหาประสบการณ์ใหม่ ๆ เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับตนเอง หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการให้คำจำกัดความเฉพาะ (Technical Definition) เอาไว้ว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการเดินทางของผู้คนเข้าไปสู่สิ่งดึงดูดใจเฉพาะอย่างทางวัฒนธรรม เช่น มรดกวัฒนธรรม ศิลปกรรม ประเพณี การแสดง การละเล่น ที่มีอยู่ภายนอกชุมชนของตน

Irish Tourists Board กล่าวว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อสนองตอบความตั้งใจและความสนใจทั้งหมดหรือบางส่วน อันเป็นการเพิ่มความปิติยินดี พึงพอใจของคนที่มีต่อแหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรม

World Tourism Organization ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเอาไว้ว่า เป็นการเคลื่อนไหวของผู้คนที่เกิดขึ้นจากปัจจัยกระตุ้นทางด้านวัฒนธรรม เช่น การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา (Study Tour) การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมกับงานศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาล การเข้าเยี่ยมชมอนุสรณ์สถาน การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อศึกษารัชมชาติ หรือศึกษาขนบธรรมเนียมความเชื่อที่สืบทอดกันมาของชุมชน ท้องถิ่น ตลอดจนความเชื่อทางศาสนา

The European Center for Traditional and Regional Cultures หรือ ECTARC ได้กล่าวไว้ถึงองค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่

1. โบราณคดี และพิพิธภัณฑ์สถานต่าง ๆ
2. สถาปัตยกรรม สิ่งปลูกสร้าง ผังเมือง รวมถึงซากปรักหักพังของสิ่งปลูกสร้างในอดีต
3. ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ประเพณี และเทศกาลต่าง ๆ
4. ความน่าสนใจในเรื่องของดนตรี ไม่ว่าจะเป็นในรูปของดนตรีคลาสสิก ดนตรีพื้นบ้าน หรือดนตรีร่วมสมัย
5. การแสดง ละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ
6. ภาษาและวรรณกรรม
7. ประเพณีและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา
8. วัฒนธรรมเก่าแก่โบราณ วัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือวัฒนธรรมย่อย

พลอยศรี โปราณนันทน์ (2539 : 94) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นการทำให้นักท่องเที่ยวได้มองเห็นถึงความหลากหลายทางชีวภาพและมิติทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว

Suger (อ้างในพลอยศรี โปราณนันทน์, 2539 : 94) กล่าวถึงส่วนประกอบทางวัฒนธรรมที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวในเชิงของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบไปด้วยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ งานหัตถกรรม กิจกรรมทางประเพณี ภาษา อาหาร ศิลปะ ดนตรี ศาสนา สถาปัตยกรรม การศึกษา ลักษณะการแต่งกาย เทคโนโลยีของชุมชนท้องถิ่น และกิจกรรมยามว่าง

จากการศึกษาแนวคิดและความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของบุคคลต่าง ๆ สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนออกจากสถานที่ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยประจำไปยังท้องถิ่นอื่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว การแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ประกอบการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์มีความงดงามทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคมไม่ว่าจะเป็นในด้านของศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญ กระตุ้นให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้น

วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญ สามารถดึงดูดให้กลุ่มคนต่างถิ่นเดินทางมาเยือนเพื่อสัมผัสและชื่นชมกับสิ่งที่ไม่เคยมีในท้องถิ่นของตน จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์และเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน การท่องเที่ยวได้วัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นทรัพยากรในการดำเนินกิจการ ในขณะที่ด้วยกันชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้านการสร้างรายได้ การจ้างงาน นำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

สุตาพร วรพล (2540 : 7-6) ได้ให้ข้อคิดในการพัฒนาจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมไว้ดังนี้

1. ผู้มีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่น ควรรวมตัวกันสร้างทำงานในการพัฒนาร่วมกัน สังคมทุกระดับควรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว
2. ต้องทำความเข้าใจว่าชุมชนเป็นใคร และต้องทำให้ชุมชนเข้าใจถึงผลที่จะได้รับทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อที่จะได้หันมาให้ความร่วมมือในการจัดการร่วมกัน
3. นักท่องเที่ยวควรได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ตนจะไปเยือนก่อน เพื่อเป็นการเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่จะได้รับเมื่อเดินทางไปถึงสถานที่นั้น
4. การพัฒนาชุมชนด้านจิตสำนึก ให้ความรู้ เตรียมทักษะในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว
5. สิ่งที่จะนำไปปฏิบัติต่อการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกวัฒนธรรมจะต้องผ่านการยอมรับจากชุมชนท้องถิ่นก่อน

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี (2541 : 12-15) กล่าวว่าภาครัฐมีเป้าหมาย 4 ประการในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ

1. ให้ประชาชนตื่นตัว ตระหนักถึงผลประโยชน์และความสำคัญของการท่องเที่ยวภายในประเทศ
2. มุ่งกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปสู่คนท้องถิ่น

3. เพื่อลดจำนวนคนไทยที่เดินทางไปเที่ยวต่างประเทศ
4. เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีอาชีพ รายได้จากสินค้าหัตถกรรมพื้นเมือง ผลผลิตทางการเกษตร หรือจากการบริหารด้านการท่องเที่ยวให้มากขึ้น

นอกจากนี้วิวัฒน์ชัย ยังได้กล่าวถึงแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทั้ง 4 ข้อว่าต้องดำเนินการ ดังนี้

1. จัดทำการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง
2. พัฒนาปรับปรุงสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว
3. สร้างเสริมสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น ศูนย์บริการข่าวสาร สถานที่พักแรม ร้านอาหาร ร้านสินค้าที่ระลึก และบุคลากรที่ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
4. การรักษาความปลอดภัยและป้องกันอุบัติเหตุ
5. การส่งเสริมอาชีพเพื่อรับการท่องเที่ยว เช่น การส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตร สินค้าหัตถกรรมพื้นเมือง รวมทั้งการบริการอื่น ๆ

และให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ในการพัฒนาการท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงผลเสียที่อาจกระทบไปถึงสังคม หรือมรดกทางศิลปวัฒนธรรม เอกลักษณ์ท้องถิ่น ตลอดจนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น จึงต้องมีการพิจารณากลั่นกรอง และวางแผนอย่างรอบคอบก่อนการดำเนินการ

พิสิฐ เจริญวงศ์ (2538 : 30-31) ให้ข้อคิดว่าประเทศไทยมีทรัพยากรที่เป็นประโยชน์และมีค่าต่อการท่องเที่ยวอยู่แล้ว คือ ศิลปวัฒนธรรม สินค้าคือตัวของเรา นักท่องเที่ยวเป็นเพียงผู้ที่เข้ามาชื่นชม และกลับไป ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ว่าเราจะมีการบริหารจัดการอย่างไรให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่เกิดสูญเสียหรือมีการสูญเสียน้อยที่สุด และได้กล่าวถึงการจัดการที่จะส่งผลให้การท่องเที่ยวเกิดประโยชน์มากกว่าโทษ ซึ่งจะต้องคำนึงถึงหลักการ 3 ประการ หรือ 3 M อันได้แก่

1. Minimum คือ อย่างน้อยที่สุด ใช้สำหรับการท่องเที่ยวที่รับนักท่องเที่ยวจำนวนมากไม่ได้
2. Mild-tourism คือ การท่องเที่ยวอย่างพอสมควร
3. Mass-tourism คือ ชีตความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับการจัดการ

ศิริ ฮามสุโพธิ์ (2539 : 383-386) กล่าวถึงการจัดการสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในแง่ของการอนุรักษ์ไว้ 10 ประการ คือ

1. การออกกฎหมายเวนคืนที่ดินในสถานที่ท่องเที่ยว เพราะถ้าสถานที่ท่องเที่ยวอยู่ในความครอบครองของเอกชน ซึ่งการดูแล ปรับปรุง โดยเจ้าของที่ดินเอง อาจจะทำให้สถานที่ท่องเที่ยวเกิดความเสียหาย หรือหมดคุณค่า หรืออาจมีการเกิดค่าบริการที่ไม่เป็นธรรมกับนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวเข้าไปในสถานที่ท่องเที่ยวนั้นน้อย
2. สร้างสถานที่ท่องเที่ยวไว้ในย่านชุมชน หรือไม่ไกลจากย่านชุมชน
3. จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้เพียงพอ
4. จัดให้มีระบบการรักษาความสะอาด เพราะความสะอาดคือหัวใจสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
5. จัดให้มีร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มให้มีปริมาณเพียงพอ ราคาเหมาะสม การจัดร้านเป็นสัดส่วน มีระเบียบ

6. สร้างร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง เพื่อเป็นการรวบรวมสินค้าที่เป็นสัญลักษณ์ หรือผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นที่กระจายกระจายมารวมกันไว้ในที่เดียวกัน เพื่ออำนวยความสะดวกในการซื้อของนักท่องเที่ยว ซึ่งมีเวลาค่อนข้างจำกัด

7. สร้างสถานที่พักผ่อน ซึ่งควรจะอยู่ในรูปของบ้านพักประเภทเกสต์เฮาส์ (Guest House) แทนการสร้างอาคารสูงหลายชั้น เพราะจะบดบังทัศนียภาพที่สวยงาม

8. การทำป้ายโฆษณาตามสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อชี้แจงข้อปฏิบัติเมื่อเข้าไปในสถานที่ท่องเที่ยว

9. การเก็บค่าบริการ ซึ่งไม่ควรจะแพงมากนัก

10. การรักษาความปลอดภัย สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบางแห่งจะอยู่ท่ามกลางชุมชนหรือมีบริเวณที่กว้างขวาง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องคำนึงถึง

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ (2537 : 21-27) ได้กล่าวถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวว่าการพัฒนาจะสำเร็จได้จะต้องพัฒนาองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 3 ประการ คือ

1. สิ่งดึงดูดใจจากการท่องเที่ยว (Attractions) ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ อาจจะเป็นสิ่งดึงดูดใจเกี่ยวกับสถานที่ (Site) หรือสิ่งดึงดูดใจจากเหตุการณ์ (Events)

2. ความสำราญจากแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) แยกออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 ปัจจัยพื้นฐาน อันได้แก่ การคมนาคม ยานพาหนะ ลานจอดรถ น้ำ ไฟฟ้า ระบบกำจัดน้ำเสีย ระบบกำจัดขยะ ระบบการสื่อสาร (โทรศัพท์ ไปรษณีย์ ฯลฯ)

2.2 สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร ภัตตาคาร ร้านขายของที่ระลึก สถานเริงรมย์ บริการรถเช่า บริการนำเที่ยว เป็นต้น

3. ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) คือ วิธีการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว มีความหมายครอบคลุมเรื่องของยานพาหนะ ระยะทาง ระยะเวลา ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ซึ่งความสามารถในการเข้าถึงนี้มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึง 2 ประการ คือ

3.1 องค์ประกอบเชิงปริมาณ หมายถึง ความเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น ความจุ และความถี่ของยานพาหนะ

3.2 องค์ประกอบเชิงคุณภาพ หมายถึง ความสะดวกสบายในการเดินทาง ความประหยัดและความปลอดภัย

สรุปได้ว่าการพัฒนาแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้น สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงในแผนงานเพื่อเพิ่มขีดสมรรถนะความสามารถของทรัพยากรการท่องเที่ยว ก็คือ การอนุรักษ์คุณค่าของทรัพยากรวัฒนธรรม ตลอดจนสิ่งแวดล้อม เพราะทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะของนามธรรมหรือวัฒนธรรมทางด้านจิตใจ การพัฒนาอาจกลายเป็นการทำลายคุณค่า หรือความดึงดูดใจอันเป็นสารูปของแหล่งท่องเที่ยวไปโดยไม่ได้ตั้งใจ การพัฒนาแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องมีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงเสมอ 7 ประการ คือ

1. การศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูล เรื่องราวเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่า ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวนั้น เพื่อเป็นข้อมูลให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ในการเข้าชม ขณะเดียวกันก็จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจของคนในชุมชนท้องถิ่นในมรดกทางวัฒนธรรมของตน

2. ปลุกฝัง สร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่น ให้เกิดความรัก ห่วงแหน รักษาและที่สำคัญต้องดึงให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนด้วย
3. การอนุรักษ์ บำรุงรักษา เพื่อรักษารูปแบบเดิมให้คงอยู่อย่างสมบูรณ์ หรือเสียหายน้อยที่สุด
4. ปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับการให้บริการนักท่องเที่ยว
5. ตระหนักถึงขีดความสามารถในการรองรับด้านการท่องเที่ยว
6. ส่งเสริมอาชีพดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็สนับสนุนอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
7. ออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการใช้ และการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

การพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการชี้วัดทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ก่อนที่จะทุ่มเทการวางแผนพัฒนาหรือส่งเสริมใด ๆ เพื่อให้การดำเนินงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ และได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างมีประสิทธิภาพ

ความเหมาะสมของพื้นที่ที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้นั้น มีนักวิชาการหลากหลายท่านได้ให้แนวคิดดังนี้

ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร (2522) ได้แบ่งปัจจัยที่ใช้ในการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1) ลักษณะความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว ด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและวิถีชีวิต โดยจะพิจารณาถึง

- 1.1 ลักษณะเด่น หรือความแปลก
- 1.2 ความสวยงามน่าประทับใจ
- 1.3 คุณค่าทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

2) ความสมบูรณ์ของปัจจัยเสริมด้านการท่องเที่ยว อันได้แก่ ระบบโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งบริการ และอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้อง โดยจะต้องพิจารณาถึง

- 2.1 ความสะดวกในการเข้าถึง
- 2.2 ความพร้อมด้านระบบโครงสร้างพื้นฐาน
- 2.3 ความพร้อมด้านสิ่งบริการและอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว
- 2.4 ความปลอดภัย
- 2.5 สภาพแวดล้อมและบรรยากาศ

ปัจจัยทั้งนี้ จะเป็นตัวบ่งชี้ถึงความเหมาะสมและโอกาสในการเป็นอุทยานการท่องเที่ยวเฉพาะแต่ละแหล่งท่องเที่ยว โดยผลของการประเมินจะถูกนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อหาแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมต่อไป

ประสิทธิ์ คุณรัตน์ (อ้างในเศกสรรค์ ยงวิชัย, 2541 : 13) ได้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวไว้ดังนี้

- 1) คุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย
 - 1.1 ลักษณะเด่น ความประทับใจ ความดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว

1.2 ความสวยงามตามธรรมชาติ

1.3 ความวิจิตร ประณีตของแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปกรรม

1.4 ความเก่าแก่ ใหญ่โตโอฬาร เอกลักษณะ คุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

1.5 ชื่อเสียงและความนิยมของนักท่องเที่ยว

1.6 สภาพแวดล้อมและการอนุรักษ์

2) สภาพความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาดังนี้

2.1 ลักษณะที่ตั้ง สภาพถนน เส้นทางสู่แหล่งท่องเที่ยว ระยะห่างจากชุมชน ความสะดวกของเส้นทาง ปริมาณและความถี่ของการขนส่ง

2.2 สิ่งอำนวยความสะดวก และบริการภายในแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ที่จอดรถ ร้านอาหาร ที่พักแรม การให้บริการข้อมูลข่าวสาร ห้องน้ำ ระบบกำจัดขยะ ระบบกำจัดน้ำเสีย เป็นต้น

2.3 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

2.4 ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย

คณะผู้วิจัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (อ้างในเศกสรรค์ ยงวิชัย, 2541 : 14) ได้ประยุกต์วิธีการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของ Bailey และ Lazarsfeld เรียกว่า เป็นการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตามวิธี Typology มีกฎเกณฑ์การประเมินใน 5 ส่วนคือ

1) ความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว โดยกำหนดไว้ว่าแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวมากกว่า 8 กิจกรรมขึ้นไป จัดว่ากิจกรรมมาก หากมีน้อยกว่า 8 กิจกรรม ถือว่ามีกิจกรรมน้อย กิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้แก่ การชมทิวทัศน์ การปิกนิก เล่นรอบกองไฟ ตกปลา ดูประการัง วาดน้ำ ดำน้ำ พายเรือ อาบแดด ปีนเขา ดูสัตว์ ไหว้พระ ทำบุญ ทำนายดวงชะตา ชมศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม โบราณวัตถุสถาน ชื่อของที่ระลึก การชิมอาหาร หรือเครื่องดื่มประจำถิ่น เป็นต้น

2) ความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวด้านสาธารณูปโภค แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 สภาพการเข้าถึง หมายถึง ถนน ยานพาหนะ ระยะทาง

2.2 สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง น้ำประปา ไฟฟ้า ระบบโทรคมนาคม ห้องน้ำ ที่จอดรถ โรงพยาบาล สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ระบบกำจัดขยะ ระบบกำจัดน้ำเสีย เป็นต้น

3) ความพร้อมในการบริการ ได้แก่ การสื่อสาร ที่พักแรม อาหารและเครื่องดื่ม การขนส่ง บริการนำเที่ยว ร้านจำหน่ายของที่ระลึก การให้ข่าวสารการท่องเที่ยว ความปลอดภัย เป็นต้น

4) อรรถาธิบายได้แก่ ความเป็นมิตร ทักษะ ทักษะ ความซื่อสัตย์

5) ความซาบซึ้ง ซึ่งแบ่งออกเป็นด้านภูมิทัศน์ และประวัติศาสตร์

การให้คะแนนในแต่ละส่วน จะกำหนดไว้ที่คะแนนสูงสุด คือ 10 คะแนน คะแนนต่ำสุด คือ 0 คะแนน ถ้าคะแนนซึ่งแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ได้รับ มีค่าเฉลี่ยมากกว่าครึ่งหนึ่ง ถือว่ามีความเหมาะสมในด้านนั้น ๆ

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี (2532 : 42-45) เป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้นำหลักเกณฑ์การพิจารณาประเมินศักยภาพ และความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวไว้ 6 ประการคือ

1) คุณค่าในตัวแหล่งท่องเที่ยว ถือว่าเป็นตัวแปรสำคัญที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น ความสวยงาม ความเก่าแก่ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศาสนา บรรยากาต สภาพภูมิทัศน์ เป็นต้น

2) สภาพการเข้าถึง คือ การคมนาคมเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวนั้นสะดวกหรือไม่ ใช้ได้ทุกฤดูกาลหรือไม่ สภาพถนนเป็นอย่างไร ค่าใช้จ่ายในการเดินทางเป็นอย่างไร ในการวัดความใกล้เคียง จะวัดจากจุดศูนย์กลางทางการท่องเที่ยว เช่น วัดจากตัวเมือง

3) สิ่งอำนวยความสะดวก คือ สิ่งบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว เช่น ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการในแหล่งท่องเที่ยว สถานที่พักแรม ร้านอาหาร และอื่น ๆ ในการพิจารณาจะทำการพิจารณาควบคู่กันไปทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ กรณีที่แหล่งเที่ยวนั้นไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ให้พิจารณาถึงความสะดวก ความยากง่าย ความใกล้หรือไกล ที่จะไปใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกจากชุมชนใกล้เคียง

4) สภาพแวดล้อม หมายถึง สิ่งรอบตัวแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณใกล้เคียง เช่น สภาพภูมิศาสตร์ ระบบนิเวศ สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ กลิ่น เสียง ควัน เป็นต้น

5) ข้อจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว คือ อุปสรรคหรือข้อขัดข้องในการใช้สถานที่นั้น ๆ เป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่ ความสามารถในการรองรับของระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา เพียงพอที่จะบริการนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้หรือไม่

6) ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน หมายถึง การเป็นที่รู้จักแพร่หลาย ชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวจะเป็นตัวบ่งชี้ ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวว่ามีเพียงใด และถ้าหากจะต้องพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวจะต้องเพิ่มการประชาสัมพันธ์มากขึ้นเท่าใด

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ (2537 : 73-92) ได้กล่าวถึง ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) ของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยก่อให้เกิดแรงกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดความต้องการเดินทางไปยังแหล่งเที่ยวนั้น ปัจจัยดึงดูด จะมีทั้งสิ่งที่เป็นลักษณะธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่

- 1) การค้นพบสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ ๆ
- 2) ประสิทธิภาพของสื่อมวลชน และการพัฒนาทางเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น กล้องถ่ายภาพที่มีคุณภาพดี สามารถถ่ายภาพความสวยงามในมุมกว้างได้ เพื่อใช้ในการเผยแพร่ความสวยงามและคุณภาพในการผลิตสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับการสื่อสารโฆษณาที่มีคุณภาพ
- 3) การพัฒนาสิ่งดึงดูดใจ คือ การพัฒนาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว ทั้งที่มีขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่ถูกมนุษย์สร้างขึ้น รวมถึงการบริการที่ดี น่าประทับใจต่อนักท่องเที่ยว
- 4) ระบบคมนาคมขนส่งที่มีประสิทธิภาพ เพิ่มความสะดวก รวดเร็ว ประหยัด และปลอดภัย
- 5) ระบบการตลาดที่มีประสิทธิภาพ ที่จะช่วยให้การจำหน่ายสินค้าและบริการการท่องเที่ยวถึงมือลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น
- 6) ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี การให้บริการข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวจะช่วยให้ นักท่องเที่ยวเกิดความมั่นใจในการเดินทาง มีการเตรียมการได้อย่างเหมาะสม ลดปัญหาความยุ่งยาก วุ่นวายที่อาจเกิดขึ้นจากการเดินทางท่องเที่ยวได้
- 7) ทัศนคติและค่านิยมในการเดินทางต่อแหล่งท่องเที่ยว
- 8) นโยบายของรัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะเป็นโดยทางตรง อันได้แก่ การสนับสนุนผู้ประกอบการเกี่ยวกับธุรกิจท่องเที่ยว ส่งเสริมการลงทุนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การรักษาความสงบภายในประเทศให้อำนวยความสะดวกต่อการลงทุน หรือการสนับสนุนทางอ้อม อันได้แก่ การออกกฎหมายการจ่ายค่าจ้างวันหยุด การให้ส่วนลดพิเศษในการใช้บริการสาธารณูปโภค สาธารณูปการของรัฐ ให้แก่ เด็ก คนชรา หรือคนพิการ เป็นต้น

Cohen Erik (1995, 9-11) ได้กล่าวถึงสิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย โดยแบ่งเป็น 5 ประการคือ

- 1) ความดึงดูดใจด้านสภาพธรรมชาติ (Natural Attractions)
- 2) ความดึงดูดใจด้านเรื่องราว หรือสถานที่ประวัติศาสตร์(Historical Attractions)
- 3) ความดึงดูดใจด้านเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Attractions)
- 4) ความดึงดูดใจด้านวัฒนธรรม (Cultural Attractions)
- 5) ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นในวันหยุด (Vacationing Attraction)

เช่น ทัวร์ดำน้ำ (Diving Tour) ทัวร์กอล์ฟ (Golfing Tour)

จากแนวคิดของบุคคลต่าง ๆ สามารถสรุปได้ว่า การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจะวัดจากองค์ประกอบสำคัญดังนี้

1) ด้านความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว

1.1 ลักษณะทางกายภาพทั่วไป เช่น สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ ประชากร เศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น

1.2 ลักษณะของความเด่น ความแปลก และความมีชื่อเสียง

1.3 ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรม

2) ด้านความสามารถในการเข้าถึง

2.1 ความยาก ง่ายในการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว รวมถึงสภาพเส้นทาง

2.2 ปริมาณ คุณภาพ และความถี่ของยานพาหนะในการเดินทาง

2.3 ความประหยัดด้านค่าใช้จ่าย และความคุ้มค่าด้านการใช้เวลาในการเดินทาง

2.4 ความปลอดภัย

3) ด้านความสามารถในการอำนวยความสะดวกและบริการ

3.1 ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน ได้แก่ ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา การสื่อสาร เป็นต้น

3.2 สิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้แก่ สถานที่พักแรม ร้านอาหารและบันเทิง ร้านจำหน่ายของที่ระลึก การบริการด้านข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย ป้ายบอกทาง เป็นต้น

4. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน

4.1 ความหมายของการท่องเที่ยวชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based tourism) หมายถึง ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากร และเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆมาใช้เป็นต้นทุน หรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน โดยเน้นให้เกิดการยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนต้องคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ” (การท่องเที่ยวชุมชน.2549.ออนไลน์)

4.2 มิติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน

1. มิติทางด้านภูมิศาสตร์

เหตุที่ต้องใช้คำว่า การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบทและการท่องเที่ยวชุมชน เพราะหากนำมิติทางภูมิศาสตร์มาวิเคราะห์จนพบว่ารูปแบบการท่องเที่ยวลักษณะนี้ไม่จำเป็นต้องเกิดในปริมณฑลทางชนบท (Rural) เท่านั้น แต่หากสามารถจะเกิดในปริมณฑลเมือง (Urban) ก็ได้ทั้งนี้สืบเนื่องจากในเมืองคือ ที่รวมของชุมชนต่าง ๆ ดังนั้นการใช้คำนี้เพื่อให้มีความหมายครอบคลุมแนวการท่องเที่ยวดังกล่าว ตัวอย่างการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ในจังหวัดนครพนม และมุกดาหาร เช่น การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตที่ชาติพันธุ์ภูไท แสก โส้ และการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ในจังหวัดคำม่วน สปป.ลาว เช่น อำเภอท่าแขก ชาติพันธุ์ลาวลุ่ม อำเภอยมมะลาด ชาติพันธุ์ภูไทกะต่า และการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ในกวางบิงห์ กวางตรี ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เช่น ชาติพันธุ์บลัวนเกียว เป็นต้น

2. มิติทางด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

กล่าวได้ว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนนั้นครอบคลุมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่กว้างขวางมาก ตั้งแต่กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยม เช่น การเดินป่า การดูนก การดำน้ำ การส่องสัตว์ การพายเรือ รวมถึงกิจกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเฉพาะหมู่บ้าน เช่น การปรุงอาหารพื้นเมือง การเดินรำพื้นเมือง การเดินชมวิถีชีวิตในหมู่บ้าน

การกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวคำนึงถึงปัจจัยหลักในชุมชนนั้นๆ อาจจะเป็นความเด่นทางด้านสภาพธรรมชาติ ประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจของชุมชน โดยการกำหนดกิจกรรมจะต้องได้รับความเห็นชอบและได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนนั้นด้วย

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนในต่างประเทศ พบว่ากิจกรรมที่นำเสนอมีทั้งการท่องเที่ยวแบบธรรมชาติ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่าในสปป.ลาว และประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม รวมถึงเทคโนโลยีชีวภาพการนำเสนอพิพิธภัณฑ์ และประวัติศาสตร์ เป็นต้น

3. มิติทางด้านการจัดการ

การจัดการด้านการท่องเที่ยวชุมชน ให้ความสำคัญกับจิตวิญญาณของชุมชน การรักษาไว้ซึ่งสภาพธรรมชาติที่สวยงาม สภาพสังคม และวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งนี้พบว่ามิติทางด้านการจัดการมีหลักการที่กว้าง และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดด้านการจัดการท่องเที่ยวซึ่งมีหลากหลาย อาทิ

3.1 การจัดการด้านการให้การศึกษาชุมชน ถือว่าเป็นขั้นตอนแรกที่ต้องดำเนินการเป้าหมาย คือ การให้ชุมชนภูมิใจในตนเองเห็นศักยภาพและตัวตนที่ดำรงอยู่ พร้อมกับสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนเกิดความต้องการอนุรักษ์และดำรงความเป็นตัวตนต่อไป ซึ่งวิธีการด้านการท่องเที่ยวชุมชนเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถจะดำเนินการได้

3.2 การจัดการด้านการให้บริการท่องเที่ยว ในด้านการให้บริการอาจดำเนินการได้ในหลายวิธี กล่าวคือ การดำเนินการโดยองค์กรพัฒนาเอกชน ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว ชุมชน สถาบันการศึกษา หรือหลายองค์กรร่วมกันดำเนินงาน

การให้บริการท่องเที่ยวไม่มีตัวแบบที่แน่นอน สามารถปรับได้ตามสภาพของพื้นที่ แต่จุดร่วมประการหนึ่ง คือ จะต้องสร้างให้เกิดความมีส่วนร่วมและผลประโยชน์จะต้องตกอยู่ในชุมชน

(ที่มา : ยุวดี นิรัตน์ตระกูล (2444 : 5-9)

3.3 กรอบการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน

กรอบการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน (การท่องเที่ยวชุมชน.2549.ออนไลน์) มีดังนี้

1. การกำหนดจุดขายเรื่องการท่องเที่ยวชุมชน
 - 1.1 ครอบคลุมกิจกรรม รูปแบบการท่องเที่ยวเกือบทุกชนิด อาทิ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวผจญภัย และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
 - 1.2 ความเป็นชุมชนถือว่าเป็นจุดขายสำคัญที่สุด
2. ประสบการณ์จากชุมชน
 - 2.1 เน้นที่หมู่บ้าน และชุมชน
 - 2.2 เสนอจุดเด่นเรื่องความเป็นชุมชน อาหาร การแต่งกาย การเดินร่ำ
3. การพัฒนาสินค้า กลยุทธ์ที่ดำเนินการในชุมชน
 - 3.1 การก่อตั้งสถาบันชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Community institute for sustainable tourism : CIST) โดยสถาบันนี้กำหนดพันธกิจว่า “ก่อตั้งสถาบันเพื่อการศึกษาด้านการพัฒนาและส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนที่ยั่งยืน ตระหนักในเรื่องความสำคัญของผู้คนธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์”
 - 3.2 การจัดตั้งศูนย์ข่าวสารท่องเที่ยวชุมชน (Community visitor information center)
 - 3.3 การจัดตั้งศูนย์การจัดการธุรกิจชุมชน (Community business center)
 - 3.4 การจัดตั้งคณะกรรมการการจัดการท่องเที่ยวชุมชน (Village community tourism committees)
 - 3.5 พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่พักและอาหารรวมถึงบ้านพักส่วนตัว (Private home) โรงแรมขนาดเล็ก และเกสต์เฮาส์
 - 3.6 กำหนดขีดความสามารถในการรองรับได้ระดับหมู่บ้านและชุมชน
4. การก่อตั้งมูลนิธิชุมชนที่ยั่งยืนเพื่อการท่องเที่ยว (SCF: Sustainable community foundation through tourism) มูลนิธิดังกล่าว มีการกำหนดพันธกิจ (Mission statement) ร่วมกันถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการทำงาน ตลอดจนการพัฒนาการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยว และโปรแกรมการนำเที่ยว
5. การกำหนดโปรแกรมการขายที่น่าสนใจ

หลังจากที่ได้มีการจัดเตรียมตามขั้นตอนต่างๆ ข้างต้นแล้ว การทำงานด้านการตลาดมีความสำคัญมาก สามารถนำเสนอโปรแกรมการตลาดในหลายรูปแบบ อาทิ

 - 5.1 การก่อตั้งทีมงาน การท่องเที่ยวชุมชน
 - 5.2 การผลิตสื่อสารโฆษณา อาทิ วิดีโอ สไลด์
 - 5.3 การสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงธุรกิจท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน
 - 5.4 การจัดทำ Annual village trade show

3.4 ลักษณะการท่องเที่ยววิถีชีวิตชนบท

ยุวดี นิรัตน์ตระกูล (2444 : 13) การท่องเที่ยวชนวิถีชีวิตชนบท (Rural tourism or village tourism) เป็นกิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่น เพื่อความ

ผลิตเพลินและได้ความรู้ ดูผลงานสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมพื้นบ้าน และรักษาค่านิยมของสภาพแวดล้อม โดยประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ได้ประกอบด้วย

1. การสร้างบ้านเรือน
2. การประดิษฐ์ของใช้เพื่อการดำรงชีวิต เช่น เครื่องมือจับสัตว์ หาดอาหาร ทำไร่
3. การจัดทำเครื่องนุ่งห่ม และเครื่องประดับ
4. อาหารพื้นบ้านและวัฒนธรรมการกิน
5. ยารักษาโรคที่ทำจากสมุนไพร การนวดแผนโบราณ
6. ภาษาพูด หรือ ภาษาถิ่น
7. การแต่งกายพื้นบ้าน และชุดแต่งกายงานต่างๆ
8. ดนตรีพื้นบ้าน ศิลปะพื้นบ้าน
9. ความเชื่อและประเพณีพื้นบ้าน
10. การประกอบอาชีพหลักในหมู่บ้าน

การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท นอกจากได้เห็นและเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน อันเป็นประสบการณ์ใหม่ของการเดินทางแล้ว นักท่องเที่ยวยังได้มีโอกาสรับประทานอาหารพื้นบ้านที่ทำจำหน่ายหรือสั่งจองให้ทำอาหารในวันที่ไปเที่ยว ได้รู้รสชาติของอาหารพื้นบ้านและความพิเศษ คือ ได้ซื้อสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นของใช้ของฝากด้วย

3.5 กิจกรรมของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่สนใจไปเที่ยวชมวิถีชีวิตในหมู่บ้านต่าง ๆ นั้น มักนิยมทำกิจกรรม (ยุวดี นิรัตน์ตระกูล, 2444: 15) ดังนี้

1. ดูผลงานหัตถกรรมที่ชาวบ้านประดิษฐ์เพื่อจำหน่าย
2. เลือกซื้อสินค้าของที่ระลึก
3. เดินชมสภาพบ้านเรือนตามตรอกซอกซอย สังเกตชีวิตความเป็นอยู่และภูมิปัญญาพื้นบ้าน ดูการประกอบอาชีพของชาวบ้าน อาชีพหลัก อาชีพรอง ของพ่อบ้านแม่บ้าน เป็นต้น
4. สร้างสัมพันธ์ไมตรี พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้
5. ถ่ายภาพตามความสนใจ
6. เลือกรับประทานอาหารพื้นบ้านและเครื่องดื่ม ที่ชาวบ้านทำจำหน่ายในหมู่บ้าน

3.6 การจัดการเพื่อบริการนักท่องเที่ยว

กิจกรรมการท่องเที่ยวในหมู่บ้านนั้น ประชาคมในท้องถิ่นสามารถร่วมกันจัดการด้านบริการ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาท่องเที่ยวในหมู่บ้านคราวละนาน ๆ ได้ (ยุวดี นิรัตน์ตระกูล 2444:15) เช่น

1. จัดเส้นทางเดินชมในหมู่บ้าน เส้นทางนั้นเป็นทั้งเส้นทางเดินเป็นวงรอบและใช้เป็นเส้นทางจักรยานท่องเที่ยว
2. ดูแลรักษาความสะอาดของหมู่บ้าน โดยคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิม
3. กำหนดราคาสินค้าให้ชัดเจน ราคาเดียวกัน หากเป็นอาหารพื้นบ้านควรเข้า

ระบบการสร้างมาตรฐานอาหารและยา โดยแจ้งวันผลิต วันหมดอายุ หากเป็นของใช้ควรอธิบายวิธีใช้ และการบำรุงรักษากำกับไว้ด้วย

4. สถานที่จำหน่ายสินค้าของที่ระลึก ควรจัดสร้างห้องสุขาที่สะอาดไว้บริการด้วย
5. มีการจัดระบบการรักษาสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อรักษาเอกลักษณ์

ดั้งเดิม

6. อาจจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพิ่มเติมในหมู่บ้านเพื่อการสร้างงานบริการเพิ่ม ซึ่งจะทำได้เพิ่ม ทั้งนี้จะต้องมีการแจ้งราคาค่าบริการไว้อย่างชัดเจน เช่น การนำชมพื้นที่เกษตรกรรมที่เป็นอาชีพหลักของหมู่บ้าน การนั่งชมหมู่บ้านทั้งเรือพายและเรือหางยาว การนั่งเกวียน การนั่งรถอีแต่นชมหมู่บ้าน เป็นต้น

5. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

5.1 หลักการและความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Principles of Community Based Tourism) การกำหนดหลักการนี้เป็นไปเพื่อให้เห็นจุดยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน (พจนานุกรม, 2546 : 12) ได้เสนอไว้ได้แก่

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ
2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง
3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
4. ยกระดับคุณภาพชีวิต
5. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

ความหมายของการท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญ มีชื่อเรียกต่าง ๆ หลากหลาย ได้แก่ การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (Community Based Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย (Eco and Adventure Tourism) การท่องเที่ยวแบบพักบ้านชาวบ้าน (Home stay) การท่องเที่ยวเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) และการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism)

คำว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน มีพัฒนาการมาจากการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชากรและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยมีชุมชนเป็นรากฐาน (Community Based Sustainable Tourism-CBST) จนสุดท้ายโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (Responsible Ecological Social Tour Project-REST) ผู้บุกเบิกงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทย ได้เรียก การท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism-CBT)”

นอกจากนี้ยังมีความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน The Definition of Community Based Tourism (CBT) คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, 2540 อ้างถึงใน พจนานุกรม, 2540 : 14)

5.2 แนวคิดในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 20) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์ และมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน การสร้างจิตสำนึกในการดูแลปกป้อง ทรัพยากรท่องเที่ยว และสภาพแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

พจนานุกรม (2540 : 40) ได้ให้ข้อเสนอเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวว่า คนในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง บทบาทของโครงการการท่องเที่ยว เพื่อชีวิต และธรรมชาติ คือ การเป็นสะพานเชื่อมความเข้าใจในเรื่องราวของชุมชนรูปแบบการท่องเที่ยว กติกา - ข้อปฏิบัติ เมื่ออยู่ในชุมชน ในขณะเดียวกันก็มีการพูดคุยกับชาวบ้านให้ชัดเจนถึงเป้าหมายของการทำกิจกรรมนี้ ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละชุมชน บางแห่งมองว่าการท่องเที่ยวเป็นการเผยแพร่เรื่องราววิถีชีวิต วัฒนธรรมตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบางแห่ง อาจมองว่านอกจากเผยแพร่แล้ว น่าจะเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน และคนในชุมชนด้วย เราได้ร่วมกันมองถึงข้อดี - ข้อเสีย และแนวทางป้องกันร่วมกันค้นหาเสน่ห์ของชุมชนซึ่งหมายถึงแหล่ง ทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม และวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่น่าสนใจ กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ช่วยกันวางระบบการบริหารจัดการ จัดโปรแกรม แบ่งบทบาทหน้าที่ จัดสรรผลตอบแทนที่เหมาะสมและโปร่งใส ตรวจสอบได้

ภักดี รัตนผล (2543:45) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น ชุมชน และภาคเอกชน ในทิศทางปัจจุบัน และอนาคต ควรเป็นไปในลักษณะที่ภาครัฐเป็นหน่วยสนับสนุน โดยท้องถิ่น ชุมชน และภาคเอกชนเป็นหน่วยดำเนินการบริหารจัดการภายใต้วัตถุประสงค์ร่วม คือ การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีเหตุผลสนับสนุนใน 4 ประการ คือ

1. ตามข้อบัญญัติรัฐธรรมนูญในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความรู้สึกในความเป็นเจ้าของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น และชุมชนของตนเอง
3. จากข้อกำหนดและแนวทางในการกระจายอำนาจในการจัดการงบประมาณและการคลังจากส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ลงสู่ท้องถิ่น อันจะส่งผลให้ท้องถิ่นมีรายได้เพียงพอที่จะดูแลและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง
4. จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏว่า คนในท้องถิ่นจะมีความรู้สึกหวงแหนทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวของเขาเองมากกว่าคนอื่น

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของรัฐบาลหลายแห่ง โดยเฉพาะการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้มีการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ตั้งแต่การสำรวจเบื้องต้น การจัดทำแผนหลัก และการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว แต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ได้ให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นส่วนสำคัญให้การดำเนินการต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวสู่จุดหมายมีการปรับปรุงระบบการบริหารพัฒนาให้สอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาประเทศ โดยการเพิ่มบทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น ซึ่งก็หมายความว่าประชาชนสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนได้มากขึ้นกว่าเดิม อีกทั้งตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ก็ได้กำหนดแนวทางในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นให้สามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวในกระบวนการวางแผนตัดสินใจ และติดตามประเมินผลในโครงการพัฒนาของรัฐที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรให้ชุมชนท้องถิ่นมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

5.3 รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นแนวคิดของการกระจายอำนาจจากส่วนกลางลงมาสู่ท้องถิ่น หรือเป็นความพยายามที่จะให้มีการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจากส่วนกลางมาสู่ส่วนบน ทั้งนี้เพราะชุมชนท้องถิ่น คือ ผู้รู้ปัญหา และความต้องการของตนเองดีกว่าผู้อื่น หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นอยู่ที่ความรู้ความเข้าใจและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น โดยกระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อได้มีการเรียนรู้ร่วมกันตัดสินใจร่วมกัน จึงมีรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนอยู่หลายรูปแบบ แต่ที่นิยมกันอยู่มี 3 รูปแบบ

รูปแบบที่ 1 การชักชวนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนในการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน รูปแบบนี้รัฐบาลจะเป็นผู้วางนโยบาย และวางแผนนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยตนเอง ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นไม่มีส่วนในการวางแผน และจัดทำโครงการท่องเที่ยวเลย แต่จะถูกชักชวนจากรัฐบาลให้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการท่องเที่ยว

รูปแบบที่ 2 การให้องค์กรชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเจรจาต่อรองสำหรับวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งรูปแบบนี้รัฐบาลและตัวแทนขององค์กรชุมชนท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน แม้ว่าในความเป็นจริง การริเริ่มโครงการท่องเที่ยวจะมาจากรัฐบาลกลางก็ตามแต่องค์กรชุมชนท้องถิ่นสามารถเข้าร่วมตัดสินใจ และเจรจาต่อรองผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นให้มากที่สุด ซึ่งผลสุดท้ายของการเจรจาต่อรองนั้นรัฐบาลเป็นผู้โอนอ่อนผ่อนตามเสียงขององค์กรชุมชนท้องถิ่น เพื่อมิให้เกิดการขัดแย้งกับชุมชนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในรูปแบบนี้องค์กรชุมชนท้องถิ่นจะต้องมีศักยภาพ และมีความตื่นตัวในการรักษาผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นตนเองให้มากที่สุด

รูปแบบที่ 3 การให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนด้วยตนเอง รูปแบบนี้ชุมชนท้องถิ่นจะเป็นผู้จัดการควบคุมและวางแผนพัฒนาการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวด้วยตนเองอย่างสิ้นเชิง นับเป็นรูปแบบของการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่พึ่งตนเองอย่าง

แท้จริง โดยไม่อาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยตนเอง รูปแบบนี้เป็นการเปิดโอกาสอย่างเต็มที่แก่ชุมชนท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ แต่ชุมชนท้องถิ่นต้องมีความพร้อมและประสิทธิภาพสูง

5.4 วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนับเป็นรูปแบบที่สร้างโอกาสให้แก่ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันก็ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม วิธีทำให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสามารถกระทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้

วิธีการที่ 1 การร่วมประชุมวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการร่วมลดปัญหาของการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชนท้องถิ่นในเรื่องของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วิธีการที่ 2 การให้คำปรึกษาในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหารโครงการท่องเที่ยวเพื่อให้ความมั่นใจว่าเสียงของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและร่วมในการตัดสินใจการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วิธีการที่ 3 การสำรวจความคิดเห็นในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น โดยให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นได้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นด้านการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

วิธีการที่ 4 การประสานร่วมกันในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นการให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือก ตัวแทนกลุ่มเข้าไปร่วมงานบริหารหรือการจัดการหรือร่วมในคณะกรรมการที่ปรึกษาจากฝ่ายประชาชนในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

วิธีการที่ 5 การไต่สวนสาธารณะในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการไต่สวนข้อมูลจากประชาชนในชุมชนท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นก่อนที่รัฐบาลจะตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

วิธีการที่ 6 การออกเสียงประชามติโดยตรงในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นการตอบคำถามของรัฐบาลโดยให้ประชาชนทุกคนในสังคมออกความคิดเห็นโดยตรงต่อรัฐบาล และให้ทุกคนในสังคมเป็นผู้ตัดสินใจแทนรัฐบาลในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

5.5 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นการให้โอกาสแก่สมาชิกของชุมชนท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกัน ในการเข้าร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยถือว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่หรือพนักงานในการเรียนรู้ร่วมกันและเข้าร่วมประชุมตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องฝึกฟังความคิดเห็น ปัญหา และความต้องการของชุมชนด้วย เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทในการวางแผนกำกับดูแล ควบคุมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น อันจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดความรัก ความหวงแหน และสร้างจิตสำนึกในการดูแลปกป้องรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทุกขั้นตอนดังต่อไปนี้คือ

ขั้นตอนที่ 1 ให้ชุมชนท้องถิ่นในการศึกษาค้นหาปัญหาทางการท่องเที่ยวและสาเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่นร่วมตลอดถึงความต้องการของชุมชนท้องถิ่นด้วย

ขั้นตอนที่ 2 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ตั้งแต่กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้ได้แผนงานหรือโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถแก้ไขหรือลดปัญหาของชุมชนท้องถิ่นและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวพร้อมทั้งตอบสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่นได้ด้วย

ขั้นตอนที่ 3 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวตามขีดความสามารถของตนเองหรืออาจร่วมลงทุนในรูปสหกรณ์ได้

ขั้นตอนที่ 5 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามแผนงานหรือโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ขั้นตอนที่ 6 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุม ติดตาม ประเมินผล แผนงานหรือโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ได้ร่วมมือกันจัดทำขึ้น

5.6 องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Elements of CBT) (พจนานุกรม, 2546 : 13)

5.6.1 ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

- 1) ชุมชนมีฐานะทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์
- 2) มีวิธีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
- 3) ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น องค์กรชุมชน
- 4) ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน
- 5) มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่าง ๆ ที่หลากหลาย
- 6) มีกฎ – กติกา ในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว
- 7) ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีบทบาทในกระบวนการพัฒนาการจัดการ
- 8) มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้
- 9) มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม
- 10) มีกองทุนของชุมชนที่เอื้อเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมชุมชน

5.6.2 การเรียนรู้

- 1) ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเรียนรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่าง
- 2) มีระบบการจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน
- 3) สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

ตารางที่ 2.1 การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์และการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์	การท่องเที่ยวโดยชุมชน
1. วัตถุประสงค์การท่องเที่ยว รับผิดชอบต่อเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมท้องถิ่น	รับผิดชอบต่อสังคม วัฒนธรรม และ ตอบสนองความต้องการของชุมชน
2. ความเป็นเจ้าของ ไม่ได้กำหนดว่าใครเป็นเจ้าของ	ชุมชนเป็นเจ้าของ
3. การจัดการท่องเที่ยว ไม่ได้กำหนดว่าเป็นใครเป็นผู้จัดการ	ชุมชนเป็นผู้จัดการ
4. การเชื่อมโยงของการท่องเที่ยว เน้นหนักการท่องเที่ยวและ วัฒนธรรมท้องถิ่น	เน้นหนักการพัฒนาแบบองค์รวม

5.7 ศักยภาพของชุมชนและการบริหารจัดการ

การเตรียมความพร้อมทางด้านการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวสิ่งที่ขาดไปไม่ได้และไม่ควรมองข้ามไปคือการเตรียมความพร้อมของพื้นที่ในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อทำให้การจัดการต่าง ๆ ที่ดำเนินการเป็นไปด้วยดี เพื่อที่จะได้เห็นข้อเท็จจริงก่อนตัดสินใจทำการท่องเที่ยว โดยพจนา สวนศรี ได้กล่าวถึงจุดที่ควรพิจารณา คือ

- ลักษณะเด่นของชุมชน
- ความน่าสนใจทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ
- ลักษณะการรวมกลุ่มของชุมชน
- ความขัดแย้งภายในชุมชน
- ฐานการผลิต
- ปัญหาเร่งด่วนของชุมชน

ซึ่งนอกจากที่เสนอข้างต้นแล้วเมื่อพิจารณาควรต้องดูบริบทที่เปรียบเทียบกับเส้นทางท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมในพื้นที่เช่น

- ชุมชนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก
- ความหลากหลายของกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน
- มีความเชื่อมโยงกับเส้นทางท่องเที่ยวทั่วไป
- การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนยาก / ย่างเพียงใด

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศหรือแหล่งท่องเที่ยวในประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างเดียวก็นับมาเดินทางด้วยตัวเองมากขึ้น หรือเลือกบริษัทนำเที่ยวที่มีนโยบายที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและคนท้องถิ่น การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่จึงเป็นที่น่าสนใจจากนักท่องเที่ยวมากขึ้น ตามลำดับเราจึงต้องมองเห็นถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวและมองเห็นถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวว่าเขาต้องการ

หรือมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมอย่างหนึ่งในการพัฒนาการรองรับนักท่องเที่ยว

การบริหารจัดการองค์กร

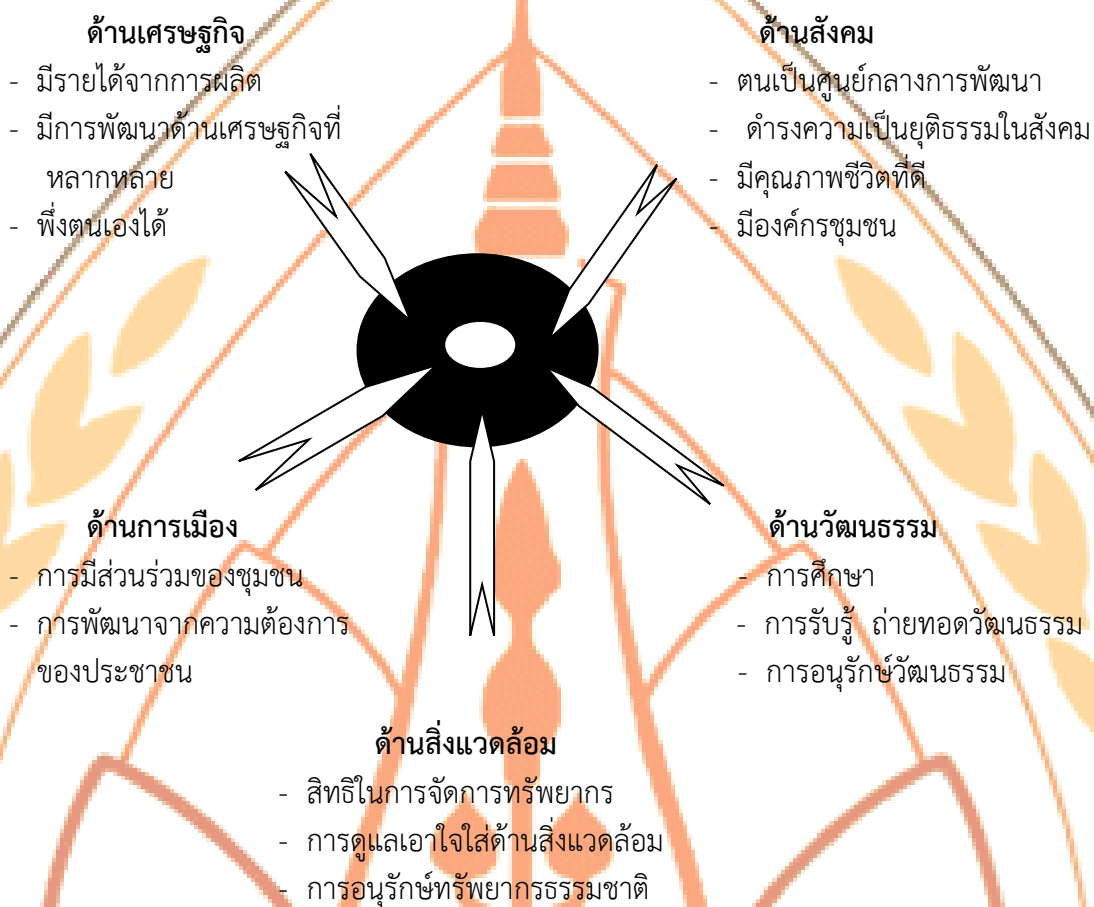
การท่องเที่ยวโดยชุมชนจำเป็นต้องมีองค์กรที่เข้ามารับผิดชอบในการทำงานเนื่องจากต้องติดต่อสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นบุคคลภายนอก หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่ต้องช่วยทำงานประสานกัน หากชุมชนไม่จัดตั้งองค์กรที่ชัดเจนก็จะทำให้เกิดความสับสนได้ นอกจากนี้สร้างรูปแบบการบริการงาน องค์กรให้ชัดเจน เพื่อบริหารงานและรับผิดชอบสิ่งต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นให้ ชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วม และตรวจสอบได้

องค์ประกอบสำคัญขององค์กร

1. การมีส่วนร่วม
2. การกระจายบทบาทการทำงาน
3. การกระจายผลประโยชน์
4. มีระบบการทำงานที่โปร่งใส/ตรวจสอบได้
5. มีมาตรการในการควบคุมและป้องกันผลกระทบด้านสังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม

หัวใจสำคัญของการทำงานชุมชน คือ การที่ชาวบ้านมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโครงการได้เข้ามาส่วนร่วมแต่เริ่มแรกการทำงาน คือ การที่ชาวบ้านมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโครงการได้เข้ามามีส่วนร่วมแต่เริ่มแรกการทำงาน การท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการช่วยกันทำงานมีกระจายบทบาทการทำงานรวมทั้งมีการกระจายผลประโยชน์ที่จะได้รับด้วยการทำงานขององค์กรต้องสามารถให้ชุมชนเข้ามาร่วมกันตรวจสอบและมีความโปร่งใส

การท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาชุมชน (CBT and Community Development) เจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ เพื่อที่จะเชื่อมโยงเรื่อง การท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชน และมองการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง ดังแผนภูมิ 3

ภาพที่ 2.2 องค์ประกอบหลัก 5 ด้านของการพัฒนาชุมชน
(ที่มา : พจนานุกรม, 2546 : 20)

5.8 ความสำคัญและความจำเป็นในการทำงานกับภาคีที่เกี่ยวข้อง (The Importance and Necessity of Cooperating with Involved Parties)

การทองเที่ยวเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนหลายส่วน ชุมชนจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจระบบการทองเที่ยวว่าเกี่ยวข้องกับใคร อะไรบ้างที่เกี่ยวข้อง และเกี่ยวข้องอย่างไร เพื่อจะกำหนดความร่วมมือ และสร้างการมีส่วนร่วมในจังหวะเวลาที่เหมาะสม และรักษาระดับความสัมพันธ์ให้อยู่ในลักษณะพันธมิตรที่เท่าเทียมกัน และป้องกันความเสี่ยงในการสูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง ความเป็นเจ้าของในกิจกรรมการทองเที่ยวโดยชุมชน และให้การทองเที่ยวตอบโต้ภัยหลักของชุมชน เป็นเครื่องมือของการพัฒนาชุมชน ไม่ใช่กลายเป็นช่องทางแสวงหาประโยชน์ของคนภายนอกโดยการยินยอมพร้อมใจของชาวบ้าน โดยที่ชาวบ้านไม่ได้ประโยชน์และไม่สามารถหยุดการทองเที่ยวนี้ได้เมื่อชุมชนไม่ต้องการ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการทองเที่ยวโดยชุมชนจะมีความสำคัญกับชุมชนในการเงินศูนย์กลางในการจัดการทองเที่ยว แต่หากกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องไม่ได้รับประโยชน์และมีบทบาทในการทำงาน ก็อาจจะไม่ได้รับการสนับสนุนหรืออาจจะเป็นอุปสรรคต่อชุมชนในการจัดการทองเที่ยวก็ได้ จึงควรที่จะแสวงหา

จุดร่วมสร้างความร่วมมือในการทำงานเพื่อให้เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้รับการยอมรับและสร้างรูปแบบการทำงานที่ให้หลายส่วนในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะเป็นพันธมิตรกับชุมชน

ตารางที่ 2.2 ภาคิที่เกียวข้องและความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวในระดับชุมชน

องค์กรที่เกียวข้อง	ความเกียวข้อง
1. กลุ่มจัดการท่องเที่ยวในระดับชุมชน	เป็นองค์กรหลักในการดำเนินการท่องเที่ยว
2. กลุ่มร้านค้า, ร้านค้าขายของที่ระลึก	ได้ประโยชน์จากการขายสินค้า
3. กลุ่มยานพาหนะในท้องถิ่น เช่น เรือ รถสองแถว	ได้ประโยชน์จากการให้บริการ
4. วัด,โรงเรียน,อนามัย, สถานที่สำคัญในชุมชน	เป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือให้บริการด้านข้อมูลและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว
5. องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)	กฎระเบียบของท้องถิ่น, งบประมาณสนับสนุน
6. รีสอร์ท	เป็นได้ทั้งความร่วมมือ เช่น การแนะนำทางเลือกด้านที่พักให้นักท่องเที่ยวและเป็นทั้งคู่แข่งในกรณีที่ชุมชนมีการให้บริการที่พักใกล้เคียงกับที่รีสอร์ทให้บริการ
7. อุทยานแห่งชาติ	พื้นที่ซ้อนทับในความรับผิดชอบทั้งของอุทยานและชุมชน
8. องค์กรพัฒนาเอกชน	เป็นพี่เลี้ยงและที่ปรึกษาในการพัฒนาชุมชน
9. เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำงานในพื้นที่ เช่น พัฒนาการ เกษตรตำบล เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ชาวเขา	การพัฒนาชุมชนตามที่ได้รับมอบหมายของรัฐส่วนกลาง

ตารางที่ 2.3 ภาคิที่เกียวข้องและความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวในระดับอำเภอและจังหวัด

องค์กรที่เกียวข้อง	ความเกียวข้อง
1. กลุ่มเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน	เครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้, ประสานทรัพยากรผลักดันนโยบาย
2. สำนักงานจังหวัด	นโยบายและกลไกในระดับจังหวัดเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยว
3. ททท. ระดับจังหวัดหรือภาค	สนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด
4. ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว เช่น รีสอร์ท หรือ บริษัทนำเที่ยว	เป็นได้ทั้งความร่วมมือ เช่น การแนะนำทางเลือกด้านที่พักให้นักท่องเที่ยว แนะนำโปรแกรมการท่องเที่ยวอื่นที่เกี่ยวข้องอันเป็นทั้งคู่แข่ง ในกรณีที่ชุมชนมีการให้บริการที่พักใกล้เคียงกับที่รีสอร์ทให้บริการหรือการเสนอโปรแกรมท่องเที่ยวอื่นที่ชุมชน

ตารางที่ 2.3 ภาคิที่เกี่ยวข้องและความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวในระดับอำเภอและจังหวัด (ต่อ)

องค์กรที่เกี่ยวข้อง	ความเกี่ยวข้อง
5. มัคคุเทศก์ท้องถิ่น และกลุ่มรถ/เรือให้เช่า	ไม่ได้จัดการ นำนักท่องเที่ยวหรือให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ได้มาเยี่ยมเยือนชุมชน
6. สื่อมวลชนท้องถิ่น	เผยแพร่ข่าวสารชุมชน

ตารางที่ 2.4 ภาคิที่เกี่ยวข้องและความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวในระดับชาติ

องค์กรที่เกี่ยวข้อง	ความเกี่ยวข้อง
1. เครือข่ายท่องเที่ยว	เครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสานทรัพยากร ผลักดันนโยบาย
2. ททท.	ประชาสัมพันธ์ การตลาด แล่งงบประมาณ
3. ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว	เป็นได้ทั้งความร่วมมือ เช่น การแนะนำทางเลือก ด้านที่พัก แนะนำโปรแกรมการท่องเที่ยวอื่นที่ เกี่ยวเนื่อง และเป็นทั้งคู่แข่งขัน ในกรณีที่ชุมชนมี การให้บริการที่พักที่ใกล้เคียงกับที่รีสอร์ทให้บริการ หรือการเสนอโปรแกรมท่องเที่ยวอื่นที่ชุมชนไม่ได้ จัดการ
4. สื่อมวลชน	เผยแพร่ข่าวสารของชุมชน
5. นักท่องเที่ยว	เรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิตชาวบ้านและทำให้ ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น
6. สถาบันวิจัย	ศึกษาวิจัยชุมชน ผลกระทบ และเป็นแหล่ง ข้อมูลเพื่อการค้นคว้า
7. สถาบันการศึกษา	เรียนรู้ข้อมูลจากชุมชน และเปลี่ยนความรู้ ความคิดทางด้านวิชาการและประสบการณ์ ด้านการท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา

รูปแบบต่าง ๆ ในการทำงานกับภาคิที่เกี่ยวข้อง

การร่วมลงทุน เป็นการทํางานที่มีข้อตกลงในเรื่องผลประโยชน์ที่ชัดเจน มีข้อตกลงเป็นลาย
ลักษณ์อักษร เช่น ข้อตกลงระหว่างชุมชนกับบริษัทนำเที่ยวเรื่องโควตาการท่องเที่ยวในชุมชน การร่วม
ลงทุน และการแบ่งปันผลประโยชน์

ตารางที่ 2.5 รูปแบบต่าง ๆ ในการทำงานกับภาคีที่เกี่ยวข้อง

องค์กร	ผลดี	ผลเสีย
ทั้งคู่	เกิดการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์และร่วมกันทำงานให้ประสบผลสำเร็จ	การต่อรองผลประโยชน์ระหว่างกัน ทำให้เสียเวลา และลักษณะขององค์กรที่มีวัตถุประสงค์องค์กรแตกต่างกัน ทำให้ความร่วมมืออาจเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก
สำหรับชุมชน	ภาคเอกชนนำเงินมาลงทุน ช่วยให้ชุมชนทำการตลาดได้ และมีทักษะเพิ่มขึ้น	แบ่งการใช้ทรัพยากรบนพื้นฐานที่ชุมชนเคยใช้มานานให้คนภายนอกเข้ามาแสวงประโยชน์ร่วมกัน
สำหรับเอกชน	มีความมั่นคงเพราะชาวบ้านร่วมด้วยมีภาพพจน์ดี และอาจดึงดูดการลงทุนจากรัฐได้ง่าย	ไม่สามารถตัดสินใจได้โดยลำพัง ต้องรับฟังความเห็นจากชุมชน ซึ่งอาจทำให้การดำเนินการต่าง ๆ ล่าช้า

(แหล่งที่มา : พจนานุกรม, 2546 : 105-108)

พันธมิตร (Partnership) เป็นการทำงานร่วมกันที่มีค่านิยมร่วมกัน ในเป้าหมายที่มีร่วมกัน แต่ละองค์กรอาจมีผลประโยชน์ในการทำงานนั้น ซึ่งการทำงานร่วมกันต้องเคารพการตัดสินใจของแต่ละฝ่าย โดยยึดแนวทางที่ยอมรับร่วมกันว่าการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พันธมิตรสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ ชุมชนผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว องค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานของรัฐ

ตารางที่ 2.6 แสดงความมุ่งหมายของแต่ละองค์กรในการดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน

องค์กร	การอนุรักษ์	การท่องเที่ยว	การพัฒนา
ชุมชน	การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรม การพัฒนาชุมชน เป็นการสร้างความร่วมมือของกลุ่มคนต่าง ๆ ในชุมชน และสร้างองค์กรเข้ามา ดำเนินงานให้การท่องเที่ยวตอบสนองปัญหาและความต้องการของชุมชน	แสดงให้เห็นว่าการอนุรักษ์นั้นสามารถแปรเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจได้โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมในทางตรงข้ามกลับสร้างสำนึกในการรักษา สิ่งแวดล้อมให้กับคนภายนอกด้วย	CBT สร้างให้ชาวบ้านภาคภูมิใจในความเป็นชุมชน บทบาทของตนเองในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม สร้างรายได้และทำให้ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
องค์กรพัฒนาเอกชน	สร้างความเข้มแข็งองค์กรชาวบ้าน	ส่งเสริมและสนับสนุนชาวบ้านใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน	เป็นการเผยแพร่งานพัฒนาขององค์กรพัฒนาเอกชนและใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการทำงานพัฒนาชุมชน
ผู้ประกอบการท่องเที่ยว	CBT เปิดบทบาทให้เอกชนเข้าไปร่วมลงทุนกับชุมชน สร้างภารกิจร่วมต่อสังคมให้กับสาธารณะชน	สร้างภาพลักษณ์ให้เอกชนว่ามีส่วนร่วมในการสนับสนุนชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	สร้างหลักประกันการลงทุนระยะยาวให้กับภาคเอกชน และเปิดตลาดใหม่ให้แก่ธุรกิจ
รัฐ	CBT ช่วยให้เกิดรายได้ และการจ้างงานในชนบทโดยที่รัฐไม่ต้องมาลงทุนมาก	CBT ช่วยสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เมืองครชุมชนดูแลทำให้รัฐประหยัดงบประมาณในการดูแลทรัพยากรลงไปอย่างมาก	สามารถสร้างรายได้ในชนบทคนมีงานทำ รายได้ประเทศชาติ เงินตราต่างประเทศ เข้ามาหมุนเวียนในประเทศ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างรูปแบบเครือข่ายและเส้นทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์แถบกลุ่มน้ำโขง (ไทย-ลาว-เวียดนาม) บนเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12 มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพอที่จะสรุปได้ดังนี้

ปนัดดา บุญสารนัย (2546) ได้ศึกษาเรื่อง “ชนเผ่าอาข่า” ภาพลักษณ์ที่ถูกสร้างให้สกรปรกล้ำหลัง แต่ดึงดูดใจ พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในประเทศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการติดต่อสัมพันธ์และพยายามปรับตัวเพื่อที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคมไทยมาโดยตลอด แม้ว่าสังคมไทยจะมีภาพตัวแทนต่อชาวอาข่า เป็นความสกรปรก ความล้ำหลังที่ยังคงถูกถ่ายทอดผ่านสื่อในลักษณะต่าง ๆ ก็ตาม ขณะที่ชาวอาข่าในชุมชนบนพื้นที่สูง ส่วนใหญ่ต้องเผชิญกับภาวะสูญเสียและลักษณะต่าง ๆ ก็ตาม ขณะที่ชาวอาข่าในชุมชนไปในช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาที่สูงที่ผ่านมา แต่ในอีกด้านหนึ่งชาวอาข่าก็พบสังคมไทยเปิดพื้นที่เล็ก ๆ ให้พวกเขาได้อยู่ได้ ในฐานะผู้ดี ดึงดูดภาพลักษณ์ของความสกรปรก ล้ำหลัง แต่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ชาวอาข่าในสถานะผู้ด้อยโอกาสในบางครั้งก็เลือกที่จะคล้อยตามด้านต่าง ๆ

ประสิทธิ์ ลิปรีชา (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เป็นการนำเสนอถึงกระบวนการและเนื้อหาในสร้างและสืบทอดความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง โดยศึกษาผ่านพิธีกรรมและเรื่องเล่าในชีวิตประจำวันของชาวม้ง ซึ่งในการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวม้งนั้นก็มีหลากหลายรูปแบบของพิธีกรรมและการเล่าแบบปากต่อปากกระหว่างบุคคล เป็นต้นว่าการประกอบพิธีศพ งานแต่งงาน การเล่านิทาน และนิยายอิงประวัติศาสตร์ การสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบ้าน บทเพลง รวมทั้งสุภาษิตและคำพังเพยต่าง ๆ กระบวนการในการประกอบพิธีกรรมและบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่เป็นกลไกในการซึมซับและสร้างความตระหนักในอุดมการณ์ความเป็นชาติพันธุ์ของตนต่อสมาชิกทั้งสิ้น ส่วนเนื้อหาที่สอดแทรกอยู่กับกระบวนการดังกล่าว ก็เป็นการสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นชาติพันธุ์

สัดทัด เสริมศรี และคณะ (2529) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรม กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า อิทธิพลของการท่องเที่ยวที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมแบ่งได้ 3 ระดับ คือ อิทธิพลการท่องเที่ยวที่มีผลโดยตรงต่อสังคมและวัฒนธรรมในด้านการสร้างงาน การสร้างอาชีพ รายได้ และราคาสินค้า และการเปลี่ยนแปลงทางประเพณี อิทธิพลการท่องเที่ยวที่มีต่อสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมในฐานะปัจจัยร่วมกับอิทธิพลอื่น ๆ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวคือ ความสัมพันธ์ทางสังคม มลภาวะ การย้ายถิ่น โสเภณี อาชญากรรม การใช้ภาษาพื้นเมือง กิจกรรมทางศาสนา การแต่งกาย การรับประทานอาหาร ดนตรี และค่านิยม และสุดท้าย อิทธิพลของการท่องเที่ยวที่เป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้นหรือเพิ่มมากขึ้น อันได้แก่เรื่อง การมีโสเภณี อาชญากรรม ศิลปะ การใช้ภาษาและค่านิยม

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น พบว่าการท่องเที่ยวมักได้รับการศึกษาจากแง่มุมของการประชาสัมพันธ์ และปัจจัยหรือช่องทางที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ ที่สิ้นไหลเปลี่ยนแปลงไปขณะที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งเป็นแง่มุมที่มีประโยชน์ในการทำความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมากที่กำลังเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกาภิวัตน์ในเรื่องการท่องเที่ยว

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัยและประชากรที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ได้เลือกพื้นที่การวิจัยในประเทศไทย เริ่มต้นจากชนเผ่าไทยโย้ย อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร ชนเผ่าแสก บ้านอาจสามารถ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม และเชื่อมโยงไปสู่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สปป.ลาว แล้วใช้ถนนหมายเลข 12 ผ่านเมืองมหาชัย - เมืองยมราช - ถึงชายแดนลาว - เวียดนาม เข้าสู่จังหวัดกวังบิงห์ ประเทศเวียดนาม และเส้นทางหมายเลข 9 ข้ามแม่น้ำโขง ที่ด่านอำเภอเมืองนครพนม สู่มืองท่าแขก แขวงคำม่วน สปป.ลาว แล้วใช้เส้นทางหมายเลข 13 ลงมาทางใต้ถึงเมืองเซโน แยกซ้ายถนนหมายเลข 9 ผ่านเมืองพิน ถึงด่านชายแดนแดนสวรรค์ (ลาว) - ด่านลาวบาว (เวียดนาม) เข้าสู่จังหวัดกวังตริ ประเทศเวียดนาม และพื้นที่ต่อเนื่องในประเทศไทย เริ่มต้นจากชนเผ่าโล้ บ้านข่า อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร และชนเผ่าไทยกวน บ้านนาถ่อนทุ่ง อำเภอธาตุพนม และชนเผ่าภูไท อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม เป็นหมู่บ้านที่มีการท่องเที่ยวเข้าไปเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การวิจัยมุ่งศึกษาบริบท ศักยภาพและแนวทางการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านชาติพันธุ์ และแนวทางการร่วมมือพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ รวมถึงเพื่อประเมินศักยภาพการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านชาติพันธุ์ตามเส้นทางนครพนม คำม่วน กวางบิงห์ กวางตริ และมุกดาหาร

2. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ตามระเบียบเศรษฐกิจตะวันออก - ตะวันตก กรณีศึกษา ตามเส้นทางหมายเลข 12 และ 9 เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยลงพื้นที่เพราะต้องการเห็นภาพการดำเนินชีวิตและกิจกรรมต่างๆ ของชาวบ้าน และเพื่อเข้าถึงอิทธิพลของการท่องเที่ยวที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เป็นการศึกษาแบบองค์รวม (Holistic Approach) ที่ดูอัตลักษณ์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียมประเพณี การแต่งกาย ในแต่ละพื้นที่

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการรวมข้อมูลโดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสาร (Documentary Studies) และการศึกษาภาคสนาม (Field studies) การศึกษาจากเอกสารเป็นการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประเด็นที่วิจัย ตลอดจนข้อมูลที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัย ส่วนการศึกษาภาคสนามเป็นการรวบรวมข้อมูลสำคัญเพื่อนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นในวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยใช้ทั้งวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต ทั้งแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต สมุดบันทึก กล้องถ่ายรูป และเครื่องบันทึกเสียง ดำเนินการเก็บข้อมูลแล้ว นำเสนอผลการวิจัย ตามลำดับดังนี้

1. การค้นคว้าเอกสาร เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว และการศึกษาชาติพันธุ์

2. การศึกษาภาคสนาม เป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นการเข้าไปร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ที่ทางราชการและชาวบ้านอนุญาตเพื่อศึกษาความเข้าใจอัตลักษณ์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การแต่งกาย ในแต่ละพื้นที่ ตลอดจนถึงพฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ต่างๆ

3. การสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เน้นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยนำมาใช้กับบุคคลสำคัญในแต่ละพื้นที่ เช่น ผู้นำหมู่บ้าน ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ชาวบ้าน

4. การแจกแบบสอบถาม เป็นการแจกแบบสอบถามให้กับชุมชนในแต่ละพื้นที่ เช่น ผู้นำหมู่บ้าน ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ชาวบ้าน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถาม และการออกภาคสนาม ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญในการวิเคราะห์ การวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวจะต้องวิเคราะห์ด้วยมุมมองของคนในวัฒนธรรมนั้น ในการวิเคราะห์ต้องอาศัยการเก็บแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล ต้องทำเป็นคณะ โดยเฉพาะภายหลังจากที่เก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละชาติพันธุ์

บทที่ 4

บริบทเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12 สู่เส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 4.1 แผนที่เส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12

ประเทศไทย กับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นประเทศเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิดกับไทย ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม มีเขตแดนติดต่อกับไทยทั้งทางบก และทางน้ำ เป็นแนวยาวถึง 1,810 กิโลเมตร ประเทศไทย และ สปป.ลาว มีการไปมาหาสู่และการค้าขายบริเวณชายแดน ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น จะเห็นได้จากสถิติการค้าชายแดนและค้าผ่านแดนไทย – สปป.ลาว มีมูลค่าสูงขึ้น ในปี 2555 มกราคม – ตุลาคม) มูลค่าการค้าชายแดนเพิ่มขึ้นร้อยละ 33.9 (เทียบกับช่วงเดียวกันปี 2554) และคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 88 ของมูลค่าการค้าระหว่างประเทศไทย กับ สปป.ลาว และ สปป.ลาว เป็นประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเล แต่มีเส้นทางการคมนาคมระหว่างประเทศที่สามารถเชื่อมต่อ (Land Link) จากไทยไปประเทศที่สามในอนุภูมิภาคได้

ปัจจุบันประเทศไทยมีการเชื่อมต่อไปยัง สปป.ลาว โดยมีการสร้างสะพานมิตรภาพ จำนวน 4 แห่ง คือ สะพานมิตรภาพแห่งที่ 1 หนองคาย – เวียงจันทน์ สะพานมิตรภาพแห่งที่ 2 มุกดาหาร – สะหวันนะเขต สะพานมิตรภาพแห่งที่ 3 นครพนม – คำม่วน สะพานมิตรภาพแห่งที่ 4 เชียงของ – ห้วยทราย และมีสะพานข้ามแม่น้ำเหือง อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย กับเมืองแก่นท้าว แขวงไชยะบุรี สปป.ลาว นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาและปรับปรุงระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการคมนาคมขนส่ง ทั้งการขนส่งทางถนนและระบบราง แต่ที่จะมีความก้าวหน้าและชัดเจนที่สุด คือ การพัฒนาและปรับปรุงถนน เพื่อเชื่อมต่อไทย เวียดนาม จีนตอนใต้ และกัมพูชา ซึ่งเป็นการพัฒนาเส้นทางถนนใน สปป.ลาว เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาภายใต้กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS) เป็นการเชื่อมต่อประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง หรือระเบียงเศรษฐกิจกลุ่มน้ำโขง (GMS Economic Corridor) และยังมีเส้นทางที่เชื่อมต่อแต่ละแขวงใน สปป.ลาว โดยเส้นทางที่มีความสำคัญต่อการเชื่อมต่อระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย กับ สปป.ลาว และเวียดนาม มีจำนวน 3 เส้นทาง คือ เส้นทางหมายเลข 8 เส้นทางหมายเลข 9 และเส้นทางหมายเลข 12

1. เส้นทางหมายเลข 8

ภาพที่ 4.2 แผนที่เส้นทางหมายเลข 8

เส้นทางหมายเลข 8 เป็นถนนที่แยกออกจากถนนหมายเลข 13 ได้ที่บ้านน้ำทอน เมืองปากกระดิง แขวงบอลิคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เลี้ยวไปทางตะวันออกของ สปป.ลาว ตัดผ่านส่วนเหนือของเมืองหินบูน แขวงคำม่วน แล้วตัดผ่านเข้าแขวงบอลิคำไซอีกครั้ง ผ่านเมืองคำเกิด ผ่านหลักขาวไปสู่ด่านน้ำพาว ซึ่งเป็นด่านชายแดนลาว – เวียดนาม รวมระยะทาง 130 ก.ม. ผ่านด่านโกลาโกลของเวียดนาม เดินทางอีก 105 กม. เพื่อเข้าสู่เมืองวินห์ จังหวัดเหงะอาน (Nghean Province) ซึ่งเป็นเมืองสำคัญทางตอนกลางของเวียดนาม

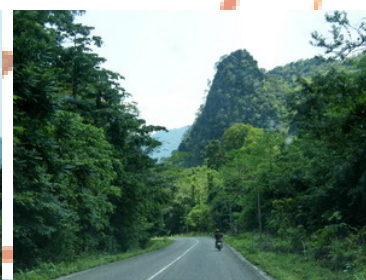
เส้นทางหมายเลข 8 เป็นเส้นทางที่ผ่านเขาสูง ผ่านป่าที่อุดมสมบูรณ์ ผ่านหมู่บ้านเล็ก ๆ ซึ่งอยู่ห่าง ๆ กัน เส้นทางขึ้น – ลงเขาที่ค่อนข้างแคบ แต่มีภูมิทัศน์ที่สวยงามกว่าเส้นทางหมายเลข 9 ดังภาพที่ 4.3 กิจกรรมการเดินทาง โดยใช้เส้นทางหมายเลข 8

ภาพ ก

ภาพ ข

ภาพ ค

ภาพ ง

ภาพ จ

ภาพ ฉ

ภาพ ช

ภาพ ซ

ภาพ ฅ

ภาพ ญ

ภาพ ฎ

ภาพ ฏ

ภาพ ฐ

ภาพ ท

ภาพ ฒ

ภาพ ณ

ภาพ ด

ภาพ ต

ภาพ ถ

ภาพ ท

ภาพ ธ

ภาพ น

ภาพที่ 4.3 กิจกรรมการเดินทาง โดยใช้เส้นทางหมายเลข 8
(ที่มา : สำนักงานผู้ช่วยทูตทหารไทย – เวียดนาม)

คำอธิบายประกอบภาพที่ 4.3 กิจกรรมการเดินทาง โดยใช้เส้นทางหมายเลข 8

ภาพ ก จากถนนหมายเลข 13 เมื่อถึงบ้านน้ำพอน เมืองปากกระดิง แขวงบอลิคำไซ ให้เลี้ยวซ้าย เพื่อเข้าสู่ถนนหมายเลข 8

ภาพ ข ถนนสภาพดีตัดผ่านธรรมชาติที่งดงาม

ภาพ ค ตัดเส้นทางผ่านป่า เขา แต่ยังคงรักษารธรรมชาติไว้ได้ดี

ภาพ ง เห็นภูเขาหินที่เหมือนกับป่าหินที่เมืองคุนหมิงของจีน เป็นแนวสุดสายตาและปะปนอยู่กับเขาที่สมบูรณ์

ภาพ จ ชมทิวทัศน์สวย ๆ หายใจให้เต็มปอด เพื่อเพิ่มพลังให้ชีวิต

ภาพ ฉ ป้ายเตือน ระวังอันตราย ช้างหน้าทางลงผ่านภูสูง

ภาพ ช ทางขึ้น – ลงเขาบางช่วงคดเคี้ยวมาก

ภาพ ซ ควรตรวจสอบสภาพรถให้สมบูรณ์ที่สุด ถ้ารถเสียจะลำบาก เพราะทางเปลี่ยว มีรถน้อย หมู่บ้านก็น้อย

ภาพ ฌ ผ่านหลักขาว (หลัก 20) เป็นจุดพักรถ เข้าห้องน้ำ ทานอาหาร ก่อนเดินทางเข้าสู่เวียดนาม

ภาพ ญ โรงเรียนแห่งนี้ได้อาคารเรียนใหม่เพิ่มจากอาคารเรียนเดิม

ภาพ ฎ สะพานข้ามห้วยทุกแห่งเป็นสะพานแบบรีซึ่งรับน้ำหนักได้ไม่เกิน 20 ตัน

ภาพ ฏ ถนนส่วนที่เป็นพื้นราบตัดได้ตรง ช่วงนี้ทำเวลาในการขับรถได้ เพราะทางข้างหน้าต้องขึ้นเขา

ภาพ ฐ ถนนช่วงนี้เรียบขนานไปกับลำน้ำ มองแล้วรู้สึกสดชื่นดี

ภาพ ท ถนนช่วงนี้เรียบลำน้ำ ถึงจะแห้งแต่ก็เป็นสีสนให้เส้นทาง

ภาพ ฒ ผ่านเนินเขาเตี้ย ๆ เพื่อเข้าสู่ด่านน้ำพาว และเข้าสู่ประเทศเวียดนาม

ภาพ ณ ข้ามสะพานน้ำตอง ขึ้นเนินเขา เห็นด่านเวียดนามอยู่ไกล ๆ

ภาพ ด ด้านโกวโถวของเวียดนาม

ภาพ ต เส้นทาง R3 ส่วนที่อยู่ในประเทศเวียดนาม แม้จะตัดลัดเลาะเขาสูงบ้างต่ำบ้าง แต่ถนนสภาพดี มีขอบถนน ทำให้รู้สึกปลอดภัยขึ้น

ภาพ ถ เส้นทางส่วนที่ลัดเลาะไปตามไหล่เขาและสายน้ำ

ภาพ ท เส้นทางเข้าสู่ที่ราบก่อนถึงเมืองวินห์ ปลุกข้าวตามสองข้างทางของถนนเกือบทุกเส้นทาง

ภาพ ธ เลี้ยวเข้าสู่ถนนหมายเลข 1 ซึ่งเป็นถนนสายหลักจากภาคเหนือถึงภาคใต้ของเวียดนาม

ภาพ น เลี้ยวเข้าสู่ตัวเมืองวินห์ ซึ่งเป็นเมืองที่ติดทะเล

2. เส้นทางหมายเลข 9

ภาพที่ 4.4 แผนที่เส้นทางหมายเลข 9

เส้นทางหมายเลข 9 เป็นเส้นทางเศรษฐกิจที่เชื่อมด่านพรมแดนมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหารของประเทศไทย ข้ามสะพานมิตรภาพไทย – ลาว แห่งที่ 2 เพื่อเข้าสู่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่เมืองโกสอนพรมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต ตัดกับเส้นทางหมายเลข 13 ได้ที่แยกเซโน ขับรถผ่านเมืองอุทุมพอน เมืองอาดสะพังทอง เมืองพะลานไซ เมืองพิณ เมืองเซโปน ถึงชายแดนลาว – เวียดนาม ที่ด่านแดนสะหวัน เข้าสู่ประเทศเวียดนามที่ด่านลาวบาว เมืองกวางจิ (ดังภาพที่ 4.3 จะเห็นเส้นสีแดงที่ตัดขวางเชื่อมจังหวัดมุกดาหารผ่านแขวงสะหวันนะเขตไปสู่ชายแดนลาว – เวียดนาม) เส้นทางหมายเลข 9 ใน สปป.ลาว มีระยะทาง 245 กิโลเมตร ไปสิ้นสุดที่เมืองดงฮา ประเทศเวียดนาม ซึ่งบรรจบกับถนนหมายเลข 1 ถ้าต้องการไปฮานอยให้ขับรถเลี้ยวซ้ายไปทางเหนือ ประมาณ 700 กิโลเมตร ถ้าเลี้ยวขวาจะเดินทางไปยังทางใต้ของเวียดนาม ได้แก่ เมืองเว้ ดานัง โฮจิมินห์ ฯลฯ

ภาพ ก

ภาพ ข

ภาพ ค

ภาพ ง

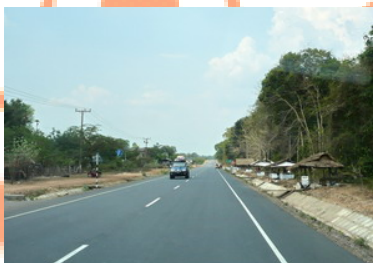
ภาพ จ

ภาพ ฉ

ภาพ ช

ภาพ ซ

ภาพ ฌ

ภาพ ฎ

ภาพ ฏ

ภาพ ฐ

ภาพ ร

ภาพ ฌ

ภาพ ฎ

ภาพ ก

ภาพ ข

ภาพ ค

ภาพ ง

ภาพ จ

ภาพ ฉ

ภาพที่ 4.5 กิจกรรมการเดินทาง โดยใช้เส้นทางหมายเลข 9
(ที่มา : สำนักงานผู้ช่วยทูตทหารไทย - เวียงจันทน์)

คำอธิบายประกอบภาพที่ 4.5 กิจกรรมการเดินทาง โดยใช้เส้นทางหมายเลข 9

ภาพ ก ถึงด่านพรมแดนมุกดาหาร

ภาพ ข ด่านพรมแดนมุกดาหาร

ภาพ ค อัตราค่าผ่านสะพาน

ภาพ ง ทางขึ้นสะพานมิตรภาพไทย - ลาว แห่งที่ 2

ภาพ จ สะพานมิตรภาพไทย - ลาว แห่งที่ 2 ที่ทอดยาวเชื่อมแผ่นดินไทยและแผ่นดินลาว

ภาพ ฉ ด่านฝั่งลาวที่สวยงามตามศิลปะแบบลาว

ภาพ ช ออกจากด่าน ขับรถตรงไปจะเห็นวงเวียนที่มีสัญลักษณ์ของแขวงสะหวันนะเขต และมีรูปปั้นไดโนเสาร์ ทั้งนี้เพราะค้นพบกระดูกไดโนเสาร์ ซึ่งจัดรวบรวมไว้ให้ชม

ภาพ ซ จากวงเวียนให้เลี้ยวขวาเข้าถนนหมายเลข 9 ที่มุ่งหน้าไปชายแดนลาว - เวียดนาม

ภาพ ฌ ทางผ่านหมู่บ้านเล็ก ๆ เป็นระยะ ๆ จากป้ายนี้ให้ตรงไปทางเมืองเซโน

ภาพ ฎ จากป้ายนี้ให้ตรงไปทางเมืองเซโปน

ภาพ ฏ ผ่านซัวเซาซอย หรือซัวมิตรภาพลาว - อังกฤษ (ซัว แปลว่า สะพาน)

ภาพ ฐ ผ่านตลาดที่มีรถหนาแน่นกว่าที่อื่น ๆ

ภาพ ฑ ข้ามซัวเซบั้งเหียง หรือ ซัวมิตรภาพลาว - โซเวียต

ภาพ ท หมู่บ้านของชนเผ่าที่ย้ายมาตั้งบ้านเรือนอยู่ตามเนินเขาใกล้ถนน

ภาพ ฒ ทางขึ้นเนินเขาเตี้ย ๆ

ภาพ ณ ถนนส่วนใหญ่สภาพดี คัดตรง บางช่วงเริ่มชำรุดเล็กน้อย ขับรถข้ามเขาที่เห็นข้างหน้าก็จะเข้าสู่ประเทศเวียดนาม

ภาพ ด ทางใกล้ถึงด่านแดนสะหวัน

ภาพ ต ผ่านหมู่บ้านเล็ก ๆ ก่อนถึงชายแดน

ตลอดสองฝั่งทาง และบางช่วงของเส้นทางถึงกับต้องตัดทางใหม่ ปลอยร้างเส้นทางเดิมให้อุดมด้วยระเบิดเช่นเดิม

ความเป็นธรรมชาติปรากฏ นับตั้งแต่ กำแพงยักษ์ ที่ธรรมชาติรังสรรค์ให้หินทรายริมน้ำยกตัวและถูกกัดกร่อนจนกลายเป็นกำแพงหินขนาดใหญ่ บางช่วงสูงนับสิบเมตร ทอดตัวขนานไปกับแม่น้ำโขงเป็นที่น่าอัศจรรย์ยิ่ง และดูเหมือนแขวงคำม่วน จะเป็นแขวงหนึ่งในลาวที่มีทะเลภูเขาหินปูนมากมาย จะเรียกภัยหิน เมืองลาวก็ไม่น่าผิด รูปทรงที่แปลกตา ชวนให้จินตนาการไปได้สารพัน นั้นกลายเป็นเสน่ห์ของแดนดงภูแห่งนี้ นี้อาจจะเป็นทะเลภูเขาที่เห็นมาจากฝั่งนครพนมก็ได้

ใน สปป.ลาว ผู้คนอยู่กันอย่างหลวม ๆ บรรยากาสองฝั่งทางถนนหมายเลข 12 จึงดูเป็นธรรมชาติมากกว่าจะเป็นถนนสายเศรษฐกิจ แม้ถนนจะลาดยางตลอดสาย และไม่กว้างนัก แต่ก็มีรถบรรทุกสินค้าขนาดใหญ่ใช้งานไม่ได้ขาด เมืองล้งคัง ซึ่งเป็นชุมชนสุดท้ายก่อนเข้าสู่เวียดนาม เป็นชุมชนใหม่ที่เพิ่งตั้งขึ้นมาไม่นาน ถ้าจะรับประทานอาหารลาวคงที่เมืองนี้เป็นจุดสุดท้าย เพราะหลังจากนั้น ถนนหมายเลข 12 จะพาเราแล่นไต่ขึ้นสู่เทือกเขาสูงที่สลับซับซ้อนที่ลาวเรียกเขาภูหลวง เวียดนามเรียกเจิ้งเซิน ส่วนไทยเราเรียกภูเขากั้นแดนลาว-เวียดนามนี้มาแต่อดีตราว่า เทือกเขาอันนาม

ภูเขาเทือกนี้สูงใหญ่ มีภูเขาบริวารสลับซับซ้อน ป่าไม้อุดม (และคงอยู่ด้วยอาณาภาพของระเบิดสมัยสงครามที่ยังคงซุกซ่อนอยู่มากมาย) น้ำตกสูงใหญ่หลายแห่งปรากฏให้เห็นริมทางติดถนน ลงไปอาบเล่นได้ ด่านนาฟ้าว ฝั่งลาว และ ด่านจอหลอ ฝั่งเวียดนาม อยู่กันบนส่วนที่สูงที่สุดของเทือกเขานี้ สันปันน้ำทำหน้าที่ปักปันเขตแดนอย่างเป็นสากลและมาตรฐานที่สุด เว้นเพียงที่เขาพระวิหาร ที่หลักการสันปันน้ำถูกยกเว้นอย่างไม่แยแสโดยศาลโลก

แม้ด่านตรวจคนเข้าเมืองของสองประเทศจะดูเก่า ไม่ทันสมัย แต่มีรถยนต์ขนส่งสินค้าจากไทยไปเวียดนาม (หรืออาจไปถึงจีน) มาผ่านด่านแห่งนี้ค่อนข้างหนาตา รถบรรทุกของไทยต้องมาถายหัวลากสินค้าให้รถเวียดนามรับช่วง จึงจะเข้าเขตเวียดนามหรือไปจีนได้ นี่คือข้อติดขัดอีกอย่าง ที่ต้องมีการพูดคุยกันเมื่อจะเปิดเออีซี

แผ่นดินเวียดนามตั้งแต่เหนือจรดใต้เหมือนกันหนึ่งอย่างคือ ไม่ค่อยถูกปล่อยให้ว่างเปล่า เพียงแต่ในช่วงของเชิงภูเขาเจิ้งเซินนี้ไม่ใช่ที่ลุ่ม หากเป็นที่ดอนเชิงเขา แม่น้ำอยู่ต่ำลงไปจนเกินกว่าความขยันจะพลิกดินเป็นผลผลิตได้ หลุมระเบิดที่ปรากฏบนพื้นดินบ่งบอกได้ว่าแผ่นดินนี้ผ่านอะไรมามากต่อมาก สุสานบรรพบุรุษกลางทุ่งนา อาคารทรงกล่อ่ง ที่หน้าแคบแต่ทางขึ้นบนฟ้าสูง สะท้อนว่าแผ่นดินเวียดนามนั้นแพงเพียงใด ยิ่งในฮานอยยิ่งแพงติดอันดับโลก

เมืองดงเฮย ปลายทางของเส้นทางนี้เป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดกว๋างบิงห์ จังหวัดที่อุดมไปด้วยภูเขาหินปูนน้อยใหญ่ ที่มีถ้ำยาวลง ที่ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ในอดีตเคยเป็นโรงพยาบาลลับของทหารอเมริกาหรือกระทั่งถ้ำสวรรค์ (Paradise Cave) กว้างใหญ่และสวยงามจนเกินพรรณนา จากนั้นไปเมืองเว้ก็อีกเพียง 150 กม.เท่านั้น ทั้งนอกจากจะเป็นปลายทาง ยังอาจเป็นต้นทางท่องเที่ยวในเวียดนามได้ด้วย

เมืองดงเฮยเป็นเมืองเล็ก ๆ ริมแม่น้ำเหียนดเล่ย์และฝั่งทะเลจีนใต้ แม้ในอดีตจะเคยเป็นเมืองเก่ามาแต่โบราณ แต่สงครามก็ทำลายเมืองนี้ไปจนสิ้น เพิ่งมารื้อฟื้นใหม่สร้างใหม่ไม่นาน ความขยันความมานะของคนเวียดนามสร้างเมืองขึ้นมาใหม่ไม่ใช่เรื่องยาก ตลาดสดริมแม่น้ำ เป็นเสน่ห์ที่ควรไปพบเห็น วิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวประมงชายฝั่ง ที่เพียงเพิ่งกลับจากทะเลก็เอากุ้งปลาที่จับได้ใส่กะละมังมานั่งขายในตลาด ผู้ขายพบผู้บริโภคโดยตรง เมินพ่อค้าคนกลางไปสิ้น ของจึงทั้งสดและราคาถูกจนน่าอิจฉา

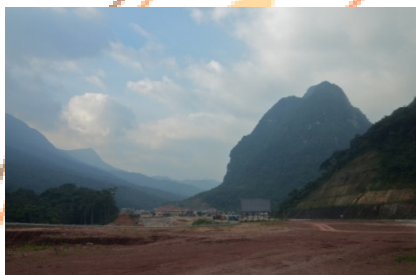
ภาพ ก

ภาพ ข

ภาพ ค

ภาพ ง

ภาพ จ

ภาพ ฉ

ภาพ ช

ภาพ ซ

ภาพ ฅ

ภาพที่ 4.7 กิจกรรมการเดินทาง โดยใช้เส้นทางหมายเลข 12
(ที่มา : จากฮานอยถึงนครพนม ทูตไทยลุยสำรวจเส้นทาง R12)

- 4. ระยะทางและสภาพเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12
- 4.1 ระยะทางและสภาพเส้นทางหมายเลข 8 นครพนม – คำม่วน (R 8) ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ระยะทางและสภาพเส้นทางหมายเลข 8 นครพนม – คำม่วน (R 8)

ประเทศ	จุดเริ่มต้น	จุดสิ้นสุด	หมายเลข เส้นทาง	ระยะทาง (กม.)	ระยะทาง สะสม (กม.)	สภาพเส้นทาง
ลาว	จังหวัด นครพนม	เมืองท่าแขก		2	2	ข้ามแม่น้ำโขงที่จังหวัดนครพนม ด้วยแพขนานยนต์
	เมืองท่าแขก	สามแยกบ้าน บัว		90	92	
	สามแยก บ้านบัว	เมืองหลัก ขาว		80	172	ถนนหมายเลข 8 เป็นถนนลาดยาง แอสฟัลท์ 2 ช่องจราจร สภาพดี ไหล่ทางค่อนข้างแคบ ส่วนมาก เป็นเส้นทางที่คดเคี้ยวผ่านทาง ไหล่เขา ทำให้ต้องใช้เวลาในการ เดินทางมาก
	หลักขาว	ด่านน้ำพาว		30	202	
ด่านน้ำพาว – ด่านเกาแจว						
เวียดนาม	ด่านเกาแจว	เมืองวิงห์				ถนนหมายเลข 8 เป็นถนนลาดยาง 2 ช่องจราจร สภาพถนนดีไหล่ แคบ เป็นเส้นทางที่คดเคี้ยวผ่าน เขาสูง

(ที่มา : ศูนย์ปฏิบัติการร่วม (Regional Operation Center : ROC) ประจำภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2553)

ตารางที่ 4.2 ระยะทางและสภาพเส้นทางตามระเบียบเศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก (มุกดาหาร – ดานัง)

ประเทศ	จุดเริ่มต้น	จุดสิ้นสุด	หมายเลข เส้นทาง	ระยะทาง (กม.)	ระยะทาง สะสม (กม.)	สภาพเส้นทาง
ชายแดนไทย – ลาว : มุกดาหาร – สะหวันนะเขต						
ลาว	สะพานข้าม แม่น้ำโขง แห่งที่ 2	ไกสอนพม วิหาร	-	2	2	ถนนมาตรฐานทางหลวง อาเซียน ชั้น 3 ลาดยาง 2 ช่องจราจร สภาพผิวจราจร เรียบ
	ไกสอนพม วิหาร	เซโน	R9, (AH- R8,R2)	24	26	
	เซโน	เมืองพะ ลานไซ	R9, (AH- R8,R2)	73	99	
	เมืองพะ ลานไซ	เมืองพิน	R9, (AH- R8,R2)	60	159	
	เมืองพิน	เมืองเซโปน	R9, (AH- R8,R2)	34	193	
	เมืองเซโปน	บ้านแดน สะหวัน	R9, (AH- R8,R2)	44	237	
	บ้านแดน สะหวัน	ด่านลาว บาว	R9, (AH- R8,R2)	2	239	

ประเทศ	จุดเริ่มต้น	จุดสิ้นสุด	หมายเลข เส้นทาง	ระยะทาง (กม.)	ระยะทาง สะสม (กม.)	สภาพเส้นทาง
ชายแดนลาว – เวียดนาม : แดนสะหวัน – ลาวบาว						
เวียดนาม	ลาวบาว	ดองฮา	R9,(R2)	84	323	ถนนมาตรฐานทางหลวง อาเซียน ชั้น 3 ลาดยาง 2 ช่องจราจร
	ดองฮา	เว้	1A , (R2)	72	395	ถนนมาตรฐานชั้น 3 ลาด ยาง 2 ช่องจราจร สภาพผิว จราจรเรียบ
	เว้	ดานัง	1A , (R2)	108	503	

หมายเหตุ : หมายเลขเส้นทาง A-xxx คือ ทางหลวงเอเชีย

Rxx คือ ทางหลวงที่ถูกกำหนดขึ้นภายใต้กรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง
(ที่มา : ศูนย์ปฏิบัติการร่วม (Regional Operation Center : ROC) ประจำภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2553)

ตารางที่ 4.3 แสดงระยะทางและสภาพเส้นทางหมายเลข 12 หรือ R 12

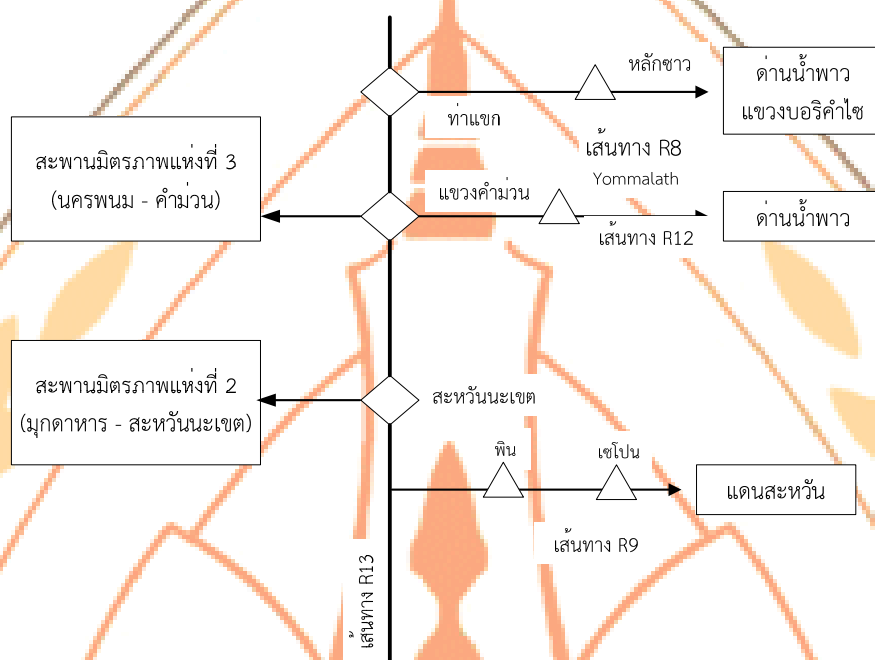
ประเทศ	จุดเริ่มต้น	จุดสิ้นสุด	หมายเลข เส้นทาง	ระยะทาง (กม.)	ระยะทาง สะสม (กม.)	สภาพเส้นทาง
ชายแดนไทย – ลาว : นครพนม – ท่าแขก (ข้ามแพขนานยนต์)						
ลาว	จังหวัด นครพนม	เมืองท่าแขก	R12	2	2	ข้ามแม่น้ำโขงที่จังหวัด นครพนม ด้วยแพขนาน ยนต์
	เมืองท่าแขก	ด่านนาเพ้า	R12	140	142	เส้นทางหมายเลข 12 เป็น เส้นทางบกพาดผ่านสอง ประเทศ (ลาว-เวียดนาม) ที่ มีสภาพดี เป็นถนนสองช่อง จราจร และบางส่วนเป็นสี่ ช่องจราจร นอกจากนี้ยัง ผ่านภูเขาน้อยกว่าและคด เคี้ยวน้อยกว่าเส้นทาง R9 และ R8

ชายแดนลาว – เวียดนาม : ด่านนาเพ้า – จาโหละ

เวียดนาม	ด่านจาโหละ	เมืองฮาดิงห์	R12	125	267	
----------	------------	--------------	-----	-----	-----	--

(ที่มา : ศูนย์ปฏิบัติการร่วม (Regional Operation Center : ROC) ประจำภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2553)

สรุปเส้นทางหมายเลข 8 (R8) หมายเลข 9 (R9) และหมายเลข 12 (R12) ได้ดังภาพที่ 4.8

ภาพที่ 4.8 สรุปเส้นทางหมายเลข 8 (R8) หมายเลข 9 (R9) และหมายเลข 12 (R12)

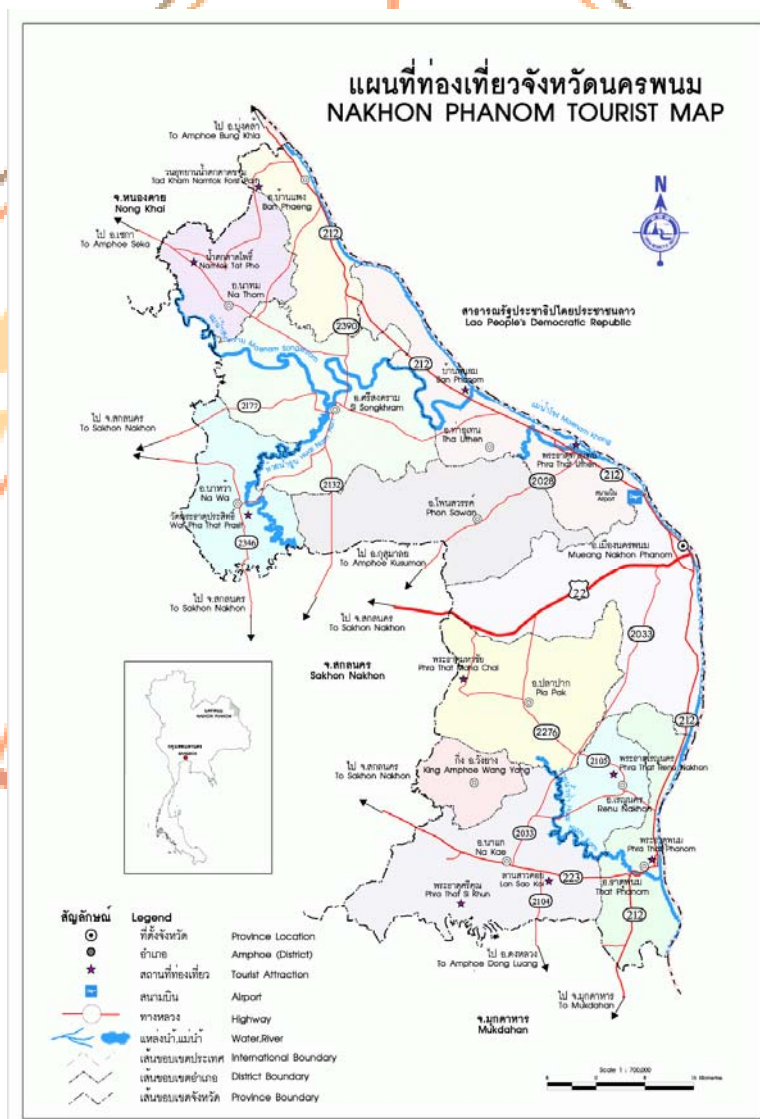
บทที่ 5

บริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบนเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12 สู่เครือข่ายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

บทนี้คณะผู้วิจัยขอนำเสนอบริบทและศักยภาพของพื้นที่ และบริบทการท่องเที่ยวทางสังคมและวัฒนธรรม ตามเส้นทางเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12 ซึ่งแต่ละเส้นทาง นักท่องเที่ยวจะผ่านจังหวัดและเมืองต่าง ๆ ซึ่งมีบริบทและศักยภาพการท่องเที่ยวของพื้นที่ที่แตกต่างกัน จึงขอนำเสนอบริบทและศักยภาพของพื้นที่ในแต่ละพื้นที่ ดังนี้

1. บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดนครพนม ประเทศไทย
2. บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดมุกดาหาร ประเทศไทย
3. บริบทการท่องเที่ยว แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
4. บริบทการท่องเที่ยว แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
5. บริบทการท่องเที่ยว เมืองหลักซาว แขวงบอริคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
6. บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดกวางบินห์ (Quang Binh) สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม
7. บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดกวางตริ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม
8. บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดเหงะอาน (Nghe An) สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม
9. บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดฮาติง (Nghe An) สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม
10. บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดดานัง สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม
11. บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดเว้ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

1. บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดนครพนม ประเทศไทย

ภาพที่ 5.1 แผนที่การท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม ประเทศไทย

คณะผู้วิจัยขออนุญาตนำเสนอข้อมูลของจังหวัดนครพนม ประเทศไทย เป็น 2 ส่วน เพื่อให้เห็นถึงบริบท ศักยภาพ และความสามารถในการเชื่อมโยงเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกับแขวงคำม่วน สปป.ลาว และจังหวัดกว๋างบินห์ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม โดย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลบริบท และศักยภาพของจังหวัดนครพนม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดนครพนม

1. บริบทและศักยภาพของจังหวัดนครพนม ประเทศไทย

ภาพที่ 5.2 แผนที่อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ประเทศไทย

1) ประวัติศาสตร์เมืองนครพนม

นครพนม เป็นเมืองนครแห่งอีสาน ดินแดนสองฝั่งแม่น้ำโขง เดิมทีเป็นที่ตั้งของอาณาจักรศรีโคตรบูรณ์ ตัวเมืองตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายของลำน้ำโขง (ฝั่งลาว) บริเวณทางใต้ปากเซบังไฟ ตรงข้ามกับพระธาตุพนมในปัจจุบัน ตามประวัติเล่ากันว่าเมื่อพญานันทเสนผู้ครองศรีโคตรบูรสวรรคต เสนา อำมาตย์ และประชาชนต่างก็เห็นว่าบ้านเมืองเกิดเภทภัยหลายครั้ง ควรที่จะย้ายไปสร้างเมืองใหม่อยู่ตรงข้ามกัน ซึ่งเป็นบริเวณที่มีป่าไม้

รวกขึ้นอยู่เป็นดง จึงได้เรียกชื่อเมืองใหม่นี้ว่า “มรุกขนคร” หมายถึง เมืองที่อยู่ในดงไม้รวก มรุกขนครในสมัย พญาสุมิตรธรรม เมื่อพ.ศ. 500 นั้นรุ่งเรืองมาก มีเมืองขึ้นมากมายและมีการบูรณะพระธาตุพนมขึ้นเป็นครั้งแรกด้วย โดยการก่อพระลานอุบมุงชั้นที่ 1 และชั้นที่ 2 แล้วสร้างกำแพงล้อมรอบ มีงานสมโภชใหญ่โต หลังจากพญาสุมิตรธรรมแล้วก็มีผู้ครองนครต่อมาอีก 2 พระองค์ แต่ก็เกิดมีเหตุอาเพศแก่อาณาจักรศรีโคตรบูร จนกลายเป็นเมืองร้าง กระทั่งถึง พ.ศ. 1800 เจ้าศรีโคตรบูรได้สร้างเมืองมรุกขนครขึ้นใหม่ได้เมืองท่าแขกบนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ใน พ.ศ. 2057 ผู้ครองเมืองมรุกขนคร คือพระเจ้านครหลวงพิชิตทศทิศ ราชธานี ศรีโคตรบูรหลวง ได้เปลี่ยนชื่อเมืองใหม่กลายเป็น “เมืองศรีโคตรบูร” ตรงตามชื่ออาณาจักรดั้งเดิม ในยุคสมัยนี้ยังได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุพนมอีกด้วย

ต่อมา พ.ศ. 2280 พระธรรมราชา เจ้าเมืองศรีโคตรบูรองค์สุดท้ายได้ย้ายเมืองมาตั้งบนฝั่งขวา (ฝั่งไทย) เยื้องเมืองเก่าขึ้นไปทางเหนือ แล้วให้ชื่อว่า “เมืองนคร” ซึ่งก็เจริญรุ่งเรืองขึ้นเรื่อย ๆ ถึงแม้ว่าจะมีการโยกย้ายอีกหลายครั้ง ดังเช่น พ.ศ. 2321 ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชก็ได้มีการย้ายเมืองอีกครั้งไปตั้งที่บ้านหนองจันทร์ ห่างขึ้นไปทางทิศเหนือ 52 กิโลเมตร จนถึงสมัยรัชกาลที่ 1 พ.ศ. 2333 เมื่อผู้ครองเมืองนครถึงแก่พิราลัย เมืองนครก็ได้ขอขึ้นตรงต่อกรุงเทพมหานคร โดยรัชกาลที่ 1 พระราชทานนามให้ใหม่ว่า “นครพนม”

ชื่อนครพนมนั้นมีข้อสันนิษฐานว่าเคยเป็นเมืองลูกหลวงมาก่อนและมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ จึงได้ใช้คำว่า “นคร” ส่วนคำว่า “พนม” ก็มาจากพระธาตุพนม ปุชนิยสถานที่อยู่คู่บ้านคูเมืองมาช้านาน บ้างก็ว่ามรุกขนครเดิมที่อยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ตั้งอยู่ในบริเวณที่มีภูเขาสลับซับซ้อน จึงนำคำว่า “พนม” ซึ่งแปลว่าภูเขามาใช้ ส่วนคำว่า “นคร” ก็เป็นการดำรงชื่อเมืองไว้ คือ เมืองมรุกขนคร นครพนม จึงหมายถึง “เมืองแห่งภูเขา” นั่นเอง

2) ที่ตั้ง

เป็นจังหวัดชายแดนตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย สภาพพื้นที่เป็นแนวรูปร่างยาวโค้งเล็กน้อย เลียบตามชายฝั่งขวาของแม่น้ำโขง มีส่วนกว้างจากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตกประมาณ 20 กิโลเมตร ส่วนยาวจากทิศเหนือไปทิศใต้ประมาณ 153 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 5,512.668 ตารางกิโลเมตร ลักษณะทั่วไปเป็นทิวเขาที่เนินสูงและที่ราบ มีพื้นที่ป่าไม้ร้อยละ 20 ของพื้นที่

นครพนมห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 740 กิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 12 อำเภอ คือ อำเภอเมืองนครพนม ธาตุพนม นาแก ท่าอุเทน เรณูนคร บ้านแพง ปลาปาก ศรีสงคราม นาหว้า โพนสวรรค์ นาทม และอำเภอวังยาง

3) อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ เขตอำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ
ทิศใต้	ติดต่อกับ เขตอำเภอดงหลวง อำเภอห้วยใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ แขวงคำม่วน และแขวงบริคำไซ สปป.ลาว
โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน	
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ เขตอำเภอกุสุมาลย์ และอำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

4) เขตการปกครอง

จังหวัดนครพนมแบ่งการปกครองออกเป็น 12 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอธาตุพนม อำเภอ นาแก อำเภอท่าอุเทน อำเภอเรณูนคร อำเภอบ้านแพง อำเภอปลาปาก อำเภอศรีสงคราม อำเภอนาหว้า และอำเภอโพนสวรรค์ อำเภอวังยาง อำเภอนาทม มี 99 ตำบล และ 1,123 หมู่บ้าน (ที่มา : จังหวัดนครพนม, วิถีพิเศษ, ปี 2558)

5) ประชากร และกลุ่มชาติพันธุ์

มีประชากรจำนวนทั้งสิ้น 704,768 คน แยกเป็น เพศชาย 351,819 คน เพศหญิง 352,949 คน โดยมีกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ จำนวน 7 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ชนเผ่าไทยลาว ผู้ไทย ไทยญ้อ ไทยส่วย ไทยแสก ไทยข่า และไทยกระเลิง นอกจากนี้ยังมีชาวไทยเชื้อสายจีน และคนไทยเชื้อสายเวียดนามร่วมอาศัยอยู่ด้วยกัน โดยทุกชนเผ่าและเชื้อชาติอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ชนเผ่าต่าง ๆ มีความหวงแหนในศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเอง

5) การประกอบอาชีพ

อาชีพหลัก คือ อาชีพทำนา ร้อยละ 82 รองลงมา คือ อาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 7.69 รับราชการ ร้อยละ 3.20 ค้าขาย ร้อยละ 2.71 ทำสวน ร้อยละ 0.68 ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 0.37 ทำไร่ ร้อยละ 0.26 นอกจากนี้มีอาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ ประมง ปศุสัตว์ และอื่น ๆ ร้อยละ 3.09 (ที่มา : ข้อมูลบรรยายสรุป จังหวัดนครพนม ปี 2555)

6) ศาสนา

จังหวัดนครพนมมีวัดในพระพุทธศาสนา จำนวน 775 วัด แบ่งเป็น วัด 3,671 วัด สำนักสงฆ์ 354 วัด และที่พักสงฆ์ 250 แห่ง ประชากรส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา ร้อยละ 95 ศาสนาคริสต์ ร้อยละ 3.9 และที่เหลือเป็นศาสนาอื่น ๆ

7) วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี

7.1 มีศูนย์วัฒนธรรม จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครพนม ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอท่าอุเทน ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอเรณูนคร ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอธาตุพนม และศูนย์วัฒนธรรมอำเภอนาแก

7.2 วัฒนธรรมพื้นบ้าน (การแสดงและการละเล่น) เช่น รำศรีโคตรบูรณ์ รำหางนกยูง ฟ้อนผู้ไท เรณูนคร แข่งเมืองเว รำเบิ่งโขง รำบายศรี แสกเต็นสาก -รำไหญ้อ รำบูชาพระธาตุพนม แข่งไหลเรือไฟ

7.3 โบราณสถาน (ที่ขึ้นทะเบียนแล้ว) ได้แก่ องค์พระธาตุพนม วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อำเภอธาตุพนม , เนินดิน วัดธาตุน้อยศรีบุญเรือง ตำบลพระกลางทุ่ง อำเภอธาตุพนม , ศิลาจารึก วัดต้นเมืองไชยบุรี ตำบลไชยบุรี อำเภอท่าอุเทน, ศิลาจารึก วัดบ้านเหล่าหนาด (ร้าง) บ้านหนาด ตำบลบ้านกลาง และศาลากลางจังหวัดนครพนมหลังเก่า

7.4 มีประเพณีส่วนใหญ่คล้ายคลึงกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคอีสาน คือ ประเพณีทำบุญตามช่วงฤดูกาลต่าง ๆ อาทิ ทำบุญเข้ากรรม (เดือนอ้าย) ทำบุญคูณลาน (เดือนยี่) ทำบุญข้าวจี (เดือนสาม) ทำบุญกตเทศกาลประจำปี และบุญพระเวส (เดือนสี่) ทำบุญสงกรานต์ และงานสงกรานต์ (เดือนห้า) เป็นต้น ทั้งนี้โดยมีความมุ่งหมายเพื่อเป็นสิริมงคลและเพื่อความสมบูรณ์พูนสุขของท้องถิ่น และ ยังมีการจัดงาน ประเพณีที่สำคัญได้แก่ งานนมัสการพระธาตุพนม จัดขึ้นในช่วงวันเพ็ญเดือน 3 ของทุกปี งานประเพณีไหลเรือไฟ ซึ่งจัดขึ้น ในช่วงวันออกพรรษาของทุกปี เป็นต้น

2. สถานภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดนครพนม

จากการรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว จากรายงานการศึกษา เอกสารเผยแพร่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และของจังหวัด แผนการลงทุน และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสำรวจภาคสนามของคณะศึกษา “โครงการสำรวจสถิติท่องเที่ยวภายในประเทศ” เพื่อแสดงลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวในภาคอีสาน จากการศึกษา พบว่า จังหวัดนครพนม มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ศาสนาที่สำรวจพบในรายงานดังกล่าว จำนวน 20 แห่ง ดังนี้

- 1) วัดโกลาส (วัดศรีบัวบาน)
- 2) วัดศรีเทพประดิษฐาราม (วัดศรีเทพ)
- 3) วัดมหาธาตุ
- 4) วัดนันทบุณยอันนา หนองแสง
- 5) พระธาตุท่าอุเทน
- 6) พระบางวัดไตรภูมิ
- 7) พระธาตุพนม
- 8) พิพิธภัณฑ์พระอาจารย์บัว เตมิโย
- 9) พระธาตุเรณูนคร
- 10) พระธาตุศรีคุณ
- 11) พระธาตุมหาชัย
- 12) พระธาตุประสิทธิ์
- 13) วัดเวินพระบาทภูกระแต
- 14) วัดหลักศิลา
- 15) รอยพระพุทธรูปบ้านเวินพระบาท
- 16) เรณูนคร
- 17) บ้านพนอม (ท่าแคน)
- 18) ศูนย์วัฒนธรรมผู้ไท
- 19) ศูนย์วัฒนธรรมไทยญ้อ
- 20) บ้านท่าเรือ (ท่าแคน , ท่าเสือ)

2. บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดมุกดาหาร ประเทศไทย

ภาพที่ 5.3 แผนที่การท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร ประเทศไทย

คณะผู้วิจัยขอเสนอข้อมูลของจังหวัดมุกดาหาร เป็น 2 ส่วน เพื่อให้เห็นถึงบริบท ศักยภาพ และความสามารถในการเชื่อมโยงเป็นเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกับแขวงสะหวันนะเขต และเมืองดานัง สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม โดย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลบริบท และศักยภาพของจังหวัดมุกดาหาร

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดมุกดาหาร

1. บริบทและศักยภาพของจังหวัดมุกดาหาร ประเทศไทย

จังหวัดมุกดาหาร เป็นจังหวัดที่ 17 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพื้นที่ประมาณ 4,339.830 ตารางกิโลเมตร และเป็นประตูด่านสำคัญสู่กลุ่มประเทศอินโดจีน มีความสัมพันธ์ฉันท์บ้านพี่น้องกับสะหวันนะเขต สปป.ลาว มาช้านาน โดยมีแม่น้ำโขง ซึ่งมีความยาวถึง 70 กิโลเมตร เป็นเส้นกั้นพรมแดน และมีความโดดเด่นในด้านชนเผ่าพื้นเมืองต่าง ๆ ที่มีถึง 8 เผ่า ได้แก่ เผ่าไทยอีสาน ภูไทย ไทยข่า กระโซ่ ไทยญ้อ ไทยกะเลิง ไทยแสก และไทยกุลา และยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม อาทิ ตลาดอินโดจีน เป็นแหล่งช้อปปิ้งใจกลางเมืองมุกดาหาร ดิตริมแม่น้ำโขง มีนาฬิกาลินค้าราคาถูกจากประเทศเพื่อนบ้านหลังไหลเข้ามาให้นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อ ห้าแยกชุมชนเวียตนาม เป็นที่ตั้งชุมชนชาวเวียตนาม และเป็นตลาดอาหารเช้าที่ขึ้นชื่อของมุกดาหาร อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ ประติมากรรมหินธรรมชาติที่เกิดจากการกัดเซาะของฝน น้ำ ลมและแสงแดด ผ่านกาลเวลามานับร้อยล้านปี วัดภูเก้าหรือวัดบรรพตคีรี เป็นวัดที่ประดิษฐานรูปเหมือนของหลวงปู่หล้าเขมปัตโต เกจิอาจารย์ชื่อดัง หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วัดพระศรีมหาโพธิ์ เป็นวัดเก่าแก่ภายในโบสถ์มีจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งเป็นศิลปะผสมตะวันตก ไทย เวียตนาม ฝรั่งเศส เรื่องพระเวสสันดรชาดกในตอนต่าง ๆ โดยมีมือช่างพื้นบ้าน วัดโนนภิรมย์ วัดเก่าแก่สร้างขึ้นโดยช่างสถาปัตยกรรมจากนครเวียงจันทน์ ภูหมู แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หอยสมัยหิน ศาลเจ้าพ่อเจ้าฟ้าเมือง น้ำตกตาดโตน แก่งกะเบา วัดภูด่านแต้ อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว หอแก้วมุกดาหารเฉลิมพระเกียรติกาญจนาภิเษก วัดศรีมงคลใต้ วัดศรีบุญเรือง (บ้านใต้) ประดิษฐานพระพุทธรูปสอง ประเพณีการแข่งเรือ

ภาพที่ 5.4 แผนที่อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร ประเทศไทย

1) ประวัติศาสตร์เมืองมุกดาหาร

เจ้าจันทรสूरิยวงษ์และพรรคพวกได้มาตั้งที่บ้านที่หลวงโพนสิม ใกล้พระธาตุอิงฮังทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (ดินแดนลาว) ต่อมาอีกหลายสิบปี จนได้ถึงแก่กรรม เจ้าจันทกนิรี ผู้เป็นบุตร ได้เป็นหัวหน้าปกครองต่อมา จนถึง พ.ศ. 2310 ได้มีนายพรานคนหนึ่งข้ามโขงมาทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงปากห้วยบังมุก ได้พบเมืองร้าง วัดร้างและพบต้นตาล 7 ยอดอยู่ริมฝั่งโขง เห็นว่าเป็นทำเลที่อุดมสมบูรณ์กว่าดินแดนทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง อีกทั้งในแม่น้ำโขงตรงปากห้วยบังมุกมีปลาชุมชุมอีกด้วย จึงกลับไปรายงานให้เจ้าจันทกนิรีหัวหน้าทราบ เจ้าจันทกนิรีได้พาพรรคพวกข้ามโขงมาดูก็นึกเห็นว่าคงเป็นที่ตั้งเมืองโบราณมาก่อน และเป็นทำเลที่อุดมสมบูรณ์กว่าทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง จึงได้พากันอพยพจากบ้านหลวงโพนสิมมาตั้งบ้านเรือนอยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงปากห้วยบังมุก

เมื่อเริ่มลากถางหักร้างพงเพื่อตั้งเมืองขึ้นใหม่ ได้พบพระพุทธรูป 2 องค์อยู่ใต้ต้นโพธิ์ริมฝั่งโขง พระพุทธรูปองค์ใหญ่เป็นพระพุทธรูปก่ออิฐถือปูน ส่วนพระพุทธรูปองค์เล็กเป็นพระพุทธรูปโลหะหล่อด้วยเหล็กเนื้อดี จึงได้พร้อมกันสร้างวัดขึ้นใหม่ในบริเวณวัดร้างริมฝั่งโขง และขนานนามวัดที่สร้างขึ้นใหม่นี้ว่า วัดศรีมุงคุณ (ศรีมงคล) และได้ก่อสร้างกุฏิวิหารขึ้นในบริเวณวัดพร้อมกับได้อัญเชิญพระพุทธรูปทั้งสององค์ที่อยู่ใต้ต้นโพธิ์ริมฝั่งโขงขึ้นไปประดิษฐานบนพระวิหารของวัด ต่อมาปรากฏว่าพระพุทธรูปโลหะ (องค์เล็ก) เกิดปาฏิหาริย์ กลับลงไปประดิษฐานอยู่ใต้ต้นโพธิ์ที่ตั้งเดิมอีกถึง 3-4 ครั้ง ในที่สุดพระพุทธรูปองค์เล็กนั้นก็ค่อยๆ จมหายลงไปได้ดิน คงเห็นแต่ยอดพระเศียรโผล่ขึ้นมาให้เห็นอยู่ใต้ต้นโพธิ์ริมฝั่งโขง จึงได้พร้อมกันสร้างแท่นสักการะบูชาครอบไว้ในบริเวณนั้น และขนานนามพระพุทธรูปองค์นั้นว่า พระหลุบเหล็ก ปัจจุบันบริเวณที่พระหลุบเหล็กจมดินได้ถูกระแสน้ำเซาะตลิ่งโขงพังลงไปหมดแล้ว (คงเหลือแต่แท่นสักการะบูชาที่ยกเข้ามาเก็บรักษาไว้หน้าพระวิหารของวัดศรีมงคลได้ในปัจจุบัน)

ส่วนพระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่ก่ออิฐถือปูนและได้อัญเชิญขึ้นไปประดิษฐานอยู่บนพระวิหารของวัดศรีมุงคุณ ชาวเมืองได้ขนานนามว่า "พระเจ้าองค์หลวง" เป็นพระประธานของวัดศรีมุงคุณ ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนนามเป็น วัดศรีมงคลใต้ ตลอดมาจนถึงปัจจุบันเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองตลอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

เมื่อครั้งตั้งเมืองขึ้นใหม่ในเวลากลางคืน ได้มีผู้พบเห็นแก้วดวงหนึ่งสีสดใสเปล่งแสงเป็นประกายแวววาวเสด็จ(ลอย) ออกจากต้นตาล 7 ยอดริมฝั่งโขง ล่องลอยไปตามลำน้ำโขงแทบทุกคืน จวบจนใกล้รุ่งสว่าง แก้วดวงนั้นจึงเสด็จ(ลอย) กลับมาที่ต้นตาล 7 ยอด เจ้าจันทกนิรีจึงได้ขนานนามแก้วศุภนิมิตดวงนี้ว่า แก้วมุกดาหาร เพราะตั้งเมืองขึ้นริมฝั่งโขงตรงปากห้วยบังมุกอีกทั้งได้มีผู้พบเห็นไข่มุก อยู่ในหอยกาบ(หอยก๊) ในลำน้ำโขงอีกด้วย เจ้าจันทกนิรีจึงให้ขนานนามเมืองที่ตั้งขึ้นใหม่นี้ว่า เมืองมุกดาหาร ตั้งแต่เดือน 4 ปีกุน จุลศักราช 1132(พ.ศ.2313) อาณาเขตเมืองมุกดาหารครอบคลุมทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงจนจรดแดนญวน (รวมเขตของแขวงสุวรรณเขตของดินแดนลาวด้วย)

ครั้นถึงสมัยกรุงธนบุรีเมื่อพระเจ้าตากสินมหาราชได้แผ่แสนยานุภาพขึ้นมาถึงแถบกลุ่มแม่น้ำโขง จนถึง พ.ศ. 2321 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก และเจ้าพระยาจักรียกกองทัพขึ้นมาตามลำน้ำโขงเพื่อปราบปรามและรวบรวมหัวเมืองใหญ่น้อยในสองฝั่งแม่น้ำโขงให้รวมอยู่ในข้าขอบขัณฑสีมาของกรุงธนบุรี และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ เจ้าจันทกนิรี เป็น พระยาจันทศรีสุราชอุปราชามันธาตุราช เจ้าเมืองมุกดาหารคนแรกและได้พระราชทานนามเมืองว่า เมืองมุกดาหาร

2) ที่ตั้ง

จังหวัดมุกดาหาร มีพื้นที่ทั้งหมด 4,407 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,712,400 ไร่ อยู่ห่างกรุงเทพมหานคร 642 กิโลเมตร มีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างประเทศ ความยาวประมาณ 72 กิโลเมตร โดยตั้งอยู่ตรงข้ามเมืองของ สปป.ลาว ดังนี้

อำเภอเมืองมุกดาหาร ตรงข้ามเมืองโกสอนพมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต
อำเภอห้วยใหญ่ ตรงข้ามเมืองไชยบุรี แขวงสะหวันนะเขต
อำเภอดอนตาล ตรงข้ามเมืองไชยภูทอง แขวงสะหวันนะเขต

3) อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอนาแก อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
และอำเภอ ต่าง้อย จังหวัดสกลนคร
ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร อำเภอขามุนาม จังหวัดอำนาจเจริญ
และอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
ทิศตะวันออก ติดต่อกับแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน
ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเขาวง อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
และอำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

4) ลักษณะภูมิประเทศ

ทิศเหนือและทิศใต้ของจังหวัดเป็นที่ราบสูง ทิศตะวันตกมีเทือกเขาภูพานมีลักษณะเป็นป่าไม้ บางแห่งเป็นป่าทึบ ส่วนทิศตะวันออกเป็นที่ราบสลับป่าไม้ และมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความยาวประมาณ 72 กิโลเมตร มีพื้นที่ราบร้อยละ 20 ของพื้นที่จังหวัด ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 953,300 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 35.15 ของพื้นที่จังหวัด

5) จุดผ่านแดน

1. จุดผ่านแดนถาวร จำนวน 2 จุด คือ ท่าข้ามท่าเทียบเรือเทศบาลเมืองมุกดาหารกับเมืองโกสอน พมวิหาร ซึ่งกระทรวงมหาดไทย ได้ประกาศเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2549 และสะพานข้ามแม่น้ำโขงไทย - ลาว แห่งที่ 2 มุกดาหาร - สะหวันนะเขต

2. ด่านประเพณีมีตลาดในหมู่บ้านชายแดน 8 แห่ง ได้แก่
อำเภอห้วยใหญ่ ที่บ้านสองคอน บ้านห้วยใหญ่ บ้านชะโนด และบ้านบางทรายน้อย
อำเภอเมืองมุกดาหาร ที่บ้านส้มป่อย บ้านบางทรายใหญ่ และบ้านนาสีนวน
อำเภอดอนตาล ที่บ้านดอนตาล

6) ช่องทางธรรมชาติ ท่าเรือหมู่บ้าน จำนวน 24 แห่ง ได้แก่ ข

- อำเภอห้วยใหญ่ 5 แห่ง ได้แก่ ท่าแก่งกะเบา ท่าบ้านสองคอน ท่าบ้านห้วยใหญ่ ท่าบ้านพาลู กา และท่าบ้านดาวเรือง
- อำเภอเมืองมุกดาหาร 11 แห่ง ได้แก่ ท่าบ้านบางทรายใหญ่ ท่าบ้านสงเปือย ท่าบ้านนาโปใหญ่ ท่าบ้านโปน้อย ท่าศรีมงคล ท่าบ้านบึงอุทัย ท่าบ้านส้มป่อย ท่าบ้านเหล่าล้อม-โนนศรี ท่าบ้านคอนสาย ท่าบ้านนาแล และท่าบ้านท่าไค้
- อำเภอดอนตาล 8 แห่ง ได้แก่ ท่าบ้านหนองหล่ม ท่าบ้านโคก ท่าบ้านโพธิ์ไทร ท่าบ้านนาโพธิ์ ท่าบ้านนาตาล ท่าบ้านเวินชัย ท่าวัดดอนตาล และท่าบ้านนาห้วยกอก

7) ศาสนา

จังหวัดมุกดาหาร มีผู้นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 96.80 ศาสนาอิสลาม ร้อยละ 0.2 ศาสนาคริสต์ ร้อยละ 3 และมีศาสนสถานแยกได้ ดังนี้

ศาสนาพุทธ มีวัดในพระพุทธศาสนา จำนวน 349 วัด ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา จำนวน 183 แห่ง เป็นสำนักสงฆ์ 168 แห่ง ที่พักสงฆ์ 210 แห่ง

ศาสนาคริสต์ มีโบสถ์คริสต์ 9 แห่ง

ศาสนาอิสลาม มีมัสยิด 1 แห่ง

8) ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี

ประชาชนจังหวัดมุกดาหาร ยึดมั่นและสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอย่างเหนียวแน่นและต่อเนื่อง คน มุกดาหารเป็นคนใจดี กิริยามารยาท อ่อนน้อมถ่อมตน และเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน ซึ่งจากหลักฐานที่ได้รวบรวมไว้ มีปรากฏถึง 8 คนเผ่า ดังคำขวัญของมุกดาหาร ตอนหนึ่งว่า “แปดเผ่าชนพื้นเมือง” อันได้แก่ ชาวผู้ไท ชาวไทยญ้อ ชาวไทยข่า ชาวไทยโซ่ ชาวไทยกะเลิง ชาวไทยแสก ชาวไทยกุลา และชาวไทยอีสาน ชาวมุกดาหารส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญ และยังคงถือปฏิบัติสืบทอดกันมา คือ “ฮีตสิบสอง ครองสิบสี่” และยังคงมีวัฒนธรรม ประเพณีของชนเผ่าที่ควรอนุรักษ์ พื้นฟู และยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ ประเพณีปิดบ้าน ประเพณีสงฆ์เหือ ประเพณีแห่กัณฑ์หลอน พิธีกรรมโซ่ถั่งบั้ง พิธีเหยา พิธีบายศรีสู่ขวัญ การรำเต้ยหัวดอนตาล การรำวงผู้ไท การลำผญา เป็นต้น งานประเพณีที่สำคัญของจังหวัดมุกดาหาร ได้แก่ งานประเพณีแข่งเรือออกพรรษา ระหว่างจังหวัดมุกดาหารกับแขวงสะหวันนะเขต จัดขึ้นในวันขึ้น ๑๓ – ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ของทุกปี งานกาชาดและงานประจำปีจังหวัดมุกดาหาร จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงเดือนมกราคม

1) ลำผญา

ลำผญา เป็นท่วงทำนองเพลงที่มีความไพเราะ เป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง เป็นการนำเอาสร้อยคำมาร้อยเรียง เป็นทำนองให้เกิดความไพเราะในเนื้อหา เน้นการเกี่ยวพาราสี คติพจน์ คำพังเพยสอนใจ ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมไปถึงเศรษฐกิจการเมือง เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย เป็นการประยุกต์ผสมผสานตามแบบภูมิปัญญาไทยอย่างลงตัว

2) การฟ้อนผู้ไท

การฟ้อนผู้ไท เป็นศิลปะการแสดงที่ขึ้นชื่อของชาวผู้ไท ซึ่งจะควบคู่ไปกับการลำผู้ไท การฟ้อนผู้ไท อาจใช้หญิงล้วนหรือทั้งชายและหญิง ขึ้นอยู่กับลักษณะเนื้อหาของท่าที่ฟ้อน และจำนวนผู้ที่ฟ้อน ซึ่งอาจมีตั้งแต่สองคนขึ้นไป จนถึงจำนวนเป็นร้อยคน

การแต่งกาย ฝ่ายหญิงประกอบด้วย เสื้อ ผ้าซิ่น ผ่าสบ ดอกไม้ ตุ่มหู สร้อยสังวาล และเข็มขัด เสื้อฝ่ายหญิง เป็นเสื้อแขนกระบอกยาว หรือแขนสามส่วน สีคราม หรือดำ คอรัด หรือคอธรรมดา ตรงปลายแขนหรือปลายคอเสื้อ อาจทำเป็นแถบสีหรือแถบผ้าขิดที่สวยงาม ผู้ที่ใส่ผ้าซิ่นที่แยกกับเสื้อ จำเป็นต้องใส่เข็มขัด เช่น เข็มขัดนาค หรือเข็มขัด เงิน ผ่าสบใบจำเป็นสำหรับฝ่ายหญิง อาจเป็นผ้าขิดหรือผ้าถัก ใช้พาดไหล่ซ้ายหรือพันเฉียงไหล่ซ้ายหรือคล้องคอ นอกจากนี้ยังนิยมใช้ดอกไม้สดแซมผม มีตุ้มหู และสร้อยสังวาลย์ การแต่งกายของฝ่ายชาย นิยมใส่เสื้อม่อฮ่อมสีคราม หรือสีดำ แขนสั้น กางเกงขาก๊วยสีเดียวกับเสื้อ มีผ้าขาวม้าคาดเอว มีสร้อยสังวาลย์เช่นเดียวกับฝ่ายหญิง เครื่องดนตรี ที่สำคัญได้แก่ แคน และกลองหาง นอกจากนี้ยังมีพิณ กระจำปี ซอ ปี่ หมากกลิ้งกล่อม (โปงลาง) กลองตุ้ม ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง และพังกาต (ผ่าง) เป็นต้น

เพลงที่ใช้บรรเลงประกอบ ไม่มีกำหนดแน่นอน แต่ส่วนใหญ่เป็นเพลงแคนลายผู้ไทน้อย การบรรเลงจะมีการขับร้องหรือไม่ก็ได้

3) โซ่ถั่งบั้ง

เป็นของชาวโซ่ อำเภอดงหลวง แสดงในโอกาสที่เป็นงานใหญ่ ๆ เช่น งานแต่งงาน หรืองานบุญ การเลี้ยงผี บ้านผีเรือน การแสดงโซ่ทั้งบั้ง (ถั่ง แปลว่า กระทุ้ง บั้ง แปลว่า กระบอกไม้) ถือว่าเป็นการแสดงที่สำคัญที่สุด และเป็น พิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ มีวิธีการไม่ซับซ้อน เดิมใช้ผู้ชายล้วน ๆ จำนวน 6 – 10 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มผู้เล่นดนตรีขับร้อง และแสดงท่าฟ้อนรำ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวโซ่โดยตรง เครื่องดนตรี มีไม้ไผ่

สี่สูก ขนาด 1.5 เมตร ครอบตามจำนวนผู้แสดงที่เป็นชาย ที่จะกระทุ้งให้เกิดเป็นเสียง ดนตรีกลองใช้ตีให้จังหวะ ฉิ่ง ฉาบ ซอ ซุง แคน เพื่อให้ประกอบเสียงดนตรีให้ไพเราะ และสามารถออกท่าร่าได้อย่าง สนุกสนาน เครื่องแต่งกาย เดิมการแสดงใช้ผู้ชายล้วน จะนุ่งห่มแบบโบราณ (นุ่งผ้าเตี่ยว) ไม่สวมเสื้อ มีอาวธู เช่น หน้า ไม่มีการแต่งตัวที่เป็นเหล่าหรืออู ปัจจุบันสตรีเข้าร่วมแสดง และมีการปรับปรุงการแต่งกาย โดยชายจะใส่เสื้อผ้าชุด ผ้า ผ้าย ตัดเย็บเป็นชุดให้เหมือนกัน ผู้หญิงใช้ผ้าซิ่นและใช้ผ้าขาวม้ารัดหน้าอก มีผ้าผืนหัว

4) งานบุญสงกรานต์มุกดาหาร

ในช่วงเทศกาลออกพรรษาของทุกปี มีการจัดงาน 2 - 3 วัน ติดต่อกันคือ ในช่วงวันขึ้น 13 - 15 ค่ำเดือนสิบเอ็ด เป็นงานที่จัดขึ้นตามความเชื่อ ความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง และเทพเจ้าแห่งลำน้ำโขงของกลุ่มคน ทั้งสองฝั่งโขง ระหว่างเมืองมุกดาหารกับเมืองสะหวันนะเขต ถือได้เป็นประเพณีสองฝั่งโขง นอกจากจะจัดทำพิธีที่ฝั่ง เมืองมุกดาหารแล้ว ยังมีการจัดทำพิธีที่เมืองสะหวันนะเขต อีกด้วย

5) พิธีช้างน้ำนอง

เป็นพิธีที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ในงานประเพณีแข่งเรือออกพรรษาของจังหวัดมุกดาหาร ก่อนเริ่มพิธีการ แข่งขัน เรือทุกลำจะต้องเข้าร่วมขบวนเรือ ไปรวมกัน ณ ท่าน้ำจืดใดจุดหนึ่ง จากนั้นจะร่วมกันพายเรือ ล่องลงมาตาม ลำน้ำโขง ระหว่างการพายเรือก็จะโห่ร้องเอาฤกษ์เอาชัย เคาะเกราะ ตีกลองเป็นจังหวะ ขณะที่พายจะวิดน้ำขึ้นบน ฟ้า ฝอยน้ำจากไม้พายจะกระเซ็นขึ้นบนอากาศ คล้ายกับโคลงข้างกำลังเล่นน้ำ จนทำให้บริเวณน้ำแห่งนั้นเป็นคลื่น ใหญ่ ชัดเข้ากระทบฝั่ง น้ำล้นตลิ่งและเกิดเสียงดัง คนโบราณจึงเปรียบลักษณะดังกล่าวว่าเป็น พิธีช้างน้ำนอง

2. สถานภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดมุกดาหาร

จากการรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว จากรายงานการศึกษา เอกสารเผยแพร่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และของจังหวัดมุกดาหาร แผนการลงทุน และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสำรวจภาคสนามของคณะศึกษา “โครงการสำรวจสถิติท่องเที่ยวภายในประเทศ” เพื่อแสดงลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวในภาคอีสาน จากการศึกษา พบว่า จังหวัดมุกดาหาร มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ศาสนาที่สำรวจพบในรายงานดังกล่าว จำนวน 17 แห่ง ดังนี้

- 1) ศาลเจ้าพ่อเจ้าฟ้าเมือง
- 2) ศาลเจ้าแม่สองนางพี่น้อง
- 3) วัดศรีมงคลใต้
- 4) พระพุทธสิงห์สอง
- 5) หอยสมัยหิน
- 6) ภูผาแต้ม
- 7) กลองมโหระทึก
- 8) วัดภูด่านเต่า
- 9) วัดมโนภิรมย์
- 10) พระเจ้าองค์หลวง
- 11) วัดบรรพตคีรี (ภูจ้อก้อ)
- 12) พระพุทธสิงห์ทอง
- 13) วัดป่าวิเวกพัฒนาราม
- 14) พุทธอุทยานภูสร้าง

- 15) ศาลหลักเมือง
- 16) หมู่บ้านภูไท หนองสูง
- 17) ตลาดอินโดจีน

นอกจากจังหวัดมุกดาหารจะมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแล้ว ยังมีเส้นทางเชื่อมโยงโดยสะพานมิตรภาพ 2 (มุกดาหาร – สะหวันนะเขต) (Second Thai-Lao Friendship Bridge) ตั้งอยู่ที่บ้านสงเปือย ตำบลบางไทรใหญ่ ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศเหนือ 7 กิโลเมตร เป็นสะพานที่เชื่อมต่อจังหวัดมุกดาหารของประเทศไทย เข้ากับแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับตัวเมืองมุกดาหาร เป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางเศรษฐกิจ ตะวันตก – ตะวันออก ซึ่งเริ่มจากพม่า ผ่านไทย ลาว และสิ้นสุดที่เวียดนาม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขง

3. สถิติการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม และจังหวัดมุกดาหาร

จากการที่จังหวัดมุกดาหาร และจังหวัดนครพนม มีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขง 2 แห่ง คือ สะพานมิตรภาพ 2 (มุกดาหาร – สะหวันนะเขต) และสะพานมิตรภาพ 3 (นครพนม – คำม่วน) จึงเป็นจุดก่อให้เกิดเส้นทางบกที่เชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง หรือที่เรียกว่า Greater Mekong Subregion (GMS) ในกลุ่มประเทศที่มีแม่น้ำโขงไหลผ่านประกอบด้วย จีน พม่า ลาว ไทย กัมพูชา และเวียดนาม โดยใช้สะพานทั้ง 2 แห่ง เป็นจุดเชื่อมโยงสายธารแห่งสายใยมรดกทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงสู่ประตูการท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรมในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง สู่ประชาคมอาเซียน

จากสถิติการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวย้อนหลัง 8 ปี ระหว่างปี 2547 – 2554 พบว่า แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนม และจังหวัดมุกดาหาร มีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ทั้งบริเวณฝั่งไทย และบริเวณ สปป.ลาว และประเทศเวียดนาม เดินทางผ่านสะพานมิตรภาพ 2 (มุกดาหาร – สะหวันนะเขต) และสะพานมิตรภาพ 3 (นครพนม – คำม่วน) เป็นจำนวนมาก ดังตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวย้อนหลัง 8 ปี (ปี 2547 – 2554) ของจังหวัดนครพนม และจังหวัดมุกดาหาร

ปี พ.ศ.	จังหวัดนครพนม			จังหวัดมุกดาหาร		
	ชาวไทย	ชาวต่างประเทศ	รวม	ชาวไทย	ชาวต่างประเทศ	รวม
2547	553,263	29,875	583,138	780,151	46,126	826,277
2548	568,373	34,152	602,525	879,988	47,221	927,209
2549	602,247	34,228	636,475	898,315	49,363	947,678
2550	630,376	40,894	671,270	1,008,165	69,934	1,078,099
2551	583,611	34,494	618,105	844,012	50,321	894,333
2552	555,979	23,658	579,637	848,769	19,319	868,088
2553	577,173	22,073	599,246	873,527	17,972	891,499
2554	613,383	33,980	647,363	1,072,183	16,138	1,088,321

ที่มา : service.nso.go.th/nso/web/statseries/statseries23.html, 4 ตุลาคม 2558

จากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวย้อนหลัง 8 ปี ระหว่างปี 2547 - 2554 พบว่า โดยภาพรวมมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศมาท่องเที่ยวในจังหวัดมุกดาหารมากกว่าจังหวัดนครพนม เฉลี่ยปีละสามแสนกว่าคน แต่อัตราการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวทั้งสองจังหวัดอยู่ในแนวโน้มที่สูงขึ้น โดยเฉพาะปี 2550 และปี 2554 แต่อย่างไรก็ตามจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีปริมาณที่ค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบกับสัดส่วนของนักท่องเที่ยวชาวไทย

ตารางที่ 5.2 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจำแนกตามด่านตรวจคนเข้าเมือง

ปี	จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้า - ออก ผ่านด่านตรวจคนเข้าเมือง					
	จังหวัดนครพนม			จังหวัดมุกดาหาร		
	ขาเข้า	ขาออก		ขาเข้า	ขาออก	
		คนไทย	ต่างชาติ		คนไทย	ต่างชาติ
2554	1,011	19,324	61,324	16,571	235,321	175,187
2555	837	51,533	102,878	17,552	251,848	204,378
2556	1,113	47,005	122,379	18,411	181,759	234,829

*ขาออก คือ จำนวนคนทั้งหมดที่เดินทาง

ที่มา : www.immigration.go.th, 4 ตุลาคม 2558

ตารางที่ 5.3 แสดงสถิติการเดินทางเข้า-ออกราชอาณาจักร โดยใช้บัตรผ่านแดน (Border Pass)

ปี	จำนวนผู้เดินทางเข้า - ออก โดยใช้บัตรผ่านแดน Border Pass							
	ด่านตรวจคนเข้าเมืองนครพนม				ด่านตรวจคนเข้าเมืองมุกดาหาร			
	ไทย		ลาว		ไทย		ลาว	
	ขาเข้า	ขาออก	ขาเข้า	ขาออก	ขาเข้า	ขาออก	ขาเข้า	ขาออก
2554	26,939	30,566	39,106	39,371	696,618	669,673	203,827	194,293
2555	49,897	49,483	62,964	58,470	691,883	736,124	169,841	172,171
2556	39,558	41,438	81,161	77,625	252,132	270,581	63,872	96,340
2557	48,671	52,397	91,227	87,151	231,442	244,342	156,398	178,116
ม.ค.- ส.ค. 2558	39,410	48,642	43,975	41,940	155,101	150,868	102,605	116,252

ที่มา : www.immigration.go.th, 4 ตุลาคม 2558

4. บริบทการท่องเที่ยว แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ภาพที่ 5.5 แผนที่การท่องเที่ยวแขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
(ที่มา : หนังสือ Carte touristique Province de Khammouane – LAOS)

เนื่องจากเป็นพื้นที่ของ สปป.ลาว ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้าน ทางคณะผู้วิจัยจึงขออนุญาตนำเสนอข้อมูลของแขวงคำม่วน เป็น 2 ส่วน เพื่อให้เห็นถึงบริบท ศักยภาพ และความสามารถในการเชื่อมโยงเป็นเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกับจังหวัดนครพนม ของประเทศไทย โดย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลบริบท และศักยภาพของแขวงคำม่วน สปป.ลาว

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของแขวงคำม่วน สปป.ลาว

4.1 บริบทและศักยภาพ แนวคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ภาพที่ 5.6 แผนที่แนวคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

แนวคำม่วนตั้งอยู่กลางของ สปป.ลาว ชายแดนทิศเหนือติดกับแขวงบอลิคำไซ ทิศใต้ติดกับแขวงสะหวันนะเขตทิศตะวันออกกับประเทศเวียดนาม และทิศตะวันตกติดกับจังหวัดนครพนม ราชอาณาจักรไทย พื้นที่ทั้งหมด 16,135 ตารางกิโลเมตร มีพื้นที่ราบและราบสูงตามริมฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นตอนต้นของทุ่งราบสะหวันนะเขต (ทุ่งเพียงสะหวันนะเขต) อยู่ระหว่างทุ่งราบกับที่ราบสูงภาคตะวันออก คือ ที่ราบสูงนากาย (ภูเพียงนากาย)ระดับหน้าดินสูงกว่าระดับน้ำทะเลเฉลี่ย 600- 800 เมตร ตั้งขนานกับเทือกเขาภูหลวง ประกอบด้วยทุ่งหญ้าและป่าไม้ (ป่าสน)เป็นที่ราบสูงที่กว้างใหญ่มีภูเขาหินปูน มีลักษณะคล้ายขั้นตั้งแต่ภาคตะวันออก - ตะวันตก ภาคตะวันออกของที่ราบสูงแห่งนี้มีเทือกเขาภูหลวงที่สูงชันมีแต่ช่องว่าง หุบเขา (ก๊ว) นานาแป หรือลาวบาง สูง 418 เมตร ซึ่งเป็นจุดผ่านของเส้นทางหมายเลข 8 ออกสู่ประเทศเวียดนาม ภูมิประเทศในฤดูแล้งอุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 25 องศาเซลเซียส ฤดูในอุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 28 ถึง 30 องศาเซลเซียส และมีทรัพยากรธรรมชาติของแนวคำม่วนที่มีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์และภูเขา เช่น ป่าไม้เขตสงวนน้ำเทินนากาย มีพื้นที่ทั้งหมด 352,200 เฮกเตอร์ เขตสงวนผาหินหนามหน่อมีพื้นที่ 82,000 เฮกเตอร์ และภูหินปูน 150,000 เฮกเตอร์ นอกจากนี้ยังมีแร่ธาตุธรรมชาติที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตอุตสาหกรรม เช่น แร่ตะกั่ว หินปูน หินกาบ

แม่น้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำโขงและสาขาแม่น้ำโขง ได้แก่ แม่น้ำเซบั้งไฟ มีความยาว 239 กิโลเมตร เกิดจากเทือกเขาภูหลวง เขตเมืองบัวละพา ไหลลงสู่แม่น้ำโขงตอนใต้ของเมืองหนองบก แนวคำม่วน แม่น้ำเซบั้งไฟยังมีสาขาที่สำคัญ คือ แม่น้ำเซน้อย แม่น้ำเทิน ซึ่งเกิดจากเทือกเขาภูหลวงไหลผ่านแนวคำม่วน แขวงบอลิคำไซแล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่เมืองปากกะดิงแขวงบอลิคำไซ ปัจจุบันแม่น้ำเทินถูกสร้างเป็นเขื่อนไฟฟ้าน้ำเทิน และ 2 แม่น้ำเทินและแม่น้ำกระดิงไหลรวมกันยาว 180 กิโลเมตร แม่น้ำหินปูน มีความยาว 140 กิโลเมตร เกิดจากภูเขาหินปูนทางภาคเหนือของแนวคำม่วนไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่เมืองหินปูน แม่น้ำเทินและแม่น้ำหินปูนเป็นแม่น้ำสายหลักของแนวคำม่วน

1) ประวัติศาสตร์แขวงคำม่วน

เป็นแขวงที่มีความสำคัญทางประวัติลาว ในอดีตราวคริสต์ศตวรรษที่ 5 แขวงนี้เคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรพูนันและเจนฬาโดยได้เรียกขานเมืองนี้ว่า "ศรีโคตรบูร" ต่อมาเมื่อประเทศฝรั่งเศสยกทัพมายังเมืองศรีโคตรบูรในปี พ.ศ. 1910 เมืองศรีโคตรบูรจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็นเมืองท่าแขกด้วยเหตุนี้ภายในเมืองท่าแขกจะพบตึกอาคารสถาปัตยกรรมแบบฝรั่งเศสหลายแห่ง ปัจจุบันชื่อท่าแขกเป็นเพียงชื่อของเมืองหลวงเท่านั้น เนื่องจากทางรัฐบาลลาวได้เปลี่ยนชื่อแขวงใหม่ให้เป็นคำม่วน เนื่องจากชื่อท่าแขกไม่สะท้อนถึงความเป็นชนชาติลาวได้ดีเพียงพอ แขวงคำม่วนตั้งอยู่ห่างจากนครหลวงเวียงจันทน์ลงมาทางทิศใต้ถึง 350 กิโลเมตร นับเป็นเมืองศูนย์กลางของการเดินทางและเป็นท่าด่านที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง

2) สภาพภูมิประเทศ

แขวงคำม่วนแบ่งเป็น 2 เขตคือ เขตทุ่งราบครอบคลุม 5 เมือง เมืองท่าแขก เมืองหินปูน เมืองเซบั้งไฟ เมืองไชบัวทอง มีประชากรอาศัยอยู่ 242,610 คน เขตดังกล่าวเหมาะสำหรับการเกษตร ปศุสัตว์ พื้นฐานโครงสร้างได้รับการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ เขตที่ราบสูงหรือภูเขาตอยครอบคลุม 4 เมือง คือ เมืองบัวระพา เมืองยมมะลาด เมืองนากาย และเมืองมะหาไซ มีประชากรอาศัยอยู่ 94,425 คน เขตดังกล่าวเป็นเขตฐานการปฏิวัติในเมื่อก่อนมีภูเขาป่าไม้หนาแน่น การคมนาคมมีอุปสรรคโดยเฉพาะช่วงฤดูฝน แขวงคำม่วนได้กำหนดให้เขตดังกล่าวรวมเข้ากับโครงการพัฒนาชายแดน และการแก้ไขผลกระทบจากโครงการน้ำเทินสอง

3) ประชากร

แขวงคำม่วนมีพลเมือง 337,034 คน (สถิติปี 2549) มี 774 บ้าน 62,204 ครอบครัว ความหนาแน่นของพลเมือง 20 คน ต่อ 1 ตารางกิโลเมตร อัตราการเติบโตของพลเมืองในระดับ 2.5%

4) การปกครอง

แขวงคำม่วนแบ่งการปกครองเป็น 9 เมือง ดังนี้ เมืองมะหาไซ เมืองหนองบก เมืองหินปูน เมืองยมมะลาด เมืองไชบัวทอง เมืองบัวระพา เมืองนากาย เมืองเซบั้งไฟ และเมืองท่าแขก

5) เส้นทางเชื่อมโยง

- ทางหลวงหมายเลข 13 เชื่อมต่อกับแขวงบริคำไชย นครหลวงเวียงจันทน์
- แขวงสุวรรณเขต แขวงสาร์วัน และแขวงจำปาศักดิ์
- ทางหลวงหมายเลข 12 จากตะวันตกสู่ตะวันออก ระหว่างแขวงคำม่วนไปยังจังหวัดท่าติญ และจังหวัดกว๋างบิญ เวียดนาม
- ทางหลวงหมายเลข 8 จากตะวันตกสู่ตะวันออก ระหว่างแขวงคำม่วนไปยังจังหวัดท่าติญและฮานอย เวียดนาม

6) ด้านพรมแดนที่สำคัญ

- ด้านพรมแดนท่าแขก-นครพนม ทุกวัน 08.00 - 18.00 น.
- ด้านพรมแดนสะพานมิตรภาพ 3 คำม่วน-นครพนม ทุกวัน 06.00 - 22.00 น.
- ด้านพรมแดนนาแพ้ว - จาลอ เวียดนาม ทุกวัน 08.00 - 17.00 น.

7) จุดผ่อนปรน

- บ้านปากน้ำหินปูน - ท่าอุเทน ในจันทร์-พลหัสบดี 08.00 - 18.00 น.
- บ้านเซบั้งไฟ - ธาตุพนม ในจันทร์-พลหัสบดี 08.00 - 18.00 น.
- บ้านปากเป้ง - เมืองนครพนม ในอังคาร-พุธ 08.00 - 14.00 น.

8) ศักยภาพโดยรวม

แขวงคำม่วนเป็นเขตร้อนชื้นเหมาะสำหรับการทำการเกษตร ปศุสัตว์ มีพื้นที่สำหรับการพัฒนาการเกษตรรอบด้าน ประมาณ 153,700 เฮกเตอร์ ในนั้นพื้นที่ปลูกข้าวฤดูฝน 60,000 เฮกเตอร์ และพื้นที่ปลูกพืชชนิดอื่น ๆ 93,700 เฮกเตอร์ พื้นที่ป่าไม้ปกคลุม 1,029,830 เฮกเตอร์ ระบบเส้นทางคมนาคมมีความสะดวกพอสมควรประกอบมีทางหลวงแห่งชาติหมายเลข 13 และทางหลวงหมายเลข 12 มีแม่น้ำโขงและสาขา นอกเหนือจากนี้ยังมีระบบไฟฟ้า น้ำประปา โทรคมนาคม และระบบชลประทานแน่นอน เป็นแขวงที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติวัฒนธรรมหลากหลาย มีที่ตั้งแขวงเป็นใจกลางของนครเวียงจันทร์กับจุดศูนย์กลางเศรษฐกิจใหม่ภาคใต้ แขวงคำม่วนเป็นเขตผ่านของสินค้า ธุรกิจ การบริการ ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวกับแขวงภายในประเทศและประเทศใกล้เคียง ทั้งเป็นเขตเชื่อมต่อระหว่างประเทศเวียดนามกับประเทศไทย และยังมีด่านขนส่งสินค้า

8.1 เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

8.1.1 เศรษฐกิจ

- เกษตรกรรม ทั่วแขวงคำม่วนมีพื้นที่ทำนาประมาณ 53,000 เฮกเตอร์ สามารถผลิตข้าวได้ทั้งหมดกว่า 200,000 ตัน พื้นที่ปลูกพืชฤดูแล้งกว่า 5,700 เฮกเตอร์ โดยเน้นการปลูกใบยาสูบ ข้าวโพด อาหารสัตว์ พริก หัวหอมแดง และพืชอื่น ๆ ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญมีข้าว กะหล่ำปลี ถั่ว อ้อย ถั่วลิสง ถั่วเหลือง ยาสูบ กาแฟ ของป่า เขตที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่จะเป็นเมืองที่อยู่เลยบึงแม่น้ำโขง หรือเขตที่ราบสูงนากาย (ภูเพียงนากาย) เช่น เมืองหินปูน เมืองหนองบก เมืองนากาย เมืองบัวละพา เป็นต้น ทั้งนี้ยังมีการส่งเสริมการปลูกไม้ อดสาหกรรม เช่น ต้นยางพารา ไม้เกดสะหน่า ต้นไม้ให้ผลผลิต และไม้จำพวกโตเร็ว มีพื้นที่ถึง 10,000 เฮกเตอร์

- อุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขุดต้นไม้และแปรรูปต้นไม้ และอุตสาหกรรมขุดค้นแร่ธรรมชาติ เช่น แร่ตะกั่วบ้านโพนตัว เมืองหินปูน เริ่มขุดค้นเมื่อปี 1923 และดำเนินการมาตั้งแต่สมัยการสำรวจและอยู่ในขั้นตอนการดำเนินโครงการเป็นการร่วมลงทุนของประเทศเวียดนาม และ สปป.ลาว ส่วนหินปูนมีการสำรวจและสร้างโรงงานแปรรูปที่บ้านหนองซิ่น-ทุ่งคำ เมืองหินปูน ที่กำลังมีการสำรวจและอยู่ในขั้นตอนการดำเนินโครงการเป็นการร่วมลงทุนของประเทศเวียดนาม และ สปป.ลาว ส่วนหินปูนมีการสำรวจและสร้างโรงงานแปรรูปที่บ้านน้ำดึก เมืองหินปูน โดยบริษัทหุ้นส่วนลีลาคำม่วนเป็นบริษัทร่วมทุนระหว่างนักธุรกิจไทย - ลาว ระยะเวลาในการขุดค้น 30 ปี กำลังอยู่ในขั้นตอนการดำเนินงาน ยังมีการขุดค้นดิน กาว และทราย การขุดค้นบ่อแร่ภายในแขวงคำม่วนมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องและกลายเป็นสินค้าส่งออกที่มีผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ปัจจุบันสามารถขุดค้นแร่ตะกั่วได้ 2,000 ตันต่อปี หินกาว 150,000 ตันต่อปี หินปูน 200,000 ตันต่อปี

- อุตสาหกรรมด้านพลังงาน ปัจจุบันโครงการเพื่อเชื่อมไฟฟ้าน้ำเทิน 2 เขตเมืองนากาย ได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว โดยจุดที่ตั้งของโครงการห่างจากนครเวียงจันทร์ไปทางด้านทิศตะวันออกประมาณ 250 กิโลเมตร เชื่อมมีความสูง 48 เมตร สายส่งไฟฟ้าแรงสูงขนาด 500 กิโลโวลต์ เพื่อส่งสายไฟฟ้าขายให้ประเทศผ่านจุดสะพานนะเขต - มุกดาหาร ยาว 138 กิโลเมตร และสายส่งข้อมูลแรงสูงขนาด 155 กิโลโวลต์ เพื่อส่งไฟฟ้าเครื่องใช้ภายในประเทศ เรือนจักรเชื่อมน้ำเทิน 2 ถึง เมืองมะหาไซ ยาว 28 กิโลเมตร โครงการเชื่อมไฟฟ้าน้ำเทิน 2 เป็นโครงการที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก มูลค่าการก่อสร้างทั้งหมด 1,250 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โครงการน้ำเทิน 2 โดยภาคเอกชน (ตามหลักเกณฑ์ BOT) ใช้เวลา 10 ปี

8.1.2 สังคมและวัฒนธรรม

1) **วัฒนธรรม** เป็นแหล่งรวมของผู้คนจากหลายท้องถิ่นในทั่วประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะชาวเวียดนามที่มาตั้งถิ่นฐานและทำธุรกิจในช่วงคำม่วน และเป็นแขนงหนึ่งที่ประกอบด้วยหลายชนเผ่าที่มีภูมิสำเนาและทำมาหากินบนดินแดนแห่งนี้เป็นเวลานาน บางเผ่าก็มีการตั้งบ้านเรือนแบบเฉพาะตน เช่น ชนเผ่าลาวไต เผ่าภูไท เผ่าแสก เผ่าตริ เผ่าวงวน เผ่ากริ นอกนั้นยังมีชนเผ่าที่เคลื่อนย้ายมาจากเขตอื่นของประเทศอาศัยอยู่ร่วมกันแบบดั้งเดิม เช่น เผ่าลื้อ เผ่ายวน เผ่ายังไทเหนือ เผ่ากัมมู เผ่าเบร่า และเผ่ากะตู่ ถึงจะมีหลายชนชาติ แต่ชาวแขวงคำม่วนก็ยังสามารถรักษาประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นของตนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะ ศิลปะการแสดงท้องถิ่นที่ขึ้นชื่อว่าเป็นเอกลักษณ์คือ “ลำนะหาไซ และลำนภูไท” การดำรงชีวิต การพูดจา

2) **ภาษาและศาสนา** ประชากรส่วนใหญ่เป็นลาวลุ่มนับถือศาสนาพุทธเป็นเผ่าที่อาศัยอยู่มากที่สุด เช่น เผ่าไทพวน เผ่าภูไท ฯลฯ รองลงคือเผ่าลาวลุ่มนับถือศาสนาผี เช่น เผ่าตะอ้อย เผ่ากริ กะตัง และเผ่าอื่น ๆ ชาวคำม่วนมีคำพูดและสำเนียงท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์พิเศษ เช่น คำพูดของชนชาติที่เป็นเอกลักษณ์พิเศษ

3) **ประเพณีที่สำคัญ** เช่น เทศกาลสงกรานต์ , งานนมัสการพระธาตุสี่โคตตะบองหรือพระธาตุศรีโคตรบูรณ , งานนมัสการพระธาตุคุ่มพะวัง , บุญบั้งไฟ , ประเพณีเข้าพรรษา , บุญข้าวประดับดิน , บุญข้าวสาก หรือ ข้าวสาก , ประเพณีออกพรรษา-เทศกาลแข่งเรือไหลเรือไฟ , เทศกาลตรุษจีน-เวียดนาม เป็นต้น

4.2 บริบทด้านการท่องเที่ยว แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

แขวงคำม่วนมีสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่น่าสนใจมากมาย เช่น ถ้ำพระ หรือถ้ำปลาผา ตั้งอยู่ที่บ้านนาคังซ้าง ห่างจากตัวเมืองท่าแขก 15 กิโลเมตร ถูกค้นพบเมื่อเดือนเมษายน 2547 ถ้ำแห่งนี้มีพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ 61 องค์ พระพุทธรูปที่ทำจากไม้ 15 องค์ และพระพุทธรูปที่ทำจากหิน 3 องค์ นอกจากนี้ตามเส้นทางหมายเลข 12 จากตัวเมืองท่าแขกไปทางตะวันออกยังมีถ้ำอีกมากมาย เช่น ถ้ำพระจันทร์ ถ้ำเชียงเลียบ ถ้ำนางแอ่น ถ้ำหินเหิบ ฯลฯ พระธาตุสี่โคตรตะบอง สร้างขึ้นมาพร้อมกับพระธาตุอิงฮัง แขวงสะหวันเขต และพระธาตุพนมประเทศไทยรูปแบบโครงสร้างเป็นพระธาตุสมัยอาณาจักรศรีโคตรตะบอง เพื่อเป็นที่เก็บรักษาพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ตั้งอยู่ในป่าสงวนแห่งชาติภูหินบุรณะระหว่างกลุ่มบ้านนาตาน เมืองนากาย และกลุ่มบ้านลองกอก เมืองหินบุน ห่างจากสำนักงานเมืองไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองหินบุนประมาณ 117 กิโลเมตร ถ้ำดังกล่าวมีแม่น้ำหินบุนไหลทะลุจากทิศตะวันออก - ทิศตะวันตก มีความยาวประมาณ 7.5 กิโลเมตร กว้าง 10-100 เมตร ความสูงเฉลี่ยจากระดับน้ำขึ้นไปประมาณ 6-6.5 เมตร สามารถเดินทางได้สองเส้นทาง คือ เส้นทางไปตามทางหมายเลข 8A ถึงบ้านคูนคำ (บริเวณที่ตั้งเขื่อนไฟฟ้าน้ำเทินหินบุน) ผ่านบ้านนาพวก (เส้นทางกำลังมีการก่อสร้าง) รวมระยะทางประมาณ 196 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 3-4 ชั่วโมง แต่ช่วงฤดูฝนสามารถนั่งเรือจากท่าเรือวัดเหนือ บ้านนาพวก ถึงท่าเรือ บ้านลองกอก ระยะทาง 42 กิโลเมตร ใช้เวลา 3-4 ชั่วโมง) รวมระยะทางจากตัวเมืองท่าแขกจะใช้เวลาประมาณ 7 ชั่วโมง เส้นทางที่สองเริ่มต้นเดินทางจากตัวเมืองท่าแขกไปตามทางหลวงหมายเลข 12 ผ่านเมืองนากายและเส้นทางท่าล้ง-นาตาน รวมระยะทาง 146 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 4 ชั่วโมง (ปัจจุบันเส้นทางนี้สามารถติดต่อเดินทางได้เพียงฤดูแล้งนอกจากนี้ยังมี น้ำตกตาดม่วน น้ำตกตาดน้ำสะนาม

5. บริบทการท่องเที่ยว แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ภาพที่ 5.7 แผนที่การท่องเที่ยวแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
(ที่มา : <http://en.vietnamitasenmadrid.com/laos/savannakhet-tourist-map.html>)

เนื่องจากเป็นพื้นที่ของ สปป.ลาว ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้าน ทางคณะผู้วิจัยจึงขออนุญาตนำเสนอข้อมูลของแขวงสะหวันนะเขต เป็น 2 ส่วน เพื่อให้เห็นถึงบริบท ศักยภาพ และความสามารถในการเชื่อมโยงเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกับจังหวัดมุกดาหาร ของประเทศไทย โดย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลบริบท และศักยภาพของแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว

5.1 บริบทและศักยภาพ แนวสะพานน้ำเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ภาพที่ 5.8 แผนที่แขวงสะพานน้ำเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
(ที่มา : <http://www.ecotourism Laos.com/images/map/savannakhet/savannakhet-tow-bg.jpg>)

1) ประวัติเมืองสะพานน้ำเขต

ก่อนสมัยขอมเรืองอำนาจ ดินแดนแถบนี้ตั้งอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรศรีโคตรบูรหรือศรีโคตรบอง ต่อมาในสมัยขอมเรืองอำนาจเมืองนี้มีชื่อว่า สุวรรณภูมิประเทศ เป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ในปี พ.ศ. 2120 ท้าวหม่อมบัวหลวง (เจ้าคำโพน) กวานเวียงดงเขยแห่งเมืองน้ำน้อยอ้อยหนูและนางสิมมาหรือเจ้านางสิมผู้เป็นภริยา ได้อพยพผู้คนจากน้ำน้อยอ้อยหนูภาคเหนือของอาณาจักรล้านช้าง ลงมาตั้งหมู่บ้านชื่อว่า บ้านหลวงโพนสิม หรือเมืองโพนสิมเก่า แล้วยกให้เป็นเมืองชื่อว่าเมืองหลวงมหาสุวรรณภูมิคำโพนสิมมาเขตต์ โดยถือเอานิมิตทองคำและภูมิประเทศซึ่งเป็นเนินดินสูงเป็นนามเมือง ห่างจากตัว

เมืองสุวรรณเขตปัจจุบันประมาณ 18 กิโลเมตร เส้นทางเดียวกันกับทางไปพระธาตุอิงฮัง วัดพระธาตุอิงฮัง บ้านธาตุอิงฮัง ครั้นถึง พ.ศ. 2185 ท้าวแก้วสัมพลีบุตรชายคนรองได้พาชาวบ้านหลายสิบครอบครัวแยกออกไปตั้งบ้านเมืองใหม่เป็นชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง คือบ้านท่าแร่ แล้วสร้างวัดขึ้นโดยอาศัยหินแร่ที่มีอยู่มากมายริมน้ำโขงมาเป็นวัสดุก่อสร้าง นอกจากนี้ ประวัติการก่อตั้งเมืองสุวรรณเขตยังเกี่ยวข้องกับการก่อตั้งจังหวัดมุกดาหาร ในฝั่งไทย เพราะชาวบ้านที่อพยพมาจากบ้านหลวงโพนสิมได้ข้ามไปตั้งบ้านเรือนทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง จากนั้น ท้าวแก้วสัมพลีจึงก่อตั้งเมืองมุกดาหารขึ้นที่ปากห้วยบังมุก โดยออกนามเมืองว่ามุกดาหารบุรีศรีมุตติกนคร โดยถือเอานิมิตหอยกาบมุกที่ปากห้วยบังมุกเป็นนามเมือง คนทั่วไปเรียกว่าเมืองบังมุก ส่วนพี่ชายของท้าวแก้วสัมพลีนั้นชื่อว่า ท้าวคำสิงห์ ได้อพยพชาวบ้านไปสร้างบ้านท่าสะโน (สะโนน) แล้วข้ามแม่น้ำโขงไปตั้งบ้านชะโนด (สะโนด) ในอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมุกดาหารปัจจุบัน ชาวเมืองจึงนับถือกันว่าเมืองหลวงโพนสิม เมืองคันธบุรี เมืองมุกดาหาร บ้านสะโนและบ้านชะโนดนั้นเป็นพี่น้องเผ่าพันธุ์เดียวกัน เมื่อท้าวหม่อมบัวหลวงผู้เป็นบิดาได้เสียชีวิตลง ชาวบ้านจึงตั้งให้ท้าวหลวงท่อมเป็นเจ้าเมืองโพนสิมองค์ที่ 2 โดยมีผู้คนอาศัยอยู่อย่างเบาบางไม่ถึงร้อยหลังคาเรือน หลัง พ.ศ. 2256 สมเด็จพระเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูรหรือเจ้าหน่อกษัตริย์ได้รับการสถาปนาเป็นพระเจ้านครจำปาศักดิ์พระองค์แรกจากราชวงศ์เวียงจันทน์ พระองค์ได้โปรดฯ ให้เจ้าจารย์จันทสุริยวงศ์แห่งราชวงศ์เวียงจันทน์ซึ่งเป็นศิษย์คนสำคัญของเจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก และมีศักดิ์เป็นพระโอรสของเจ้าศรีวิชัย เป็นพระราชนัดดาของเจ้าศรีวรวิงส์ และเป็นพระราชปนัดดาในสมเด็จพระเจ้าโพธิสาลราชแห่งนครหลวงพระบาง ไปปกครองเมืองหลวงโพนสิมร้างอยู่หลายสิบปี โดยมีเมืองพิน เมืองนอง เมืองตะโปน (เซโปน) เป็นเมืองขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2310 เจ้าจันทกนิหรือเจ้ากนิพระโอรสของเจ้าจารย์จันทสุริยวงศ์ ได้อพยพผู้คนจากเมืองโพนสิมมาสร้างเมืองบังมุกร้าง ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นเมืองที่ท้าวแก้วสัมพลีปกครองมาก่อน จากนั้นเจ้ากนิจึงได้เสวยราชย์เป็นเจ้าเมืองมุกดาหารพระองค์แรกจากราชวงศ์เวียงจันทน์ เถลิงพระนามว่าเจ้าพระยาศรีสุราชอุปราชามณฑลราช และตั้งชื่อเมืองว่ามุกดาหารบุรีศรีมุตติกนคร โดยถือเอานิมิตแก้วมุกดาหารที่เสด็จลอยออกมาจากต้นตาลเจ็ดยอดในเวลากลางคืนเป็นนามเมือง

ในเขตตัวเมืองสุวรรณเขตปัจจุบันแต่เดิมมีหมู่บ้านหนึ่งเรียกกันว่า บ้านท่าแร่ (ท่าแร่) เพราะอุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ธาตุ ทองคำ และนับว่าอุดมด้วยหินแร่ จึงสันนิษฐานว่าอาจเป็นที่มาของชื่อแขวงสุวรรณเขตด้วย อย่างไรก็ตาม คำว่าสุวรรณเขตนั้นมาจากคำว่า สุวรรณ หรือ สุวณฺณ แปลว่าทอง ซึ่งคนลาวเรียกว่าคำรวมกับคำว่า เขต หรือ เขตต ที่แปลว่าเขตแดนหรือดินแดน ดังนั้นคำว่า สุวรรณเขต จึงหมายถึงดินแดนแห่งทองคำ นอกจากนี้ ในสมัยที่ฝรั่งเศสเข้ามาตั้งศูนย์กลางการปกครองอาณานิคมบริเวณตอนกลางของลาวนั้น ฝรั่งเศสได้อาศัยการตั้งชื่อแขวงสุวรรณเขตนี้นักหมู่บ้านที่ชื่อว่า บ้านนาคำ อย่างไรก็ตาม ชนชั้นปกครองแขวงสุวรรณเขตในสมัยอาณานิคมได้เลือกใช้คำศัพท์คำว่า สวรรค์ (สะหวัน) ซึ่งแปลว่าดินแดนแห่งสวรรค์แทนคำว่าสุวรรณ จึงทำให้แขวงสุวรรณเขตได้ชื่อว่าสวรรค์เขต (สะหวันนะเขต) มาแต่บัดนั้น ในปัจจุบันคนลาวไม่เรียกแขวงสะหวันนะเขตว่าสุวรรณเขตอีกแล้ว มีแต่เพียงเอกสารเก่าของลาว ไทย และฝรั่งเศสเท่านั้นที่เรียกชื่อเมืองนี้ว่า สุวรรณเขต ปัจจุบันเอกสารราชการไทยสมัยใหม่ก็เรียกว่า สะหวันนะเขต ตามภาษาลาวเช่นกัน

หลังจากลาวตกเป็นประเทศอาณานิคมแล้ว ฝรั่งเศสได้สร้างเมืองสุวรรณเขตให้เป็นศูนย์กลางทางการปกครองที่สำคัญแห่งหนึ่งของลาวตอนกลาง พร้อมทั้งวางผังเมืองใหม่ โดยตั้งท้าววรกุมาร (ปู่) นายด่านบ้านฝักขานาภูคจาน เมืองอาดสะพังทอง ซึ่งเคยเป็นอดีตกรมการเก่าเมืองมุกดาหาร ให้เป็น พญาปู่ เจ้าเมืองสุวรรณเขตคนแรก และตั้ง ท้าวฮ่อม หลานชายของพระอมรฤทธิธาดา (กุ) เจ้าเมืองพาลูกากรภูมิ (เมืองตาลูกะหรือบ้านบังทราย) ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงขึ้นเป็นเจ้าเมืองคันธบุรีคนแรก ต่อมาหลังจากนั้นไม่นานได้มีการตั้งเมืองคันธบุรีเป็นเมืองหลวงของแขวงสุวรรณเขต เมืองหลวงของแขวง ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเมืองใหม่เป็น เมืองโกสोन พมวิหาน สำหรับเมืองคันธบุรีนี้ เดิมเคยเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านข้าโอกาสกลบนาเพื่อปลูกสวนดอกไม้ไว้

สำหรับเก็บมานมัสการพระธาตุอิงฮัง หมู่บ้านนั้นชื่อว่า บ้านดงดอกไม้ เมื่อมีการตั้งบ้านดงดอกไม้ขึ้นเป็นเมือง จึงใช้ชื่อว่า เมืองคันธบุรี แปลว่าเมืองที่มีแต่กลิ่นหอมของดอกไม้ นั่นเอง

2) ที่ตั้ง

แขวงสะหวันนะเขตเป็นแขวงที่มีเนื้อที่กว้างขวางและมีจำนวนประชากรมากกว่าแขวงอื่น ๆ ของประเทศ ตั้งอยู่ทางภาคกลางตอนใต้ของประเทศระหว่างเส้นขนานขวาง (Latitude) 17 องศาเหนือ และ 16 องศาใต้ เส้นขนานตั้ง (Longitude) 106 องศาตะวันออก และ 104 องศาตะวันตก ห่างจากนครหลวงเวียงจันทน์ ประมาณ 499 กิโลเมตร

3) อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	แขวงคำม่วน
ทิศใต้	ติดต่อกับ	แขวงสาละวัน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดกวังจีและกวังบิงของเวียดนาม โดยมีสายภูมิหลวงเป็นเขตแดน
ทิศตะวันตก	ติดกับ	จังหวัดมุกดาหาร มีแม่น้ำโขงกั้นกลาง ยาวประมาณ 200 กิโลเมตร

4) ประชากร กลุ่มชาติพันธุ์ และอาชีพ

ประชากรของแขวงสะหวันนะเขตทั้งหมดปี 812,520 คน (ปี 2004) ประกอบด้วยเพศหญิง 390,384 คน อัตราการเพิ่มของประชากรเฉลี่ยแต่ละปีประมาณ ร้อยละ 2.5 ความหนาแน่นของประชากร 35 คนต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 3 เผ่าใหญ่ ได้แก่ เผ่าลาว เผ่าผู้ไท และเผ่าบรู ประชากรร้อยละ 73 ประกอบอาชีพทำนา ร้อยละ 7 ทำไร่ ร้อยละ 19 ประกอบอาชีพอื่น ๆ และร้อยละ 0.46 ว่างาน มีรายได้ต่อหัวของประชากร 300 ดอลลาร์ ต่อคนต่อปี และเป็นแขวงที่มีเศรษฐกิจดีที่สุดใน 16 แขวงของ สปป.ลาว มีรายได้จากการเก็บภาษีนำเข้า – ส่งออก ประมาณ 55 ล้านบาท (16,500 ล้านบาท)

5) พื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติ

แขวงสะหวันนะเขต มีพื้นที่ 21,700 ตารางกิโลเมตร (13.2 ล้านไร่) เป็นพื้นที่การเกษตร ร้อยละ 9 (2,000 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,200,000 ไร่) พื้นที่ป่าดิบเขตร้อนกว่า 6,000,000 ไร่ พื้นที่ทุ่งราบเรียบตามแม่น้ำต่าง ๆ ประมาณร้อยละ 59 และเขตภูเขาอยู่ทางทิศตะวันออกและตะวันตก ประมาณร้อยละ 41 ของพื้นที่ทั้งหมด และทรัพยากรธรรมชาติในแขวงสะหวันนะเขตนั้นมี แร่ธาตุต่าง ๆ อีกมากมาย เช่น แร่ทองคำ ทองแดง เหล็ก ยิปซัม เกลือ ตะกั่ว ดีบุก ถ่านหิน และบ่อน้ำมัน ซึ่งในปัจจุบันได้ทำการขุดออกมาใช้บ้างแล้ว เช่น ทองคำ ทองแดง เกลือ และยิปซัม

6) เขตการปกครอง

แขวงสะหวันนะเขตได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 15 เมือง และ 1,545 หมู่บ้าน ได้แก่ เมืองคันทะบูลี อุทุมพอน อาดสะพังทอง ฟิน เซโปน นอง ท่าปางทอง จำพอน สองคอน ชนบุรี ไชบุรี วิลละบูลี อาดสะพอน ไชพูทอง พะลานไซ โดยมีเมืองคันทะบูลี เป็นที่ตั้งของทำการแขวงอยู่ตรงข้ามกับอำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

7) แหล่งน้ำ

มีพื้นที่ทุ่งราบเรียบตามแม่น้ำต่าง ๆ ประมาณ 59% เพราะฉะนั้นแขวงฯ จึงมีน้ำใช้ในด้านต่าง ๆ อย่างเพียงพอ เพียงแต่ สปป.ลาว ยังขาดงบประมาณในการก่อสร้างระบบน้ำประปาและระบบชลประทาน และในปัจจุบันแขวงสะหวันนะเขตได้ดำเนินการก่อสร้างระบบชลประทานแล้วกว่า 480,000 ไร่ หรือ 40% ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด

แม่น้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำโขง ซึ่งมีสาขาหลาย ๆ สายไหลมารวมกัน เช่น แม่น้ำเซจำพอน เซจำซอย เซบั้งนวน เซบั้งเหียง เซบั้งนอง เซบั้งไฟ และเซโปน และมี

- แม่น้ำเซบั้งเหียง ยาวประมาณ 238 กิโลเมตร
- แม่น้ำเซบั้งไฟ ยาวประมาณ 239 กิโลเมตร
- แม่น้ำเซบั้งนอง ยาวประมาณ 115 กิโลเมตร

8) น้ำประปา

ปัจจุบันทั่วทั้งแขวงสะหวันนะเขตมีน้ำสะอาดใช้ทุกเมืองแล้ว โดยมี 6 เมืองที่มีน้ำประปาใช้ ดังนี้ เมืองคันทะบูลี เมืองอุทุมพอน เมืองพิน เมืองท่าปางทอง เมืองสองคอน เมืองจำพอน และอีก 9 เมืองที่มีน้ำบาดาลใช้ ดังนี้ เมืองอาดสะพังทอง เมืองเซโปน เมืองนอง เมืองชลบุลี เมืองไซบุลี เมืองวิละบุลี เมืองอาดสะพอน เมืองไซพูทอง เมืองพะลานไซ

แขวงสะหวันนะเขตมีศักยภาพด้านแหล่งน้ำในระดับปานกลาง ถึงจะมีแม่น้ำหลายสายไหลผ่านก็ตาม แต่ยังคงขาดงบประมาณในการก่อสร้างระบบน้ำประปาและระบบชลประทาน

9) เส้นทางและการคมนาคม

ปัจจุบันแขวงสะหวันนะเขตมีเส้นทางทั้งหมด 793 สาย ยาว 4,814 กิโลเมตร ในนั้นเป็นเส้นทางหลวงแห่งชาติ 6 สาย ยาว 607 กิโลเมตร ทางระดับแขวง 14 ยาว 831 กิโลเมตร ทางระดับท้องถิ่น 326 สาย 3,313 กิโลเมตร และในเทศบาลแขวง 47 สาย ยาว 63 กิโลเมตร (เส้นทางเหล่านี้สามารถใช้ได้ตลอดทั้งปี และกว่า 60% ของเส้นทางเหล่านี้ลาดยาง แต่เส้นทางระดับท้องถิ่นบางเส้นจะลำบากในช่วงฤดูฝน) มีรถมอเตอร์ไซด์ 32,798 คัน รถเก๋ง รถกระบะ 2,642 คัน สามล้อ ตุ๊กตุ๊ก 1,336 คัน รถขนส่งและโดยสาร 1,541 คัน และเรือโดยสาร 37 ลำ

- การคมนาคมทางอากาศ

มีสนามบินที่ใช้อยู่ ปัจจุบันตั้งอยู่ในเขตเทศบาลแขวงจำนวน 1 แห่ง สนามบินดังกล่าวได้รับการปรับปรุงให้ได้มาตรฐานสากล มีหอรับรองผู้โดยสารที่สะดวก สบายและปลอดภัย

- การคมนาคมทางน้ำ

เนื่องด้วยปัจจุบันการคมนาคมทางบกมีความสะดวกรวดเร็ว ฉะนั้น การคมนาคมทางน้ำ จึงมีผู้บริการน้อยลง และได้ยุติกิจการไปในที่สุด ยังเหลือแค่การขนส่งสินค้าและผู้โดยสารผ่านไปยังจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งในแต่ละวันจะมีเรือโดยสารไป-กลับ 6 รอบ (09.00 – 16.30 น.)

- การคมนาคมทางบก

มีสะพานมิตรภาพแห่งที่ 2 (จังหวัดมุกดาหาร – แขวงสะหวันนะเขต) ซึ่งได้รับงบประมาณการก่อสร้างจากญี่ปุ่น มูลค่า 72.9 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยสะพานฯ ทั้งหมดอยู่บนเส้นทาง EVEC ซึ่งเป็นเส้นทางและจุดสำคัญของการเชื่อมโยงเศรษฐกิจตะวันออก – ตะวันตก

10) เส้นทางขนส่งสินค้าผ่านแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว

- เส้นทางหมายเลข 9 หรือที่นิยมเรียกกันว่า ถนนหมายเลข 9 เป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญทางด้านเศรษฐกิจของแขวง เส้นทางดังกล่าว เป็นเส้นทางเชื่อมโยงแขวงสะหวันนะเขตและกวางจิ เว้ และดานัง สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

- เส้นทางหมายเลข 13 เป็นเส้นทางตัดผ่านแขวงสะหวันนะเขตที่สำคัญ ซึ่งสามารถนำไปสู่ทางภาคใต้ของประเทศ คือ แขวงสาละวัน จำปาสัก ออกไปยังประเทศกัมพูชา และสามารถนำไปสู่ทางภาคเหนือ คือ แขวงคำม่วน บริคำไซ กำแพงนครเวียงจันทน์ และหลวงพระบาง

- เส้นทางขนส่งสินค้าผ่านเส้นทางเศรษฐกิจตะวันออก – ตะวันตก

การพัฒนาเขตเชื่อมต่อเศรษฐกิจตะวันออก – ตะวันตก (East – West Economic Corridor) เป็นหนึ่งในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจของบรรดาประเทศลุ่มน้ำโขงตอนล่าง ในนั้นมีประเทศลาว เวียดนาม ไทย และพม่า แนวความคิดหลักของโครงการก็เพื่อทำให้การขนส่งสินค้าจากท่าเรือมาลาอิน (พม่า) ถึงท่าเรือดานัง (เวียดนาม) โดยผ่านอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดมุกดาหาร ประเทศไทย และแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ให้มีประสิทธิภาพทางด้านการขนส่งระยะทางและประหยัดเวลา อีกทั้งเพื่อสร้างผลประโยชน์และทำให้บรรดาประเทศดังกล่าวสามารถส่งสินค้าของตนออกสู่ตลาดโลกได้มากขึ้นกว่าเดิม และเส้นทางหลักในการขนส่งสินค้าตามเศรษฐกิจตะวันออก – ตะวันตก นี้มี 5 เส้นทาง ดังนี้

เส้นทางที่ 1 : กรุงเทพฯ – อุดรธานี (ไทย) – เวียงจันทน์ (ลาว) – วิน – ฮานอย (เวียดนาม)

เส้นทางที่ 2 : กรุงเทพฯ – นครพนม (ไทย) – ท่าแขก (ลาว) – วิน – ฮานอย (เวียดนาม)

เส้นทางที่ 3 : กรุงเทพฯ – มุกดาหาร (ไทย) – สะหวันนะเขต (ลาว) – วิน – ฮานอย (เวียดนาม)

เส้นทางที่ 4 : กรุงเทพฯ – มุกดาหาร (ไทย) – สะหวันนะเขต (ลาว) – ดานัง (เวียดนาม)

เส้นทางที่ 5 : กรุงเทพฯ – อุบลราชธานี (ไทย) – ปากเซ (ลาว) – ดานัง (เวียดนาม)

เส้นทางคมนาคมของแขวงสะหวันนะเขตมีศักยภาพระดับปานกลาง เพราะว่าเส้นทางหลวงแห่งชาติและเส้นทางระดับจังหวัดในแขวงสะหวันนะเขตนั้น เป็นเส้นทางที่ลาดยางและสามารถใช้ได้ตลอดทั้งปี เพียงแต่เส้นทางเหล่านี้แคบและมีเพียงสองเลน

11) แรงงาน

แขวงสะหวันนะเขตมีแรงงานนับตั้งแต่อายุ 15 – 60 ปี มี 430,496 คน (ในจำนวนดังกล่าวได้รวมทั้ง ข้าราชการ ชาวนา ค้าขายและแรงงานต่าง ๆ ที่ใช้แรงงานตามแหล่งการผลิตต่าง ๆ และแรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่ไม่มีฝีมือ ค่าแรงต่ำสุด 2,000 บาทต่อคนต่อเดือน (50 ดอลลาร์สหรัฐฯ)

ศักยภาพด้านแรงงานของแขวงสะหวันนะเขตอยู่ในระดับด้อย เนื่องด้วยแรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่ไม่มีฝีมือ

12) ไฟฟ้า

แขวงสะหวันนะเขตได้ติดตั้งเครือข่ายสายไฟฟ้าแรงสูงข้ามแม่น้ำโขงเรียบร้อยแล้ว เพื่อที่ซื้อกลับกระแสไฟฟ้าจากจังหวัดมุกดาหารถึงเมืองคันทะบูลี แขวงสะหวันนะเขต ซึ่งในปัจจุบันแขวงสะหวันนะเขตได้ติดตั้งสายส่งและหม้อแปลงไฟฟ้าให้หมู่บ้านต่าง ๆ จำนวน 638 หมู่บ้าน เท่ากับ 41.29% ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด และมีสายส่งกระแสไฟฟ้าจากแขวงคำม่วน (เขื่อนน้ำเทิน 2) มาแขวงสะหวันนะเขต แต่แขวงสะหวันนะเขตสามารถเดินสายส่งเข้าถึงหมู่บ้านต่าง ๆ ได้เพียง 41.29% ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด ดังนั้นศักยภาพด้านนี้จึงอยู่ในระดับปานกลาง

13) การสื่อสาร

ทั่วทุกพื้นที่ในแขวงสะหวันนะเขตสามารถสื่อสารกันได้ด้วยประโยชน์ และระบบโทรศัพท์มือถือ ในแขวงสะหวันนะเขตมีความสามารถในการให้บริการได้ค่อนข้างดี เนื่องด้วยสามารถสื่อสารกันได้ตลอดเส้นทางหลวงระดับแขวงและระดับประเทศ ซึ่งสามารถโทรติดต่อกับทุกประเทศ โดยบริษัทที่ให้บริการด้านโทรคมนาคมมี 4 บริษัท และมีความสามารถในการให้บริการโทรศัพท์ตั้งโต๊ะถึง 100,000 เลขหมาย และโทรศัพท์มือถือ 500,000 เลขหมาย ซึ่งในอนาคตจะมีการเพิ่มช่องทางการบริการเพิ่มขึ้น ส่วนอัตราค่าบริการโทรภายในแขวง 300 กิมต่อนาที และค่าบริการโทรผ่านมือถือสูงสุด 900 กิมต่อนาที

ศักยภาพด้านการสื่อสารผ่านระบบโทรคมนาคมนั้นค่อนข้างดี เนื่องจากสามารถสื่อสารกันได้สะดวกในเขตตัวเมืองต่าง ๆ และตลอดเส้นทางหลวงระดับแขวงและระดับประเทศ

14) สาธารณสุข

แขวงสะหวันนะเขตมีเป้าหมายจะขยายสถานอนามัยให้มีทุกหมู่บ้าน แต่ในปัจจุบันแขวงสะหวันนะเขตมีสถานอนามัยทั้งหมด 139 แห่ง และมีโรงพยาบาลอยู่ 15 แห่ง ซึ่งมีประจำทุกเมือง และคาดว่าจะขยายเพิ่มขึ้นในอนาคตและศักยภาพด้านนี้ก็อยู่ในระดับดีน้อย เพราะถึงจะมีสถานอนามัยและโรงพยาบาลอยู่ทุกเมือง แต่โรงพยาบาลต่าง ๆ เหล่านี้ยังขาดแคลนอุปกรณ์ เครื่องไม้ เครื่องมือที่ทันสมัย

15) สถาบันการเงิน

มีธนาคารประจำอยู่ที่เมืองคันทะบูลี 3 แห่ง คือ ธนาคารส่งเสริมกสิกรรม ธนาคารพัฒนาลาว ธนาคารการค้าต่างประเทศ

5.2 ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว

สะหวันนะเขตมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดกว่า 80 แห่งทั่วแขวง และมีหลายแห่งที่ได้รับการจัดสรรและพัฒนา ให้สามารถเข้าถึงได้สะดวก โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้ตัวเมืองและเลียบตามเส้นทางหมายเลข 9 บางแห่งก็กำลังอยู่ในระยะสำรวจ วางแผนเพื่อพัฒนาและส่งเสริม ดังภาพที่ 5.9

ภาพที่ 5.9 แผนที่ท่องเที่ยว แขวงสะหวันนะเขต
(ที่มา : องค์การท่องเที่ยวแขวงสะหวันนะเขต)

โดยใช้หมายเลขแทนชื่อแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. พระธาตุอิงฮัง	2. หอพิพิธภัณฑสถานไดโนเสาร์	3. วัดชัยภูมิ
4. ป่าสงวนแห่งชาติดงนาตาเด	5. เมืองเก่าฝรั่งเศส	6. ตลาดสะพานห้วยนาเซต
7. ศูนย์หัตถกรรมผ้าฝ้ายลาว	8. หอพิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์	9. สวนสาธารณะ
10. แก่งกะเบา	11. แหล่งขุดค้นกระดูกไดโนเสาร์	12. แก่งหลวง
13. อนุสาวรีย์ลาว – เวียดนาม	14. ป่าสงวนแห่งชาติดงภูเวียง	15. แก่งสามะแตก
16. ข้าวตาดโฮ	17. สมรภูมิรบพรมเซิน	18. หอพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง
19. น้ำตกตาดสะเค้อย	20. พระธาตุโพน	21. เขื่อนหิน
22. หนองปลาเฝ้า	23. ดงลิง	24. หอไตรปัด
25. แหล่งขุดค้นกระดูกไดโนเสาร์		

แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นมีศักยภาพสูง เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำนักงานท่องเที่ยวแขวงสะหวันนะเขตให้การส่งเสริมเป็นพิเศษ จึงมีเส้นทางคมนาคมสะดวก สามารถใช้ได้ตลอดทั้งปี มีที่พักและร้านอาหารไว้คอยบริการอย่างสะดวก

6. บริบทการท่องเที่ยว เมืองหลักซาว แขวงบอลิคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ภาพที่ 5.10 แผนที่ท่องเที่ยวแขวงบอลิคำไซ สปป.ลาว

Bolikhamsay Province

Laos' Crossroads

Bolikhamsay presents a pivot point for Lao transportation. The province draws traffic to and from Vientiane, just 80 km away on the nation's main artery, Route 13. In fact, you actually have to drive north to go south on the motorway. After about an hour, you come to Bolikhamsay's Thaphabath District and Phou Khao Khouay National Protected Area (NPA), a favourite weekend retreat for holidaymakers from the capital, who come for nature trails and waterfalls.

A drive 70 km further south from the NPA reaches Pakxan, the provincial seat and base for exploring nearby attractions. Pakxan pulls in vehicles transiting to and from Phonsavan and the Plain of Jars on the new 150-km Route 1D, and picks up ferry passengers from Thailand's northeast. The Bolikhamsay transit hub also has spokes to Thakhek and points south on Route 13, and Vietnam via Route 8, the shortest road linking Laos' eastern neighbour to Thailand.

ภาพที่ 5.11 แผนที่แขวงบอลิคำไซ สปป.ลาว

เมืองหลักซาว แขวงบอลิคำไซ ตั้งอยู่บนที่ราบสูง มีอากาศหนาวเย็นตลอดปี ซึ่งเมืองหลักซาวนี้จะเป็นเมืองการค้า ผู้คนพลุกพล่าน มีตลาดสด ขายอาหาร ขายข้าวสาร อาหารแห้ง อาหารสด ขายเครื่องยนต์ เครื่องเสียง ขายอะไหล่ วัสดุก่อสร้าง ธนาคาร ขายโทรศัพท์ โรงแรม ร้านอาหาร ร้านคาราโอเกะและอื่นอีกมากมาย เปรียบเสมือนหลักซาวนี้เป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยว การค้า การติดต่อสื่อสาร อีกเมืองหนึ่งไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว ก่อนเดินทางไปประเทศเวียดนาม ซึ่งจุดพักรับประทานอาหารที่นักท่องเที่ยว หรือผู้ที่สัญจรผ่านไปมาส่วนใหญ่จะแวะพักทานอาหารกลางวันที่นี่ร้าน only one restaurant เป็นร้านอาหารขนาดกลางบรรยากาศข้างในกว้างขวาง มีเวทีร้องเพลงเหมือนกับว่าร้านนี้เปิดถึงกลางคืนแล้ว จะมีนักร้องมาร้องเพลงเพื่อสร้างบรรยากาศให้กับนักท่องเที่ยว

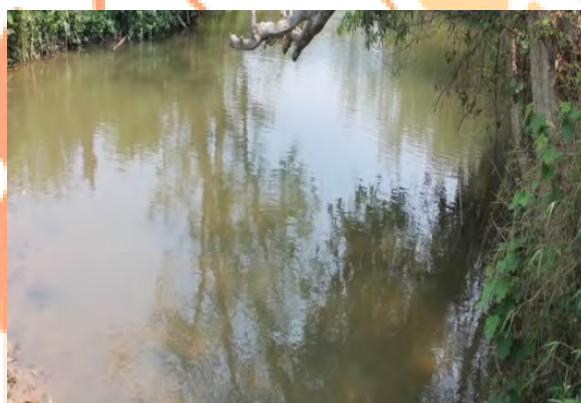
จากการสัมภาษณ์ นางนิต อายุ 43 ปี อาชีพแม่บ้าน อยู่บ้านโนนตาล ได้เดินทางมาตลาดหลักซาวทุกวัน วันละสองครั้ง ช่วงเช้า บ่าย ซึ่งเธอมีหน้าที่มาจ่ายตลาด เพื่อเอากลับไปทำให้งานของนายจ้างกิน เธอบอกว่านายเธอเป็นหญิง มาจากเวียงจันทน์ทำรับเหมาก่อสร้าง แล้วนายเธอประมูลเส้นทางที่หลักซาว ซึ่งกำลังก่อสร้างอยู่ในขณะนี้ได้ เธอบอกว่าเธอมาทุกวันก็เห็นมีนักท่องเที่ยวทุกวัน นักท่องเที่ยวที่เธอเคยพบส่วนใหญ่จะมาจากเวียงจันทน์ เพื่อจะเดินทางต่อไปเวียดนาม บางคนก็มาค้างที่เมืองหลักซาวเพื่อจะไปเที่ยวชมธรรมชาติ ปีนเขา เพราะที่เมืองหลักซาวนี้มีธรรมชาติที่สวยงามมาก และในช่วงกลางคืนก็จะมีคาราโอเกะต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วย ซึ่งเป็นที่นิยมของเหล่าบรรดานักท่องเที่ยวเช่นกัน จากการสัมภาษณ์ แม่อาตเจ้าของร้านขายข้าวสารในตลาดหลักซาว กล่าวว่า มีนักท่องเที่ยวจากเมืองไทย เวียดนาม ลาว และยุโรป มาพักที่หลักซาว ส่วนใหญ่จะมาเป็นกลุ่ม มาเป็นทัวร์ มีหลากหลาย มาทั้งจากเวียดนามจะเดินทางไปเที่ยวเวียงจันทน์ก็มี เดินทางมาจากเวียงจันทน์จะไปเวียดนามก็มี และก็เดินทางมาพักที่หลักซาวเพื่อชมธรรมชาติก็มี

ภาพที่ 5.12 นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาท่องเที่ยวและพักที่หลักซาว

จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งเป็นชาวต่างชาติ มีผู้หญิง 3 คน ชาย 4 คน “ชื่อแพททริก อายุ 26 ปี อลิชา และพอล เดินทางมาจากประเทศออสเตรเลีย เคยมีเพื่อนมาเที่ยวแล้วประทับใจได้เล่าให้ฟังจึงชวนเพื่อนมาเที่ยวด้วยกันเป็นกลุ่ม เข้ารถมอเตอร์ไซด์จากเวียงจันทน์ขับลัดเลาะมาตามแผนที่เดินทาง ซึ่งการท่องเที่ยวในทริปนี้จะมีเวลาในการท่องเที่ยวประมาณ 2 เดือน ซึ่งเป็นเวลาหยุดพักผ่อน เพื่อจะได้ปั่นเขาและชมธรรมชาติของที่นี่ และจะเดินทางไปเมืองอื่น ๆ ของประเทศลาว คาดว่าจะอยู่ที่ประเทศลาวประมาณ 3 สัปดาห์ จากนั้นจะเดินทางไปเวียดนาม ไทย กัมพูชา สำหรับประเทศไทยได้เดินทางไปท่องเที่ยวหลายครั้ง และมีความประทับใจในธรรมชาติที่สงบ เรียบง่าย โดยเฉพาะภาคใต้ และภาคเหนือของประเทศไทยที่มีป่า มีภูเขา มีธรรมชาติ เยียบสงบ”

ก่อนที่จะเดินทางไปที่ด่านน้ำพาว จะมีแหล่งท่องเที่ยวใหม่แห่งหนึ่ง ซึ่งว่ากันว่าแม่น้ำสายนี้มีอุณหภูมिर้อน ซึ่งทาง สปป.ลาว ต้องการผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ ทีมงานจึงไปสำรวจสถานที่นั้น เมื่อไปถึงพบว่าสถานที่แห่งนี้จะอยู่ติดริมถนนใหญ่ ซึ่งเป็นทางผ่านไปยังหมู่บ้านอื่น ๆ ด้วย อาณาเขตมีบริเวณกว้าง และมีบ้านไม้หลังใหญ่ 1 หลัง มีห้องประมาณ 6 ห้อง ถัดมาจะเป็นบ้านปูนชั้นเดียว มีห้องพักประมาณ 2 ห้อง และถัดขึ้นไปจะมีบ้านไม้ขนาดเล็กลงมาอีก 1 หลัง และด้านหน้าทางเข้ามีอีก 1 หลัง เป็นลักษณะยาวติดกระจก ซึ่งตรงนี้จะทำเป็นร้านอาหารในอนาคต ส่วนด้านหลังของบ้านจะอยู่ติดกับสายน้ำที่แยกตัวออกมาจากแม่น้ำและมีศาลาเหมือนศาลานั่งเล่น แต่สภาพค่อนข้างทรุดโทรมอยู่ 2 หลัง และได้พบนายหยู ซึ่งเป็นนักธุรกิจ ที่มาสำรวจทำเล สภาพแวดล้อม และดูแนวโน้มของการทำธุรกิจ เนื่องจากจะมาลงทุนเปิดร้านอาหาร แต่ที่นี้ไม่ค่อยมีใครรู้จัก คงจะต้องมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพิ่ม และต้องปรับปรุงสถานที่ให้ปลอดภัยและดีกว่าปัจจุบัน

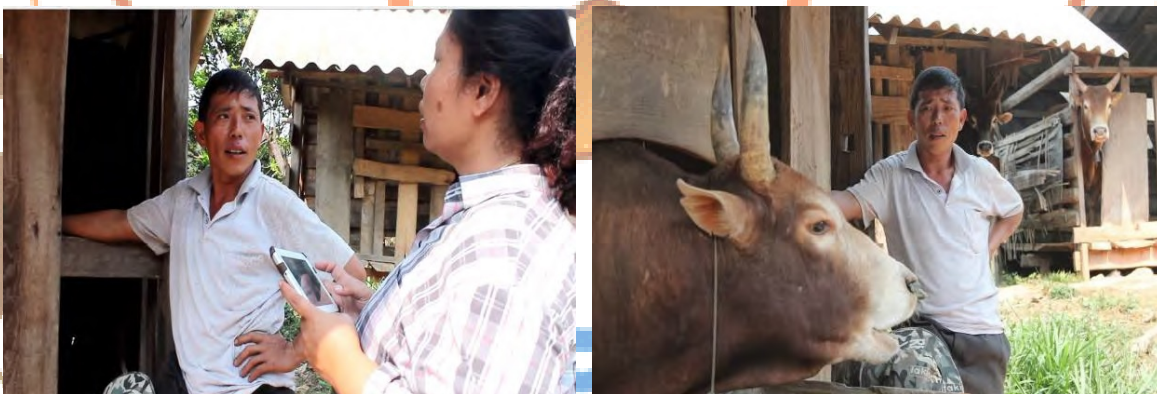
ภาพที่ 5.13 แหล่งท่องเที่ยวใหม่ ซึ่งมีแม่น้ำที่มีอุณหภูมिर้อน สปป.ลาว ต้องการผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ

ก่อนที่จะถึงด่านน้ำพาว จะมีจุดที่นักท่องเที่ยวสามารถแวะชมตลาดและวิถีชีวิตของหมู่บ้านม้งได้ ซึ่งบริเวณนั้นมีลักษณะเหมือนเรากำลังจะขึ้นเขาเป็นสามแยก ตรงกลางแยกเป็นตลาดที่ชาวม้งกำลังทำการค้าขาย ซึ่งมีการค้าขายกันพอสมควร จากการสำรวจตลาดและพูดคุยกับชาวม้ง ซึ่งบางคนอายุรุ่น 18-20 ปี ก็แต่งงานมีลูกกันแล้ว ภาษาที่ใช้พูดกันเป็นภาษาลาวที่เราพอฟังออกและเข้าใจ แต่ภาษาที่พวกเขาพูดกันเป็นอีกภาษาหนึ่ง เรียกว่า ภาษาเหล่า ซุง หรือภาษาม้ง ไม่ใช่ภาษาจีนแต่เป็นภาษาของเผ่าม้ง

ภาพที่ 5.14 ตลาดของชนเผ่าม้ง

หลังจากนั้นได้พบกับชายหนุ่มชื่อ ปัก เฮีย ชุง อายุ 38 ปี เป็นเจ้าของวัวที่เลี้ยงวัวไว้เพื่อนำไปแข่งขันวัวที่เมืองเวียงจันทน์ ซึ่งเป็นประเพณีของเผ่าม้ง ซึ่งจะมีการแข่งขันกันเดือนละครั้ง วัวที่จะลงแข่งขันได้จะมีอายุตั้งแต่ 4 ปี ซึ่งการชนวัวจะมีการพนันเงินเป็นสกุลดอลลาร์สหรัฐ ถ้าแข่งขันชนวัวในหมู่บ้านจะไม่นิยมเนื่องจากการเติมพนันในการแข่งขันไม่สูงเหมือนในเมืองเวียงจันทน์ ในอดีตเผ่าม้งจะมีประเพณีชนวัว ชาวเขาเผ่าม้งจะมีการเลี้ยงวัวเพื่อนำมาใช้ชนกันเท่านั้น แต่ในปัจจุบันจะพบว่าไม่ใช่แค่เป็นประเพณีเท่านั้น แต่กลับเลี้ยงวัวเพื่อใช้ในการพนันเงินชนวัวด้วย

ภาพที่ 5.15 สัมภาษณ์นายปัก เฮีย ชุง อายุ 38 ปี เจ้าของวัวชน

หลังจากการพูดคุยกับนายปัก เฮีย ชุง แล้วการเดินทางในเส้นทางสาย R8 ยังคงดำเนินต่อ แต่ในระหว่างทางถนนสายนี้อยู่บนเขาที่คดเคี้ยวไปมา มองเห็นด้านล่างค่อนข้างสูงชัน บริเวณไหล่ทางจะมีเหล็กกัน

เป็นระยะ แต่จะสังเกตเห็นว่าจะมีท่อเหล็กยาวตลอดเส้นทางโผล่ให้เห็นบนพื้นดิน ซึ่งอาจารย์เกรียงไกร เล่าว่าท่อเหล็กนี้ คือ ท่อส่งน้ำมันของกองทัพอเมริกันในอดีตสมัยสงครามที่กองทัพอเมริกาโยดลาวไว้เป็นฐานทัพ ปัจจุบันเหลือไว้เพียงความทรงจำ

7. บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดกว๋างบิन्ह (Quang Binh) สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

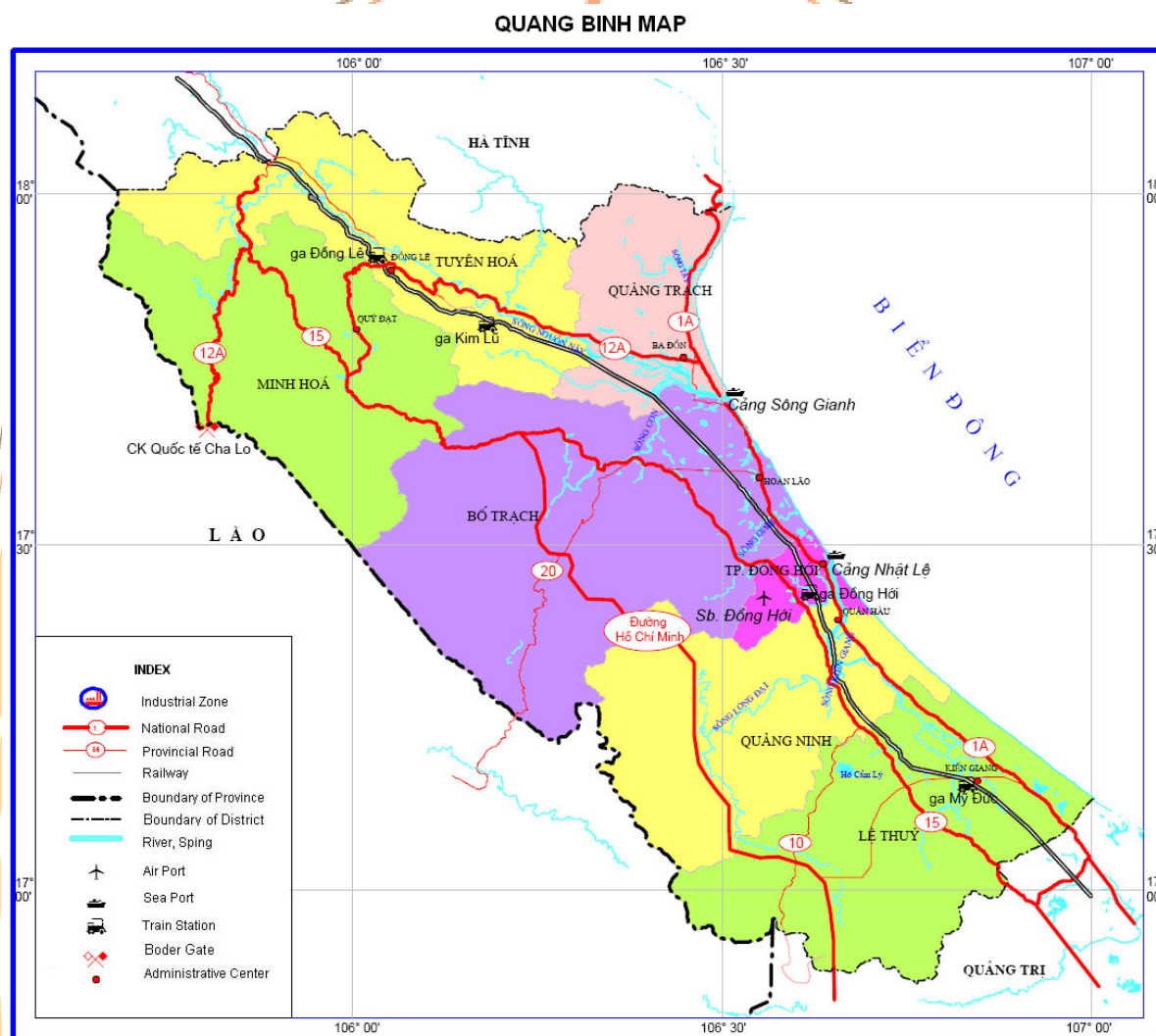
ภาพที่ 5.16 แผนที่การท่องเที่ยวจังหวัดกว๋างบิन्ह สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม
(ที่มา : <http://www.quangbinhtourism.vn/en/Necessary-Information.aspx>)

เนื่องจากเป็นพื้นที่ของประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้าน ทางคณะผู้วิจัยจึงขออนุญาตนำเสนอข้อมูลของจังหวัดกว๋างบิन्ह ออกเป็น 2 ส่วน เพื่อให้เห็นถึงบริบท ศักยภาพ และความสามารถในการเชื่อมโยงเป็นเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกับจังหวัดนครพนม ประเทศไทย และแขวงคำม่วน ของ สปป. ลาว โดย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลบริบท และศักยภาพของจังหวัดกว๋างบิन्ह สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดกว๋างบิन्ह สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

7.1 บริบทและศักยภาพ จังหวัดกว๋างบิन्ह สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ภาพที่ 5.17 แผนที่จังหวัดกว๋างบิन्ह สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม
(ที่มา : [http://www.investinvietnam.vn/data/image/Quang%20Binh\(2\).jpg](http://www.investinvietnam.vn/data/image/Quang%20Binh(2).jpg))

จังหวัดกว๋างบิन्हเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในเขตภาคกลางตอนบนของประเทศเวียดนาม และติดชายทะเลอ่าวตังเกี๋ย ทะเลจีนใต้ จังหวัดกว๋างบิन्हเป็นเขตที่แคบที่สุดของประเทศเวียดนาม ซึ่งมีรูปร่างของประเทศคล้ายตัว S อาณาเขตของจังหวัดกว๋างบิन्हทิศเหนือติดกับจังหวัดท่าตั้ง ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดกว๋างตริ ทิศตะวันออกติดทะเลจีนใต้ ทิศตะวันตกมีพรมแดนติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1) ลักษณะทางภูมิศาสตร์

จังหวัดกว๋างบิन्हมีพื้นที่ 8,051.85 ตร.กม. ซึ่งแบ่งเป็นพื้นที่ต่าง ๆ ได้ดังนี้ เป็นพื้นที่อาศัย 4,145 เฮกตาร์ พื้นที่เกษตร 163,546 เฮกตาร์ พื้นที่ป่า 491,262 เฮกตาร์ พื้นที่ใช้สอย 19,936 เฮกตาร์ และพื้นที่ยังไม่ใช้สอย 2,601 เฮกตาร์

2) แม่น้ำที่สำคัญ

มีแม่น้ำที่สำคัญ 5 สายได้แก่แม่น้ำแยง แม่น้ำหรง แม่น้ำหลิวา แม่น้ำอิง โดยมีปริมาณน้ำท่าประมาณ 4 พันล้านลูกบาศก์เมตร/ปี ซึ่งแม่น้ำทั้งหมดมีต้นน้ำจากเทือกเขาเงืองเซินและไหลลงทะเลจีนใต้

3) ภูมิประเทศ

ลักษณะทางภูมิประเทศของจังหวัดกวังบินห์มีลักษณะแคบ ทางทิศตะวันตกเป็นเทือกเขาสูงชัน และลาดเอียงสู่ทิศตะวันออก พื้นที่ประมาณ 85 เปอร์เซ็นต์ของจังหวัดคือภูเขา สามารถแบ่งพื้นที่ของจังหวัด กวางบินห์ออกเป็นลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ เขตภูเขาสูง เขตภูเขาเตี้ย เขตที่ราบ และเขตชายทะเล

ภูมิประเทศมีลักษณะแคบและลาดชัน มีความลาดเอียงจากทิศตะวันตกมายังทิศตะวันออก พื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดมีความสูงประมาณ 1,000 – 1,500 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล โดยยอดเขาสูงสุด คือ ยอดเขาฟีกอปี มีความสูง 2,017 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล ใกล้ชายทะเลมีที่ราบแคบและเล็ก และพื้นที่ริมด้านทิศตะวันออกของจังหวัด คือ ชายทะเล

4) ภูมิอากาศ

จังหวัดกวังบินห์มีสภาพภูมิอากาศแบบร้อนชื้นโดยมักจะได้รับผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศจากทางทิศเหนือและทิศใต้ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ฤดูได้แก่ ฤดูฝน เริ่มต้นตั้งแต่เดือนกันยายนจนถึงเดือนมีนาคม ปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 2,000 – 2,300 มิลลิเมตร/ปี เดือนที่มีปริมาณฝนมากที่สุดได้แก่ เดือนกันยายน - เดือนพฤศจิกายน ของทุกปี ฤดูแล้ง เริ่มต้นตั้งแต่เดือนเมษายน - เดือนสิงหาคม โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ย 24 – 25 องศาเซลเซียส โดยช่วงที่มีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดคือระหว่างเดือนเมษายน - เดือนสิงหาคมของทุกปี

5) ทรัพยากรพืชและสัตว์

จังหวัดกวังบินห์ตั้งอยู่ในบริเวณที่มีความหลากหลายทางด้านพันธุ์กรรมเนื้อที่ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตเทือกเขาเงื่องเซินเหนือ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีความหลากหลายทางด้านพันธุ์กรรม โดยเฉพาะในเขตอุทยานแห่งชาติฟองญา - แก่งปาง

จังหวัดกวังบินห์มีจำนวนสัตว์ต่าง ๆ 493 ประเภท จำแนกเป็นสัตว์ป่า 67 ประเภท สัตว์เลี้ยง - คลาน 48 ประเภท นก 297 ประเภท และปลา 61 ประเภท มีสัตว์หายากหลายชนิดเช่น หมู เสือ กวางซาลา เป็นต้น

สำหรับความหลากหลายทางด้านพันธุ์พืช จังหวัดกวังบินห์มีเนื้อที่ป่า 486,688 เฮกตาร์ ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าธรรมชาติ 447,837 เฮกตาร์ พื้นที่ป่าปลูก 38,851 เฮกตาร์ พื้นที่ป่าสน 17,397 เฮกตาร์ พื้นที่ที่ไม่มีป่าไม้ 146,386 เฮกตาร์ โดยมีความหลากหลายทางด้านพันธุ์พืชนับได้จำนวน 138 ตระกูล 401 สาขา 640 ชนิด จังหวัดกวังบินห์เป็นจังหวัดที่มีจำนวนไม้สำรองสูงระดับต้นของประเทศ โดยคิดเป็นปริมาณ 31 ล้านลูกบาศก์เมตร

6) ทรัพยากรจากทะเลและชายทะเล

มีชายทะเลยาว 116.04 กม. ทางทิศตะวันออก มีพื้นที่ปากแม่น้ำ 5 แห่ง มีท่าเรือได้แก่ท่าเรือเหญิตเหละ ท่าเรือแย่ง ท่าเรือฮอนลา บริเวณอ่าวฮอนลามิพื้นที่ผิวน้ำ 4 ตร.กม. มีระดับความลึกมากกว่า 15 ม. และมีเกาะใหญ่น้อยล้อมรอบ ท่าเรือฮอนลาสามารถรองรับเรือที่มีความจุ 3 – 5 หมื่นตัน เนื้อที่บนฝั่งมีพื้นที่มากกว่า 400 เฮกตาร์ ซึ่งมีความเหมาะสมในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมและท่าเรือน้ำลึก

มีชายแดนติดกับประเทศลาวยาว 201.87 กม. มีท่าเรือฮอนลา เส้นทางหลวงหมายเลข 1 A เส้นทางสายโฮจิมินห์ ทางรถไฟ เส้นทางหมายเลข 12 ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 20 ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 16 เชื่อมทิศตะวันออกและทิศตะวันตกโดยมีด่านสากลจาลอและด่านขนาดเล็กเชื่อมกับประเทศสปป.ลาว

มีพื้นที่ไหลทวีปและพื้นที่เศรษฐกิจจำเพาะ 20,000 ตารางกิโลเมตร มีเกาะใหญ่น้อยมากมาย ได้แก่ เกาะดอนลา เกาะหยอ เกาะโหม่ม เกาะก่อ เกาะจั่ว ดังนั้นจึงมีการประกอบอาชีพเลี้ยงปลาในกระชัง โดยมีปริมาณปลาและอาหารทะเลประมาณ 10,000 ตัน

มีสัตว์ทะเลมากกว่า 1,650 ชนิด และเป็นสัตว์ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจเช่น กุ้งมังกร กุ้งทะเล ปลาหมึก เป็นต้น ในพื้นที่ตอนเหนือของจังหวัดกวังบินห์มีประชากรสัตว์กินปริมาณพื้นที่ถึง 10 เฮกตาร์

พื้นที่ผิวน้ำที่สามารถใช้เพาะเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจของกวังบินห์มีเนื้อที่ประมาณ 15,000 เฮกตาร์ โดยบริเวณปากแม่น้ำจนถึงพื้นที่ 10 – 15 กม. จากปากแม่น้ำมีระดับความเค็มของน้ำประมาณ 8 – 30 ‰ และค่า Ph ระหว่าง 6.5 – 8 ซึ่งเหมาะสมสำหรับการเลี้ยงกุ้งเพื่อส่งออก

7) ทรัพยากรน้ำ

มีแม่น้ำทั้งหมด 5 สาย ได้แก่ แม่น้ำเหญิตเหละ แม่น้ำแย้ง แม่น้ำหรง แม่น้ำหลิวา แม่น้ำย้ง มีหนองน้ำธรรมชาติและหนองน้ำที่ขุดขึ้น 160 แห่ง ให้น้ำได้ 243.4 ล้านลูกบาศก์เมตร

8) ทรัพยากรแร่ธาตุ

จังหวัดกวังบินห์มีแร่ธาตุที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจเช่น ทองคำ เหล็ก ไตตัน ตะกั่ว สังกะสี หินปูน หินเมเบิล หินแกรนิต ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมผลิตวัสดุก่อสร้างเช่นปูนซีเมนต์ได้ กวางบินห์มีแหล่งน้ำแร่ซึ่งมีความร้อนประมาณ 105 องศาเซลเซียส ปริมาณทองคำมีมากพอที่จะเปิดให้มีการสัมปทานได้ในอนาคต

9) จำนวนประชากรและแรงงาน

จังหวัดกวังบินห์มีประชากรในปี ค.ศ. 2004 จำนวน 829,800 คน ส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์กั๊ว มีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นอาศัยอยู่ได้แก่ชาติพันธุ์จื๊ด ชาติพันธุ์บู – เวินเกี้ยว กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้สามารถจำแนกเป็นชนเผ่าย่อยได้แก่ เผ่าซัว เผ่าหมาเหลียง เผ่าหยุก เผ่าแซ็ก เผ่าเวินเกี้ยว เผ่าใหม่ เผ่าอาแรม อาศัยอยู่ในอำเภอเตวียนหว่า และอำเภอมีงหว่า และส่วนหนึ่งของตำบลโบ้แจ็ก ตำบลกวังนิงห์

ประชากรประมาณ 86.83 % อาศัยอยู่ในเขตชนบทและ 13.17 % อาศัยอยู่ในเขตเมือง จังหวัดกวังบินห์มีแรงงานจำนวน 433,618 คน คิดเป็นประมาณ 52.26 % ของจำนวนประชากร จากการสำรวจในปี ค.ศ. 1999 พบว่ามีแรงงานจำนวน 4,676 คนจบการศึกษาระดับ ปวช. ขึ้นไป แรงงานจำนวน 6,042 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป แรงงานที่ได้รับการอบรมจำนวน 33,000 คน คิดเป็น 8 % ของแรงงานทั้งหมด

10) วัฒนธรรมและศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ในเขตพื้นที่จังหวัดกวังบินห์มีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและมีศักยภาพในการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยว เช่น ชายทะเลเหญิตเหละ อุทยานแห่งชาติฟองญา - แก่บ่งที่ได้รับการยกย่องเป็นมรดกโลกทางด้านธรรมชาติ

จังหวัดกวังบินห์เป็นจังหวัดที่มีความเก่าแก่ทางด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ พบร่องรอยของอารยธรรมเก่าแก่ อารยธรรมหว่าบิงห์และดงเซิน มีโบราณสถานเช่น ป้อมกวังบินห์ กำแพงเมืองของราชวงศ์จิ้งและราชวงศ์เหงียน สถานที่ทางประวัติศาสตร์ในสมัยสงครามต่อต้านฝรั่งเศสและอเมริกา มีหมู่บ้านวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงและได้รับการเล่าขานจากชนรุ่นก่อนจนถึงปัจจุบัน มีบุคคลที่มีชื่อเสียงระดับประเทศและระดับชาติในหลายสาขา เช่นการทหาร วัฒนธรรม ได้แก่ เยือง วัน อาน เหงียน หิว แก่ง เหงียน ห่าม นิงห์ ฮว้าง เก เวียม หวอ เหงียน ยาบ ฮว้าง แท่ง ดาด เป็นต้น

11) เขตการปกครอง

จังหวัดกวังบินห์มีนครด่งเหย เป็นศูนย์กลางทางด้านการปกครองของจังหวัด มี 6 อำเภอ 154 ตำบล ได้แก่ อำเภอโบ้แจก อำเภอเหละถวี่ อำเภอมีงห์ฮวา อำเภอกว่างแจก อำเภอกว่างนิง และอำเภอเตวี่ยนฮวา

12) ประชากร

จังหวัดกวังบินห์มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จำนวน 24 กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนมากที่สุดคือเผ่ากิงห์ รองลงได้แก่ เวินเกี้ยว และเผ่าจี้ต ส่วนกลุ่มต่าง ๆ เหลือจำนวนประชากรไม่เกิน 100 คน

13) ประวัติศาสตร์

ในสมัยที่จีนยังปกครองเวียดนาม พื้นที่จังหวัดกวังบินห์ในปัจจุบันอยู่ภายใต้เขตहेญตู นามหลังจากที่อาณาจักรจามปาได้รับเอกราช กษัตริย์ของจามมักจะข้ามเขตภูเขาห่ายเวินมาเพื่อโจมตีและปล้นสะดมเขตहेญตูนามและก๊วเจิน อาณาจักรจามได้ครอบครองพื้นที่บริเวณนี้ในสมัยราชวงศ์เตินของจีน เนื่องจากช่วงนี้เป็นช่วงที่จีนอ่อนแอ นับแต่นั้นเป็นต้นมากวางบินห์จึงนับเป็นพื้นที่ตอนเหนือของอาณาจักรจามติดต่อกับจีนและเวียดนามในสมัยต่อมาเมื่อเวียดนามเริ่มมีเอกราช

ในปี ค.ศ. 1069 เมื่อกษัตริย์หลี่ แดง ตง ของเวียดนามโจมตีอาณาจักรจามและจับกษัตริย์ของจามได้ อาณาจักรจามจำต้องมอบพื้นที่บริเวณจังหวัดกวังบินห์ในปัจจุบันให้อยู่ภายใต้การปกครองของเวียดนาม ดังนั้นพื้นที่ของจังหวัดกวังบินห์จึงเริ่มขึ้นตรงกับเวียดนามใน ค.ศ. 1069

ปี ค.ศ. 1604 พื้นที่บริเวณนี้ได้เปลี่ยนชื่อเป็นกวังบินห์ ปี ค.ศ. 1831 ก่อตั้งจังหวัดกวังบินห์ ในปี ค.ศ. 1976 พื้นที่สามจังหวัดได้แก่ กวางบินห์ กวางตริ และเถื่อเทียนได้รวมเป็นจังหวัดบิงห์ ตริ เทียน และ แยกออกจากกันเป็นสามจังหวัดอีกครั้งใน ปี ค.ศ. 1990

14) ด้านเศรษฐกิจ

ปี ค.ศ. 2006 GDP ของจังหวัดกวังบินห์อยู่ที่ระดับ 450 เหรียญสหรัฐ/คน/ปี จังหวัดกวังบินห์มีโครงการพัฒนาท่าเรือฮอนลาและนิคมอุตสาหกรรมฮอนลาและเมื่อก่อสร้างเสร็จจะเป็นปัจจัยในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจให้กับจังหวัด ท่าเรือฮอนลามีพื้นที่ 32.3 เฮกตาร์ สามารถรองรับสินค้าได้ 10 – 12 ล้านตัน/ปี นอกจากนั้นยังมีโรงงานต่อเรือ โรงผลิตไฟฟ้าพลังความร้อนซึ่งใช้งบประมาณในการลงทุนประมาณ 1 พันล้านเหรียญสหรัฐ สามารถผลิตไฟฟ้าได้ 1,200 MW

ภาพที่ 5.18 สภาพทั่วไปของจังหวัดกวังบินห์ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

7.2 บริบทด้านการท่องเที่ยว จังหวัดกวังบินห์ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

สถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดกวังบินห์ คือ ถ้ำฟองญา ตั้งอยู่ห่างจากนครด่งเหย 50 กิโลเมตร ถ้ำมีความยาว 7,729 เมตร ภายในถ้ำประกอบด้วยถ้ำใหญ่น้อยอีก 14 ถ้ำ มีแม่น้ำลอดภายในถ้ำมีความยาว 13,969 กม.

อุทยานแห่งชาติฟองญา – แก่งป่าได้รับการยอมรับจากยูเนสโกให้เป็นมรดกโลกทางด้านธรรมชาติ ตั้งแต่ ค.ศ. 2003 โดยมีเจ็ดปัจจัยที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นที่สุดของที่สุดได้แก่ ถ้ำน้ำยาวที่สุด บ่อน้ำสวยที่สุด หาดทรายกว้างและสวยที่สุด ประตูถ้ำสูงและกว้างที่สุด หินงอก หินย้อยสวยงามและมหัศจรรย์ที่สุด แม่น้ำลอดที่ยาวที่สุด และถ้ำแห่งที่ใหญ่ที่สุดและงดงามที่สุด

8. บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดกว๋างตรี สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ภาพที่ 5.19 แผนที่จังหวัดกว๋างตรี สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

เนื่องจากเป็นพื้นที่ของประเทศเวียดนาม ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้าน ทางคณะผู้วิจัยจึงขออนุญาตนำเสนอข้อมูลของจังหวัดกว๋างตรี ออกเป็น 2 ส่วน เพื่อให้เห็นถึงบริบท ศักยภาพ และความสามารถในการเชื่อมโยงเป็นเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกับจังหวัดมุกดาหาร ประเทศไทย และแขวงสะหวันนะเขตของสปป. ลาว โดย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลบริบท และศักยภาพของจังหวัดกว๋างตรี สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดกว๋างตรี สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

8.1 บริบทและศักยภาพ จังหวัดกว๋างตรี สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

1) ลักษณะทางกายภาพ และอาณาเขตติดต่อ

จังหวัดกว๋างตรีตั้งอยู่ในเขตภาคกลางตอนบนของประเทศเวียดนาม

อาณาเขต ทิศเหนือ	ติดกับ	จังหวัดกว๋างบินห์
ทิศใต้	ติดกับ	จังหวัดเถื่อเทียนเว้
ทิศตะวันตก	ติดกับ	ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศตะวันออก	ติดกับ	ทะเลจีนใต้

เมืองหลักของจังหวัด คือ นครดงท่า ห่างจากกรุงฮานอย 598 กม. ไปทางทิศใต้ และห่างจากนครโฮจิมินห์ 1,112 กม. ทั้งนี้ จังหวัดกว๋างตรามีสถานที่ที่มีชื่อเสียง เช่น แม่น้ำเบนท่าย สะพานเทียนเลื่อง เส้นแบ่งเขตระหว่างเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ในช่วง 20 ปี ระหว่าง ค.ศ. 1945 – 1975

2) การปกครอง

จังหวัดกวังตริแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 1 เทศบาลนคร 1 เทศบาลและ 8 อำเภอ ได้แก่ เทศบาลนครดงท่า เทศบาลกวังตริ อำเภอท่ามโหละ อำเภอโก่นก่อ อำเภอดาครง อำเภอโยลิ่ง อำเภอห่ายลิ่ง อำเภอเหื่องหวา อำเภอเจียวฟอง และอำเภอหวิงลิ่ง เมื่อมีการตั้งจังหวัดกวังตริตามประกาศลงนามวันที่ 30 มิถุนายน ค.ศ. 1989 ในสมัยการประชุมของรัฐสภาสมัยที่ 5 ใจณะนั้นจังหวัดกวังตริประกอบด้วยเทศบาลดงท่า และ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเบ้นห่าย อำเภอเหื่องหวา และอำเภอเจียวห่าย

จากมติที่ประชุมหมายเลข 134-HDBT ของรัฐบาลเวียดนามลงวันที่ 16 กันยายน ค.ศ. 1989 ได้อนุมัติให้จัดตั้งเทศบาลกวังตริ

จากมติที่ประชุมหมายเลข 91-HDBT ของรัฐบาลเวียดนามลงวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1989 อำเภอเบ้นห่ายถูกแบ่งเป็น 2 อำเภอ คืออำเภอโยลิ่งและอำเภอหวิงลิ่ง อำเภอเจียวห่ายถูกแบ่งเป็น 2 อำเภอคืออำเภอเจียวฟองและอำเภอห่ายลิ่ง

3) สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดกวังตริมีความหลากหลายประกอบด้วยภูเขาใหญ่น้อย เนินทรายและชายทะเลทอดยาวจากเหนือสู่ใต้ มีแม่น้ำหลายสายซึ่งสามารถพัฒนาเป็นเขื่อนผลิตไฟฟ้าได้ ลักษณะภูมิอากาศมีลมมรสุมพัดจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ (ชาวเวียดนามเรียกว่า ลมลาว) มีอุณหภูมิสูงและอากาศแห้งแล้ง บริเวณชายแดนลาวเวียดนามแถบจังหวัดกวังบิन्ह ยอดเขาสูงส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตประเทศลาว แต่สำหรับบริเวณชายแดนลาวเวียดนามแถบจังหวัดกวังตริยอดเขาสูงส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตประเทศเวียดนาม แม่น้ำที่สำคัญหลายแห่งเช่น เซบังเหียน เซโปน มีต้นน้ำอยู่ในจังหวัดกวังตริ

จังหวัดกวังตริมีลักษณะภูมิอากาศแบบร้อนชื้นและได้รับอิทธิพลทางด้านภูมิอากาศจากทะเลจีนใต้ กวังตริห่างจากกรุงฮานอย 582 กม. และห่างจากนครโฮจิมินห์ 1,121 กม. ทิศเหนือของจังหวัดกวังตริติดกับอำเภอเหละถวิ จังหวัดกวังบิ่ง ทิศใต้ติดกับอำเภออาเลื่อย อำเภอฟองเตียน จังหวัดเถื่อเทียนเว้ ทิศตะวันตกติดกับแขวงสะหวันเขต ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีพรมแดนติดกับ สปป.ลาว 206 กม. โดยมีเทือกเขาเจื่องเซินกั้นขวาง มีพื้นที่ติดกับทะเลจีนใต้ 75 กม.

แม้ว่าจังหวัดกวังตริจะมีเนื้อที่และประชากรไม่มาก แต่เนื่องจากตั้งอยู่บนศูนย์กลางทางด้านการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจจังหวัดกวังตริจึงเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญในใช้ประโยชน์และรักษาทรัพยากรจากทะเลจีนใต้ การคมนาคมขนส่งจากเหนือสู่ใต้ การเชื่อมโยงติดต่อตามระเบียบเศรษฐกิจตะวันออก – ตะวันตก การติดต่อระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านด่านลาวบาวโดยใช้เส้นทางหมายเลข 9

4) ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดกวังตริตั้งอยู่ระหว่างภาคเหนือและภาคใต้ของเวียดนาม มีลักษณะภูมิอากาศแบบร้อนชื้นเป็นเขตเชื่อมโยงระหว่าง 2 เขตภูมิอากาศ โดยที่เขตเหนือของเวียดนามจะมีลักษณะอากาศหนาวเย็นในฤดูหนาวส่วนทางเขตภาคใต้จะมีอากาศร้อนและอบอุ่นตลอดทั้งปี ในบริเวณนี้จะมีลักษณะอากาศร้อนมากเนื่องจากอิทธิพลของลมตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งพัดนำความร้อนมาสู่จังหวัดกวังตริ มีลมมรสุมและพายุพัดผ่านเป็นประจำ และภูมิอากาศในทะเลมีความแปรปรวนสูง ดังนั้นจึงส่งผลต่อสภาพความยากลำบากในการดำเนินชีวิตของพี่น้องประชาชน ปริมาณแดดโดยเฉลี่ยต่อปีประมาณ 1,700 – 1,800 ชั่วโมง โดยช่วงที่มีแดดมากที่สุดคือเดือนกรกฎาคม มีแดดเฉลี่ย 240 – 250 ชั่วโมง อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 20 – 25 องศาเซลเซียส เดือนที่มีอุณหภูมิสูงสุดคือเดือนกรกฎาคมและเดือนที่มีอุณหภูมิต่ำที่สุดคือเดือนมกราคม อุณหภูมิต่ำสุดโดยเฉลี่ย 8 – 10 องศาเซลเซียสในพื้นที่ราบลุ่ม และ 3 – 5 องศาเซลเซียสบนภูเขาสูง ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนมกราคม ซึ่งคิดเป็นปริมาณ 75 – 85 % ของปริมาณน้ำฝนตลอดปี ช่วงที่มีฝนตกชุกที่สุดคือ

ระหว่างเดือน กันยายน – พฤศจิกายน (ประมาณ 600 มม.) เดือนที่มีฝนตกน้อยที่สุดคือเดือน กุมภาพันธ์ – กรกฎาคม ปริมาณน้ำฝนตลอดปีประมาณ 2,000 – 2,700 มม. จำนวนวันที่ฝนตก 130 – 180 วัน ความชื้นโดยเฉลี่ยในช่วงฤดูอบอุ่นประมาณ 85 – 90 % สำหรับช่วงหน้าแล้งความชื้นจะต่ำกว่า 50 %

ภูมิอากาศที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดกวังตริ : ลมตะวันตกเฉียงใต้ (ลมลาว) ซึ่งเป็นลมที่พัดนำความร้อนและความแห้งแล้งมาสู่จังหวัดกวังตริ ในช่วงวันที่มีลมลาวพัดผ่านอุณหภูมิจะสูงถึง 35 องศาเซลเซียส ความชื้นต่ำกว่า 50 % ช่วงฤดูแล้งระหว่างเดือน มีนาคม – กันยายน และอุณหภูมิสูงสุดระหว่างเดือนเมษายน – พฤษภาคม ในแต่ละปีวันที่มีอากาศร้อนแห้งประมาณ 40 – 60 วัน ฤดูมรสุมของจังหวัดกวังตริอยู่ในระหว่างเดือนกรกฎาคม – พฤศจิกายน จากข้อมูลพบว่าในช่วง 98 ปี มีพายุพัดผ่านจังหวัดกวังตริ 75 ลูก เฉลี่ย 0.8 ลูกต่อปี บางปีไม่มีพายุพัดผ่านแต่ในบางปีมีพายุพัดผ่าน 2 – 3 ลูก

5) การคมนาคม

จังหวัดกวังตริมีเส้นทางรถไฟเชื่อมระหว่างภาคเหนือและภาคใต้ เส้นทางหมายเลข 1A เส้นทางโฮจิมินห์ โดยเฉพาะเส้นทางเชื่อมเอเชียหมายเลข 9 โดยมีด่านสากลลาวบ่าวเป็นประตูสู่ประเทศลาว

8.2 ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดกวังตริ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

จังหวัดกวังตริ มีสถานที่แสดงศิลปะ วัฒนธรรม ที่เปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม โดยมีหน่วยงานผลักดันด้านการท่องเที่ยวเป็นหน่วยงานสนับสนุน เมืองกวังตริให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว เพราะอยู่เส้นระเบียงเศรษฐกิจสาย R 9 ที่สามารถเดินทางผ่านไปยังประเทศลาว และประเทศไทย ในจังหวัดมุกดาหาร มีสถานที่ท่องเที่ยว ที่รู้จัก เช่น อุโมงค์ วินม็อก การศึกษาครั้งนี้เมืองกวังตริแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวเป็นโบสถ์คริสต์วาตักัน ลาวาง (La Vang Church ค.ศ.1886) ที่มีความสำคัญรองจากอิสราเอล เมืองกวังจิ (Quang Tri) เป็นอีกเมืองที่ แนะนำให้ชมพิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์การต่อสู้ในยุคสงครามอินโดจีน เนื่องจากในระหว่างสงครามเวียดนาม จังหวัดกวังตริเป็นพื้นที่ที่ถูกทิ้งระเบิดอย่างหนักที่สุด ในปัจจุบันจังหวัดกวังตริมีสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานที่มีชื่อเสียงอย่างมาก เส้นทางลำเลียงอาวุธโฮจิมินห์โดยผ่านสะพานแขวนดากรง ป้อมปราการโบราณกวังตริสถานที่ที่เป็นสมรภูมิรบในยุทธภูมิดูรอน ค.ศ. 1972 สุสานวีรชนเจื่องเซิน อุโมงค์หวิงมก สมรภูมิแคแซ้ง ฐานทัพโก๋นเตียน – ยกเหมียว แนวร้วอเล็กทรอนิกแมคนามารา และชายหาดเกือตุง

ปัจจุบันได้มีการผลักดันและพัฒนาการท่องเที่ยวตามนโยบายของจังหวัดกวังตริและ 3 จังหวัดที่อยู่บนเส้นทางหมายเลข 9 คือ มุกดาหาร สะหวันนะเขต และเมืองกวังจิ (Quang Tri) ก็ได้มีการร่วมมือกันเพื่อดำเนินการพัฒนามาตั้งแต่ปี 2005 และแต่ละปีจะมีการจัดประชุมทั้ง 3 จังหวัด ปัจจุบันได้มีการจัดประชุมไปทั้งหมด 8 ครั้งด้วยกัน ซึ่งในปี 2013 มุกดาหารได้เป็นเจ้าภาพในการจัดการประชุมเมื่อวันที่ 6-12 สิงหาคม 2556 ที่ผ่านมา และในปัจจุบันมีจังหวัดเข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้น คือจังหวัดในประเทศไทย 11 จังหวัด, สปป.ลาว 6 จังหวัด และประเทศเวียดนาม 7 จังหวัดด้วยกัน ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ใช้เส้นทางหมายเลข 9 เป็นการร่วมมือกันเพื่อทำให้การข้ามประเทศได้ง่ายขึ้น โครงสร้างพื้นฐานต่างๆ บนเส้นทางหมายเลข 9 ก็ได้มีการพัฒนาขึ้น และ 3 ประเทศ และได้มีการโฆษณาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และในปัจจุบันเมืองกวังจิ (Quang Tri) ได้มีการสร้างศูนย์ท่องเที่ยวที่ด่านลาวบาว ซึ่งศูนย์การท่องเที่ยวนี้จะให้ความรู้ทางด้านข้อมูลและรูปภาพต่างๆ ขั้นตอนการในการท่องเที่ยวสะดวกสบายขึ้นในการเข้าออกประเทศเวียดนาม

นโยบายการท่องเที่ยวจังหวัดให้ความสนใจอย่างยิ่งกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และโรงแรมที่นี้ยังเป็นผลงานที่มาจากผลักดันของจังหวัดและการท่องเที่ยว มีการลงทุนเพิ่มขึ้น ปัจจุบันมีนักลงทุนมาลงทุนที่โฮจิมินห์หรือเมืองเซ่งอันและมีการจัดทำป้ายเพื่อแนะนำสถานที่ต่างๆ ทางออกของประเทศเวียดนามจะเป็น

สถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดมุกดาหารและสหัสวันนะเขต และได้มีการติดต่อกับแผนกท่องเที่ยวของแขวงสหัสวันนะเขตและจังหวัดมุกดาหาร เพื่อส่งเสริมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

ในส่วนของการท่องเที่ยวจากประเทศไทยนั้นเริ่มมีเข้ามาเที่ยวจัดปี 2006 แต่ก่อนหน้าปี 2006 นั้นได้มีการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวในโครงการ DMJ ทัวร์ ซึ่งเป็นช่วงเขตปลอดสงคราม ทัวร์ประเภทนี้ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากจากนักท่องเที่ยวชาวไทย เพราะได้ดึงดูดขายในเรื่องของประวัติศาสตร์การทาสสงครามเวียดนาม ในส่วนนักท่องเที่ยวที่มาจากประเทศจีนนั้นบางส่วนแต่มีปริมาณนักท่องเที่ยวน้อยกว่านักท่องเที่ยวชาวไทยแต่ในส่วนของการลงทุนนั้นนักธุรกิจชาวจีนเข้ามาลงทุนมากกว่ามาท่องเที่ยวในประเทศเวียดนาม หาดเกอ ตุง เป็นชายหาดที่ชาวจีนชอบมาเที่ยวและในอดีตนักท่องเที่ยวชาวสหรัฐอเมริกานิยมมาท่องเที่ยวชายหาดแห่งนี้มากเนื่องจากสภาพอากาศที่อบอุ่นและระยะทางจากสนามบินกว๋างบิญ (Quang Binh) มายังชายหาด เกอ ตุง ที่กว๋างจิ (Quang Tri) มีระยะทาง 100 กิโลเมตรนักท่องเที่ยวชาวเวียดนามจากเมืองกว๋างตรีส่วนใหญ่มักจะใช้บริการจากบริษัทท่องเที่ยวที่จังหวัดมุกดาหาร แต่นักท่องเที่ยวชาวเวียดนามส่วนใหญ่ทั่วประเทศชอบท่องเที่ยวที่พัทยาและกรุงเทพ

9. บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดเหงะอาน (Nghe An) สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ภาพที่ 5.20 แผนที่จังหวัดเหงะอาน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

1) ประวัติความเป็นมา

เมืองเหงะอาน (Nghe An) มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานมาเป็น 1,000 ปี ปัจจุบันมีพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ และมีพื้นที่ทางประวัติศาสตร์เป็น 1000 แห่ง และ 1 ใน 130 ได้รับการยอมรับว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับประเทศ 120 แห่ง ได้รับการยอมรับระดับจังหวัด และยังมีวัฒนธรรมท้องถิ่นอีกมากมาย

2) กลุ่มชาติพันธุ์

เมืองเหงะ อาน มีชนเผ่าทั้งหมด 6 ชนเผ่า คือ 1. ชนเผ่าปิง 2. ชนเผ่าผู้ไท 3. ชนเผ่าม้ง 4. ชนเผ่าคาเม 5. ชนเผ่าตันลาย 6. ชนเผ่าเหงะ-อัน.

3) วัฒนธรรม ประเพณี

- มีศิลปะการร้องเพลงที่คล้ายกับ หมอลำของภาคอีสานในเมืองไทย ที่เตรียมจะขอขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก จาก Unesco

4) สถานที่ท่องเที่ยว

- มีพิพิธภัณฑ์สถานที่สู้รบกับอเมริกา ตอนนี้มีกำลังปรับปรุงซ่อมแซมสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อสร้างศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นใหม่อย่างต่อเนื่อง

- ชายหาด เคอว ลอ (Cua Lo) เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจที่มีหาดทรายสีขาวละเอียดยาว 10 กม. Cua Lo สามารถเชื่อมต่อกับ เกาะฮอน งู (Hon Ngu), ฮอน มาต (Hon Mat), Lan Chau ทั้งหมดนี้ทำให้ชายหาด (Cua Lo) กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจอย่างยิ่งให้กับนักท่องเที่ยว และเมื่อสิ้นปี 2004 เมืองเคอว ลอ (Cua Lo) มีโรงแรมทั้งสิ้น 40 แห่ง มีการจัดอันดับว่าเป็นโรงแรมระดับ 1-3 ดาว มีห้องพัก 5707 ห้องพักพร้อมกับอุปกรณ์ที่มีความสะดวกสบายทันสมัย เตียบนอนสุดที่เตียงนอน 11,986 และ 1,653 เตียงในระดับมาตรฐานสากล ตามแผนที่วางไว้ตามปกติและได้รับการอนุมัติให้เมือง เคอว ลอ (Cua Lo) เป็นพื้นที่จุดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว ชายหาดนี้จะเป็นที่น่าสนใจและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวมากขึ้นเรื่อยๆ

- พิพิธภัณฑ์ก้วย เจาว เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่ต้องการพัฒนา พิพิธภัณฑ์แห่งนี้เป็นสถานที่เก็บรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของชาติพันธุ์ต่างๆของชนเผ่าต่างๆที่อาศัยอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเมือง Nghe An และชนเผ่าต่างๆที่เคยอาศัยอยู่ในเมืองก้วย เจา พิพิธภัณฑ์ฯ เป็นบ้านไม้สองชั้นหลังใหญ่สวยงาม เสาบ้านมีความแข็งแรงและใหญ่โตมีประมาณ 30 กว่าต้นเสาได้ บริเวณพื้นที่กว้างมีต้นไม้รายล้อมอยู่ ทำให้บรรยากาศร่มรื่น เมื่อเดินเข้าไปใกล้จะมีพนักงานหญิงต้อนรับและช่วยอธิบายความหมายของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในบ้านหลังใหญ่หลังนี้ เมื่อขึ้นไปจะเห็นการจัดวางสิ่งของ รูปภาพและมีการทำหุ่นจำลองสถานการณ์ของชนเผ่าต่างๆ เช่น ชนเผ่าผู้ไท มีการแสดง การถักทอเครื่องนุ่งห่มไว้ใช้รวมถึงการแต่งกายของผู้หญิงชนเผ่าผู้ไท นอกจากนั้นก็ยังมีการบอกเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของ ที่เวียดนามด้วยเช่นกัน มีป้ายเขียนอธิบายสิ่งต่างๆไว้ด้วย พนักงานหญิงจะคอยบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ที่ถูกจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์อย่างน่าสนใจ

พิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ก้วย เจาว อยู่ที่ หมู่บ้านก้วย เจาว อาเภอก้วยเจาว ห่างจากเมืองวินห์ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 145 กิโลเมตร เปิดบริการตั้งแต่เวลา 7.00-17.00 ทุกวัน รวมทั้งวันหยุดชดเชยและวันหยุดสุดสัปดาห์ สร้างขึ้นในปี 1975 และเสร็จสมบูรณ์ในปี 1976 มีเนื้อที่ครอบคลุมประมาณ 2,000 ตารางกิโลเมตร มีการจัดแสดงนิทรรศการประวัติศาสตร์ถึง 373 เรื่อง และมีมีการจัดแสดงข้อมูลของสงครามต่อต้านการรุกรานของฝรั่งเศสและอเมริกัน นอกจากนี้พิพิธภัณฑ์ยังดำเนินงานเพื่อตอบสนองการปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองพิเศษและเป้าหมายในบางช่วง พิพิธภัณฑ์ยังเป็นประโยชน์ในการจัดแสดงนิทรรศการจดหมายเหตุต่างๆและข้อมูลสำหรับเจ้าหน้าที่และนักเรียนที่ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและชาติพันธุ์วิทยาของเมืองเหงะอาน (Nghe An) ข้อมูลจากการอธิบายของเจ้าหน้าที่ประจำพิพิธภัณฑ์สรุปได้ว่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของพิพิธภัณฑ์นี้วันเวลาที่ได้ผ่านไปนานจนทำให้โบราณวัตถุมีการผุพังทรุดโทรมลงไป และได้มีการลงทุนบูรณะในปี พ.ศ. 2004 และมีโครงการใหม่ๆ ได้เสริมเข้ามาอีกด้วย และในปี พ.ศ. 2007 ก็ได้มีการเปลี่ยนพิพิธภัณฑ์ที่แบ่งออกจากชนเผ่าใหญ่เป็นหลายชนเผ่า และมีอำเภอสัญญ์อยู่ 5 อำเภอ คือ ก้วย

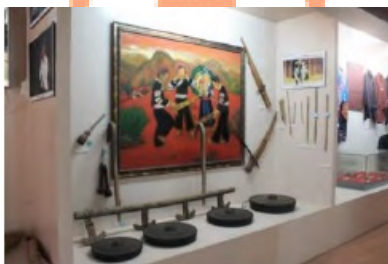
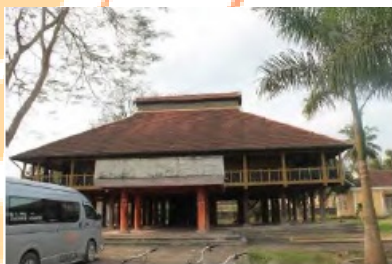
เงา , กุ้ยเฮิบ , กุ้ยฟาน , เหยียคาน , ต้นเตี้ย และพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 6,000 ตารางเมตร และการแต่งกายเป็นชุดชนเผ่าผู้ไท ระบบในการจัดการพิพิธภัณฑ์ แบ่งออกเป็น 4 เรื่องใหญ่ๆ คือ

ทรัพยากร : มีการจัดการแสดงถึงแร่ธาตุ และไม้ชนิดขึ้นและสถานที่ที่เชื่อว่าเป็นต้นกำเนิดของมนุษย์และมีเรื่องเกี่ยวกับคลองมโหรีทีก

อาชีพ : ส่วนใหญ่มีการทำไร่ทำนาเป็นส่วนมาก และมีการเลี้ยงสัตว์หรือล่าสัตว์มีการเพาะชาพันธุ์ข้าว คนไทยในอดีตได้นิยมใช้ความในการไถนาในอดีต และชาวม้งอาชีพหลักของเผ่านี้คือ ช่างตีเหล็ก

วัฒนธรรม : มีรูปแบบบ้าน และบ้านของชาวม้งจะเป็นบ้านที่ไม่ยกพื้นบ้านขึ้นจากพื้นดิน แต่คนไทยจะมีการยกระดับพื้นบ้านให้สูงกว่าพื้นดิน และมีการทามาหากินหรือประกอบอาหารอยู่บนบ้านจะไม่นิยมทำกับข้าวนอก หรือใต้ถุนบ้าน และมีการตาข้าว มีการทอผ้าของชาวชนเผ่าผู้ไท และเครื่องประดับวัสดุเครื่องเงิน

ประเพณี : มีการจัดเทศกาลในการบูชาเทพเจ้าของแต่ละพื้นที่คล้ายๆชาวไทยในอำเภอ กุ้ยฟาน จะจัดขึ้นจากวันที่ 21-23 มกราคม ของทุกปี ในงานศพคนที่คนที่เป็นลูกสะใภ้ หรือลูกเขย จะต้องสวมชุดสีแดง และมีเพียงการฝังศพเพียงอย่างเดียวไม่มีวิธีอื่น และในพิธีการแต่งงานมีการแห่ และมีเครื่องสมมาให้แก่เจ้าบ่าว ผู้ชายจะต้องไปอยู่บ้านกับผู้หญิงหลังจากแต่งงานเสร็จอย่างน้อย 1 ปี มีอุปกรณ์สู่ขวัญ และมีการเอาน้ำล้างเท้าเจ้าบ่าวก่อนขึ้นบ้าน

ภาพที่ 5.21 พิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ก่วยเงา

- แหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านผู้ไท ห่างจากพิพิธภัณฑ์ก่วยเงา ประมาณ 40 กม. ตลอดสองข้างทางถนนจะมีหมู่บ้านเรียงรายอยู่เป็นระยะ สภาพถนนค่อนข้างคละคลุ้งไปด้วยฝุ่นและหลุมบนถนน ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเขา มีการปรับปรุงซ่อมแซมถนนอยู่เป็นระยะ แต่หากวิเคราะห์ในด้านการท่องเที่ยว จะพบว่า เป็นศักยภาพอย่างหนึ่งเมื่อได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมที่แปลกตาทั้งผู้คน ทั้งลักษณะบ้านเรือนที่เป็นเอกลักษณ์ผู้ไทที่ยังคงเหลืออยู่ สิ่งที่พบเห็นคือทุ่งนาสีเขียวขจี และกังหันน้ำที่กำลังหมุนอยู่ในน้ำข้างทุ่งนามีลักษณะ

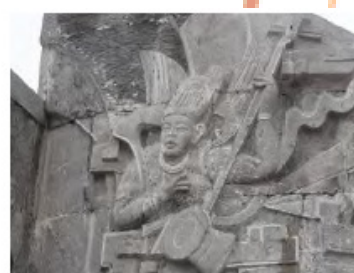
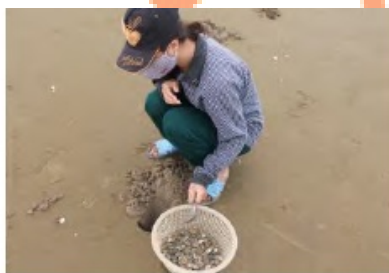
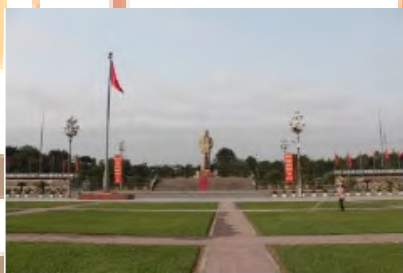
วงกลมใหญ่และมีซี่เหมือนซี่ล้อรถจักรยานทาจากไม้ เป็นตัวกั้นหันผ่นน้ำเข้าทุ่งนา ชาวนาที่นี่ยังใช้ปุ๋ยขี้วัว ขี้ควายกันอยู่

หมู่บ้านชาวเผ่าผู้ไท ที่ยังคงเหลืออยู่ในปัจจุบัน เป็นหมู่บ้านของชาวผู้ไท ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่สุดในเวียดนาม บรรพบุรุษของพวกเขาเดินทางมาถึงเวียดนามตั้งแต่สมัยโบราณและตั้งรกรากส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันตกเฉียงเหนือ หลักฐานความเป็นจริงเช่นเดียวกับในตำนานที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติที่ใกล้ชิดระหว่างชนเผ่าผู้ไทในประเทศเวียดนามและผู้ไทในทางตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีน ลาว ไทยและพม่า แต่ประเพณีและเครื่องแต่งกายของชนกลุ่มน้อยผู้ไทรวมทั้งผู้ไทดำและผู้ไทขาวยังมีความแตกต่าง

ภาพที่ 5.22 หมู่บ้านชาวเผ่าผู้ไท

- หาด เกาว ลอ ปิซ จัดได้ว่าเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของเมืองเมื่อเข้าสู่ถนนเส้นหลัก หาดเกาว ลอ (Cua Lo Beach) จะพบเส้นทางกว้างเปล่าเป็นทางยาว มีช่วงระยะของทะเล มีที่พักต่างๆ ร้านค้า และการก่อสร้างก่อสร้าง ต่อเสริม อาคารเพิ่ม ก่อนจะถึงตัวทะเลจะมีบริเวณลานกว้างที่มีการจัดตกแต่งอย่างสวยงาม ทั้งน้ำตกก็มีรูปปั้น และถัดจากนั้นก็มีการวางยาวๆ คล้ายทางปลา ตรงกลางทางเป็นรูปวงกลมและตรงกลางวงกลมจะมีเครื่องปั้นคล้ายดอกบัวและมีเมล็ดกลมๆ อันเล็กอยู่ตรงกลางวงกลมใหญ่สวยงามเช่นกัน ตรงกลางทางซึ่งเป็นรูปทางปลานั้นถูกสลักเป็นภาพปูนเป็นรูปประเพณี วัฒนธรรมของชาวเวียดนาม เช่นการใช้เครื่องดนตรีในการขับร้อง ส่วนอีกด้านเป็นภาพวาดสีเป็นรูปทะเลและมีสัตว์ทะเล

ภาพที่ 5.9 หาด เกาว ลอ ปิซ

หาดทรายค่อนข้างละเอียด เป็นสีน้ำตาลเข้ม และตลอดเส้นทางบนหาดทราย จะพบเห็นชาวเวียดนามซึ่งเป็นผู้หญิงสาวกำลังใช้อุปกรณ์ที่มีลักษณะคล้ายตะหลิวตักข้าวขุดลงไปบนหาดทรายพร้อมกับเก็บหอยที่อยู่ในนั้นลงในตะกร้าที่เตรียมมาด้วย เพื่อทำอาหารประเภทหอย ซึ่งเป็นเมนูเด็ดของที่นี่

- พิพิธภัณฑ์ท่านเหวียน ยู สามารถเดินทางโดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 9 ข้ามสะพานแม่น้ำทรงรามประมาณ 1-2 กิโลเมตร เลี้ยวขวาก็จะพบกับพิพิธภัณฑ์นกวิเอกของชาวเวียดนามที่มีนามว่า เหวียน ยู ซึ่งอยู่ที่เมืองท่าติญ (Ha Tinh) เมื่อเดินทางไปถึงพิพิธภัณฑ์กวี เหวียน ยู จะเห็นบริเวณสถานที่พิพิธภัณฑ์แห่งนี้มี

ความรุ่มร้อนจากต้นไม้ที่ถูกปลูกไว้และมีอาณาบริเวณที่กว้างขวาง สามารถซื้อบัตรเข้าชมพิพิธภัณฑ์ บริเวณที่ขายบัตรก็จะมีสินค้าที่ระลึกจำหน่ายซึ่งเป็นสินค้าเชิงสัญลักษณ์ของท่านกวี เหวียน ยู ที่ใช้ในการแต่งบทกลอน เช่น ชุดกระเบื้องอุปกรณ์ที่เขียนงาน เช่น เป็นพู่กัน เป็นจานแต้มสี เป็นขวดรูปร่างคล้ายน้ำเต้าแต่เป็นขวดเหล้าจีน เป็นหนังสือจำหน่าย เป็นต้น เมื่อซื้อบัตรเข้าชมแล้วจะมีเจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์กวีเหวียน ยู เป็นผู้หญิง มายินรอต้อนรับและพาเดินชมภายในพิพิธภัณฑ์ที่มีการจัดการแสดงผลงาน ประวัติ และสิ่งต่างๆที่เกี่ยวข้องกับท่านเหวียน ยู พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดไปในตัว

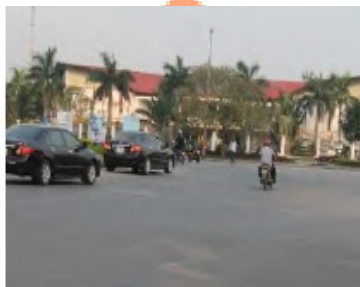
พิพิธภัณฑ์กวีเหวียน ยู นี้ เป็นพื้นที่ของตระกูลเหวียน ยู และห่างไปประมาณ 1 กิโลเมตรเป็นสุสานของท่านกวีเหวียน ยู เส้นทางที่ไปที่สุสานของเหวียน ยู ก็จะมีสุสานของท่านพ่อของเหวียนยูอีก แล้วก็มีอีกที่หนึ่งก็จะเป็นคุณอาของเหวียน ยู พื้นที่แห่งนี้ก็จะเป็นที่ดินของตระกูลกวีเหวียน ยู ผืนแผ่นดินนี้ตระกูลของเหวียน ยู เป็นเจ้าของประมาณในช่วงศตวรรษที่ 16-17 มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 33,000 ตารางเมตร ในช่วงศตวรรษที่ 18 ตระกูลนี้เริ่มมีชื่อเสียงขึ้นมา เพราะนักกวีเหวียน ยู ท่านด็อกเตอร์เหวียนเยียมเป็นบิดาของกวีเอกเหวียน ยู เป็นคนที่เรียนจบปริญญาเอกคนแรกของตระกูลนี้ ซึ่งท่านจบด็อกเตอร์ตอนอายุ 26 ปี และคนที่ 2 ในตระกูลนี้คือลุงของเหวียนยูก็จบปริญญาเอก โดยจบหลังจากบิดาของเหวียนยูประมาณ 2 ปี หลังจากนั้นพี่ชายของเหวียนยูชื่อว่า เวียนช่าง ก็จบปริญญาเอกเช่นกัน และ 1 ใน 3 คนที่จบปริญญาเอกก็ได้เข้ารับเป็นขุนนางในพระราชวัง ส่วนลูกหลานของตระกูลเหวียนยูได้ย้ายไปอาศัยอยู่ที่อื่น แต่ตระกูลนี้เรียนเก่งจบปริญญาเอกหลายคน และก็ยังมียุทธหลานบางส่วนที่ยังอาศัยอยู่ที่นี้ แต่จะไม่เด่นด้านกวี จะเด่นไปทางด้านการศึกษาแพทย์ ในสมัยก่อนจะใช้ม้าในการเดินทาง ก็เลยปลูกต้นไม้ไว้เพื่อที่จะมัดม้าไว้กับต้นไม้ และต้นไม้ที่ท่านเหวียน ยูปลูกไว้ก็ยังคงอยู่จนถึงปัจจุบันนี้

แต่ก่อนจะใช้ภาษาจีน(ฮั่น) และภาษาโนม เมื่อบ้านเมืองมีเอกราช ชาวเวียดนามจะสร้างตัวอักษรของตัวเอง แต่การเขียนก็จะมีลักษณะเหมือนภาษาจีน แต่การออกเสียงจะต่างกัน เมื่อก่อนจะนับถือเทพพระเจ้าขงจื้อ แต่ปัจจุบันนับถือศาสนาพุทธและคริสต์ เทพเจ้าขงจื้อจะเป็นที่สักการบูชาขอพรก่อนไปสอบ เมื่อสอบได้ก็จะมาจัดงานเพื่อแสดงความยินดี วัฒนธรรมของที่นี่จะมีการนำเนื้อหาส่วนหนึ่งในบทกวีมาแสดงเป็นละคร และมีการเสี่ยงทาย ในการจัดงานจะจัดขึ้นในช่วงต้นปี หรือช่วงพระจันทร์เต็มดวง

ช่วงก่อนปี 1954 ประชาชนจะมาทำบุญต่ออายุอยู่ที่พิพิธภัณฑ์ของท่านเหวียน ยู จะมีแฟ้มประวัติของแต่ละคนในตระกูล และมีเครื่องมือที่ท่านเหวียนยูใช้ นอกจากนั้นยังมีบทกวีที่ท่านเหวียนยูเขียนไว้ด้วย ท่านเหวียนยูได้นำบทกวีของจีนมาดัดแปลงซึ่งทำให้มีชื่อเสียงโด่งดังขึ้น บทกวีของท่านได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้เป็น บทละคร บทเพลง และเป็นสื่อการเรียนการสอน ในยุคสงครามสหรัฐฯ มีชาวที่หนังสือพิมพ์ลงข่าวเขียนไว้ว่า “ถ้าหาก ลินดอน บี. จอห์นสัน ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นได้อ่านบทกวีของท่านเหวียน ยู ก่อน คงไม่เกิดสงครามเช่นนี้” “หากได้ยืมบทกวีนี้ สามารถทำให้ฟ้าดินสะเทือน และทำให้เรานึกถึงบรรพบุรุษต่อให้เวลาผ่านไป 1,000 ปี ก็ยังคงคิดถึงบทกวีของท่านเหวียน ยู”

จังหวัดพะเยา มีโรงแรมเฟื่องดง ที่ได้รับการยอมรับจากนักท่องเที่ยวชาวไทย มาพักเป็นประจำ ซึ่งอาหารเข้าจัดแบบบุฟเฟ่ต์มีความหลากหลายของอาหาร ใกล้โรงแรมเป็นพื้นที่บริเวณสวนสาธารณะท่านโฮจิมินห์ ในช่วงเช้า การจราจรจะคับคั่งไปด้วยการขับซึ่รถมอเตอร์ไซด์ รถยนต์ รถโดยสาร หรือแม้กระทั่งรถบรรทุก และเสียงดังลั่นไปด้วยเสียงแตรรถจากทั้งรถยนต์ มอเตอร์ไซด์ การข้ามถนนหรือการสัญจรทางเท้าไม่มีสัญญาณทางเท้าหรือสะพานลอย การข้ามถนนเป็นการตัดสินใจด้วยตัวบุคคล การขับรถเมื่อนี้เต็มไปด้วยความรีบเร่งและมีการบีบเสียงแตรเตือนตลอดทาง การขับซึ่ทั้งรถยนต์ มอเตอร์ไซด์ และรถบรรทุก ล้วนขับเลนเดียวกันสัญญาณจราจรไฟก็ไม่ค่อยจะมี คนเวียดนามกับการขับรถอย่างที่เราเห็นกัน จะมีการบีบแตรรถเสียงดังอยู่ตลอดเวลา นั่นเป็นสัญญาณจราจรของชาวเวียดนาม เป็นการเตือนให้ทราบว่ามียารถอยู่ด้านหลัง ให้ระวัง

หรือแม้กระทั่งการเดินข้ามถนน ควรจะค่อย ๆ เดินข้ามไปไม่ต้องรีบ และเดินไปข้างหน้าอย่างเดียวย่อมห้ามเดินหันหลังกลับเด็ดขาด เพราะรถที่วิ่งมาตามท้องถนนจะหลบเอง

ภาพที่ 5.24 สภาพการจราจร บริเวณสวนสาธารณะท่านโฮจิมินห์

หลังจากรับประทานอาหารเรียบร้อยแล้วสามารถไปชมสวนสาธารณะของลุงโฮจิมินห์ได้ ซึ่งใช้เวลาไม่ถึง 5 นาที เพื่อเก็บภาพเกี่ยวกับสวนสาธารณะลุงโฮจิมินห์ ที่นี้เป็นสวนสาธารณะที่ตั้งรูปแบบพื้นที่ขนาดใหญ่เป็นรูปท่านโฮจิมินห์ ซึ่งเมืองวิงห์แห่งนี้เป็นบ้านเกิดของท่าน แต่นักท่องเที่ยวหลายคนจะรู้จักเมืองวิงห์ส่วนใหญ่จากนักท่องเที่ยวจะรู้จักเฉพาะเมืองที่มีชื่อเสียงดังๆ เช่น ฮานอย เว้ ดานัง นครโฮจิมินห์ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามสวนสาธารณะแห่งนี้ทุก ๆ เย็นจะเป็นจุดศูนย์รวมของชาวเมืองวิงห์นับพัน ๆ คนที่จะมาทำกิจกรรมร่วมกันที่สวนสาธารณะแห่งนี้ เช่น ออกกำลังกาย พักผ่อน พุดคุย เป็นต้น และตอนกลางคืนรูปแบบท่านโฮจิมินห์จะเปลี่ยนเป็นสีทองเปล่งประกาย นอกจากสวนสาธารณะจะมีความกว้างใหญ่ แต่ก็มีการจัดสวนให้น่าเดินเล่นเที่ยวชมผสมผสานของการปลูกต้นไม้ ดอกไม้ มีการทำบ่อน้ำตกขนาดใหญ่จัดตกแต่งสวนได้สวยงามและมีการดูแลเป็นอย่างดี มีเจ้าหน้าที่มารดน้ำสนามหญ้าที่สวนสาธารณะแห่งนี้ และมีคนทำความสะอาด สิ่งที่เห็นมิใช่เพียงแค่ความยิ่งใหญ่ของสวนสาธารณะท่านลุงโฮจิมินห์เท่านั้น แต่จะเห็นหัวใจที่ยิ่งใหญ่ของชาวเมืองวิงห์และชาวเวียดนามที่มีต่อสัญลักษณ์ของความรักชาติต่อผู้นำผู้ซึ่งล่วงลับไปแล้วอย่างประธานาธิบดีโฮจิมินห์หัวใจของการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อแผ่นดิน เพื่อชาติ ของท่านยังคงมีพลังอยู่กับชนชาวเวียดนามในปัจจุบันนี้เสมอมา

10. บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดฮาติง (Nghe An) สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

เมืองฮาติงคือเมืองนักปราชญ์ เพราะเป็นที่อยู่ของกวีเหวียน ยู นอกจากนั้นเมืองฮาติงเสนอการพัฒนาการท่องเที่ยวว่าจะพัฒนาเมืองฮาติง ให้เป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยว ที่แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้กับสงคราม ซึ่งถือว่าเป็นประวัติศาสตร์การต่อสู้ของชนเวียดนาม ที่ภายในเมืองได้สร้างพิพิธภัณฑ์ไว้หลายแห่ง

เมืองฮาติงมีการวางนโยบายพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรม และกำลังพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ทำเรือหว่องอ่าง ซึ่งหากเดินทางตามหมายเลข 12 จากนครพนม จะมีระยะทางเพียง 250 กม. เท่านั้น มีจุดเด่นคือเชื่อมไปจีน ญี่ปุ่น เกาหลี ในประเด็นเรื่องการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทางเมืองฮาติงเสนอว่ากำลังพัฒนาหาดกึ่งและหาดเทียมเทียม ซึ่งตั้งอยู่ที่ท่าเรือหว่องอ่าง ซึ่งหน่วยงานพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเมืองฮาติง (Ha Tinh) ให้ข้อมูลว่าเมืองฮาติง (Ha Tinh) มีทรัพยากรสวยงามแต่ยังไม่ได้พัฒนา และมีอาหารที่กำลังเป็นที่นิยม เช่น ปลาหมึก แหล่งท่องเที่ยวที่เมืองฮาติงยังมีบ่อน้ำร้อนประมาณ 105 แห่ง ซึ่งทางเมืองต้องการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะที่แม่น้ำซงราม เพราะอยู่ใกล้กับพิพิธภัณฑ์เหวียน ยู ซึ่งในอดีตเคยมีกิจกรรม นากวีทั่วประเทศมาอ่านกวี ในคืนพระจันทร์ วันเพ็ญ ที่พิพิธภัณฑ์เหวียน ยู ประเด็นด้าน

เรื่องการท่องเที่ยว เมืองฮาดิงยังไม่มีนักท่องเที่ยว มาลงทุนด้านการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาพบว่า เมืองท่าตัญญู (Ha Tinh) มีโรงแรมทั้งหมดถึง 150 แห่ง และมีการผลักดันด้านการท่องเที่ยว โดยมีการสร้าง วิทยาลัยการท่องเที่ยวขึ้น เพื่อผลิตไกด์นำเที่ยว และส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมือง

11. บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดดำนัง สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

เป็นเมืองท่านำเข้าสินค้า จึงมีความเจริญมาก ในเมืองดำนัง มีการทำสะพานมังกร ขนาดใหญ่ ปรับปรุงถนน เพื่อขยายการท่องเที่ยว ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับการแนะนำ คือ วัดหลิงอิง เป็นวัดที่ตั้งตระหง่านบนยอดเขาสูง มองเห็นทะเลเวียดนามได้อย่างชัดเจน ภายในวัดได้สร้างสัญลักษณ์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้ผู้ที่ศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ได้มาเคารพ นอกจากนั้นยังมีสถานที่ท่องเที่ยวเมืองบานา บนภูเขาสูงใหญ่ที่รองรับนักท่องเที่ยวได้ทั่วโลก เป็นสถานที่ที่มุ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ที่ชื่นชอบความสนุกสนาน ความตื่นเต้น ของการขึ้นกระเช้าสูง ขึ้นไปบนยอดเขา การนั่งกระเช้าลอยฟ้าเพื่อชมธรรมชาติบนภูเขา บานา ที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมากการเดินทางด้วยกระเช้าลอยฟ้านี้ถูกบันทึกไว้ว่ามีระยะทางยาวที่สุดในโลก (ระยะทาง 5,000 เมตร) ซึ่งมีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,474 เมตร

บนยอดเขามีสวนสนุก มีสวนดอกไม้ ให้ถ่ายรูป มีร้านค้าจำหน่ายใช้สอย และที่นี่กำลังปรับปรุงเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา แสดงให้เห็นถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวที่กำลังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง บาน่า ฮิลล์ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของเมืองดำนัง (Da Nang) เปิดมาได้ประมาณ 2 ปี เป็นสถานที่ที่มีแหล่งธรรมชาติที่สวยงามที่สุดของเมืองดำนัง (Da Nang) บาน่า ฮิลล์ อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 40 กิโลเมตร

ภาพที่ 5.25 บาน่าฮิลล์ เมืองบานา

ในอดีตบางส่วนของพื้นที่แห่งนี้ในช่วงฤดูร้อนทหารฝรั่งเศสจะพากันขึ้นมาพักผ่อนกัน เนื่องจากสภาพอากาศนั้นค่อนข้างคล้ายคลึงกับสภาพอากาศของยุโรป และทหารฝรั่งเศสได้ทำการปลูกสร้างบ้านพักเป็นจำนวนประมาณ 100 หลังคาเรือน ซึ่งจัดว่าเป็นหมู่บ้านหนึ่งเลยก็ได้ ปัจจุบันเราจะยังเห็นหมู่บ้านนั้นอยู่บางหลังก็อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ บางหลังก็ไม่สมบูรณ์บ้าง แต่ในขณะนี้ทางรัฐบาลก็ได้มีสนับสนุนในเรื่องงบประมาณการปรับปรุงซ่อมแซมบ้านเหล่านั้นเพื่อจะเปิดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งสำหรับดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ความชื่นชอบการท่องเที่ยวในลักษณะขึ้นชมธรรมชาติ การผจญภัยและยังได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ไปในตัวอีกด้วย

บาน่า ฮิลล์ ยังมีการก่อสร้างเพิ่มเติมในส่วนอื่นไปเรื่อยๆไม่จะเป็นในเรื่องของสิ่งก่อสร้างสมัยใหม่ ปรับภูมิทัศน์ให้สวยงามน่าสนใจยิ่งขึ้น ในช่วงที่ทีมงานวิจัยได้ขึ้นกระเช้าลอยฟ้าไปบนยอดเขาเพื่อเก็บข้อมูล

ท่องเที่ยวค่าบริการขึ้นกระเช้าลอยฟ้าเพื่อขึ้นบนเขาราคาประมาณ 600 บาท (ราคา 400,00 ดอง ซึ่งเป็นราคา ณ ช่วงวันที่ 19 มีนาคม 2556 ขณะที่งานวิจัยเดินทางในวันนั้น) รวมขาขึ้นขาลง ด้านบนภูเขาจะมีการสร้างเมือง สร้างแหล่งท่องเที่ยว มีโรงแรม มีร้านอาหาร มีสถานที่สำหรับเด็กและผู้ใหญ่สำหรับท่องเที่ยว เห็นได้ว่ามีทั้งโรงแรม รีสอร์ท ซึ่งที่พักเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคตกันอย่างมากมาย จากการสอบถามนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวส่วนใหญ่ ขึ้นกระเช้าลอยฟ้าไปจุดประสงค์เพื่อต้องการชื่นชมธรรมชาติ ภูเขา ต้นไม้ ของสถานที่แห่งนี้ เนื่องจากยังมีความอุดมสมบูรณ์อย่างมากและต้องการไปไหว้พระใหญ่ด้านล่าง เมื่อกลับลงมาก็จะมีร้านขายสินค้าซึ่งมีลักษณะอาคารชั้นเดียวมีความกว้างพอประมาณตกแต่งลักษณะคล้ายกับบ้านที่ผสมผสานงานศิลปะแบบจีน ด้านหน้าตกแต่งด้วยตัวการ์ตูนไม้ทาสีขนาดใหญ่ให้กับคนยืนอยู่ด้านหน้า ประตู 2 ข้าง ซึ่งก็สามารถเรียกความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เช่นกัน เมื่อเข้าไปด้านในนั้นจะเห็นว่ามีสินค้ามากมายหลากหลายจัดเป็นหมวดหมู่ ทำให้เลือกเดินซื้อหา มองเห็นได้ง่ายและมีพนักงานยืนคอยต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเลือกซื้อสินค้า แต่สิ่งที่กังวลเล็กน้อยสำหรับการท่องเที่ยวของเวียดนามจะเป็นในเรื่องของภาษาซึ่งส่วนใหญ่คนเวียดนามจะพูดภาษาเวียดนามไม่นิยมพูดภาษาอังกฤษ คือ ภาษาอังกฤษ ทำให้จุดนี้อาจเป็นอุปสรรคและปัญหาของการขยายการท่องเที่ยวต่อไปได้ในอนาคต

12. บริบทการท่องเที่ยว จังหวัดเว้ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

เจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยวให้ข้อมูล การเชิญชวนให้นักท่องเที่ยว มาชมบ้านพักตากอากาศยูคาอานานิคม พร้อมทั้งชมเมืองมรดกโลก ซึ่งบ้านพักตากอากาศนี้ ในอดีตเป็นบ้านพักของฝรั่งเศสเคยใช้ทาเป็นสถานที่พักตากอากาศ มีทั้งหมด 100 หลัง มีภูมิอากาศเย็นสบายเหมือนยุโรป ปัจจุบันมีการปรับปรุงได้ประมาณ 9 แห่ง การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในเวียดนามครั้งนี้พบว่า เวียดนามได้ปรับปรุงโครงสร้างหน่วยงานการท่องเที่ยว ปรับปรุงเส้นทาง ถนน เพื่อให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก อีกทั้งการปรับปรุงสถานที่บริการเช่น โรงแรม ร้านอาหาร ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ทั้งด้านราคา และการบริการ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความพร้อมของเวียดนามที่มุ่งสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ และมุ่งให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ดังเช่นการศึกษาครั้งนี้ได้รับความร่วมมืออย่างดีจากเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของเวียดนาม

ท่าน เล ฮอง มิ่ง ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและผลักดันการท่องเที่ยว เมืองเว้เป็นผู้ให้ข้อมูลท่องเที่ยวและต้อนรับคณะวิจัยในครั้งนี้ โดยท่านได้กล่าวขอบคุณที่คณะวิจัยมาทวียวิจัยเพราะทางเมืองเว้เองก็มีนโยบายในการผลักดันการท่องเที่ยวและยิ่งเมื่อทางคณะวิจัยมาทวียวิจัยเส้นทางท่องเที่ยวนี้ จึงมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่จะให้ความร่วมมือกับทางคณะวิจัยขอให้สอบถามข้อมูลที่ท่านสนใจยินดีที่จะนำเสนอและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวจากการทวียงานวิจัยนี้

เมืองเว้ห่างจากเมืองฮานอย 660 กิโลเมตร ห่างจากเมืองโฮจิมินห์ซิตี 1060 กิโลเมตรมีพื้นที่ 5,000 ตารางกิโลเมตร ประชากร 1 ล้านคน มีวัดประมาณ 300 แห่ง ตั้งอยู่ในเวียดนามตอนกลางริมฝั่งแม่น้ำหอม ถัดเข้ามาในแผ่นดินจากริมฝั่งทะเลจีนใต้เพียง 2 - 3 ไมล์ เมืองเว้ เป็นชื่อของเมืองหลวงของจังหวัดเถื่อเทียน-เว้ (Thua Thien Hue) ทางฝั่งเหนือของแม่น้ำคือที่ตั้งของพระราชวัง ซึ่งเป็นศูนย์กลางของย่านประวัติศาสตร์ โบราณสถานและวัดสำคัญส่วนใหญ่ในเมืองเว้จะตั้งอยู่ในบริเวณนี้ ทางฝั่งใต้ของแม่น้ำจะเป็นเมืองใหม่ ซึ่งมีย่านธุรกิจและที่พักอาศัยมากมาย สถานที่ท่องเที่ยวในเมืองเว้ส่วนใหญ่จะเป็นป้อมปราการ พระราชวังหลวง และสุสานจักรพรรดิ หมู่โบราณสถานในเมืองเว้ได้รับการขึ้นทะเบียนจากองค์การยูเนสโกให้เป็นมรดกโลกในปี พ.ศ. 2536 เว้เป็นเมืองที่เงียบสงบและน่าค้นหา มีบุคคลที่มีชื่อเสียงจำนวนมากเกิดที่เมืองนี้ หรือได้เคยมาเยือนเมืองนี้ ปัจจุบันเว้เป็นเมืองท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมมากที่สุดแห่งหนึ่งของเวียดนาม

เว้มีสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลกคือพระราชวังเก่าราชวงศ์เหงียน ซึ่งได้รับการรับรองจาก UNESCO ให้เป็นมรดกโลก มีสถานที่ประวัติศาสตร์ต่างๆ ในส่วนของวัฒนธรรมที่ไม่มีตัวตนของเมืองเว้ก็จะเป็นการแสดงดนตรี เพลง ซึ่ง UNESCO ได้รับรองให้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกเช่นกัน

มีศาลเจ้าท่านฟา บุย โจ มีพิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์ โดยเฉพาะเว้จะมีบ้านสวนที่สวยงาม คาบรยายเกี่ยวกับระบบศักดินาของสังคมชั้นสูงสถานที่เป็นที่รู้จักกันเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนาในเวียดนามของเมืองเถื่อเทียน - เว้ (ThuaThien Hue) อันนี้เป็นสิ่งใหม่ ๆ สำหรับการท่องเที่ยว นอกจากนี้เว้จะมีเทศกาลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์มากมายซึ่งจะจัดขึ้นทุกปีโดยปีไหนเป็นปีก็จะจัดงานใหญ่ ปีไหนเป็นปีก็จะจัดเฉพาะงานแสดงเกี่ยวกับอาชีพหมู่บ้านและผลิตภัณฑ์งานฝีมือแบบดั้งเดิมด้วยเทศกาลหัตถกรรมแบบดั้งเดิม หมู่บ้านบางแห่งถูกบูรณะและสร้างศิลปะแบบดั้งเดิมจำนวนมากและผลิตภัณฑ์งานฝีมือสำหรับการท่องเที่ยว ตรงนี้ก็คือจุดใหม่ของเมืองเว้ เช่นกัน ที่ อา เล้ย จะมีการแสดงจากชนเผ่าซึ่งหาเสมือนกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์จัดเป็นการท่องเที่ยวแบบชุมชน

เมืองเว้ เป็นเมืองแห่งมนต์เสน่ห์และเมืองท่องเที่ยวที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ มีพระราชวังอันเก่าแก่ หรือเรียกว่าพระราชวัง เว้ (Hue Royal palace) ซึ่งเป็นกษัตริย์ราชวงศ์เหงียนใช้ประทับอยู่ถึง 13 พระองค์ ซึ่งกษัตริย์องค์แรกของราชวงศ์ได้สร้างขึ้นใช้เวลายาวนานถึง 27 ปี ตั้งแต่ ปี ค.ศ.1805-1832 โดยพระองค์มีนามว่า พระเจ้า เหงีย ล่อง (Gia Long) และพระราชวังแห่งนี้เองที่ได้รับการยอมรับขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ไม่เพียงแต่เท่านั้นเมืองเว้ได้ชื่อว่าเป็นศูนย์กลางแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทั้งในด้านสถานที่ด้านอาหารด้านซื้อขายสินค้ามากมาย จึงไม่แปลกถ้านักท่องเที่ยวจากทั่วสารทิศทั้งจากเอเชียและจากยุโรปจะเดินทางมาท่องเที่ยวที่เวียดนามโดยเฉพาะที่เมืองเว้ ดังนั้นเว้จึงเป็นเมืองที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจและมาเที่ยวโดยตลอดทั้งปี

เมืองเว้มีทรัพยากรทางทะเลและหมู่เกาะ: จากชายฝั่ง 127 กิโลเมตรมีหาดทรายที่สวยงามหลากหลายน้ำใสทรายสวยThuan, Lang Co และ Canh Duong VinhHien, มีปากอ่าวออกทะเล มีธรรมชาติที่มีความสวยงามเป็นแบบชีวะนิเวศที่มีความหลากหลาย นอกจากนั้นเมืองเว้เป็นเมืองที่มีแม่น้ำหลายสาย โดยเฉพาะแม่น้ำเฮือง และมีเทือกเขาที่สวยงาม มีสถานที่พักผ่อนคล้ายป่าดงดิบสถานที่แห่งนี้ในอดีตฝรั่งเศสเคยใช้หาเป็นสถานที่พักตากอากาศ มีทั้งหมด 100 หลัง มีภูมิอากาศเย็นเหมือนยุโรป นั่นคือเหตุผลที่ฝรั่งเศสใช้เป็นสถานที่พักตากอากาศ ปัจจุบันมีการปรับปรุงได้ประมาณ 9 แห่ง ซึ่งจะเปิดในวันที่ 1 เมษายน 2556 นี้จากนั้นจะมีบ่อน้ำร้อนที่กว้างมากห่างจากเมืองเว้ ประมาณ 40 กิโลเมตร เดินทางด้วย ซึ่งจะเปิดใช้ในเดือนเมษายน 2556 นี้ เช่นกันการเดินทางขับรถหรือโดยสารรถด้วยเส้นทางหมายเลข 1จะเป็นเส้นทางที่ผ่านเมืองเว้ เส้นทางรถไฟ สนามบิน พู่ หม้ายท่าเรือเจิ่น เม่ย ปีที่แล้ว 53,000 คน มีเรือสำราญท่องเที่ยวที่สามารถบรรจุผู้โดยสารได้ประมาณ 3,000-4,000 คน ต่อมา ต้นปี 2556 จนถึงปัจจุบัน ได้ต้อนรับนักท่องเที่ยวมาแล้วกว่า 10 เที่ยวบิน ที่มาเที่ยวเมืองเว้ เป็นนักท่องเที่ยวจากประเทศสหรัฐอเมริกา และยุโรป ประเทศที่ที่ร่ำรวย

การท่องเที่ยวตลาด ThuaThien Hue เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงหลายปีกล่าวคือ : ในปี 2008 ถึง 1,680 นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 11% เทียบกับ 2007

ในปี 2009 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 1.43 ล้านคน ลดลง 20.8% เทียบกับ 2008

ในปี 2010 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 1,486,433 คน เพิ่มขึ้น 11.2% เทียบกับปี 2009

ในปี 2011 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 1,604,350 คน เพิ่มขึ้น 7.93% เมื่อเทียบกับปี 2010

ในปี 2012 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 1,729,490 เพิ่มขึ้น 7.8% เทียบกับ 2011 สองเดือนแรกของ 2013 ท่องเที่ยว ThuaThien Hue ต้อนรับและให้บริการมากกว่า 243,560 ผู้เข้ามาเที่ยวรวมทั้งนักท่องเที่ยวต่างชาติถึง 125,551 คน

กลุ่มชาติพันธุ์บนเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12

การเดินทางบนเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12 คณะผู้วิจัยได้พบปะ พูดคุย กับ กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อศึกษา และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ครอบคลุม ทุกมิติ ตั้งแต่วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ สิ่งที่บ่งบอกความเป็นตัวตน เช่น ภาษา การแต่งกาย วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ซึ่งหล่อหลอมให้เกิดคุณค่าของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน แต่สามารถอยู่ร่วมกันในสังคม ได้อย่างลงตัว และกลมกลืน โดยคณะผู้วิจัยขอแนะนำกลุ่มชาติพันธุ์บนเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และ หมายเลข 12 โดยขอกล่าวถึงความทรงจำเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์นครพนม – มุกดาหาร และเมืองลาว และ นำเสนอรายละเอียดเชิงลึกของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์บนเส้นทางหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12

1. ความทรงจำเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์นครพนม – มุกดาหาร และเมืองลาว

การศึกษาเกี่ยวกับชาติพันธุ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือ “อีสาน” (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2548) บริเวณสกลนคร – นครพนม – มุกดาหาร จะพบการกล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น กล่าวถึงชาวผู้ไท ว่าอาศัยอยู่ทางภาคเหนือของลาว และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ในจังหวัดสกลนคร นครพนม มุกดาหาร กาฬสินธุ์ ยโสธร อำนาจเจริญ อุดรธานี และร้อยเอ็ด เป็นต้น ชาวผู้ไทบริเวณนี้เรียกว่า ผู้ไทชาว ชาวผู้ไทมีวิถีชีวิต ความเชื่อ และประเพณีคล้ายคลึงไทยลาว และชาวพุทธโดยทั่วไป (สำนักงานจังหวัด มุกดาหาร. 2548 : 12-13) ชาวผู้ไทมีภาษาเป็นของตนเอง ซึ่งปัจจุบันยังคงเอกลักษณ์ไว้อย่างเหนียวแน่น หาก ลงไปสัมผัสกับวิถีชีวิตชาวผู้ไทจะพบว่าสังคมของผู้ไทเอกลัคนั้นยังนับถือให้เกียรติกับผู้ชาย (ข้าวเท้าหน้า) แม้ใน ปัจจุบันก็ยังเป็นเช่นนั้น เพียงแต่ลดพฤติกรรมบางส่วนลงไป เนื่องมาจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจในยุคนี้ เปลี่ยนไปอย่างมากด้วย อย่างไรก็ตามในเรื่องการอบรมด้านศีลธรรมจรรยาแก่บุตรหลาน ถือได้ว่าสังคมผู้ไทใน ยุคข้อมูลข่าวสารนี้ยังเข้มข้นอยู่ ผู้ไทเรียกกลุ่มตนเองว่า “ผู้ไท” หรือ “ภูไท” ในสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว (สปป.ลาว) เรียกเผ่าภูไทว่า “ลาวไทย” แต่ในประเทศไทยภาคกลางเรียกผู้ไทว่า “ลาวโซ่ง” ในภาคอีสานเรียกว่า ผู้ไทหรือภูไท (พระราชรัตนมงคล. 2546 : บทนำ) การอยู่กินในอดีตนั้น ชาวผู้ไทเป็นคน ที่อยู่กินแบบเรียบง่าย สำคัญที่สุดคือต้องมีข้าว และการเลือกทำเลที่ตั้งของชาวผู้ไทนั้นมักจะอยู่ใกล้ภู ใกล้น้ำ ซึ่งเหมาะกับการหาอยู่หากินแบบพึ่งพาอาศัยธรรมชาติในการดำรงชีวิต หาดอาหารได้ทั้งจากไร่ นา สวน

ในพื้นที่นี้ยังมีชาวกะเลิง มาจากคำว่า “ข้าเลิง” ถิ่นกำเนิดดั้งเดิมของชาวกะเลิงเดิมอยู่ในแขวงคำม่วน และแขวงสะหวันนะเขต ดินแดนลาวในปัจจุบัน มีการเคลื่อนย้ายอพยพมาฝั่งขวาน้ำโขง สมัยรัชกาลที่ 3 ส่วน ใหญ่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร และอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ลักษณะของชาวกะเลิง เป็นชนผิวดำ ผมหยิก เช่นเดียวกับข้า เป็นคนในกลุ่มชาติพันธุ์มองโกลอยด์ ผู้ชายกะเลิงนิยมสักรูปนกที่แก้ม และปล่อยผมยาวประบ่า ส่วนผู้หญิงเกล้าผมมวย ในปัจจุบันผู้ชายกะเลิงที่สกลายจากขามาถึงเอายังพพบ เห็นได้บ้าง (สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร. 2548 : 17-18) อีกกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการรับรู้อย่างกว้างขวางคือ กลุ่ม ชาวโซ่ บางพื้นที่เรียกว่ากะโซ่ มาจากคำว่า “ข้าโซ่” ข้อมูลจากสถาบันวิจัยภาษา มหาวิทยาลัยมหิดลได้ รวบรวมไว้ว่า ถิ่นฐานดั้งเดิมของโซ่อยู่ที่เมืองมหาชัย เดิมชาวบ้านเรียกว่า “เมืองภูพานากระแดง” ซึ่งเคยเป็น เมืองที่ขึ้นกับสกลนคร โอนมาขึ้นกับนครพนมในสมัยรัชกาลที่ 5 ชาวโซ่ได้อพยพมาอาศัยอยู่ในเขตเมือง สกลนคร นครพนม และมุกดาหาร ปัจจุบันศิลปะ วัฒนธรรมของโซ่ ยังคงรักษาไว้อย่างเหนียวแน่น ในเขต

อำเภอคงหลวง โดยคนที่นั่งใช้นามสกุลเดียวกันคือ “วงศ์กระโซ่” มีพิธีกรรมที่โดดเด่น เช่น พิธีเหยา เป็นพิธีเรียกขวัญ และรักษาความเจ็บป่วย คล้าย ๆ กับรำผีฟ้า ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้ ยังคงพบเห็นในปัจจุบันนี้

พื้นที่จังหวัดมุกดาหารมีกลุ่มชาวบรู ซึ่งในทางมานุษยวิทยาสันนิษฐานว่า ชาวบรู อาจสืบเชื้อสายมาจากขอมโบราณ ซึ่งในชาติพันธุ์บรูกับโซ่และข่ายังแยกกันไม่ได้อย่างชัดเจนนัก และยังแบ่งเป็นหลายเผ่าพันธุ์อีก โดยการใช้กลุ่มข่าเป็นหลักในการแบ่ง เช่น ข่าย่าเหิน ข่าบัวระเว ข่าสุ ข่าตะโอย ข่าเจ้ง ข่าสอก ข่าสะปวน ฯลฯ ชาวข่าเหล่านี้ไม่ได้เรียกตัวเองว่าข่า แต่เรียกตนเองว่า “บรู” ซึ่งแปลว่า “ภูเขา” คำว่าข่าอาจมาจากคำว่า “ข้าทาส” ปัจจุบันความหลากหลายของพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมทำให้เผ่าพันธุ์บรูมีจำนวนน้อยลง ชาวบรูมีศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สูงส่งมาก่อน เช่น มีความรู้เรื่องการประดิษฐ์ของใช้ เช่น การปั่นไหมหล่อโลหะ

ชาวบรูในปัจจุบัน อาศัยปะปนกับไทยกะเลิง และโซ่ และไทยลาว เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีขนาดเล็กและมีวัฒนธรรมคล้ายกับโซ่ ข่า จึงโดนกลืนเกือบหมดแล้ว เดิมชาวบรูมีถิ่นกำเนิดอยู่แขวงสะหวันนะเขต แขวงสาละวัน แขวงอัตปือ ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อพยพเข้ามาในเขตประเทศไทยสมัยรัชกาลที่ 3 ปัจจุบันที่พอมียหลักฐานบ้างคือ พบเห็นในบ้านคำเตย ตำบลท่าจำปา อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม บ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และเขตอำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร

ชาติพันธุ์ที่ถูกส่งมารับรู้อย่างกว้างขวางอีกกลุ่ม คือ ชาวไทยญ้อ ซึ่งถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวญ้อมีผู้ค้นพบว่าเดิมอยู่แคว้นสิบสองปันนา หรือยูนนาน ต่อมาชาวญ้อบางพวกได้อพยพลงมาตามลำน้ำโขง เพื่อเลือกหาที่ตั้งบ้านตั้งเมืองที่อุดมสมบูรณ์กว่าที่อยู่เดิม จนในที่สุดชาวญ้อกลุ่มหนึ่งได้พบว่า ตรงปากน้ำสงครามริมฝั่งโขงเป็นที่อุดมสมบูรณ์ มีปลาชุกชุม จึงได้จัดตั้งขึ้นเป็นเมืองไชยบุรี เมื่อ พ.ศ. 2350 (สมัยรัชกาลที่ 1) ต่อมาเมื่อเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์กวาดต้อนให้อพยพข้ามโขงไปด้วย โดยให้ไปตั้งอยู่ที่เมืองหลวงปู่เลง เมืองคำเกิด เมืองคำม่วนในแขวงคำม่วนของลาว ต่อมากองทัพไทยได้กวาดต้อนไทยญ้อให้อพยพข้ามโขงกลับมาอีกครั้งหนึ่ง และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ไทยญ้อกลุ่มหนึ่ง ตั้งขึ้นอยู่เมืองท่าอุเทน เมื่อ พ.ศ. 2373 และให้ไทยญ้อที่อพยพข้ามโขงมาตั้งที่บ้านท่าซอนยาง เป็นเมืองท่าซอนยาง ขึ้นกับเมืองกาฬสินธุ์ (ตำบลท่าซอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม) ในสมัยรัชกาลที่ 3 ตั้งเมืองสกลนคร และจังหวัดมุกดาหาร เมื่อ พ.ศ. 2381 และมีไทยญ้อที่อพยพมาจากเมืองคำม่วนมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลดงเย็น อำเภอเมืองมุกดาหาร และอยู่ในท้องที่อำเภอนิคมคำสร้อยอีกหลายหมู่บ้าน (ทองคูณ หงส์พันธุ์. 2535 : 7-8)

และอีกกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีปรากฏในอาณาบริเวณนี้คือชาวแสก ซึ่งเป็นชนกลุ่มเล็ก ๆ บนที่ราบสูงในพื้นที่แอ่งสกลนคร ชาวแสกมีถิ่นเดิมอยู่ที่ บริเวณเมืองรอง ซึ่งขึ้นกับกรุงเว้ ประเทศเวียดนาม ชาวแสกเป็นชาวไทยเผ่าหนึ่งที่ได้อพยพโยกย้ายมาพร้อมกับชาวไทยน้อยเผ่าอื่น ๆ บริเวณมณฑลยูนนาน (หนองแสตาสีฟู) เมื่อถูกรุกรานได้อพยพมาพร้อมกับชาวผู้ไทย ข่า กระโซ่ ญ้อ โย้ย ไทยญวน กะเลิง (สุรจิตต์ จันทรสภา. 2520) ในปัจจุบันพบชาวแสกอาศัยอยู่ที่ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม และบ้านบะหว้า บ้านดอนส้มเอน บ้านเสียว บ้านท่าบ่อสงคราม อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม ซึ่งชาวแสกจะมีพิธีกรรมความเชื่อประเพณีต่าง ๆ คล้ายชาวไทย ประเพณีที่แตกต่างออกไป คือ “ตรุษแสก” ภาษาแสกเรียกว่า “กินเตรด” (พิธีบวงสรวงงมู) ซึ่งประเพณีนี้จัดขึ้นเพื่อบูชาศาลเจ้า เชื่อว่าศาลเจ้าเป็นผู้ช่วยคุ้มครองรักษาให้ปราศจากภัยอันตรายทั้งปวง ตรุษแสก มีขึ้นในวันที่ขึ้น 1-3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ในวันที่ขึ้นทุกบ้านต้องนำอาหารและขนมหวานใส่ถาดไปพร้อมกับบริเวณหน้าศาลเจ้า หลังพิธีบวงสรวงเสร็จ จะมีการร่วมกันอาหาร ต้มสุรา ร้องรำ และมีการละเล่น “แสกเต้นสาก” ซึ่งคล้ายลาวกระโทบไม้ นอกจากนี้ยังมีพิธีลี้ยงข่วง (พิธีลี้ยงข่วง) พิธีกับบรอก ไม้ถั่ว (พิธีสงกรานต์) พิธีโลกอนแกน (พิธีผูกเสี่ยว) พิธีคืนร่อง (พิธีแต่งงาน)

2. บริบทและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์นครพนม – มุกดาหาร และเมืองลาว

คณะผู้วิจัยขอเสนอบริบท และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตามถนนหมายเลข 8 หมายเลข 9 และหมายเลข 12 ซึ่งอยู่ในจังหวัดนครพนม มุกดาหาร แขวงคำม่วน และแขวงสะหวันนะเขต ดังนี้

- 1) กลุ่มชาติพันธุ์ไทยแสก บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ประเทศไทย
- 2) กลุ่มชาติพันธุ์ไทยข่า บ้านหนองยาง ตำบลชะโนดน้อย อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ประเทศไทย
- 3) กลุ่มชาติพันธุ์ลาวลุ่ม บ้านโพธิ์ท่า เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- 4) กลุ่มชาติพันธุ์ภูไทกะต่า บ้านหนองปิง เมืองยมมะลาด แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- 5) กลุ่มชาติพันธุ์ขัว บ้านลาจ่อง อำเภอเมืองห้วยหว้า จังหวัดกาฬสินธุ์ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม
- 6) กลุ่มชาติพันธุ์เวินเกี้ยว บ้านหล่างกาด อำเภอดากรอง จังหวัดกาฬสินธุ์ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม
- 7) กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

1. กลุ่มชาติพันธุ์ไทยแสก บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

1.1 ประวัติความเป็นมา

ชาวไทยแสก บ้านอาจสามารถ เป็นชนพื้นเมืองจำพวกข่า เรียกตนเองว่า ชาวแสก มีภาษาอยู่ในกลุ่มตระกูลภาษาไท-กะได โดยมีภาษาพูดเป็นของตนเอง แต่ไม่มีภาษาเขียน จากหลักฐานและการบอกเล่าของผู้อาวุโสประจำหมู่บ้าน เดิมชาวแสกอาศัยอยู่แถบสิบสองปันนา ต่อมาได้อพยพมาทางใต้อาศัยอยู่ทางเมืองรองและเมืองเว้ เป็นดินแดนที่ติดต่อกับประเทศเวียดนาม ชาวแสกตั้งตนเป็นอิสระไม่ได้ขึ้นกับใคร ต่อมาชาวญวนพยายามเข้ามารบกวานชาวแสกอยู่ตลอดเวลา จนชาวแสกตกอยู่ภายใต้การปกครองของพวกญวน ด้วยความไม่พอใจต้องอพยพลงมาทางใต้ เหตุที่อพยพจากถิ่นฐานเดิมก็เพราะว่าในสมัยพระเจ้าฟ้างุ้มเป็นพระเจ้าแผ่นดินของเมืองญวน (เวียดนาม) ในครั้งนั้น ช้างพระที่นั่งของพระเจ้าฟ้างุ้มตกมันออกอาละวาดฆ่าผู้คนในเมืองญวนตายเป็นอันมาก แต่ไม่มีใครกล้าจับหรือทำอันตรายแก่ช้างตัวนั้นได้ เพราะเกรงอำนาจของพระเจ้าฟ้างุ้ม อยู่มาวันหนึ่งช้างตัวนั้นได้เข้ามาฆ่าผู้คนในเขตบ้านเมืองของเผ่าแสกตายไปหลายคน พวกแสกจึงได้รายงานให้หัวหน้าเผ่าทราบ หัวหน้าเผ่าจึงสั่งให้ฆ่าช้างตัวนั้นเสีย อยู่มาไม่นานชาวการฆ่าช้างพระที่นั่งตายได้แพร่ไปถึงพระราชวังของพระเจ้าฟ้างุ้ม พอพระเจ้าฟ้างุ้มทราบข่าวก็เดือดดาลโทสะ จึงสั่งให้ทหารเข้าไปก่อวณชัฏกุมชนเผ่าแสกไปลงโทษต่าง ๆ นานา อยู่มาไม่นานชนเผ่าแสกทนต่อการก่อวณชัฏกุมไปลงโทษของพระเจ้าฟ้างุ้มไม่ได้ จึงพากันละทิ้งถิ่นฐานเดิมพากันอพยพหนีโดยมีนายกายซำและนายกายซู่เป็นหัวหน้าผู้นำเข้ามาตั้งถิ่นฐานขึ้นใหม่ที่ดินแดนประเทศลาวซึ่งอยู่ใกล้กับเส้นเขตแดนระหว่างประเทศลาวกับประเทศเวียดนาม แล้วแบ่งกันออกเป็นสองพวก แต่ละพวกเมื่อหาทำเลได้แล้วก็พากันตั้งถิ่นฐานขึ้นเป็นของตนเองประกอบไปด้วย

พวกที่ 1 เมื่อตั้งถิ่นฐานขึ้นแล้ว ตั้งชื่อหมู่บ้านของตนว่า “บ้านโทร์”

พวกที่ 2 ตั้งชื่อหมู่บ้านของตนว่า “บ้านตริง”

ภายหลังต่อมาพระเจ้าฟ้างุ้มทราบเรื่องการอพยพหนีของชนเผ่าแสกว่ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในแผ่นดินของประเทศลาว ซึ่งอยู่ใกล้กับพรมแดนของตน จึงสั่งให้ทหารไปก่อวณจับมาลงโทษอีก ชนเผ่าแสกก็พากันละทิ้งถิ่นฐานอพยพหนีอีกครั้งพากันไปตั้งถิ่นฐานขึ้นใหม่

พวกที่ 1 ตั้งชื่อหมู่บ้านของตนว่า บ้านทอก

พวกที่ 2 ตั้งชื่อหมู่บ้านของตนว่า บ้านท่าแค ซึ่งห่างจากเมืองคำม่วนไปทางทิศตะวันออกประมาณ 30 กิโลเมตร อยู่มานานประชากรเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

ต่อมานายกายชาและนายกายชู เป็นหัวหน้าพากันอพยพจากหมู่บ้านทอกและบ้านท่าแค พากันข้ามฝั่งแม่น้ำโขงมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านโคกยาว (บ้านไผ่ล้อมในปัจจุบัน) เมื่ออาศัยอยู่ไม่นานประชากรเพิ่มมากขึ้น พวกหนึ่งจึงพากันอพยพออกมาตั้งถิ่นฐานใหม่ที่ริมแม่น้ำโขงแล้วตั้งชื่อบ้านว่า “บ้านถิ่นโจก” (บ้านหายโศก)

ต่อมาเจ้าพระยาบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนีย์) แม่ทัพไทยยกกองทัพมาครั้งสงครามปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ในรัชกาลที่ 3 ได้ตั้งให้ “ชานบุตดี” หัวหน้าชาวแสกเป็นหัวหน้ากอง เรียกว่า “กองอาหมาต” มีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมกองบริวารชาวแสกเป็นกองลาดตระเวนรักษาชายแดนปลายอาณาเขตสมัยนั้น ต่อมาสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ได้โปรดเกล้าแต่งตั้งให้หมู่บ้านถิ่นโจก (บ้านหายโศก) เป็นเมือง เรียกว่า เมืองอาหมาต โดยขึ้นกับเมืองนครพนม ให้ชานบุตดีเป็นหลวงเอกอาษา (ท้าวเชียงอินทร์) ทำหน้าที่เป็นเจ้าเมือง (เจ้าเมืองคนแรก) ตั้งแต่ พ.ศ. 2381 จนถึง พ.ศ. 2450 เมืองอาหมาตได้เปลี่ยนเป็นเมืองอาษามารด ซึ่งมีประวัติรายชื่อข้าราชการผู้เป็นหัวหน้าแผนกการบริหาร บ้านเมืองของเมืองอาษามารดมีดังนี้ (พระครูนิคม สาระโพธิ์. ม.ป.ป. : 1)

1. หลวงเอกอาษา เป็นประธาน คือ เจ้าเมือง
2. เมืองขวา รองประธานคนที่ 1 คือ ปลัดขวา
3. เมืองซ้าย รองประธานคนที่ 2 คือ ปลัดซ้าย
4. เมืองกลาง กองเลขานุการและประชาสัมพันธ์
5. ขุนชนนารักษ์ หัวหน้าแผนกรักษาประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ
6. ขุนพิทักษ์ประชาชน แผนกการศึกษาวิชาการความรู้
7. ขุนผจญปัจจามิตร แผนกพัฒนาบ้านเมืองและติดต่อกับต่างประเทศ
8. ขุนพิชิตสงคราม แผนกป้องกันประเทศชาติบ้านเมือง (ฝ่ายทหาร)
9. ขุนบุตดีปฐม แผนกปฐมพยาบาล (ฝ่ายหมอ)
10. ขุนบรมหายโศก แผนกพิพากษาว่าความ
11. ขุนเทพารักษ์ แผนกฝ่ายการเงิน การคลัง
12. ขุนพิทักษ์ดินแดน แผนกรักษาความสงบภายใน (ตำรวจ)

ต่อมาการปฏิรูปการปกครองส่วนภูมิภาคให้เหมือนกันหมดทั่วราชอาณาจักรและยกเลิกการปกครองแบบโบราณของเมืองต่าง ๆ ในภาคอีสาน ซึ่งเคยปกครองแบบมีเจ้าเมืองอุปฮาด ราชวงศ์ และราชบุตรทั้งหมดให้เปลี่ยนเป็นตำแหน่งผู้ว่าราชการเมือง ปลัดเมือง ยกบัตรเมืองให้เหมือนกันทั่วราชอาณาจักร โดยเมืองนครพนมมีพระยาพนมรานุรักษ์เป็นผู้ว่าราชการเมือง แบ่งการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ คือ

1. อำเภอเมืองนครพนม
2. อำเภอเรณูนคร
3. อำเภออาจสามารถ
4. อำเภออากาศอำนวย
5. อำเภอกุสุมาลย์
6. มณฑลอำเภอโพธิ์ไพศาล

ปัจจุบันอำเภออากาศอำนวย อำเภอกุสุมาลย์ และมณฑลอำเภอโพธิ์ไพศาล โอนไปขึ้นกับจังหวัด สกลนครและอำเภออาจสามารถ ปัจจุบันยุบเป็นตำบลอาจสามารถ (สมัยรัชกาลที่ 6) เนื่องจากเป็นอำเภอที่มี ประชากรน้อย และชนเผ่าเผ่าส่วนมากได้อพยพโยกย้ายที่อยู่ไปทำมาหากินในถิ่นต่าง ๆ จึงมีชาวแสกอยู่ตาม หมู่บ้านต่าง ๆ ในจังหวัดนครพนม ดังนี้

บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

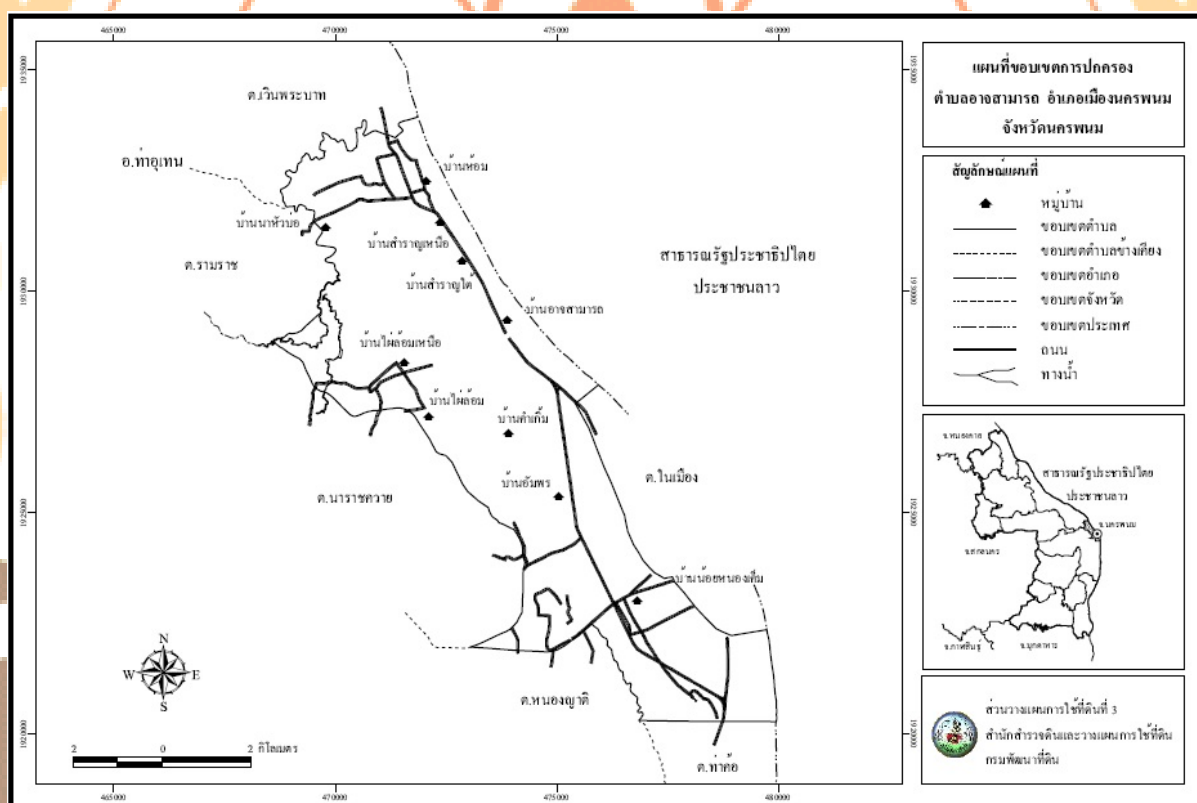
บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อ อำเภอสรีสงคราม จังหวัดนครพนม

บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

และจากคำบอกเล่าของพระอาวุโสประจำเผ่าแสกทราบว่า ปัจจุบันยังมีชาวแสกที่อยู่แคว้นสิบสองปันนา ประเทศจีนและจังหวัดสมุทรปราการ โดยชาวแสกทุกหมู่บ้าน ทุกกลุ่ม ไม่ว่าอยู่ที่ประเทศไทยหรืออยู่ที่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สามารถพูดภาษาแสกในการสื่อสารพูดคุยกันได้ โดยใช้ภาษาแสกในการ พุดจาสื่อสารกัน (สังเคราะห์ผลจาก “สุจิตร์พิธิกิตเตตเคน” จารุณี น้อยนรินทร์ “ประวัติบ้านอาจ สามารถ” พระนิคม สาระโพธิ์ “ประวัติชาวแสกบ้านอาจสามารถ” สุริยันต์ พลหาราช)

1.2 ลักษณะทางกายภาพ

1) ที่ตั้ง ชุมชนไทยแสก ตั้งอยู่ที่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

ภาพที่ 6.1 แผนที่แสดงขอบเขตการปกครอง ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

ที่มา : เขตการใช้ที่ดิน ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

ภาพที่ 6.2 ภาพถ่ายทางอากาศบ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

2) อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดกับบ้านสำราญ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
 ทิศตะวันออก ติดกับลำน้ำโขงตลอดแนว
 ทิศตะวันตก ติดกับบ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
 ทิศใต้ ติดกับบ้านท่าควาย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
 ถนนเข้าสู่ชุมชน มีเพียง 1 สาย คือ ถนนนครพนม – ท่าอุเทน

3) ลักษณะสภาพภูมิศาสตร์

จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของบ้านอาจสามารถ หมู่ 5 และ หมู่ 6 พบว่ามีเนื้อที่ทั้งหมด 4,192 ไร่ แบ่งเป็น

เนื้อที่ของหมู่ 5 จำนวน 1,888 ไร่ โดยมีพื้นที่ซึ่งชาวบ้านอาจสามารถใช้ในการตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยนั้น มีเพียงประมาณ 27 ไร่ มีพื้นที่ทำนา 536 ไร่ พื้นที่ทำไร่ 5 ไร่ พื้นที่ทำสวน 11 ไร่

เนื้อที่ของหมู่ 6 จำนวน 2,304 ไร่ โดยมีพื้นที่ซึ่งชาวบ้านอาจสามารถใช้ในการตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยนั้น มีเพียง 22 ไร่ มีพื้นที่ทำนา 481 ไร่ พื้นที่ทำไร่ 81 ไร่ พื้นที่ทำสวน 113 ไร่

บ้านอาจสามารถ ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง มีทัศนียภาพที่สวยงาม เพราะเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่กั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศเหนือระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยางอย่างดี บนทางหลวงหมายเลข 121 พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีเพียงบางส่วนของเนินเขา สภาพดินเป็นดินทราย ดินจืด ดินผสมกรวดทราย พื้นดินเหมาะแก่การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์และการประมงน้ำจืด เช่น การเลี้ยงปลาในกระชัง บริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขงจะมีตะกอนไหลมาตกค้างในฤดูฝน พอหมดฤดูฝน ระดับน้ำลดลง ริมตลิ่งจะอุดมไปด้วยดินตะกอนที่มีแร่ธาตุอาหารของ

พืช ชาวบ้านจึงนิยมการปลูกผักที่หลากหลายชนิดแบบเกษตรอินทรีย์ โดยมีการแบ่งพื้นที่ทำการเพาะปลูกกันเองตามกำลังที่จะทำได้ น้ำที่ใช้รดผักก็สะดวกเพราะใช้น้ำจากแม่น้ำโขง

ภาพที่ 6.3 สภาพทัศนียภาพบ้านอาจสามารถ ริมฝั่งแม่น้ำโขง

1.3 ประชากร

1) กลุ่มชาติพันธุ์

ชาวบ้านอาจสามารถส่วนใหญ่เป็นชาวไทยแสก ประมาณ 90 เปอร์เซ็นต์ อีก 10 เปอร์เซ็นต์ เป็นบุคคลจากถิ่นอื่น ซึ่งมีการย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนด้วยสาเหตุต่าง ๆ กัน เช่น เป็นผู้ที่มาแต่งงานกับชาวไทยแสก และมีบางส่วนที่ย้ายมารับราชการที่ตำบลอาจสามารถ

2) รูปร่างลักษณะ

ผู้ชายมีความสูงเฉลี่ย 160 เซนติเมตร ส่วนใหญ่ผิวขาวคล้ายชาวเวียดนาม ส่วนที่ผิวคล้ำจะค่อนข้างอ้วนและคล้ายคลึงกับชาวไทยลาว ส่วนผู้หญิงชาวแสกจะมีรูปร่างสันทัด ผิวขาว สูงประมาณ 158 – 160 เซนติเมตร หญิงสูงอายุนิยมนุ่งผ้าจีนไหม และผ้าถุงที่ทอด้วยผ้าฝ้ายมัดหมี่แบบมีดินขึ้นเป็นผ้าลายขีด ผ้าถุงจะมีเส้นลายสีขาวเป็นทางยาวคล้ายผ้าลายน้ำไหล ใส่เสื้อแขนกระบอก ผมตัดสั้นทรงดอกกระพุ่ม หรือใช้หริเห็บไว้เพื่อไม่ให้รุงรัง

3) จำนวนประชากร

ผลจากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้าน/กลุ่มบ้านของชุมชนในจังหวัดนครพนม พ.ศ. 2548 พบว่า บ้านอาจสามารถ หมู่ 5 และหมู่ 6 เป็น 1 ในจำนวน 4 หมู่บ้าน/กลุ่มบ้านของชุมชนเผ่าไทยแสกของจังหวัดนครพนม

รายละเอียดของประชากรบ้านอาจสามารถ มีดังนี้

ประชากรรวม 250 ครั้วเรือน แบ่งเป็นหมู่ 5 จำนวน 113 ครั้วเรือน หมู่ 6 จำนวน 137 ครั้วเรือน

เพศชายทั้งหมด 392 คน แบ่งเป็นหมู่ 5 จำนวน 192 คน หมู่ 6 จำนวน 200 คน

เพศหญิงทั้งหมด 430 คน แบ่งเป็นหมู่ 5 จำนวน 206 คน เพศหญิง 224 คน

1.4 คำขวัญหมู่บ้านอาจสามารถ

โองมู้ศักดิ์สิทธิ์	แหล่งผลิตปลาในกระชัง
สวຍจຽມເຂື່ອນໂຂງ	เชื่อมโยงวัฒนธรรม
นี่คือคำขวัญเผ่าไทยแสก	บ้านอาจสามารถ

1.5 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ชุมชนไทยแสก บ้านอาจสามารถปัจจุบันนี้ถือว่าสภาพเศรษฐกิจอยู่ในระดับดี ถ้าเปรียบเทียบกับหมู่บ้านชนบทในเขตอำเภอเดียวกัน เพราะลักษณะนิสัยของชาวไทยแสกมีความขยันขันแข็งและประหยัดจนชาวไทยเผ่าอื่น ๆ พูดว่าชาวไทยแสกมีนิสัยขี้ตระหนี่ถี่เหนียว (ประหยัดมาก จะใช้จ่ายสิ่งที่จำเป็น) จากลักษณะนิสัยที่กล่าวมานี้จึงทำให้ชาวไทยแสกมีสภาพทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ โดยมีรายได้หลักมาจากการเกษตร และจากการประมงริมฝั่งแม่น้ำโขง ดังนี้

1) รายได้หลักมาจากการเกษตร

ชุมชนไทยแสก บ้านอาจสามารถมีที่ดินทำกินพอเพียง จากการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้านทำให้ทราบว่า พื้นที่ทั้งหมดของบ้านอาจสามารถมีถึง 4,192 ไร่ การเกษตรจึงเป็นอาชีพหลักของชาวบ้าน โดยมีการเพาะปลูกพืช ผัก พริก มะเขือเทศ ถั่วฝักยาว เพื่อบริโภค และซื้อขายกันเองในชุมชน

2) รายได้หลักจากการประมง

ชุมชนไทยแสก บ้านอาจสามารถมีทำเลที่ตั้งตลอดแนวริมฝั่งแม่น้ำโขง อาชีพดั้งเดิมที่สำคัญสำหรับชุมชนริมฝั่งโขง คือ รายได้จากการประมง การเลี้ยงปลาในกระชัง การจับปลาน้ำโขงจากธรรมชาติ เช่น การไหลมอง ใส่ตุ้ม ลอบดักปลา ใส่เบ็ด ใส่ชา ใส่โง

นอกจากการประกอบอาชีพดั้งเดิมของชาวบ้านอาจสามารถแล้ว ปัจจุบันมีชาวไทยแสก ในบ้านอาจสามารถบางส่วนที่มีอาชีพรับราชการ ซึ่งอาชีพรับราชการได้มีพลังจากที่บ้านเมืองเจริญขึ้นและอิทธิพลความก้าวหน้าของทางการศึกษาและสังคมแพร่หลายเข้ามา ชาวไทยแสกจึงตื่นรณรงค์หาความรู้เพื่อความรู้เจริญก้าวหน้าซึ่งก็ได้ผลเป็นที่ภูมิใจคือ สามารถเข้ารับราชการได้และดำรงชีวิตอยู่อย่างมีเกียรติ และมีชาวไทยแสกบางส่วนที่ยึดอาชีพรับจ้างในตัวเมือง เช่น เป็นช่างไม้ ก่อสร้าง ผู้ใช้แรงงาน พนักงานร้านค้าภายในตัวเมือง และเป็นลูกจ้างในหน่วยงานราชการต่าง ๆ

1.6 สภาพทางสังคม

ธรรมชาติของมนุษย์มีการรวมกันอยู่เป็นหมู่คณะ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์กัน รวมกันเป็นกลุ่มสังคม เป็นวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันสภาพสังคมหน่วยที่เล็กที่สุดคือ สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่มีความผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้นในทางสายโลหิต ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันแรกของการวิวัฒนาการของมนุษย์และเป็นสถาบันเดียวที่ทำให้กำเนิดสมาชิกในครอบครัวและทำหน้าที่วางรากฐานสำคัญให้แก่สถาบันสังคมอื่น ๆ ด้วยหน้าที่ความรับผิดชอบ

สังคมทุกสังคมจะต้องประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสัมพันธ์กัน และมีการแบ่งหน้าที่งานที่ทำกัน จึงเป็นเรื่องจำเป็นมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมากขึ้น ในสังคมครอบครัวก็เช่นเดียวกัน สมาชิกในครอบครัวจะมีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบระหว่างหัวหน้าครอบครัว แม่บ้าน และลูก ๆ ต่างก็มีหน้าที่ตามหน้าที่หัวหน้าครอบครัวมอบหมายให้กระทำ

ในครอบครัวไทยแสก บ้านอาจสามารถในแต่ละครอบครัวผู้ที่เป้นหัวหน้าเลี้ยงครอบครัวถือว่าเป็นหน้าที่ที่มีความสำคัญมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การหารายได้ การเลี้ยงลูก หลานและการให้การศึกษาแก่บุตรเป็นลำดับสุดท้าย จากการสัมภาษณ์ในกลุ่มหัวหน้าครอบครัวชาวไทยแสกบ้านอาจสามารถเข้าใจว่า งาน

หาเลี้ยงครอบครัว ได้แก่ การหาอาหาร เช่น หาปลา หาปู หากบเซียด และพืชผักต่าง ๆ มาให้แม่บ้านปรุงอาหารในแต่ละวัน เลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว เช่น ลูก หลาน เหลน เพื่อให้สมาชิกมีอาหารรับประทานทุกวัน ส่วนการหารายได้เป็นการหางานทำให้ได้เงินทองมาสร้างบ้านเรือนที่มั่นคง ซื้อเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น วิทยุ โทรทัศน์ พัดลม เป็นต้น มีการผลิตสิ่งของ เช่น เย็บผ้า และเลี้ยงสัตว์จำพวกสุกร เป็ด ไก่ นำไปขายตามชุมชนใกล้เคียงรวมทั้งในตลาดอำเภอเมือง ในขณะเดียวกันก็ยังมีหัวหน้าครอบครัวที่อยู่ในวัยชราก็ไม่สามารถประกอบกิจการงานเลี้ยงครอบครัวได้ จึงต้องพึ่งบุตรที่มีครอบครัวแล้วโดยรับภาระในการเลี้ยงหลาน ๆ แทนพ่อแม่ของเด็ก เป็นการแบ่งเบาภาระครอบครัวให้แก่ลูก ๆ นอกจากนั้นก็มีหัวหน้าครอบครัวบางครอบครัวมีจำนวนน้อยที่ให้การศึกษาลูกหลาน ในระยะแรกเป็นเรื่องเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ในสังคม เช่น การสร้างฐานะของตน และการฝึกวิชาชีพที่หัวหน้าครอบครัวได้รับถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ

1.7 อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยแสก

1) ภาษา

ชุมชนไทยแสก บ้านอาจสามารถเป็นชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกตนเองว่า “ชาวแสก” มีภาษาอยู่ในกลุ่มตระกูลภาษาไท - กะได โดยมีภาษาแสกเป็นภาษาพูดของตนเอง แต่ไม่มีภาษาเขียน เช่นเดียวกับกลุ่มแสกที่อยู่แคว้นสิบสองปันนา ประเทศจีน และที่จังหวัดสมุทรปราการ โดยชาวไทยแสกทุกหมู่บ้านทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะอยู่ที่ประเทศไทย หรืออยู่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจะใช้ภาษาแสกในการพูดจาสื่อสารกัน แต่หากสื่อสารกับกลุ่มอื่นจะใช้ภาษาท้องถิ่นไทย - อีสาน หรือภาษาไทยกลาง

ภาษาแสกจะเป็นภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียน ผู้พูดภาษาแสกจะรวมตัวกันอยู่เป็นหมู่บ้าน สิ่งเดียวที่ทำให้ชาวไทยแสกแตกต่างไปจากชาวไทยอื่น ๆ คือ ภาษา พิธีกรรม ความเชื่อของชาวไทยแสก ซึ่งมีการแสดงแสกเด่นสากร่วมด้วย ในจังหวัดนครพนมมีภาษาถิ่นไทยหลายกลุ่ม คือ ภาษาถิ่นไทย - ลาวพื้นเมือง ภาษาถิ่นไทย ภาษาถิ่นญ้อ และภาษาถิ่นกะเลิง ภาษาถิ่นเหล่านี้ถึงแม้จะแตกต่างกัน แต่ผู้พูดภาษาทั้งหลายเหล่านี้ก็สามารถติดต่อพูดจากันได้รู้เรื่องโดยไม่มีปัญหาเลย ทั้งนี้เพราะภาษาถิ่นเหล่านี้มีความแตกต่างกันในเรื่องเสียงไม่มาก คำศัพท์ก็มีบ้างเล็กน้อย แต่ในเรื่องการเรียงคำหรือการสร้างประโยคแล้วไม่มีเลย ส่วนภาษาแสกนั้นถึงแม้จะจัดว่าเป็นภาษาไทยถิ่น แต่ความแตกต่างไปจากภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ มีมากจนทำให้ผู้พูดภาษาถิ่นอื่นไม่อาจเข้าใจได้ ทำให้มีคนจำนวนมากคิดว่าภาษาแสกเป็นภาษาเขมร ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วไม่ใช่

ศาสตราจารย์ พิง ไกวลิ นักภาษาศาสตร์ชาวอเมริกัน เชื้อชาติจีน ได้เคยเสนอการแบ่งกลุ่มภาษาตระกูลภาษาไทยออกเป็นสามสาขา โดยใช้ศัพท์และวิวัฒนาการของเสียงบางเสียงเป็นมาตรฐานในการแบ่งดังนี้

1. สาขาเหนือ ประกอบด้วยภาษาไทยถิ่นที่อยู่ทางใต้ของจีน ตัวอย่างชื่อภาษาถิ่นเหล่านี้ คือ วูมิง เทียนเซา โปอาย เซียนเซียง
2. สาขากลาง อยู่ในเวียดนามเหนือแถวพรมแดนติดต่อกับประเทศจีน มีไตยว ไทนอง ลุงเซา เทียนเปา ยุงซุม
3. สาขาตะวันตกเฉียงใต้ ประกอบด้วยภาษาในประเทศไทย ลาว พม่า อินเดีย เวียดนาม ทั้งหมดนี้ในประเทศไทยและลาวเท่านั้นที่ภาษาไทยนับได้ว่าเป็นภาษาของชนกลุ่มน้อยนี้จะกระจัดกระจายอยู่ในที่ต่าง ๆ รวมไปถึงภาษาถิ่นที่เป็นภาษาแสก ซึ่งภาษาชนกลุ่มน้อยนี้จะกระจัดกระจายอยู่ในประเทศต่าง ๆ และจะค่อย ๆ ถูกกลืนหายไปทีละน้อย ๆ เรื่องนี้อาจารย์บรรจบ พันธุมธธา ก็ได้แสดงความห่วงใยไว้ในหนังสือของท่านชื่อ “กาเลหม่านไต” (ไปเที่ยวบ้านไท)

ภาษาแสดนี้ ศาสตราจารย์ Handricourt ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า ควรจัดอยู่ในภาษาไทยแขนงภาคเหนือ โดยดูจากศัพท์ ชาวต่างชาติได้มีการศึกษาภาษาแสด คือ ศาสตราจารย์ William Gredney โดยศึกษาภาษาแสดในเรื่องเสียงว่ามีเสียงอะไรบ้างและเป็นผู้สนับสนุนว่าควรจัด “ภาษาแสด” อยู่ในสาขาเหนือ โดยเพิ่มหลักฐานทางศัพท์และเสียง เคยพิมพ์บทความเรื่อง The Sack Language of Nakhon Phanom

วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์ ได้ศึกษาภาษาแสด ตามแนวภาษาศาสตร์โดยได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของเสียงวรรณยุกต์ เสียงสระและเสียงพยัญชนะที่มีใช้ภาษาแสด ยังได้บรรยายถึงลักษณะกลุ่มคำต่าง ๆ การประสมคำ การเรียงคำ และการเก็บบันทึกคำภาษาแสดที่เกี่ยวกับคำและความหมาย วิธีอ่านออกเสียงและความหมายของคำแสด (วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์. 2519 : 2)

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา พบว่า เวลาเรียนหนังสือของนักเรียน จะใช้ภาษาไทยกลางสำหรับการสื่อสารในการเรียนการสอน อีกทั้งสื่อสารมวลชนต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ฯลฯ ซึ่งมีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของคนทั่วไป เพราะการใช้ภาษาแสดของกลุ่มเด็กและเยาวชนมีน้อยมาก ดังนั้น เพื่อให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้ภาษาแสด นอกจากการสอนภายในครอบครัวแล้ว ปัจจุบันทางโรงเรียนชุมชนบ้านอาจสามารถได้เปิดสอนพิเศษในวันเสาร์ – วันอาทิตย์ ให้เยาวชนได้เรียนรู้ภาษาแสด และจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเกี่ยวกับภาษาแสดเพื่อใช้ในโรงเรียนในระดับประถม

2) การแต่งกาย

เครื่องแต่งกายของชาวไทยแสด จากข้อมูลที่ได้จากชาวบ้าน และจากรูปภาพชาวไทยแสดสมัยโบราณแต่งกายด้วยเสื้อผ้าทอเย็บมีมกมีสีดำ หรือฝ้ายอมหม้อสีคราม จะเห็นได้ว่าชาวไทยแสดในสมัยรัชกาลที่ 7 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นเป็น “เมืองอาทมาต” ขึ้นกับเมืองนครพนมใน ร.ศ. 1191 ปี พ.ศ. 2387 โดยให้มานบุตติเป็นหลวงเอกอาษา จึงได้มีชนชั้นชาวไทยแสด อยู่ 3 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ กลุ่มชนชั้นพื้นเมือง หมายถึง ชาวบ้านทั่วไป

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ กลุ่มชนชั้นกลาง หมายถึง ชาวบ้านที่อยู่ในกลุ่มที่ 1 หรือชาวบ้านที่ฐานะดี แต่ได้แต่งกายมาร่วมเนื่องในพิธีกรรมสำคัญ ๆ เช่น พิธีต้อนรับเจ้าเมืองหรือพิธีต้อนรับแขกบ้านเมือง เช่น การแสดงแสดเต็นสาก มุ่งเน้นความสวยงามเพื่อมาร่วมในงาน บางครั้งเป็นกลุ่มชาวบ้านที่มีฐานะดี จะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่มีสีสันสวยงามและนิยมตกแต่งด้วยเครื่องประดับตามฐานะของแต่ละคน

กลุ่มที่ 3 ได้แก่ กลุ่มเจ้าขุนมูลนาย เป็นกลุ่มที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองอาทมาต คณะกรรมการเมืองอาทมาตรวมทั้งผู้หญิงผู้ชายที่สูงศักดิ์ ที่เป็นลูกหลานของเจ้าขุนมูลนาย กลุ่มนี้จะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่มีสีสันสวยงาม มักเป็นผ้าไหม มีเครื่องประดับมากมาย

การแต่งกายสมัยโบราณของชาวไทยแสด จึงมีการแต่งกายอยู่สามรูปแบบ โดยพิจารณาตามโอกาสในงานที่ไป และแต่งกายตามชนชั้น ฐานะ ตำแหน่งหน้าที่การงาน มีลักษณะการแต่งกายดังนี้

การแต่งกายชนชั้นพื้นเมืองของชาวไทยแสดในสมัยโบราณ

ชายชนพื้นเมือง นิยมไม่ใส่เสื้อ แต่ถ้าใส่เสื้อลักษณะจะเป็นเสื้อสีดำแขนสั้นที่เป็นฝ้ายอมหม้อคราม หรือผ้าฝ้ายด้ายดิบสีขาวธรรมชาติ เป็นเสื้อคอกลมติดกระดุมหน้า นิยมใช้ผ้าขาวม้านุ่งเป็นผ้ากระเตี่ยว หรือนิยมเป็นกางเกงขาก๊วยหรือกางเกงครึ่งท่อนหรือโสร่ง นิยมใช้ผ้าคาดเอวหรือพาดบ่าด้วยผ้าขาวม้าที่เป็นลายตาล่องสีขาวหรือแดง ชายไม่นิยมใส่เครื่องประดับ

หญิงชนพื้นเมือง นิยมใส่เสื้อทั้งแขนสั้นและแขนยาว มักเป็นฝ้ายอมหม้อสีคราม หรือผ้าฝ้ายด้ายดิบสีขาวธรรมชาติ นิยมใส่เสื้อมะขามโค้งกับเสื้อคอกลม นิยมใช้ผ้าแพรหรือผ้าขาวม้าพาดเบี่ยงไปหาไหล่ขวา

ผ้าถุงนิยมใส่ผ้าถุงที่เป็นผ้าฝ้ายที่มีเชิงผ้าถุงหรือที่เรียกว่าตีนซิ่น ผู้สูงอายุนิยมนุ่งโจงกระเบน บางครั้งนิยมใส่เสื้อแขนสั้นหมากกะແຫ່ງ เสื้อนิยมเป็นทรงผ่าอกติดกระดุม

การแต่งกายชนชั้นกลางของชาวไทยแสกในสมัยโบราณ

ชายชนชั้นกลาง นิยมใส่เสื้อสีดำแขนสั้น ที่เป็นผ้าย้อมหม้อคราม หรือผ้าฝ้ายด้ายดิบสีขาว ธรรมชาติ เป็นเสื้อคอกลมติดกระดุมหน้า นิยมนุ่งกางเกงขาก๊วย หรือกางเกงขาครึ่งท่อน หรือโสร่ง นิยมใช้ผ้าคาดเอวและคาดบ่าด้วยผ้าขาวม้าที่มีลวดลายสีสันทวยงาม บางครั้งจะเป็นผ้าไหม นิยมเครื่องประดับที่คอ และมีกำไลที่ข้อเท้า

หญิงชนชั้นกลาง นิยมใส่เสื้อสีดำแขนยาวที่เป็นผ้าย้อมหม้อครามหรือผ้าฝ้ายด้ายดิบสีขาว ธรรมชาติ นิยมใส่เสื้อคอระฆังคอกลม นิยมเสื้อแขนกระบอกผ่าอกติดกระดุมที่ทำด้วยเปลือกหอย นิยมใช้ผ้าแพรหรือที่เป็นผ้าไหมหรือผ้าที่มีสีสันทวยงามโดยเฉพาะสีแดงพาดเฉียงไปหาไหล่ขวา ผ้าถุงนิยมใส่ผ้าถุงสีดำที่มีเชิงผ้าถุง หรือที่เรียกว่าตีนซิ่น นิยมเครื่องประดับที่ข้อมือ ที่หู กำไลแขน และกำไลที่ข้อเท้า

ชายหญิงชนชั้นกลางนี้มักเป็นชาวบ้านที่มีฐานะดี และมักได้รับคัดเลือกให้ไปต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง เพื่อไปแสดงแสงเต๋นสาก

การแต่งกายของชนชั้นเจ้าขุนมูลนายของชาวไทยแสกในสมัยโบราณ

ชายชนชั้นเจ้าขุนมูลนาย นิยมใส่เสื้อแขนยาวสีขาวทรงราชประแตน นุ่งโจงกระเบนด้วยผ้าไหม บางครั้งก็ใช้ผ้าคาดเอวด้วยผ้าไหม บางครั้งก็ไม่ใช้ผ้าคาดเอว นิยมประดับเครื่องยศที่หน้าอกเสื้อ

หญิงชนชั้นเจ้าขุนมูลนาย นิยมใส่เสื้อที่เป็นผ้าไหมหรือผ้าลายลูกไม้ คอตามสมัยนิยม บางครั้งเป็นทรงคอระฆังคอกลม แขนทรงตุ๊กตาแขนยาว เสื้อรัดรูปมีระบายปลายชายติดกระดุมด้านหลัง กระดุมมักทำด้วยเปลือกหอย นิยมใส่ตุ้มหูที่เป็นเพชรเป็นพลอย เป็นเงินเป็นทอง ประดับตามฐานะ ที่ข้อเท้านิยมใส่กำไลทั้งสองข้างและกำไลแขนทั้งสองแขน ใครมีฐานะดีก็ใส่กำไลหลาย ๆ อันมีทั้งเงินทองและนาค ผมนิยมไว้ผมสั้น ถ้าไว้ผมยาวจะนิยมเกล้ามวย บางคนนิยมนำสร้อยทองคำเกี่ยวสามรอบไปประดับผม นิยมใช้ผ้าไหมหรือผ้าที่มีสีสรรสวยงามพาดเฉียงไหล่ซ้าย ผ้าถุงนิยมใส่ผ้าถุงมีเชิงที่เป็นผ้าไหม

โดยทั่ว ๆ ไป ชาวไทยแสกไม่ว่าชนชั้นไหนจะนิยมเครื่องประดับเหมือนกัน ขึ้นอยู่กับฐานะเหมือนกัน มีน้ำมันทาผม ผู้หญิงนิยมใช้เนียมซึ่งทำด้วยใบอ้ม ขมิ้น ใบกระเจา รากต้นนมยาน โดยนำมาตากแดดให้แห้ง บดให้ละเอียดคลุกเคล้าให้เข้ากัน เรียกว่าเนียม หรือทำด้วยเขาควายและหนามแท่ง ยาสีฟันใช้ถ่านไฟ ชี้ใต้ไหม้และดินทราย เวลาตัดผมให้หยิกจะใช้ก้านต้นจิ้งจอกตัดผมให้หยิกงอ รองเท้าส่วนมากไม่นิยมใส่ รองเท้า ถ้าเป็นเจ้าขุนมูลนายจึงนิยมใส่รองเท้า ซึ่งรองเท้าจะทำด้วยหนังควาย ใช้ออบเนียมเป็นเครื่องหอม น้ำมันทาผม ใช้น้ำมันมะพร้าว, น้ำมันหมู, ขมิ้นและใบอ้ม น้ำหอมใช้กลิ่นของดอกไม้แทนน้ำหอม เช่น ดอกมะลิ ดอกมันปลา เป็นต้น

สมัยปัจจุบัน ไม่มีการแบ่งชนชั้นของชาวไทยแสก แต่ชาวไทยแสก บ้านอาจสามารถยังรักษาความเอกลักษณ์ของเครื่องแต่งกายประจำชนเผ่าไทยแสกเอาไว้ โดยผู้ชายชาวไทยแสกนิยมใส่สีน้ำเงินเข้มมาแต่บรรพบุรุษ ส่วนหญิงใส่ผ้าถุงมัดหมี่มีเชิง (มีตีนซิ่น) ผ้าถุงลายมัดหมี่ ชาวบ้านเห็นว่าเครื่องแต่งกายชาวไทยแสกสามารถแต่งได้ตลอดเวลา เป็นชุดแต่งกายที่ราคาถูกประหยัด ปัจจุบันชาวบ้านจะแต่งตามประเพณีเฉพาะเทศกาลทำบุญในหมู่บ้านเท่านั้น และจากการสังเกตพบว่า ชาวไทยแสกทุกคนยินดีที่จะแต่งกายในชุดประจำชนเผ่าไทยแสกสมบูรณ์แบบเมื่อมีการต้อนรับคณะผู้มาเยือนเป็นพิเศษ เช่น ในการประชุมสนทนากลุ่ม คณะของบริษัทยาที่เกี่ยวข้อง หรือ คณะผู้มาศึกษาดูงานด้านวัฒนธรรมจากต่างจังหวัดมาเยี่ยมเยือน เป็นต้น

ภาพที่ 6.4 สภาพทิวทัศน์บ้านอาจสามารถ ริมฝั่งแม่น้ำโขง

3) วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และอรรถาัย

ชาวไทยแสก เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ รู้จักเก็บออมทรัพย์ที่ละเล็กทีละน้อย จนมีเงินพอซื้ออุปกรณ์สร้างบ้านเอง เกิดความภาคภูมิใจในการที่ได้อยู่บ้านของตนเอง ส่วนจากการรับมรดกนั้นเป็นการตกทอดที่ได้จากบรรพบุรุษ ส่วนมากเป็นบ้านโบราณที่สร้างมานานแล้ว โดยสร้างด้วยไม้เนื้อแข็ง หลังคาสามเหลี่ยมหน้าจั่ว เป็นบ้านแบบมีใต้ถุนสูง

ภาพที่ 6.5 วิถีชีวิตไทยแสก

ด้านอรรถาัยของชาวไทยแสก พบว่า ชุมชนไทยแสก บ้านอาจสามารถ โดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ยินดีต้อนรับผู้มาเยือนเสมอ โดยจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญ เพื่อเป็นการต้อนรับผู้มาเยือนเยือน เมื่อแขกผู้เยือนจะเดินทางกลับ จะมีการมอบยอดของพานบายศรีให้นำไปไว้ที่หัวเตียงนอนของแขกผู้้นั้นเพื่อเป็นสิริมงคล แม้บางคนจะไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ มีน้ำใจ ช่วยเหลือกัน มีความอดทนในการประกอบอาชีพ ชุมชนไทยแสกมีความสามัคคีกันเป็นอย่างดี ทั้งมีความไว้วางใจในคณะกรรมการหมู่บ้านวัฒนธรรมชนเผ่าไทยแสก ซึ่งพวกตนได้คัดเลือกให้เป็นผู้ดูแลผลประโยชน์เป็นอย่างมาก จากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ ทำให้ทราบว่าพวกเขาดีใจที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาเที่ยวชมหมู่บ้าน เห็นคุณค่าของวัฒนธรรม และไม่ถูกพวกเขาว่ายากจน

การใช้ชีวิตในช่วงเช้า หรือในช่วงกลางวันสำหรับชาวบ้านและเด็ก ๆ ที่ไม่ได้ไปเรียนหนังสือในวันเสาร์ – อาทิตย์ รวมทั้งวันหยุดนั้น มักจะมารวมตัวกัน เล่นกีฬาและพูดคุยกันอยู่ที่ศาลาริมฝั่งโขง ที่นี้จึงคล้ายกับสถานที่รวมของชาวบ้านแบบไม่เป็นทางการ

4) ความเชื่อ พิธีกรรม

การนับถือผีเป็นวัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทยแสกที่เกี่ยวข้องกับภาวะสังคมและจิตใจ ชาวไทยแสกบ้านอาจสามารถนับถือศาสนาพุทธ แต่ก็ยังมีความเชื่อ ความศรัทธาในเรื่องภูติผีวิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว แต่เชื่อว่าดวงวิญญาณเหล่านั้นยังคงทำหน้าที่

คอยปกป้องคุ้มครองเหตุเภทภัยต่าง ๆ ให้แก่สังคมและคอยดูแลสังคมให้ดำรงอยู่อย่างสงบสุข ฝับริพบุรุษที่ชาวไทยแสก บ้านอาจสามารถให้ความนับถือ โองมู๋ แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องภูตผี วิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สิงสถิตอยู่ศาลเจ้าเคนหั่วโองมู๋ เชื่อว่าดวงวิญญาณของฝับริพบุรุษเหล่านี้สามารถติดต่อกับมนุษย์ได้โดยผ่านการสื่อสารกับกวนจี้ ซึ่งทำหน้าที่สื่อกลางระหว่างฝับริพบุรุษกับมนุษย์ ความเชื่อในเรื่องวิญญาณโองมู๋ มีความสำคัญและมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของชาวไทยแสก บ้านอาจสามารถเป็นอย่างมาก ในทุกปีชาวไทยแสก บ้านอาจสามารถจะแสดง “การเต้นสาก” เพื่อบวงสรวง โองมู๋ วันตรุษแสกทางภาษาแสกเรียกว่า “กิ่นเตต” หรือ พิธีกิ่นเตตเดน ชาวบ้านก็จะมาร่วมพิธีและเต้นสากบวงสรวงโองมู๋

ภาพที่ 6.6 ศาลที่ประทับโองมู๋

4.1 พิธีกิ่นเตตเดน

“พิธีกิ่นเตตเดน” ของชาวไทยแสก ถือเป็นประเพณีพิธีกรรมอย่างหนึ่ง โดยการประกอบพิธีกรรมขึ้นมาเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูตเวทีต่อ “โองมู๋” ที่ชาวไทยแสกเคารพนับถือ ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของชาวไทยแสก เป็นผู้มีพระคุณต่อลูกหลานรุ่นหลัง ๆ สืบต่อมา “โองมู๋” จะทำหน้าที่คุ้มครองอันตรายที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้าน และดลบันดาลให้สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามที่ “ผู้บ๊ะ” (บนบาน) โดยมีกวนจี้ เป็นสื่อกลางในการประกอบพิธีกรรม แต่ถ้าหากลูกหลานประพฤติมิชอบ ไม่เหมาะสมหรือทำพิธีบนบานแล้วไม่ประพฤติปฏิบัติตามในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม หรือไม่มีพิธีกรรม “เก๋บ๊ะ” (พิธีแก้คำบนบาน) ก็จะทำให้เกิดเหตุเภทภัยในครอบครัว เพื่อเป็นการเตือนให้ลูกหลานประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม ตัวอย่างเช่น อาจจะเจ็บไข้ได้ป่วย เกิดอาการร้อนรน กินไม่ได้นอนไม่หลับ แต่เมื่อทำ “การบ๊ะ” หรือ “เก๋บ๊ะ” แล้วเหตุร้ายก็จะกลับกลายเป็นดี “พิธีกรรมกิ่นเตตเดน” นี้ ชาวไทยแสก เชื่อว่า พิธีกรรมนี้มีบทบาทในการสร้างความศรัทธา ความเชื่อมั่น ความรู้สึกที่ดี ๆ ร่วมกัน ความรู้สึกผูกพันที่มีในสายเลือดเผ่าพันธุ์เดียวกัน เป็นการสร้างจิตสำนึกให้ชาวไทยแสกทุกคน เกิดความรักและหวงแหนในวัฒนธรรมประเพณีของตน มุ่งสอนให้ผู้มีอายุมากกว่าให้ความเคารพนับถือ และแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ หรือต่อผู้มีอายุน้อยกว่าก่อให้เกิดความสามัคคี ความเคารพนับถือบรรพบุรุษ และความปลื้มปิติแก่ชาวไทยแสกทุกคน เกิดความรักและหวงแหนในวัฒนธรรม ประเพณีของตน มุ่งสอนให้ผู้มีอายุมากกว่าให้ความเคารพนับถือ และแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ หรือต่อผู้มีอายุน้อยกว่าก่อให้เกิดความสามัคคี ความเคารพนับถือบรรพบุรุษ และแสดงความปลื้มปิติแก่ชาวไทยแสกที่มาร่วมพิธีกันทุกถ้วนหน้า

ภาพที่ 6.7 ชาวไทยแสกสักการะศาลโงมู้

องค์ประกอบของพิธีกรรม

1. **การบ๊ะ** หมายถึง การบนบานบอกล่าว “โงมู้” ที่เป็นวิญญาณบรรพบุรุษที่ชาวไทยแสกนับถือ ให้นับถือ ให้ช่วยเหลือในยามตกทุกข์ได้ยาก “การบ๊ะ” นี้จะทำให้กรณีที่มีการเจ็บไข้ได้ป่วย หรือสิ่งของหาย หรือเวลาต้องการจะทำอะไรสักอย่างหนึ่งให้สำเร็จ ตัวอย่างเช่น จะไปทำมาค้าขาย ชาวไทยแสกก็จะไปทำ

วัตถุและสิ่งของที่ใช้ใน “การบ๊ะ” มีดังนี้

1. หมาก 2 ลูก
2. ใบพลู 2 ใบ
3. ปูนขาวแต้มด้านหลังส่วนปลายของใบพลูทั้ง 2 ใบ
4. เทียน 2 เล่ม
5. ดอกไม้ 2 ดอก
6. รูป ไม่จำกัดจำนวน
7. คำพูด ข้อความที่จะกล่าว เพื่อให้สำเร็จตามความปรารถนาจะนำวัตถุและสิ่งของอะไร

มาถวาย ตามที่ได้กล่าวไว้

2. **การเก๊ะ** หมายถึง การทำพิธีแก้บนโดยการนำเอาสิ่งของที่เราก่อทำพิธีเก๊ะว่าจะถวายอะไร ตอนทำ “เก๊ะ” นำไปถวาย “โงมู้” แต่ถ้าหากไม่ทำการ “เก๊ะ” ก็จะเป็นการกระทำผิดสัญญา ครั้งต่อไปอาจจะไม่ได้รับการช่วยเหลืออีก โดยเฉพาะการลงโทษของ “โงมู้” มิได้มุ่งให้ถึงแก่ชีวิต แต่เพื่อเป็นการสั่งสอนมิให้ผิดคำสัญญาให้รู้จักกระทำในสิ่งที่ถูกที่ควร และให้เป็นผู้มีความสัตย์จริง

3. **พิธีคอบเข้า** หมายถึง พิธีขออนุญาตเป็นลูกหลานของ “โงมู้” เพื่อให้ “โงมู้” คุ้มครองรักษาเหมือนเป็นลูกหลานของชาวไทยแสก ส่วนมากบุคคลที่มาทำพิธี “คอบเข้า” นี้มักจะเป็นลูกสะใภ้ หรือลูกเขยของชาวไทยแสก หรือบุคคลอื่นที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านอาจสามารถ

เครื่องบูชา ที่ทำพิธี “คอบเข้า” มีชั้น 5 ประกอบไปด้วย เทียนขาว 5 คู่ ดอกไม้ 5 คู่

4. **พิธีคอบออก** หมายถึง บุคคลที่ทำพิธี “คอบเข้า” แล้วมีความจำเป็นต้องย้ายไปตั้งถิ่นฐานที่อื่น ก็ให้ทำพิธี “คอบออก” จากการเป็นลูกหลานของ “โงมู้” ถ้าไม่ทำพิธีคอบออกจะมีเหตุการณ์เป็นการตักเตือน แต่ไม่ถึงขั้นรุนแรงมาก อาจจะเจ็บไข้ได้ป่วย เวลานอนก็จะไปเข้าฝันเพื่อบอกให้รู้

เครื่องบูชาที่ทำพิธี “คอบออก” มี

- 1) เหล้าขาว 3 ขวด
- 2) ไก่ 2 ตัว
- 3) ชั้น 5 ประกอบด้วย เทียนขาว 5 คู่ ดอกไม้ขาว 5 ดอก

เครื่องบูชาทำพิธีคอบอกนี้ คำว่า “เหล้าขาว” จะใช้วิธีเทใส่ขวดเหล้า จำนวน 2 ขวด ไก่ 2 ตัว ก็เป็นเพียงไก่ที่นำมาปรุงอาหารเพียงเล็กน้อย แล้วนำมาใส่ภาชนะเล็ก ๆ ไม่จำเป็นต้องเป็นไก่ 2 ตัวก็ได้ เวลา “กวนจ๋า” ทำพิธีก็จะบอกว่าเหล้าขาว 2 ขวด ไก่ 2 ตัว

5. โองมู่ หมายถึง วิญญาณบรรพบุรุษที่ชาวไทยแสกเชิญให้สถิตอยู่ที่ “ศาลเจ้าเดนหั่วโองมู่” โดย “โองมู่” จะทำหน้าที่คุ้มครองอันตรายที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้าน และดลบันดาลให้สิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นตามที่ผู้ทำ “พิธีเก้ปะ” ในสิ่งที่เป็นไปได้โดยมี “กวนจ๋า” เป็นสื่อกลางในการประกอบพิธี

6. เดน หมายถึง “ศาลเจ้า” มีลักษณะเป็นเรือนเล็ก ๆ มีเสาเดียว ทาด้วยสีแดง มีผ้าแดงมัดที่เสา ในสมัยก่อนสร้างด้วยเรือนไม้เล็ก ๆ โดยเฉพาะด้านฝาเรือนต้องสานด้วยไม้ห่าง ๆ ภาษาแสกเรียกว่า “รานล่า” หมายถึง บ้านห่าง ภาษาไทยกลางเรียกว่า บ้านสานด้วยไม้ไผ่เป็นตารางห่าง ๆ เรียกว่าลายตามะกอก ภายในเรือนเล็ก ๆ จะมีแก้วน้ำตั้งอยู่ข้างใน

ภาพที่ 6.8 เดน

บริเวณรอบนอกกระเปียงที่ยื่นออกมาจะมีอาวุธโบราณวางเรียงไว้ มีหอก ดาบ ปืน ไม้กระบองจ้าว จะใช้วิธีแกะสลักไม้เป็นอาวุธโบราณที่มีขนาดเล็ก ๆ วางเรียงไว้ มีความเชื่อว่า อาวุธโบราณนี้เป็นอาวุธที่ใช้ต่อสู้ป้องกันประจำตัวของ “โองมู่” โดยศาลเจ้านี้ ชาวไทยแสกเรียกว่า “ศาลเจ้าเดนหั่วโองมู่” โดยชาวไทยแสกจะสร้างศาลาครอบศาลโองมู่เอาไว้ อาวุธประจำตัวของ “โองมู่” มีดังนี้

1. หมัก หั่วว หมายถึง จ้าว
2. หมักส้มโหม่ หมายถึง หอก
3. หมัก ตร่าว หมายถึง ดาบ
4. หมัก ถรุ่ง หมายถึง ปืน
5. หมัก ห่งอน หมายถึง ไม้กระบอง

ภาพที่ 6.9 อาวุธประจำตัว “โองมู่”

7. **กวนจ๋า** หมายถึง บุคคลที่ถูกเลือกให้เป็นผู้รักษา “หอเดน” ที่เป็นศาลเจ้าสำหรับ “โงมู้” อาศัยอยู่ ชาวไทยแสกทุกคนเรียกว่า “ศาลเจ้าเดนหั่วโงมู้”

ภาพที่ 6.10 กวนจ๋า (คุณตาผู้ พลหาราช)

“กวนจ๋า” จะทำหน้าที่เป็นคนกลางในการประกอบพิธีกรรมระหว่างโงมู้กับชาวไทยแสกที่มาร่วมพิธีกรรม โดยชาวไทยแสกจะคัดเลือกจากบุคคลผู้สูงอายุที่มีความซื่อสัตย์ ไม่เคยกระทำความผิดศีลธรรม ประพฤติตัวเป็นแบบอย่างและเป็นที่เคารพนับถือของชาวไทยแสกในหมู่บ้าน

บุคคลที่เข้าร่วมพิธีกินเตตเดน หมายถึง บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมในการเตรียมพิธีกรรม โดยบุคคลเหล่านี้จะมีส่วนสำคัญในการดำเนินงานไม่ว่าจะเป็นการกำหนดขั้นตอนการเตรียมสิ่งของ ตลอดจนการประกอบพิธีกรรม จนถึงสิ้นสุดขั้นตอนทั้งหมด ซึ่งบุคคลที่เข้าร่วมพิธีกรรมจะประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ ดังนี้

1. กวนจ๋า ทำหน้าที่เป็นคนกลาง ในการประกอบพิธีกรรมระหว่างโงมู้กับชาวไทยแสก
2. บุคคลที่มีเชื้อสายชาวไทยแสกทุกคน
3. บุคคลที่อยู่ท้องถิ่นอื่นได้ย้ายถิ่นฐานมาอยู่หมู่บ้านเดียวกันกับชาวไทยแสกหรือที่เป็นลูกเขยลูกสะใภ้ โดย “กวนจ๋า” ได้ทำพิธี “คอบเข้า” ให้เป็นลูกหลานกับ “โงมู้” แล้ว
4. ผู้เข้าร่วมในการประกอบพิธี จะเป็นบุคคลถิ่นอื่น ๆ หรือแขกผู้มีเกียรติก็ได้

ภาพที่ 6.11 บุคคลที่เข้าร่วมพิธีกินเตตเดน

วัตถุและสิ่งของที่ใช้ในการประกอบ “พิธีกินเตตเดน” หมายถึง วัตถุและสิ่งของที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องประกอบพิธีกรรม ซึ่งอาจเป็นเครื่องเซ่นไหว้ หรือภาชนะที่ใส่เครื่องเซ่นไหว้ในการประกอบพิธีกรรม มี 2 ประเภท คือ เครื่องบูชา และเครื่องสังเวย

1. เครื่องบูชา หมายถึง วัตถุสิ่งของที่จัดได้ว่าเป็นของสูง ใช้สำหรับเป็นเครื่องกราบไหว้บูชา จะประกอบด้วย

- 1.1 รูปและเทียน เป็นเครื่องไหว้ใช้จุดบูชาก่อนเริ่มพิธีกรรมต่าง ๆ
- 1.2 ดอกไม้ นิยมดอกไม้สีขาวเป็นส่วนประกอบของเครื่องบูชา
- 1.3 ชั้น 5 ประกอบด้วย เทียน 5 คู่ ดอกไม้ 5 คู่ เป็นการขอขมาในสิ่งที่กระทำล่วงเกินโดยไม่รู้ตัว

ภาพที่ 6.12 เครื่องบูชา

2. เครื่องสังเวย หมายถึง เครื่องดื่ม ประเภทเหล้า น้ำหวาน หมาก พลุ ยาสูบ อาหารคาวหวาน และอื่น ๆ ที่ชาวบ้านนำมาถวายแล้วแต่ศรัทธา มิได้บังคับในการนำอาหารคาว อาหารหวานมาร่วมพิธีของชาวบ้าน ทุก ๆ จะมีครอบครัวชาวไทยแสกหรือครอบครัวที่ถิ่นอื่น ๆ นำอาหารจำนวนมาก อย่างเช่น หม้อข้าวหม้อแกง หม้อขนมหวานใบใหญ่ ๆ หรือขนมจีนน้ำยา น้ำพริก เป็นจำนวนมากมาถวาย “โองมู่” และมาเลี้ยงชาวบ้านเป็นจำนวนมาก ๆ ทุก ๆ ปี บางครั้งเมื่อรับประทานแล้วยังไม่หมด ต้องห่อกลับบ้าน แสดงถึงความศรัทธา ความศักดิ์สิทธิ์ของ “โองมู่” มีพ่อค้าต่างถิ่นมาทำพิธี “บ๊ะ” และเมื่อประสบผลสำเร็จตามที่ต้องการก็มาทำพิธี “เก๋บ๊ะ” บางคนเพื่อให้มีโชคลาภทางค้าขายทั้ง ๆ ที่แต่ก่อนค้าขายไม่ค่อยได้เท่าไร แต่เมื่อมาทำพิธี “บ๊ะ” กับ “โองมู่” ปรากฏว่าทำการค้าขายมีโชคมีลาภ จึงมีความศรัทธาได้นำอาหารเป็นจำนวนมากมาร่วมพิธี “กินเตตเดน” ร่วมกับชาวไทยแสกทุก ๆ ปี

ภาพที่ 6.13 เครื่องสังเวย

สถานที่ในการทำพิธี “กินเตตเดน” จัดที่ศาลเจ้าเดนหัวโงมู่ ที่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

วันเวลาในการประกอบพิธีกินเตตเดน ปัจจุบันที่ดินที่เป็นสถานที่ทำพิธีกินเตตเดนนี้ เดิมเป็นที่ดินของบรรพบุรุษชาวไทยแสก ชื่อ หลวงอุปฮาด ได้เป็นผู้บริจาค พิธีกรรมนี้จะกระทำในวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ตรงกับเดือนกุมภาพันธ์ในวันนั้น ชาวไทยแสกทุกครอบครัวจะเตรียมอาหารไปถวายตั้งแต่เช้าจนถึงค่ำ รวมไปถึงชาวไทยแสกที่มีความจำเป็น บางครอบครัวต้องย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่จังหวัดอื่น อันเนื่องมาจากแต่งงาน การประกอบอาชีพ หรือการรับราชการ ชาวไทยแสกเหล่านี้อยู่ไกลเพียงใดก็จะมาร่วมพิธีนี้ คุณยายดี เล่าว่า บางคนอยู่ถิ่นอื่นลืมนำทำพิธี “กินเตตเดน” พอใกล้จะถึงวันก็มีเหตุมีสิ่งส่งมาให้ ต้องการมาเยี่ยมถิ่นบ้านเกิดเพื่อเป็นการแสดงถึงความกตัญญูต่เวทีต่อบ้านเกิดและต่อผู้มีพระคุณ

ขั้นตอนของพิธีกินเตตเดน

1. ทุกคนมาร่วมกันที่ “ศาลเจ้าเดนหัวโงมู่”

ในวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 ตรงกับเดือนกุมภาพันธ์ของทุก ๆ ปี ชาวไทยแสกที่อยู่ในหมู่บ้าน อาจสามารถ หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 6 บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ก็จะเตรียมสิ่งของไปที่ “ศาลเจ้าเดนหัวโงมู่” เพื่อทำพิธีกินเตตเดน ตามที่เคยกระทำมาเป็นประจำทุก ๆ ปี โดยชาวไทยแสกจะไปร่วมพิธีทุก ๆ ครอบครัว ถ้ามีเหตุสุดวิสัยก็จะฝากอาหารหวานความากับเพื่อนบ้าน พิธีกินเตตเดนจะเริ่มเวลาโดยประมาณไม่เกิน 9 นาฬิกา ซึ่งเป็นเวลาที่มิได้นัดหมาย โดยจะร่วมพิธีจนถึงค่ำ เมื่อชาวไทยแสกมาพร้อมกันจะช่วยกันจัดเตรียม แยกประเภทเครื่องบูชาที่เกี่ยวข้องกับเครื่องบูชา เช่น ดอกไม้ รูปเทียน ชั้น 5 เครื่องสังเวยก็จะแยกประเภทเหล่า เครื่องดื่ม อาหารคาว อาหารหวาน ผลไม้ หมากรุก ยาสูบ เพื่อเตรียมสำหรับในการทำพิธี

2. “กวนจ้ำ” เริ่มพิธี

ก่อนเริ่มพิธี “กวนจ้ำ” จะจุดธูป จุดเทียน และทำพิธีเชิญดวงวิญญาณ “โงมู่” ที่เป็นบรรพบุรุษของชาวไทยแสกมารับเครื่องสังเวย โดย “กวนจ้ำ” จะทำพิธีเสี่ยงทาย

การทำพิธีเสี่ยงทาย

เดิม ใช้เงินสตางค์แดง 2 เหรียญ

ปัจจุบัน ใช้ไม้เรียกว่า “ไม้แตรว” มีลักษณะเป็นไม้กว้าง 1 นิ้ว ยาว 3 นิ้ว

ไม้แตรว ด้านที่ 1 ทาด้วยปูนสีขาว

ไม้แตรว ด้านที่ 2 ไม่ได้ทาดำด้วยอะไร เป็นตามธรรมชาติ

ภาพที่ 6.14 ไม้แตรว

วิธีการเสี่ยงทาย ก่อนที่จะรู้ว่าวิญญาณ บรรพบุรุษ “โองมู่” จะมารับเครื่องสังเวยหรือไม่ นั้น “กวนจ้าว” จะทำพิธีโยนไม้แตรวทั้งสองอัน ถ้าไม้แตรวคว่ำทั้งคู่ แสดงว่าท่านไม่รับอาหารนั้น แต่ถ้าโยนไม้แตรวแล้ว หากคว่ำ 1 หางย 1 แสดงว่าท่านรับสังเวยอาหารเท่านั้น ก็จะให้ท่านสังเวยอาหารไปเรื่อย ๆ

ภาพที่ 6.15 ไม้แตรวคว่ำ 1 หางย 1 แสดงว่าท่านรับสังเวยอาหารเท่านั้น

3. พิธีบวงสรวง โดยการแสดงแสงแค้นสาก รอบที่ 1 โดยหนุ่มสาว

ขั้นตอนต่อไป ตอนนี้จะไม่เหมือนกับที่อื่น ๆ ชาวบ้านหรือกลุ่มหนุ่มสาวชาวไทยแกลงจะเริ่มพิธีกรรมเต้นสาก เพื่อเป็นการบวงสรวงถวาย “โองมู่” เป็นการเซ่นไหว้และชมการแสดงแสงแค้นสากไปด้วย โดยชาวไทยแกลงที่เป็นหนุ่ม ๆ สาว ๆ จะมาร่วมแสดงแสงแค้นสาก เพื่อเป็นการบวงสรวง “โองมู่” ในการแสดงแสงแค้นสากนี้ มีการเต้นจังหวะเร็วและจังหวะช้า หนุ่มสาวจะเฝ้าหยอกกัน ผู้เฒ่าผู้แก่ก็ให้จังหวะปรบมือ เป็นกำลังใจไม่ให้เต้นผิดพลาด พร้อมทั้งปรบมือให้เข้ากับจังหวะของการกระทบไม้ไปด้วย พร้อมกับพูดภาษาแกลงหยอกล้อกัน

ภาพที่ 6.16 การเล่นเกมแสงแค้นสาก รอบที่ 1 โดยหนุ่มสาว

4. “กวนจ้าว” ทำพิธีเสี่ยงทาย

พิธีต่อไป เมื่อเห็นว่านางพอสสมควรแล้ว “กวนจ้าว” ก็จะทำพิธีเสี่ยงทาย “โองมู่” ว่า อิ่มหรือยัง โดยการโยนไม้แตรว ถ้าหางยเหมือนกัน หรือคว่ำเหมือนกันแสดงว่า ยังไม่อิ่ม การแสดงแสงแค้นสากก็ต้องแสดงต่อไปอีกประมาณ 5-10 นาที ถ้าทำพิธีเสี่ยงทายแล้วไม้แตรว คว่ำ 1 อัน หางย 1 อัน แสดงว่า อิ่มแล้ว จากพิธีการเสี่ยงทาย ส่วนมากโยนไม้แตรวครั้งเดียวก็เสี่ยงทายว่า “โองมู่” อิ่มแล้วไม่เคยเกิน 2 ครั้ง

ภาพที่ 6.17 ไม้เตรวคว่ำเหมือนกัน แสดงว่ายังไม่อ้ม

5. จัดเตรียมอาหารเพื่อรับประทานร่วมกัน

พิธีต่อไป เมื่อ “โองมู่” ส่งเวຍอาหารอ้มแล้ว “กวนจ๋า” ก็จะถอยอาหารนั้นออกมา โดยให้กลุ่มหนุ่มสาวชาวไทยแสกช่วยกันนำอาหารบางอย่างที่ท่านส่งเวຍเพราะอาหารที่ตั้งไว้นาน ๆ อาหารนั้นจะจัดลง ก็ให้นำมาปรุงรสใหม่ เมื่อเสร็จแล้วชาวบ้านก็จะนำมาจัดเป็นสำรับ เป็นชุด ๆ ให้ชาวไทยแสกทุก ๆ คนได้รับประทานอาหารร่วมกัน เพื่อเป็นการรื่นเริง สนุกสนานร่วมกัน เป็นการพบปะทักทายกัน ผู้เฒ่าผู้แก่บางคนก็จะดื่มสุรากันจนเป็นที่ครึกครื้นกันทั่วทุกคน

6. ทุก ๆ คนในงานร่วมกันทำพิธีบวงสรวงแสดงแสกเต้นสากในรอบที่ 2

“เต้นสาก” เป็นรอบที่สอง การแสดงแสกเต้นสากในรอบนี้ จะไม่เจาะจงว่าเป็นหนุ่มสาวใครที่ต้องการร่วมสนุกสนาน จะตีกลอง ตีฉาบ ตีฉิ่ง หรือจับไม้สากเคาะเป็นจังหวะ หรือร่วมเต้นสากก็ได้ เพื่อให้สนุกสนานและเป็นกันเอง ใครถนัดร้องเพลงแสกก็ร้องประกอบจังหวะ หนุ่มสาวก็จะหยอกล้อกัน ผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะพูดภาษาแสกเข้าเหย้ยกัน หรือพูดปริศนาภาษาแสกเป็นการทายปัญหากัน ใครมีเครื่องตลกขบขันก็นำมาสู่กันฟัง ถ้ามีแขกรับเชิญที่มาจากถิ่นอื่นมาร่วมพิธีด้วยก็จะเชิญแขกร่วมเต้นสากด้วย

ภาพที่ 6.18 การละเล่นแสกเต้นสาก รอบที่ 2

7. พิธีผูกข้อมือ “กวนจ๋า”

เมื่อได้เวลาพอสมควรแล้ว ผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะเรียกชาวไทยแสกทุก ๆ คนมาร่วมพิธีผูกข้อมือกวนจ๋าเพื่อเป็นสิริมงคลให้ชีวิตรุ่งเรือง เมื่อผูกข้อมือให้พร “กวนจ๋าแล้ว” ผู้ใหญ่ก็ผูกข้อมือให้ผู้น้อย ผู้น้อยก็ผูกข้อมือให้ผู้ใหญ่ พิธีผูกข้อมือนี้นี้เพื่อเป็นสิริมงคลให้ชีวิตรุ่งเรือง เป็นการแสดงความเคารพผู้อาวุโสกว่า ผู้อาวุญน้อย

ก็จะรับพรที่เป็นคำสั่งสอนจากผู้ใหญ่ ส่วนผู้น้อยผูกข้อมือให้ผู้ใหญ่โดยการอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ปกป้องรักษาคุ้มครองให้ผู้ใหญ่มีอายุยืนนาน เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรแก่ลูก ๆ หลาน ๆ ตลอดไป

8. พิธีผูกข้อมือผู้สูงอายุ

ผู้นำหมู่บ้าน ปัจจุบันคือกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านก็จะประชุมนัดหมายชาวไทยแสกทุก ๆ คน ร่วมขบวนทำพิธีผูกข้อมือผู้สูงอายุที่ไม่ได้มาร่วม “พิธีกินเตตเดน” ในวันนี้เมื่อนัดหมายเสร็จแล้ว ชาวไทยแสกทุก ๆ คนจะช่วยกันเก็บกวาดสัณหาระต่าง ๆ ให้สะอาดเรียบร้อย ให้อยู่ในสภาพปกติ ก่อนแยกย้ายกันไปร่วมขบวน ชาวไทยแสกทุก ๆ คนจะเข้าไปกราบไหว้ลา “โองมู”

เมื่อรวมกันเป็นรูปขบวนแล้ว ชาวไทยแสกจะร่วมกันตีกลอง ร้องรำทำเพลงไปตามหมู่บ้านของชาวไทยแสก เพื่อไปทำพิธีผูกข้อมือผู้สูงอายุที่ไม่สามารถลุกเดินไปไหนได้ เพื่อเป็นการให้กำลังใจ เป็นการแสดงความเคารพผู้สูงอายุที่มีอายุมาก ๆ ถ้าขบวนผ่านบ้านใคร จะมีผู้มอบสิ่งของแล้วแต่ศรัทธา เช่น เสื้อผ้า ข้าวต้ม สิ่งของเครื่องใช้ ขนม นม หรือเงิน เพื่อนำไปมอบให้ผู้สูงอายุที่ไปผูกข้อมือ เมื่อขบวนผ่านบางครอบครัวก็จะให้เป็นหล้า เพื่อให้ขบวนครึกครื้นและสนุกสนานไปเรื่อย ๆ ในการรับสิ่งของบริจาค ชาวไทยแสกจะมีคณะกรรมการทำหน้าที่รับและแบ่งแยกสิ่งของที่บริจาคมอบให้ผู้สูงอายุ มากน้อยตามฐานะของบุคคล เพื่อเป็นน้ำใจจากลูกหลานชาวไทยแสก เมื่อไปครบทุกครัวเรือนแล้ว คณะกรรมการหมู่บ้านจะแจ้งรายการบริจาค แจ้งรายการที่มอบให้ผู้สูงอายุโดยการมอบสิ่งของนั้น คณะกรรมการหมู่บ้านจะนำไปมอบให้ผู้สูงอายุในวันรุ่งขึ้น ซึ่งตรงกับวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 รายรับที่ได้รับจากการบริจาคส่วนหนึ่งมอบเป็นเงินกองกลางเพื่อนำไปบูรณะสถานที่ “ศาลเจ้าเดนหวัวโองมู” ต่อไป พิธีกินเตตเดนของชาวไทยแสกก็เป็นอันเสร็จพิธี

(ผลจากสังเคราะห์ “สุจิตร์ กิตตเตตเดน” จารุณี น้อยนรินทร์ “ไปเฝ้าหวัวโองมูกับแพรวบ้านอาจสามารถ” วิจิตรา ขอนยาง. และบทสรุปจากกิจกรรมสนทนากลุ่ม)

4.2 พิธีเหลียงมาง หรือพิธีเหลียงผี เป็นพิธีกรรมที่ทำขึ้นเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต เพื่อให้ทุกคนในหมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุข ยึดถือกันมาแต่โบราณกาล โดยมีคุณยายเถิม หาวัง ซึ่งเป็นผู้สืบทอดประเพณีนี้มาจากบรรพบุรุษ และเชื่อว่า ถ้าไม่ทำพิธีนี้จะมีอันเป็นไป การทำพิธีเริ่มในเดือน 4 ขึ้น 4 ค่ำ

เครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรม ได้แก่ มะพร้าวอ่อน 2 ลูก บายศรี 1 คู่ อาคารหวาน ได้แก่ น้ำตาล ขนم เหล้าขาว 1 ขวด เงิน 12 บาท (ค่าคาย) ไข่ไก่ 1 ฟอง ข้าวสาร เทียน ดอกไม้ และผ้าย 1 ม้วน พันไว้รอบ ๆ ถ้วย

เริ่มพิธีกรรมโดยเชิญเจ้าหมื่นหัวดอนมาเข้าทรง ขณะเข้าทรงจะมีการฟ้อนจ้าว (ดาบโบราณ) เล่นน้ำ เล่นแข่งเรือ (เรือก๊ีบ) ผู้ที่ใกล้ชิดหรือญาติพี่น้องสามารถสอบถามเรื่องราวที่อยากรู้ เรื่องที่ต้องตัดสินใจ หลังจากเล่นแข่งเรือก๊ีบเจ้าหมื่นหัวดอนจะออกจากร่างทรง (บทสรุปจากกิจกรรมสนทนากลุ่ม)

ภาพที่ 6.19 พิธีเหลียงมาง หรือพิธีเหลียงผีของชาวไทย

4.3 พิธีสะเดาะเคราะห์ เป็นพิธีกรรมที่ทำขึ้นเมื่อเจ็บป่วย มีลางร้ายและฝันร้าย เป็นการส่งเคราะห์ออกไปจากตัว จะได้ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ โดยมีหอมสะเดาะเคราะห์ ทำหน้าที่สวดหรือเป็นพระภิกษุสงฆ์ทำหน้าที่สวด โดยมีอุปกรณ์ประกอบพิธี คือ กระทงสีเหลี่ยม ทำด้วยกาบกล้วย (เปลือกต้นกล้วย) สามารถวางลอยน้ำได้ ทำธงเท่ากับอายุของคนสะเดาะเคราะห์ ปักประดับที่กระทงสีเหลี่ยม หรือวางนอนไว้ในกระทง ถ้าจำนวนมาก เครื่องบูชา ประกอบด้วยอาหารหวาน ได้แก่ ข้าวดำ ข้าวขาว ข้าวแดง (ข้าวเหนียวคลุกน้ำตาล) และอาหารคาว รวมทั้งน้ำให้จัดให้ครบถ้วน วาดหุ่นตัดเป็นรูปหุ่นโดยใช้กากกล้วย (เปลือกต้นกล้วย) เป็นสัญลักษณ์แทนคนที่สะเดาะเคราะห์ ในกระทงอาจมีเงินหรือสิ่งของที่แทนสัญลักษณ์ของผู้สะเดาะเคราะห์ เช่น ของใช้เล็กน้อย ๆ และที่ขาดไม่ได้ คือ ฝ้ายผูกข้อมือ ฝ้ายทำพิธีไค้พันรอบ ๆ กระทง พิธีจุดเทียน หอมสวดจะเป็นผู้สวด และบางครั้งมีการประพรมน้ำมนต์ (บทสรุปจากกิจกรรมสนทนากลุ่ม : 13 - 15 เมษายน 2548)

4.4 พิธีสงกรานต์ (พิธีกับบรอกใหม่ถ้วน) วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 จะพร้อมกันที่วัดทำพิธีอัญเชิญพระพุทธรูป 5 องค์ ลงสร้างที่อุปสงค์เวลา 12.00 น. ทุกคนจัดน้ำหอมใส่ลงขันเพื่อมาสงฆ์ โดยเทลงที่รางเป็นรูปพญานาค กล่าวอธิษฐานตามใจชอบ ต่อจากนั้นก็เล่นลادنํ้ากันระหว่างหนุ่มสาว และได้นิมนต์พระสงฆ์สามเณรลงมานั่งที่เก้าอี้ ชาวบ้านจะสงฆ์น้ำที่มีหอมพระสงฆ์ และบางที่ก็เทสงฆ์น้ำทั้งตัวไปแลก (จัดสงฆ์ให้ได้ 15 วัน)

เวลา 15.00 น. กลุ่มหนุ่มสาวและเด็กพากันไปเก็บดอกไม้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่น ดอกมันปลา ดอกคูณ ดอกกาเกเลา (ดอกปีป) ดอกสะหม้ง รูปขบวนจะติดกลองร้องรำ ทำเพลงไปด้วย โดยมีสามเณรน้อยนำหน้าไปเก็บดอกไม้ป่ามาคนละหนึ่งกำมือทุกคนพอสมควรแล้วก็นำไปเหน็บไว้รอบตาข่ายหอสงฆ์ และวางไว้ตรงหน้าพระพุทธรูปเป็นกองใหญ่ กราบ 3 ครั้งแล้วอธิษฐาน และพากันกลับ บางครั้งมีการเล่นสนุกสนานหยอกล้อกันระหว่างหนุ่มสาว เช่น เล่นโคลนแข่งขันเป็นเสาที่ทำด้วยโคลนใครปั้นได้สูง และอยู่ที่เสานานจะเป็นผู้ชนะ ตอนเย็นก็จะมาเที่ยวงานวัดตามที่มีบุญประจำปีในวันสงกรานต์ ส่วนมากมักจะเป็นร้านหรือชมการละเล่นต่าง ๆ (บทสรุปจากกิจกรรมสนทนากลุ่ม : 13 - 15 เมษายน 2548)

4.5 พิธีผูกเสี่ยว (โลกอ่อนแก่น) เกิดจากความรักใคร่ชอบพอ หรือมีความเข้าใจกันได้หลาย ๆ ด้าน หรือถูกชะตากันในเพศเดียวกันหรือต่างเพศกัน และเกิดถูกชะตากันก็ผูกเสี่ยวกัน โดยจัดฝ้ายผูกแขน แล้วทำพิธีต่อหน้าผู้ใหญ่ สาบานกันว่ารักกัน ไม่ทะเลาะกันอีกต่อไป หรือจัดพิธีให้ใหญ่ขึ้นโดยทำพิธีสู่ขวัญ มีญาติพี่น้อง แยก มาเป็นพยาน อุปกรณ์ประกอบการบายศรีมีดังนี้ เหล้าขาว ไก่ต้ม ฝ้าย หมากพลู พริก ขนมะเขือข้าวเหนียว เมื่อทำพิธีผูกเสี่ยวเสร็จแล้วจะมีการฉลอง โดยร่วมกันดื่มเหล้า ร้องรำทำเพลง โดยติดกลองเป่าแคน เป็นที่สนุกสนาน (บทสรุปจากกิจกรรมสนทนากลุ่ม : 13 - 15 เมษายน 2548)

4.6 พิธีบายศรีสู่ขวัญ เป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งของชาวไทยแสก ซึ่งทำกันแทบทุกโอกาส ทั้งในมูลเหตุแห่งความดีและไม่ดี ชาวไทยแสกถือว่าเป็นประเพณีเรียกขวัญให้มาอยู่กับตัว พิธีสู่ขวัญเป็นได้ทั้งการแสดงความชื่นชมยินดี และเป็นการปลอบใจให้เข้าของขวัญจากคณะ ญาติมิตรและบุคคลทั่วไป

การทำพิธีบายศรีสู่ขวัญต้องเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้แก่ พานทองเหลืองและมีสัมฤทธิ์ (ขันลงหิน) หลาย ๆ ใบซ้อนกัน มีใบตอง ดอกไม้สด ด้ายสำหรับผูกข้อมือ (ผูกแขน) โดยพาขวัญจะจัดเป็นชั้น ๆ คือ 3 ชั้น และ 5 ชั้น (สำหรับบุคคลธรรมดา) 7 ชั้น 9 ชั้น สำหรับเชื้อพระวงศ์ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยชั้นล่างของพาขวัญจะเป็นพานมีบายศรี (ทำด้วยใบตอง) ดอกไม้ ข้าวต้มมัด ไข่ต้ม ขนหม กกล้วย อ้อย บั๊น ข้าว เงินฮาง มีด้ามแก้ว ชั้น 2, 3, 4 จะได้รับการตกแต่งด้วยบายศรีและดอกไม้ ซึ่งมักจะเป็นดอกฝาง ดอกดาวเรือง ดอกกรัก ใบเงิน ใบคำ ใบคูณ ใบยอป่า อย่างสวยงาม ส่วนชั้นที่ 5 จะมีบายศรีและด้ายผูกข้อมือเทียนเวียนหัว (ทำด้วยขี้ผึ้ง) ของเจ้าของขวัญ นอกจากพาขวัญแล้วจะมีเครื่องบูชาและอื่น ๆ เช่น ขันบูชา มีพานขนาดกลางสำหรับวางผ้า 1 ผืน แพร 1 วา หวี กระจักเงา น้ำอบ น้ำหอม สร้อย แหวนของผู้เป็นเจ้าของขวัญ

ภาพที่ 6.20 อุปกรณ์สำหรับพิธีบายศรี

ด้ายสำหรับผูกข้อมือ (ด้ายผูกแขน) นั้นต้องเป็นด้ายดิบ นำมาจับเป็นวงยาวพอที่จะพันรอบข้อมือได้ โบราณถือว่าคนธรรมดา วงละ 3 เส้น ผู้ที่มีศักดิ์ตระกูล 5 เส้น (อาชญา 5 ขี้น้ำ 3) เมื่อวงแล้วให้เด็ดหรือดึงให้ขาดเป็นเส้น ๆ ห้ามใช้มีดตัด จะใช้มีดตัดได้เฉพาะด้ายที่มีดศพเท่านั้น ข้าง ๆ พาชขวัญนอกจากจะมีอุปกรณ์ต่าง ๆ แล้ว ยังต้องมีแก้วน้ำเย็น แก้วใส่น้ำส้มป่อย (กระถินป่า) และแก้วเหล้าสำหรับหมอสวดขวัญจะได้ดื่มหรือพ่นหรือจูด้วยดอกไม้สลัดใส่พาชขวัญ ซึ่งเรียกว่า ฮดพาย

การสวดหรือ การสูตรขวัญ พราหมณ์จะจัดให้เจ้าของขวัญนั่งให้หันหน้าไปในทิศทางต่าง ๆ ตามตำรา เจ้าของขวัญนั่งลงแล้วยกมือไหว้พราหมณ์ เสร็จแล้วใช้มือขวาจับพาชขวัญ ตั้งจิตอธิฐานขอให้เทวดาบันดาลให้เป็นไปดังหมอสวดหรือพราหมณ์สูตร ญาติพี่น้องจะนั่งล้อมเป็นวงด้านหลัง ตั้งจิตอธิฐานให้เจ้าของขวัญมีความสุขความเจริญ จงเกิดแก่เจ้าของขวัญแล้วอ่อนน้อมเพชดาเป็นภาษาบาลีว่า “สัค เค กา เม จ รูปเป” ... จบแล้วอ่านโม 3 จบ แล้วกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย ครั้นจบแล้วจะสู่ขวัญอะไรก็เลือกเอาตามต้องการให้เหมาะกับงาน การสวดต้องให้เสียงชัดเจน สละสลวย ไพเราะ ฟังแล้วเกิดความรู้สึก ศรัทธาอุทิศสาหาในการทำมาชดียิ่งขึ้น จิงจะเป็นสิริมงคลแก่เจ้าตัว ถ้าป่วยไข้ ไข้จะหาย ถ้าได้ดีเลือนยศ เลือนตำแหน่งก็จะรักษาความดีไว้ให้คงทนไม่ฟุ้งเพื่อเหอเหิมจนลืมหิว เมื่อสวดเสร็จ จะว่า “สัพพธานุภาเวณ สัพพธัมมานุภาเวณ สัพพสังฆานุภาเวณ สัพพโสทธิ ภวันตุ เต ยถา สัพพี ภวตุ สัพ” ฯลฯ

ภาพที่ 6.21 พิธีบายศรีสู่ขวัญในเทศกาลต่าง ๆ

การผูกแขนหรือข้อมือ เมื่อพราหมณ์สูตรขวัญจบแล้ว ญาติพี่น้องจะเอาข้าว ไข่ กล้วย ใส่มือเจ้าของขวัญมือซ้ายหรือมือขวาก็ได้ ให้พราหมณ์ผูกข้อมือให้ก่อน ปกติจะผูกข้อมือซ้ายเพราะแขนซ้ายถือเป็นแขนขวัญ เป็นแขนที่อ่อนแอ ใช้งานหนักไม่ได้ เป็นแขนที่นารักทะนุพยอม ในเวลาผูกข้อมือนั้นทุกคนยื่นมือ

ขวาวออกไปผยอง (โถม) แขนของเจ้าของขวัญที่พราหมณ์กำลังทำพิธีผูกข้อมือให้ ถ้าอยู่ห่างก็ยื่นมือจับแขนหรือแตะตัวกันต่อ ๆ มาเป็นเส้นสายเหมือนเชือก ส่อแสดงถึงความสัมพันธ์ทางกายและใจเป็นอย่างยิ่ง แล้วตั้งจิตอธิษฐานขอให้เจ้าของขวัญมีความสุขความเจริญ เมื่อผูกข้อมือเสร็จแล้วให้ผู้เป็นเจ้าของขวัญมีความสุขความเจริญ เมื่อผูกข้อมือเสร็จแล้วให้ผู้เป็นเจ้าของขวัญประนมมือไหว้ผู้ให้พร เป็นการรับเอาพร เมื่อพราหมณ์ผูกเสร็จแล้ว ต่อไปก็เป็นโอกาสของญาติมิตรทั่ว ๆ ไปจะเข้ามาผูกข้อมือให้กับเจ้าของขวัญ

ด้ายผูกแขน (ด้ายผูกข้อมือ) ถือเป็นของดี ของศักดิ์สิทธิ์ควรรักษาไว้อย่างพิถีพิถัน ให้ล่วง 3 วัน เสียก่อนจึงถึงออก เวลาทั้งอย่าทิ้งลงที่สกปรก เพราะด้ายผูกแขนเป็นขาวของบริสุทธิ์ เป็นจุดรวมแห่งจิตใจบริสุทธิ์หลายดวง จึงควรรักษาไว้ให้ดี ผู้เฒ่าผู้แก่เคยเล่าให้ฟังว่าด้ายผูกแขนที่เก็บรักษาไว้เป็นของศักดิ์สิทธิ์ป้องกันอันตรายได้ เช่น มีโจรมาปล้น อธิษฐานขอให้จิตทุกดวงช่วยก็ปลอดภัยจากอันตรายได้และเป็นเสน่ห์ดึงดูดจิตใจให้คนรักใคร่ชอบพอได้

การผูกแขน (ผูกข้อมือ) การผูกแขนที่จะอำนวยประโยชน์สุขให้แก่เจ้าของขวัญ ควรประกอบด้วยองค์ 4 คือ

- ผู้ผูก หรือพราหมณ์
- ผู้รับผูก หรือเจ้าของขวัญ
- ผู้ที่เกี่ยวข้อง คือญาติมิตร

คำกล่าวขณะที่ผูกเป็นคำเรียกร้องเชิญขวัญ ซึ่งเป็นคำไพเราะ อ่อนหวาน สุภาพ เรียบร้อย มีความหมายไปในทางที่ดีงาม

ภาพที่ 6.22 พิธีผูกแขนแก่แขกผู้มาเยี่ยมเยือน

โอกาสจัดพิธีสู่ขวัญมีหลายโอกาส เช่น การวะพระพุทธรูป บายศรีพระสงฆ์ สู่ขวัญแม่อกกรรม (คลอดบุตรออกไฟ) สู่ขวัญเด็กน้อย สู่ขวัญเหียน สู่ขวัญคนธรรมดา สู่ขวัญแต่งงาน สู่ขวัญหลวง สู่ขวัญเกวียน สู่ขวัญขึ้นเล่า (ยุ่ง) สู่ขวัญน้อยก่อนแต่งงาน สู่ขวัญคนป่วย สู่ขวัญขึ้นบ้านใหม่ สู่ขวัญวัวขวัญควาย (บทสรุปจากกิจกรรมสนทนากลุ่ม : 28 - 29 เมษายน 2548)

5) ประเพณีต่าง ๆ ในรอบปี

เพื่อให้การอธิบายเกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีที่ชาวไทยแสก บ้านอาจสามารถยึดถือและปฏิบัติอยู่มีความสมบูรณ์มากเท่าที่จะเป็นไปได้ ผู้วิจัยได้ทำการเรียบเรียงและสรุปเกี่ยวกับประเพณีของชาวไทยแสกในรอบ 1 ปี จากการจัดเวทีการเรียนรู้เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในเรื่องงานประเพณีต่าง ๆ ของชาวไทยแสก มีรายละเอียดอธิบายได้ดังต่อไปนี้

เดือนอ้าย - พิธีทำบุญเข้ากรรม ที่เรียกว่า “ปริวาสกรรม” เมื่อออกพรรษาพระภิกษุสงฆ์ หลังจากรับกองกฐินแล้ว พระภิกษุสงฆ์ทุกรูปจะต้องทำพิธีเข้ากรรมเพื่อปลงอาบัติตามวิธีการของสงฆ์ สมาชิก ชุมชนไทยแสกที่มีจิตใญ่อนุโมทนาในส่วนกุศลด้วย จึงประกอบพิธีบุญขึ้นเพื่อสงเคราะห์ในการอยู่กรรมของ พระภิกษุสงฆ์ให้ดำเนินการไปด้วยดีและได้บุญ ด้วยการถือศีล ฟังเทศน์และให้ทานถวายจตุปัจจัยต่าง ๆ กับผู้ ถือศีลที่บริสุทธิ์ผุดผ่อง สามารถจรโลงพระพุทธศาสนาให้เจริญก้าวหน้าอย่างถาวรได้

เดือนยี่ - เป็นเดือนที่ชุมชนไทยแสกเกี่ยวข้าว และนวดข้าวเสร็จ ดังนั้นเพื่อเป็นสิริมงคลต่อพื้นที่ บริเวณที่นวดข้าวเสร็จก่อนจะขึ้นย้งฉาง ก็จะประกอบพิธีทำบุญ เรียกว่า “บุญประทายข้าวเปลือก” หรือ “บุญคุณลาน” ถ้าวานข้าวขึ้นย้งฉางแล้ว ชาวชุมชนไทยแสกจะทำบุญร่วมกันเรียกว่า “ทำบุญกลางบ้าน”

เดือนสาม

- **ทำบุญข้าวจี** จัดขึ้นในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ชาวบ้านจะนำข้าวปลา อาหาร และเครื่องทานต่าง ๆ ไปถวายที่วัดเพื่อรับศีลฟังเทศน์ อาหารที่ถวายพระในวันนั้นจะมีข้าวจ้อออกหน้า

ภาพที่ 6.23 ทำบุญข้าวจี

พิธีกินเตตเคน ถือเป็นประเพณีพิธีกรรมเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูทเวทิต่อ “โองมู่” ที่ชาวไทยแสกเคารพนับถือเป็นบรรพบุรุษของชาวไทยแสกและเป็นผู้มีพระคุณต่อลูกหลานรุ่นหลัง ๆ สืบต่อกันมา “โองมู่” จะทำหน้าที่คุ้มครองอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับหมู่บ้าน และดลบันดาลให้สิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้น ตามที่ “ผู้บ่ะ” โดยมี “กวนจ้ำ” เป็นสื่อกลางในการประกอบพิธีกรรม แต่ถ้าหากลูกหลานประพฤติดชอบไม่ เหมาะสม หรือทำพิธีบนบานแล้วไม่ประพฤติปฏิบัติตามในสิ่งที่ถูกต้องดิงาม หรือไม่มีพิธีกรรม “แก้บ่ะ” ก็จะทำให้เกิดเหตุเภทภัยในครอบครัวเพื่อเป็นการตักเตือนให้ลูกหลานประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดิงาม ชาว ไทยแสก บ้านอาจสามารถเชื่อว่าพิธีกรรมนี้มีบทบาทในการสร้างศรัทธา ความเชื่อมั่น ความรู้สึกดี ๆ ร่วมกัน ความรู้สึกความผูกพันที่มีในสายเลือด เผ่าพันธุ์เดียวกันเป็นการสร้างจิตสำนึกให้ชาวไทยแสก บ้านอาจสามารถ ทุกคนทำให้เกิดความรักและหวงแหนในวัฒนธรรมประเพณีอันดีของตน มุ่งสอนให้ผู้มีอายุน้อยกว่าให้ความเคารพนับถือและแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณหรือต่อผู้มีอายุมากกว่า ก่อให้เกิดความสามัคคี ความเคารพ นับถือ บรรพบุรุษและแสดงความปลื้มปิติแก่ชาวไทยแสกที่มาร่วมพิธี

ภาพที่ 6.24 พิธีกินเตตเดน

- งานวันรวมใจไทยแสก จัดขึ้นในวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 หลังจากเสร็จพิธี “กินเตตเดน” โดยเป็นการร่วมชุมนุมของชาวไทยแสกในพื้นที่ต่าง ๆ ของเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และชาวไทยแสกในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในปัจจุบันนอกจากการร่วมของชาวไทยแสกแล้ว มีกิจกรรมการประกวดชอย ประกวดพูดภาษาแสก และการแข่งขันกีฬาพื้นเมืองต่าง ๆ

ภาพที่ 6.25 ขบวนแห่วันรวมใจไทยแสก

ภาพที่ 6.26 กิจกรรมประกวดชอยตอนกลางคืน

- การแข่งขันเรือก๊ีบ เริ่มในปี พ.ศ. 2541 โดยทางคณะกรรมการหมู่บ้านอาจสามารถเห็นชอบให้มีการแข่งขันเรือก๊ีบ ซึ่งเป็นเรือหาปลาขนาดเล็ก จุดฝีพายได้ไม่เกิน 12 คน แข่งขันกันในวันกินเตดเดนด้วย ในการจัดการแข่งขันเรือก๊ีบเป็นการแข่งขันที่เร้าใจ มีความสนุกสนาน เป็นการร่วมมือกันระหว่างฝีพายของแต่ละทีม กองเชียร์ของแต่ละคุ้มก็มีส่วนช่วยเชียร์ทีมของตนเองในวันแข่งขัน จึงก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ และเป็นการพักผ่อนหลังจากที่เหน็ดเหนื่อยจากการทำงานตลอดปีอีกด้วย

เดือนสาม - พิธีเลี้ยงผี (พิธีเหลียงผา) เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ให้ทุกคนในหมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุข ยึดถือกันมาแต่โบราณ โดยผู้ประกอบการพิธีกรรม คือ คุณยายเถิม หาวังซึ่งเป็นผู้สืบทอดประเพณีนี้มาจากบรรพบุรุษ และเชื่อกันว่า ถ้าไม่ทำพิธีนี้จะมีอันเป็นไป เครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรม ได้แก่ มะพร้าวอ่อน 2 ลูก บายศรี 1 คู่ อาหารหวาน ได้แก่ น้ำตาล ขนมหล่ำขาว 1 ขวด เงิน 12 บาท (ค่าคาย) ไข่ไก่ 1 ฟอง ข้าวสารเทียน ดอกไม้ และฝ้าย 1 ม้วน พันไว้รอบ ๆ ถ้วย ขั้นตอนเริ่มจาก เจ้าหมื่นหัวดอนมาเข้าทรง ขณะเข้าทรงจะมีการฟ้อนจ้าว (ดาบโบราณ) เล่นน้ำ เล่นแข่งเรือ (เรือใบ) ผู้ที่ใกล้ชิดหรือญาติพี่น้องสามารถสอบถามเรื่องราวที่อยากรู้ เรื่องที่ตัดสินใจ หลังจากเล่นแข่งเรือกับเจ้าหมื่นหัวดอนจะออกจากร่างทรง

เดือนสี่ - บุญพระเวส (บุญเทศน์มหาชาติ) ถือว่าเป็นมหากุศล เนื่องจากพระเวสสันดรก่อนจะได้เป็นพระพุทธเจ้า พระองค์ได้สร้างกุศลด้วยการบริจาคทาน ช้าง ม้า ลูก เมีย จะสำเร็จมรรคผลตามประสงค์ พิธีการทำบุญพระเวสนี้กำหนดทำบุญ 3 วัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้ วันแรกเป็นวันชุมนุมชาวไทยแสกและหมู่บ้านใกล้เคียง เพื่อเตรียมงานในด้านต่าง ๆ วันที่ 2 เป็นวันแห่ จะมีแห่พระเวส นางมัทรี กัณหาชาติ ด้วยกองบุญต่าง ๆ วันที่ 3 เป็นวันเทศน์มหาชาติ ตามพระมาลัยสูตรกล่าวไว้ว่า ถ้าใครอยากเกิดในศาสนาพระศรีอาริยมตไตร กำหนดให้ต้องฟังเทศน์พระเวสสันดรจนจบในวันเดียวจะเกิดอานิสงส์และเป็นสิริมงคลต่อตนเอง

ภาพที่ 6.27 ประเพณีบุญพระเวส

เดือนห้า - พิธีสงกรานต์ (พิธีก๊ีบบรอกใหม่ถ้วน) สมาชิกชุมชนไทยแสกจะพร้อมกันที่วัด ทำพิธีอัญเชิญพระพุทธรูป 5 องค์ ลงสร้างที่อุปสงค์ เวลา 12.00 น. ทุกคนจัดน้ำหอมใส่ลงขันเพื่อมาสรง โดยเทลงที่รางไม้เป็นรูปพญานาค กล่าวอธิษฐานตามใจชอบ ต่อจากนั้นจะเล่นสาดน้ำกันระหว่างหนุ่มสาว และได้นิมนต์พระสงฆ์สามเณร ลงมานั่งที่เก้าอี้ ชาวบ้านจะสรงน้ำที่มีพระสงฆ์ และบางที่ก็เทสรงท่านทั้งตัวไปเลย ต่อมาเวลา 15.00 น. กลุ่มหนุ่มสาวและเด็กพากันไปเก็บดอกไม้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่น ดอกมันปลา ดอกคูณ ดอกกาคะเลา (ดอกป๊ีบ) ดอกสะหม้ง รูปชบวนจะตีกลองร้องรำ ทำเพลงไปด้วย โดยมีสามเณรน้อยนำหน้าไปเก็บดอกไม้ป่ามาคนละหนึ่งกำมือทุกคนพอสมควรแล้วก็นำไปแห่รอบตาข่ายหอสง และวางไว้ตรงหน้าพระพุทธรูปเป็นกองใหญ่ กราบ 3 ครั้งแล้วอธิษฐาน และพากันกลับ

เดือนหก - บุญบั้งไฟ เป็นประเพณีของชาวนครพนม โดยในตอนเช้าจะร่วมกันตักบาตรทำบุญ ตอนบ่ายมีการประกวดและแข่งขันขบวนแห่และแข่งจุดบั้งไฟ ในการจุดบั้งไฟนั้นเป็นการบวงสรวงบูชาเทวดา เพื่อขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล ถ้าจุดแล้วบั้งไฟแตกตอนเริ่มต้นจะขึ้น แสดงว่าฝนจะแล้งต้นฤดู แตกตอนขึ้น ได้กลางระยะทาง แสดงว่าฝนจะแล้งกลางฤดู ไม่แตกและขึ้นไปสูงแสดงว่าฝนในปีนี้จะสมบูรณ์ผลผลิตดีมาก ตอนกลางคืนมีพิธีทำบุญวันวิสาขบูชาฟังเทศน์และเวียนเทียน

เดือนเจ็ด - บุญชำระ (บุญชำระ) เป็นพิธีบวงสรวงมหศักดิ์หลักเมือง เพื่อปัดรังควาน ขับไล่ ภูติผีปีศาจ และเสนียดจัญไร ด้วยการถือศีลฟังธรรมให้ทาน เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว และ บันดาลให้บังเกิดความสุขสวัสดิ์แก่ตนเองในการประกอบอาชีพทำไร่ ทำนาได้ผลตลอดทั้งปี

เดือนแปด

- **พิธีทำบุญเข้าพรรษา** โดยจัดขึ้นในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 มีการหล่อเทียนพรรษา ถวายพระพุทธรูปในโบสถ์ตลอดพรรษาและถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่พระภิกษุสงฆ์เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตน

- **พิธีแห่เม็ง** (ตระแคร่สำหรับนั่ง, นอนของพระสงฆ์) โดยชาวไทยแสก จะนำตะแคร่ มาประดับด้วยกระดาษเงิน กระดาษทองเกาะลายสวยงาม แล้วบนตระแคร่จะมีเครื่องอัฐบริขารของพระสงฆ์ ประกอบด้วย หมอน, มุ้ง, เครื่องใช้ยารักษาโรค เป็นการการจัดตั้งกองบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษของตน แล้วนำไปแห่รอบวัดเพื่อนำถวายพระสงฆ์

เดือนเก้า - พิธีบุญข้าวประดับดิน ในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 ถือว่าเป็นวันที่ยมบาลปล่อยเปรตจากนรกออกมารับประทาน โดยการให้ทานด้วยอาหารการกิน ข้าวต้ม ขนม ดอกไม้ หมากพลู บุหรี่ ห่อด้วยใบตอง และนำไปวางตามฐานโบสถ์ โคนต้นไม้ ฐานเจดีย์ พื้นดิน และริมน้ำ ต้องวางห่อใบตองก่อนฟ้าสว่าง เพราะเปรตจากนรกจะต้องกลับก่อนเห็นแสงตะวัน

เดือนสิบ - พิธีทำบุญข้าวสาก กำหนดทำพิธีกันในวันเพ็ญเดือน 10 เป็นประเพณีนิยมทำกันทุกบ้าน โดยการนำอาหารคาวหวาน หมากพลู เป็นถุ้ง หรือตะกร้า มรรคทายกนำรายชื่อตามหมายเลขใส่บาตรไว้ให้พระภิกษุสงฆ์และสามเณรมาจับสลากได้ เจ้าของก็จะนำไปถวายเป็นเสร็จพิธี

เดือนสิบเอ็ด

- **พิธีทำบุญออกพรรษา** โดยชุมชนไทยแสกจะทำบุญตักบาตรเลี้ยงพระในตอนเช้า และตอนบ่ายจะมีการแห่ปราสาทผึ้ง โดยแต่ละซอยจะจัดทำปราสาทผึ้งประดับขบวนแห่ให้สวยงาม ในช่วงเย็นจะมีกิจกรรมลอยเรือไฟ เพื่อบูชาแม่น้ำโขง

- **การแข่งขันเรือ** เป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านาน โดยชาวไทยแสกบ้านอาจสามารถ จัดแข่งขันเรือยาวทุกปีในระหว่างงานบุญออกพรรษา เรือยาวที่ชาวบ้านอาจสามารถนำมาแข่งจะเป็นเรือขนาดกลาง มีความสามารถจุดคนได้ไม่เกิน 30 คน รูปแบบหรือลักษณะของเรือจะคล้ายรูปกระสวยทอดผ้า เพราะรูปร่างเพรียวและวิ่งได้เร็ว

การแข่งขันเรือยาว บ้านอาจสามารถ เริ่มมาเมื่อปีพุทธศักราช 2509 การแข่งขันเรือยาวในสมัยก่อนจะมีช่วงระยะเวลาที่ประชาชนในท้องถิ่นว่างจากงานต่าง ๆ และเป็นช่วงที่มีน้ำหลาก ซึ่งจะอยู่ในช่วงเดือน 11 - 12 ในการแข่งขันนั้นจะเป็นการแข่งขันตามประเพณีเท่านั้น ไม่มีรางวัลเป็นเงิน ทอง เหมือนปัจจุบัน

เดือนสิบสอง - พิธีทำบุญกฐิน ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท

1. **กฐินสามัคคี** โดยสมาชิกชุมชนไทยแสกทุกคนจะมีส่วนร่วมในการระดมปัจจัยในการตั้งองค์กฐินร่วมกัน การที่จะไปทอดกฐิน จะต้องมิใช่ไปทอดไปทอดไว้ที่วัดก่อน เพื่อเป็นการสัญญาว่าจะมาตั้งองค์กฐินของคณะใดคณะหนึ่ง วัดที่มีการจองกฐินจะมีธงปักไว้เป็นเครื่องหมายเรียกว่า “ธงกฐิน” เพื่อแสดงว่าวัดนี้

ได้รับการจองกฐินไว้แล้ว แล้วนำทอดถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลแด่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว หรือในปีไหนไม่มีผู้มาจอง ชาวบ้านจะต้องจัดตั้งกฐินสามัคคีขึ้นเอง

2. กฐินส่วนตัวหรือกฐินครอบครัว โดยครอบครัวที่ต้องการไปทอดกฐิน จะต้องไปจองกฐินไว้ก่อน วัดที่มีการจองกฐินจะมีธงปักไว้ เป็นเครื่องหมายเรียกว่า “ธงกฐิน” เพื่อแสดงว่าวัดนี้ได้รับการจองกฐินไว้แล้ว แล้วจึงรวบรวมปัจจัยภายในครอบครัวหรือญาติ เพื่อจัดตั้งองค์กฐิน แล้วนำทอดถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลแด่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วแบบเจาะจง

2. กลุ่มชาติพันธุ์ไทยข่า บ้านหนองยาง ตำบลชะโนดน้อย อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม

2.1 ประวัติความเป็นมา

ข่า เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในจังหวัดมุกดาหาร ชาวข่ามีถิ่นกำเนิดดั้งเดิมอยู่ในแขวงสุวรรณเขต แขวงสาละวัน และแขวงอัตปือของลาว ซึ่งเมื่อร้อยปีก่อน (ก่อน พ.ศ. 2436) ยังเป็นดินแดนของราชอาณาจักรไทย ชาวข่าอพยพมาตั้งอยู่ในท้องที่จังหวัดมุกดาหารในสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นส่วนมากนักมานุษยวิทยาถือว่าชาวข่าเป็นชนเผ่าดั้งเดิมเผ่าหนึ่งในแถบกลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งอาจจะสืบเชื้อสายมาจากขอมโบราณ ซึ่งเคยอยู่ในดินแดนของอาณาจักรเจนละ ต่อมาเป็นอาณาจักรขอมและอาณาจักรศรีโคตรบูรณ ที่ขอมเคยมีอิทธิพลครอบคลุมมาถึงแล้วเสื่อมอำนาจลง ซึ่งพวกข่าอยู่ในตระกูลเดียวกับขอมและมอญเขมร

ชาวข่ามิได้เรียกตัวเองว่าข่า แต่เรียกตัวเองว่า “บรู” ซึ่งแปลว่า ภูเขา คำว่าข่าเป็นชื่อที่ชาวอีสานใช้เรียกขานชาวบรู ซึ่งมาจากคำว่าข้าทาสที่ชาวอีสานชอบเรียกพวกข้าทาสว่า ข้า หรือ ข้อย แต่ชอบออกเสียงไม่โทเป็นไม้เอก คือคำว่า ข้า เป็นคำว่า ข่า เพราะว่าในอดีตชาวไทยในแถบกลุ่มแม่น้ำโขงชอบไปจับชาวข่า (บรู) ตามป่าดงมาเป็นข้าทาสในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงประกาศห้ามมิให้ไปจับชาวข่ามาเป็นข้าทาสอีก

ในอดีตเมื่อปี พ.ศ. 2300 ได้เกิดสงครามจีนฮ่อ มีชนกลุ่มหนึ่งหนีการรุกรานจากเมืองหลวงวาระวันคำทอง (เมืองอ่างคำ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน) ข้ามฝั่งแม่น้ำโขงเข้ามาอยู่ประเทศไทย ชนกลุ่มนี้ส่วนมากเป็นชาวข่า สมัยโบราณเรียกว่า “บรู” มีผู้นำ คือ หลวงวาโนไพรพฤษ และท้าวเดช ดาวสะเด็จ ท้าวเคน แก้วคำ นายแพ นายเพี้ย นายพรม และนายพา คำมุงคุณ โดยได้เลือกบริเวณที่ตั้งถิ่นฐานในป่าดงดิบรอบหนองน้ำทิศตะวันออกและเอาพื้นที่บริเวณนั้นทำไร่ ทำสวน เรื่อยมา จนสมัยต่อมาได้มีพระภิกษุ 3 รูป เดินทางมาจากบ้านโพนงาม แขวงสหัสวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ตรวจสภาพพื้นที่ที่อยู่เดิมเห็นว่าไม่เหมาะสมที่จะตั้งบ้านเรือน จึงได้ปรึกษากันและได้นำชาวบ้านย้ายที่ตั้งหมู่บ้านใหม่ ในปี พ.ศ. 2359 โดยได้บริเวณดงหนองยางด้านทิศตะวันตกห่างจากที่ตั้งเดิมประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นที่ตั้ง “หมู่บ้านหนองยาง” ซึ่งเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ด้วยป่าไม้อย่างและด้วยมีแหล่งน้ำ

ปัจจุบันบ้านหนองยางแบ่งการปกครองเป็น 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 5 บ้านหนองยางน้อย หมู่ที่ 6 บ้านหนองยาง หมู่ที่ 8 บ้านหนองยาง เดิมหมู่ที่ 6 แยกออกจากหมู่ที่ 5 ต่อมาในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2548 ได้แยกหมู่ที่ 8 บ้านหนองยางออกจากหมู่ที่ 6

2.2 ลักษณะทางกายภาพ

1) ที่ตั้ง ชุมชนไทยข่า ตั้งอยู่บ้านหนองยางน้อย หมู่ที่ 5 บ้านหนองยาง หมู่ที่ 6 และบ้านหนองยาง หมู่ที่ 8 ตำบลชะโนดน้อย อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร โดยถือว่าเป็นชุมชนไทยข่าขนาดกลางที่มีประชากรร้อยละ 45 จากจำนวนประชากรทั้งหมดในตำบลชะโนดน้อย

ภาพที่ 6.28 แผนที่ตั้งหมู่บ้านวัฒนธรรมชนเผ่าไทยเข่า ตำบลชะโนดน้อย อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร

2) อาณาเขตติดต่อ

อาณาเขตตำบลชะโนดน้อย

ทิศเหนือ	ติดกับอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม
ทิศตะวันออก	ติดกับตำบลคำป่าหลาย อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร และจังหวัดนครพนม
ทิศตะวันตก	ติดกับตำบลหนองบัว อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร
ทิศใต้	ติดกับตำบลคำป่าหลาย อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

อาณาเขตของบ้านหนองยาง

ทิศเหนือ	ติดกับตำบลพุ่มแก อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม
ทิศตะวันออก	ติดกับตำบลอุ่มหม้า อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
ทิศตะวันตก	ติดกับตำบลหนองบัว อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร
ทิศใต้	ติดกับตำบลคำป่าหลาย อำเภอนาแก จังหวัดมุกดาหาร

3) สภาพทางภูมิศาสตร์

มีเนื้อที่ประมาณ 59 ตารางกิโลเมตร หรือ 36,875 ไร่ โดยลักษณะภูมิประเทศเป็น 1) พื้นที่ราบ ประมาณ 27,470 ไร่ 2) พื้นน้ำประมาณ 250 ไร่ ประกอบด้วย ลำห้วยชะโนด และลำห้วยสาขาได้แก่ ห้วยขี้หมู ห้วยระกอก รวมทั้งหนองยาง และหนองแพ ซึ่งใช้เลี้ยงปลา 3) ภูเขา ประมาณ 690 ไร่ แล 4) พื้นที่ป่า ดงหมู 8,465 ไร่ (ที่มา : แผนพัฒนาสามปี 2552 – 2554 องค์การบริหารส่วนตำบลชะโนดน้อย)

2.3 ประชากร

1) กลุ่มชาติพันธุ์

ชาวบ้านหนองยาง หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 8 บ้านหนองยางน้อย หมู่ที่ 5 เป็นชาวไทยข่าร้อยละ 95 ส่วนอีกร้อยละ 5 เป็นคนจากชนเผ่าอื่น ๆ ที่ย้ายเข้ามาแต่งงานอยู่ในชุมชน

2) รูปร่างลักษณะ

ชาวไทยข่ามีรูปร่างสันทนต์ ตัวเล็ก โดยชายจะมีความสูงเฉลี่ย 160 เซนติเมตร ผิวคล้ำ (ดำแดง) ส่วนผู้หญิงไทยข่าจะมีความสูงเฉลี่ย 150 – 155 เซนติเมตร หญิงสูงอายุนิยมนุ่งผ้าซิ่นมัดหมี่ย้อมครามแบบมี ดิ้นขึ้นเป็นลายขัดพื้นฐาน ผมหักสั้นทรงดอกกระพุ่ม หรือใช้หัวเหินบไว้เพื่อไม่ให้รุ้ง

3) จำนวนประชากร

จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้านของชุมชนในจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2551 พบว่า ตำบลชะโนดน้อย มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 5,303 คน แบ่งเป็นเพศชาย 2,651 คน เพศหญิง 2,652 คน จำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 1,117 ครัวเรือน โดยชุมชนชาวไทยข่า ตำบลชะโนดน้อย มีรายละเอียดประชากร ดังนี้

บ้านหนองยาง หมู่ที่ 6 จำนวนประชากรทั้งสิ้น 692 คน แบ่งเป็น เพศชาย 380 คน เพศหญิง 312 คน จำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 90 ครัวเรือน

บ้านหนองยาง หมู่ที่ 8 จำนวนประชากรทั้งสิ้น 805 คน แบ่งเป็น เพศชาย 402 คน เพศหญิง 403 คน จำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 110 ครัวเรือน

บ้านหนองยางน้อย หมู่ที่ 5 มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 888 คน แบ่งเป็น เพศชาย 432 คน เพศหญิง 456 คน จำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 148 ครัวเรือน

2.4 การปกครองตำบล

ตำบลชะโนดน้อย เป็นตำบลหนึ่งในเขตการปกครองของอำเภอดงหลวง ประกอบด้วยหมู่บ้าน 9 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านโนนทัน บ้านชะโนดน้อย บ้านดอนชาด บ้านหนองยางน้อย บ้านย้อมพัฒนา และบ้านหนองยาง 2 หมู่บ้าน บ้านชะโนด 2 หมู่บ้าน

บ้านหนองยางน้อย หมู่ที่ 5 มีนายลับ คำมุงคุณ เป็นผู้ใหญ่บ้าน

บ้านหนองยาง หมู่ที่ 6 มีนายราทิพย์ คำมุงคุณ เป็นผู้ใหญ่บ้าน

บ้านหนองยาง หมู่ที่ 8 มีนายลบ คำมุงคุณ เป็นผู้ใหญ่บ้าน

(ที่มา : แผนพัฒนาสามปี 2551 – 2254 องค์การบริหารส่วนตำบลชะโนดน้อย)

2.5 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ พืชหลักที่ปลูก ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา ยูคาลิปตัส อ้อย ถั่วลิสง เป็นต้น และมีการเลี้ยงสัตว์ เช่น โค กระบือ เป็ด ไก่ ปลา เป็นต้น ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลชะโนดน้อยส่งเสริมการเลี้ยงโคพื้นเมือง และการเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์

2.6 อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยข่า

1) **ประเพณีชาวไทยข่า** โครงสร้างของประเพณีไทย ข่าสามารถแบ่งได้ 3 ประเภท คือ ประเพณีตามปฏิทิน ประเพณีหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งชีวิต และประเพณีตามโอกาส (สุเมธ เมธาวิทยกุล. 2532 : 2-3) ซึ่งเกือบทุกประเพณีของชาวไทยข่าจะมีพิธีกรรม ซึ่งแสดงถึงความเชื่อ ความศรัทธาต่ออำนาจเหนือธรรมชาติ ภูตผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่จะดลบันดาลหรือทำให้เกิดผลในด้านต่าง ๆ

ระบบความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทยข่าผูกพันกับอำนาจเหนือธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเรื่องของไสยศาสตร์ เวทมนตร์คาถา ที่จะดลบันดาลหรือทำให้เกิดผลในด้านต่าง ๆ โดยมีความเชื่อเรื่องผีเป็นรากฐานความเชื่อในกลุ่มชาวไทยข่า และถูกโยงให้เป็นจารีตประเพณีที่มีผลในการจัดระเบียบทางสังคม และกรอบในการดำเนินชีวิตของชาวข่าจะอยู่ภายใต้ “ฮีดข่าคองผี”

โครงสร้างของพิธีกรรมไทยข่า สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ พิธีกรรมตามปฏิทิน พิธีกรรมหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งชีวิต และพิธีกรรมพิเศษ หรือพิธีกรรมตามโอกาส (สุเมธ เมธาวิทยกุล. 2532 : 2-3)

1.1 พิธีกรรมตามปฏิทิน เป็นพิธีกรรมที่ชนเผ่าทุกชนเผ่าปฏิบัติกันเป็นประจำ เมื่อถึงกำหนดที่เคยทำมาในปีก่อน ๆ หมุนเวียนครบรอบในปีหนึ่ง ชาวไทยข่า เรียกว่า “ฮีดข่าคองผี” (ชาวอีสานเรียกว่า “ฮีดสิบสองคองสิบสี่”) โดยในแต่ละเดือนของหนึ่งปีจะมีพิธีกรรมตามประเพณีที่กำหนดไว้ดังนี้

บุญเข้ากรรม เดือนอ้าย เป็นพิธีทำบุญแด่พระภิกษุสงฆ์ผู้อยู่บวชกรรม เพราะสาเหตุต้องอาบัติ สังฆาทิเสส และในเดือนนี้ชาวไทยข่ายังนิยมเซ่น บูชาแถน

บุญคูณลาน เดือนยี่ เป็นการทำบุญและทำขวัญข้าวเปลือก เพราะเป็นระยะที่เกี่ยวข้าวและขนข้าวสู่ลานข้าว และนิมนต์พระภิกษุสงฆ์สวดมนต์ เพื่อความ

บุญข้าวจี เดือนสาม โดยเริ่มทำพิธีตอนเช้า ชาวไทยข่าจะนำข้าวเหนียวหนึ่งปั้นหุ้มน้ำอ้อยไปย่างไฟสุกเกรียมเป็นสีเหลือง แล้วทาด้วยไข่ไก่ และย่างไฟให้สุก แล้วนำไปถวายพระภิกษุสงฆ์ที่วัด

บุญเวส เดือนสี่ ชาวไทยข่าจะจัดงานบุญมหาชาติ และงานประเพณีเฉพาะของชาวไทยข่า ได้แก่ พิธีกรรมเลี้ยงบ้าน พิธีเลี้ยงผี

บุญสงกรานต์ เดือนห้า ชาวไทยข่าจะร่วมกันทำความสะอาดบ้านเรือน เก็บดอกไม้บูชาพระสงฆ์หน้าพระพุทธรูป สงฆ์ผู้เฒ่าผู้แก่

บุญบั้งไฟ เดือนหก โดยชาวไทยข่าจะร่วมกันทำบั้งไฟ แล้วมีขบวนแห่ไปจุดบูชาพญาแถน เพื่อขอฝนก่อนจะลงมือทำนา ทำสวน และมีการทำบุญตักบาตรในช่วงเช้า และกลางคืนชาวไทยข่าจะร่วมกันเวียนเทียนที่วัดศรีจำปา

บุญซำฮะ เดือนเจ็ด มีการบูชาเทวดาอารักษ์หลักบ้าน หลักเมือง ผีพ่อแม่ปู่ตาตาย ผีตาแถม ถือเป็นพิธีกรรมก่อนการทำนา

บุญเข้าพรรษา เดือนแปด เป็นการทำบุญในเทศกาลวันเข้าพรรษา มีการถวายเทียนพรรษา และผ้าอาบน้ำฝนแด่พระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษาในวัดตลอดช่วง 3 เดือน

บุญข้าวประดับดิน เดือนเก้า ชาวไทยข่าจะทำอาหารคาวหวาน หมาก พลุ ไปวางไว้บนพื้นดินหรือตามไม้ในเขตวัด เพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย และมีการทำบุญถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ด้วย

บุญข้าวสาก เดือนสิบ มีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ตาย โดยผู้ถวายสิ่งของแด่พระสงฆ์จะเขียนชื่อของตนเองลงในภาชนะที่ใส่ของและเขียนชื่อลงในบาตร พระภิกษุรูปใดได้สลากของใคร ผู้นั้นก็นำไปถวาย เมื่อเสร็จพิธีมีการเทศน์ฉลองข้าวสาก

บุญออกพรรษา เดือนสิบเอ็ด โดยในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 พระภิกษุสงฆ์จะแสดงอาบัติ ทำการปวารณา คือ การเปิดโอกาสให้ว่ากล่าวตักเตือนกันได้ ต่อมาเจ้าอาวาสหรือพระผู้ใหญ่ในวัดจะให้โอวาทตักเตือนพระสงฆ์ให้ปฏิบัติตัวอย่างผู้ทรงศีล กลางคืนมีการจุดประทีปโคมไฟ นำไปแขวนไว้ตามต้นไม้ในวัดหรือตามริมรั้ววัด

บุญกฐิน เดือนสิบสอง ชาวไทยจะนำผ้ากฐินไปถวายแด่พระสงฆ์หลังจากออกพรรษาแล้ว โดยมีกำหนดเริ่มตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึง วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 การทำบุญกฐินนี้เชื่อว่าจะได้กุศลมาก

1.2 ประเพณีหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งชีวิต

1. การเกิด

เมื่อหญิงตั้งครรภ์ครบ 6 เดือน ให้หาฟืนมากองไว้บริเวณใต้ถุนบ้าน อาจารย์ (พ่อหมอ) ผู้ที่ครอบครัวเป็นลูกเลี้ยงอยู่จะทำกระทง 4 แจ (กระทงรูปสี่เหลี่ยม) และนำเครื่องสักการบูชา ข้าวดำ ข้าวแดง แกงส้ม แกงหวาน ใส่ลงในกระทง หลังจากนั้นนำไม้ไผ่มาเหลาให้เป็นซี่ก มีปลายแหลม ปักรอบกระทงตามอายุของหญิงตั้งครรภ์ อาจารย์ (พ่อหมอ) จะทำพิธีสะเดาเคราะห์โดยมีการแต่งขันธ 5 และเงินค่าคาย 6 – 12 บาท เมื่อเสร็จพิธีอาจารย์ (พ่อหมอ) จะบอกทางเพื่อนำกระทงไปวางไว้ และทำพิธีรับขวัญ ผูกข้อต่อแขน

ภาพที่ 6.29 กระทงแจ

เมื่อหญิงตั้งครรภ์ปวดท้องใกล้คลอด จะนำเส้นฝ้าย 1 เส้น ไปผูกกับท่อนไม้พะยุง และเมื่อหญิงตั้งครรภ์คลอดลูกแล้ว ให้วัดความยาวของไส้แท่ง 3 ข้อมือจากตัวเด็ก มัดด้วยฝ้ายมัดหมี่สีดำและสีเหลือง หลังจากนั้นจึงตัดออก ห่อด้วยผ้ามัดหมี่สีเหลืองและสีดำ โดยมีความเชื่อว่าหากอยาก让孩子ปีนต้นไม้เก่ง ให้นำไปทิ้ง แต่หากนำไปฝังดินจะทำให้เด็กปีนต้นไม้ไม่เก่ง

หลังจากคลอดลูกแล้ว ประมาณ 3-4 วัน ไส้แท่งที่สะดือทารกจะหลุด ให้นำใบหวายไปเผาไปเป็นสมุนไพรรักษาแผลที่สะดือทารก ซึ่งจะทำให้แผลหายภายใน 15 วัน หลังจากนั้นจะทำพิธีผูกข้อต่อแขนเด็กแรกเกิด (สัมภาษณ์ : นางหมูน คำมุงคุณ อายุ 61 ปี)

2. การแต่งงาน (“จะต้อง – อิดกะยะ อิดละกัย”)

การแต่งงานของชาวไทยชา ส่วนใหญ่หญิงชาวไทยจะแต่งงานตอนวัยเบญจเพศ ส่วนฝ่ายชายจะอายุมากกว่า ประมาณ 27 – 35 ปี โดยเมื่อผู้ชายยินดีในตัวผู้หญิงจะส่งเจ้าโคตรไปเจรจากับพ่อแม่ฝ่ายหญิง เมื่อเจ้าโคตรฝ่ายชายไปถึงจะต้องมีคำเปิดป้องปาก (คำเจรจา) เมื่อคำเปิดป้องปากถึงแล้ว การสู่ขอก็จะเริ่มขึ้น โดยการกล่าวถึงคุณความดีของพ่อแม่ ญาติพี่น้องว่าเป็นคนดี มาสู่ขอเพื่อเป็นพี่เป็นน้อง สำหรับการสู่

จะต้องมีลาม 4 คน (ชาย 2 หญิง 2) เทียน 4 เล่ม และเงินหนัก 5 บาท ส่วนพิธีแต่งงานต้องมีเหล้าอุ (เหล้าไท) 2 ไห ไก่ 2 ตัว ไข่ 8 ฟอง เงินหนัก 2 บาท หมู 1 ตัว และกำไลเงิน 1 คู่

ในพิธีแต่งงานให้นำผ้าขาวมาพันผ้าห่อ แล้วจึงนำคู่บ่าวสาวเข้าพิธีมงคลสมรส โดยให้เจ้าสาวตักเกลือป้อนเจ้าบ่าว 3 คำ หลังจากนั้นสลับให้เจ้าบ่าวป้อนเกลือเจ้าสาว 3 คำ และกินน้ำแก้วเดียวกันเสร็จแล้วให้เจ้าบ่าวและเจ้าสาวย้ายนั่งสลับที่กัน หลังจากนั้นทำพิธีบายศรีสู่ขวัญคู่บ่าวสาว และทำพิธีขอขมาปูย่าตายายตามลำดับผู้อาวุโส เมื่อเสร็จสิ้นพิธีจึงส่งตัวคู่บ่าวสาวเข้าห้องหอ ส่วนญาติพี่น้องและแขกที่มาร่วมงานจะรับประทานอาหารร่วมกัน (สัมภาษณ์ : นายฮัก คำมุงคุณ อายุ 62 ปี)

3. งานศพ (แซงกะมุด)

เมื่อมีการตายเกิดขึ้น ชาวไทยซาจะต้องไปแจ้งเจ้าโคตรเพื่อมาตรวจดู หลังจากนั้นเจ้าโคตรจะทำพิธี โดยให้ญาติพี่น้องทุกคนถือดอกไม้ ธูปเทียน และพนมมือกล่าวคำขอขมากับผู้ตาย แล้วจึงนำฝ่ายมัดขาทั้งสองข้างของผู้ตายติดกัน นำเสื่อ 2 ผืนมาห่อหุ้มศพ ใช้ฝ้ายมัดเป็น 3 ช่วง และยกใส่หีบศพ ในขณะเดียวกันจะเตรียมยาสูบ ใบฝรั่ง และมิดโต้ เพื่อนำไปทำพิธีศพ

ตลอดระยะเวลาของงานศพที่ทำพิธีที่บ้าน จะประกอบอาหาร โดยไม่ใส่เครื่องเทศและผักทุกชนิด เช่น แกงเนื้อจะใส่แต่เนื้ออย่างเดียว ไม่ใส่เครื่องปรุงและผัก แกงปลาจะใส่แต่ปลาอย่างเดียว แต่เมื่อนำศพลงจากบ้านไปป่าช้าแล้วจึงจะสามารถประกอบอาหารตามปกติได้ ในขณะที่เคลื่อนย้ายศพจากบ้านไปป่าช้า พระจะผูกสายสิญจน์ และเดินนำหน้า โดยมีญาติพี่น้องเดินตามหลัง พอไปถึงกองฟืนที่จะเผา จะมีการนำไม้พินกระแทกฟืน 3 ครั้ง ส่วนกองฟืนจะกอง 5 ชั้น และนำหีบศพขึ้นวางบนกองฟืน เสร็จแล้วจะทำพิธี “เปิดหน้าศพ” และให้ลูกชายหรือลูกเขยนำมะพร้าวมาล้างหน้าศพ จะใช้ไม้ข่มเหง (ไม้คันทนาม) วางทับหีบศพทั้งสองในลักษณะวางไขว้กัน และนำพิธีเผาศพย้ายกับพิธีงานศพในภาคอีสาน

หากศพผู้ตายเป็นหญิง ให้ญาติพี่น้องทำบุญอุทิศส่วนกุศลภายใน 2 วัน หากเป็นศพชาย จะทำบุญอุทิศส่วนกุศลภายใน 3 วัน

2.2 พิธีกรรมพิเศษ หรือ พิธีกรรมตามโอกาส

ชาวไทยซา ตำบลชะโนดน้อย ได้มีการสืบทอดในเรื่องนับถือผีบรรพบุรุษของตนมาตั้งแต่สมัยบุพกาลแล้ว จากการศึกษา พบว่า ทุกครอบครัวบนบ้านจะมีอิฐของบรรพบุรุษอยู่บนบ้านทุกบ้าน และในเวลาต่อมา ถึงแม้ว่าชาวไทยซาได้หันมานับถือศาสนาพุทธทุกครอบครัว แต่ยังคงนับถือผีบรรพบุรุษของตนเอง และบางครอบครัวมีการผนวกเอาทั้งพุทธศาสนาและผีร่วมกัน โดยจะทำบุญและประกอบพิธีกรรมไว้ด้วยกัน ซึ่งการนับถือนี้ เกิดจากความเชื่อที่ได้สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณกาล และเป็นความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับผีสงเทวดา และไสยศาสตร์ โดยความเชื่อเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยซา ตั้งแต่เกิดจนตาย ทำให้ชาวไทยซาเกิดแนวคิด มีความเชื่อที่เป็นแบบผสมผสานระหว่างสิ่งเหนือธรรมชาติ และความเชื่อทางศาสนา ชีวิตและวิญญาณ ขึ้นมาอีกชั้นหนึ่ง ในเรื่องที่จะเอ่ยถึง ลี้กซึ้งและซัซซ็อน ยิ่งไปกว่าพฤติกรรมของธรรมชาติ และดูเหมือนว่ามีสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ซ่อนตัวแอบแฝงอยู่ในนั้น ซึ่งสิ่งดังกล่าวจะเป็นตัวบ่งการ ควบคุม และดำเนินการให้ปรากฏการณ์ต่าง ๆ เช่น ความดี ความชั่ว และความทุกข์ เป็นต้น ความเชื่อที่เกิดขึ้นกับชาวไทยซาในด้านพลังอำนาจและสิ่งเหนือธรรมชาติ จึงเป็นความเชื่อที่ฝังแน่นในทัศนะหรือโลกทัศน์ดังนี้

ชาวไทยซาให้ความสำคัญกับความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ อันได้แก่ ผี และเทวดา และปฏิบัติต่อสิ่งดังกล่าวด้วยพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นประจำ เช่น

1) ความเชื่อในโชคลาง และฤกษ์ยาม รวมทั้งความเชื่อเกี่ยวกับผีใต้ ผีแดน โดยเชื่อว่าเป็นผู้ให้กำเนิดมนุษย์ สามารถใช้อำนาจเหนือธรรมชาติ บันดาลให้ด้วย “พิธีกรรม เลี้ยงผี” ในช่วงเดือนสี่ของทุกปี

เกิดสิ่งเหนือธรรมชาติตามต้องการได้ เช่น บันดาลให้เกิดฝนแล้ง พายุหมุน พายุฝน น้ำท่วม โรคภัยไข้เจ็บแก่ลูกหลานชาวไทยข้าได้ถ้าเกิดความไม่พอใจ ดังนั้น เพื่อเป็นการเอาใจจึงมีการบวงสรวงและบูชาผีให้ ผีแถน

2) ผีเมสลักซ์ โดยชาวไทยข้าเชื่อว่าผีเมสลักซ์เป็นผีที่มีคุณธรรม คอยปกป้อง พิทักษ์ รักษาคุ้มครองให้ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข ผีเมสลักซ์จะสถิตอยู่บริเวณหนองยาง พิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง คือ “พิธีเลี้ยงบ้าน” จะกระทำในเดือนสี่ของทุกปีเช่นเดียวกัน

3) ผีบรรพบุรุษ โดยในทุกบ้านของชาวไทยข้าจะมีชั้นกะยง ซึ่งเป็นที่เก็บอัฐิของบรรพบุรุษวางไว้บนหัวที่นอนในบ้าน เนื่องจากการเก็บอัฐิไว้อย่างดี สามารถนำความร่มเย็นเป็นสุขและความร่ำรวยมาสู่ตนเองได้ และใครก็ตามที่ปล่อยปละละเลยในเรื่องดังกล่าวนี้จะพบกับความยากจน

ภาพที่ 6.30 เครื่องสักการะ “ผีบรรพบุรุษ”

ชาวไทยข้าจะให้ความสำคัญของผีหรือเทวดา คือ “ผีไท้ ผีแถน” มากที่สุด รองลงมา คือ “ผีบรรพบุรุษ” และท้ายสุด คือ “ผีเมสลักซ์” และทุกครั้งที่จัดงานบุญหรืองานประเพณี ชาวไทยข้าจะเชิญทั้ง “แถน” “เมสลักซ์” และ “ผีบรรพบุรุษ” ร่วมด้วยทุกครั้ง

1. พิธีกรรมเลี้ยงผีหมอ

โดยชาวไทยข้าเชื่อว่าผีเป็นวิญญาณที่มีอำนาจลึกลับ สามารถทำให้คนเจ็บป่วยได้ การบำบัดรักษามีให้ร่างกายเจ็บป่วย คือ การป้องกันมิให้วิญญาณผีเข้าสิงในร่างกายได้ อืด หลังจากที่ได้ทำพิธีปิดเป่าให้ผีออกไปจากร่างกาย โดยหมอเหยาทำพิธีเหยา (เยา) คุมผีให้ออกไป เพื่อเป็นการซ่อมเสริมสุขภาพของตน ดังนั้น ในกลุ่มคนที่รักษาด้วยการเหยาแต่ละบ้าน จะรวบรวมผู้ที่มีศรัทธาต่อหมอเหยาที่เคยให้การบำบัดรักษาตนมาแล้ว ให้มาทำพิธีร่วมกันเป็นประจำทุกปี โดยจัดทำพิธีขึ้นที่ลานบ้านของหมอเหยาในเดือนสี่ ซึ่งเป็นช่วงฤดูร้อน ดอกไม้ป่าบานสะพรั่ง สามารถเก็บมาบูชาหมอเหยาและจัดผูกร้อยห้อยตามเสาไม้ โดยเฉพาะดอกจำปา (ดอกลั่นทม สีขาว) ซึ่งนิยมนำมาเป็นพวง ๆ ประดับเสากลางลานพิธีกรรม พิธีกรรมเช่นนี้มีชื่อเรียกว่า “พิธีเลี้ยงผีหมอ” เพื่อบูชาหมอเหยา และเป็นการเลี้ยงผี เชิญผีออกจากร่าง ดังนั้น พิธี “เลี้ยงผีหมอ” จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงความเชื่อในด้านการตรวจสอบสุขภาพ มิให้เจ็บป่วยจากวิญญาณผีร้าย และเป็นการตอบแทนหมอเหยา (แม่เลี้ยง) ที่เคยรักษาตนให้พ้นจากความเจ็บป่วยที่ผู้เจ็บป่วย (ลูกเลี้ยง) จะพบปะแม่เลี้ยง ทำพิธีตอบแทนบุญคุณแม่เลี้ยงปีละ 1 ครั้งตลอดไป

ภาพที่ 6.31 พิธีกรรมเลี้ยงผีหมอ

1.1 วัสดุอุปกรณ์และเครื่องคายเหย้า

1.1.1 วัสดุอุปกรณ์ที่เป็นเครื่องเล่นผี ซึ่งจะต้องจัดทำขึ้นใหม่ทุกขึ้น และส่วนใหญ่ทำจากต้นยอ ซึ่งเป็นไม้มงคลของชาวไทยช่า

1. หิ้งผี จัดทำเป็นหิ้งกรอบไม้สี่เหลี่ยมขนาดจับมียกได้สะดวก และติดตั้งบูชาเครื่องเล่นไหว้ผีได้ ทำด้วยไม้แล้วทาสีมัน เมื่อทำเสร็จจะนำไปติดตั้งไว้บนบ้านหรือในตูบ โดยยึดติดกับข้างฝาตรงกลางของบ้านหรือตูบ

ภาพที่ 6.32 หิ้งผีชาวไทยช่า

2. ชั้นกะย่อง ภูมิปัญญาเครื่องจักสานของชาวไทยช่า ทำด้วยไม้ไผ่สานเหมือนตระกร้า และมีขาในตัวเอง เมื่อทำเสร็จจะเป็นภาชนะรองรับดอกไม้ ธูปเทียน เครื่องสักการะ แล้วนำไปวางไว้บนหิ้งผีหรือในตูบ

ภาพที่ 6.33 ขันกะยองชาวไทยข่า

3. ไม้กะทา จากต้นยอ เพื่อใช้เป็นไม้เท้าของผีให้ ผีแฉน

ภาพที่ 6.34 ไม้กะทา

4. มาลัยดอกไม้อัด เป็นมาลัยที่ทำจากดอกจำปา (ลั่นทม หรือลีลาวดี) เพื่อใช้สำหรับคล้องคอหมอเหยา ผู้ร่วมประกอบพิธีเลี้ยงผีหมอหรือจะคล้องเฉลียงไหลก็ได้
5. ช้าง 1 คู่ ทำจากต้นยอ เพื่อเป็นบริวารของผี โดยเป็นรูปช้างเพศผู้และเพศเมีย
6. ตีนช้าง 1 คู่ ทำจากต้นยอ เพื่อเป็นรองเท้าให้ช้างใส่
7. เรือ ขนาดยาวประมาณ 1 คืบ ทำจากต้นยอ มีเชือกผูกติดไม้ไว้สำหรับห้อยไว้ได้
8. หอ 2 หอ เพื่อเป็นที่อยู่ของผี โดยหอเรือนใหญ่ ผีขุนนางอยู่ ส่วนหอเรือนน้อย ผีข้าทาสอยู่

ภาพที่ 6.35 หอผี

9. ไม้เสียงท่าย 3 อัน (ไม้หลักบ้านหลักเมือง) ทำจากต้นยอ ปลายไม้ทาสีแดง และสีเหลือง โดยมีความเชื่อว่า เมื่อนำไม้เสียงท่ายทั้ง 3 อันมาต่อเป็นหลักบ้านหลักเมือง จำนวน 3 รอบ จะต้องไม่ล้มแสดงถึงความร่มเย็นเป็นสุขของหมู่บ้าน

ภาพที่ 6.36 ไม้หลักบ้านหลักเมือง

10. ไข่ต้ม 2 ใบ
11. ปิ่นไม้ 1 กระบอก ทำจากต้นยอ มีขนาดประมาณ 1 คืบ
12. ม้า 2 ตัว ทำจากไม้ไผ่ เหลาแล้วตัดเป็นรูปโครงร่างของม้ามัดไว้ให้คงรูป มีเชือกผูกติดไม้ไว้ สำหรับห้อยไว้ได้
13. มาลัยดอกไม้ โดยนำดอกรัก ดอกจำปา มาร้อยเรียงกันเป็นมาลัยยาว

ภาพที่ 6.37 วัสดุอุปกรณ์ที่เป็นเครื่องเล่นผี

1.1.2 เครื่องคายเหยา

1. พานสำหรับวางเครื่องคาย หมอเหยานิยมใช้พานไม้ตีนตั้งรูปร่างเหมือนขันโตกขนาดเล็กพอเหมาะ หรืออาจจะใช้ถาดกลมแทนก็ได้ โดยจัดหาสิ่งของอื่น ๆ วางบนพาน เช่น หมอนขิดวางรองถาดเพื่อให้ตั้งได้สูงขึ้น

2. ผ้าขาวม้ารองพาน โดยใช้ผ้าฝ้ายพื้นเมืองพับเข้าให้มีพื้นที่รูปจัตุรัสวางรองบนพานก่อนวางเครื่องของอื่น ๆ

3. ถ้วย 1 ใบ ใช้ถ้วยแกนขนาดกลางสำหรับใส่ข้าวสารให้เต็มถ้วย เพื่อจะได้วางสิ่งของอื่นลงในถ้วยได้อีก

4. ข้าวสารข้าวเหนียว จำนวน 2 ถ้วย โดยตวงเอาข้าวสารถ้วยแรกลงไว้ที่พาน หรือถาดวางเครื่องครยที่มีผ้าขาววางรองพื้นไว้แล้ว เกลี่ยข้าวสารให้กระจายอยู่ในพาน ส่วนข้าวสารถ้วยที่ 2 ให้บรรจุไว้ในถ้วยให้เต็มพอดี แล้ววางถ้วยข้าวสารไว้ตรงกลางพานเครื่องคาย

5. ไข่ไก่ 1 ฟอง ใช้ไข่ไก่ดิบวางตั้งไว้ตรงกลางถ้วยข้าวสาร สำหรับการเสี่ยงทายไข่ไก่นี้ หมอเหยาจะกำข้าวสารโปรยให้จับติดที่เปลือกไข่

6. ดาบหรือจ้าว 2 เล่ม จะวางไว้ใกล้ ๆ พานเครื่องคาย ใช้เสี่ยงทายตั้งปลายดาบปักลงบนถ้วยข้าวสาร

7. เหล้า 1 ขวด นิยมใช้เหล้าขาว หรือเหล้าต้มกลั่นพื้นเมือง สำหรับให้หมอเหยากินหรือให้ผีที่เข้ามาเข้าทรงร่างหมอเหยากิน (การกินเหล้านี้ หมอเหยา เรียกกันว่า ซี้ม้า) ตลอดทั้งให้หมอแคนกินด้วย ซึ่งแล้วแต่ว่าผีที่เข้าทรงจะบอกกล่าว

8. ฝ้ายขาว 2 ไน (หรือ 2 ใจ) ใช้สำหรับวางรอบวงปากถ้วยข้าวสาร 1 ไน และวางไว้ที่พานเครื่องคาย 1 ไน สำหรับให้หมอเหยาจับใช้คล้องรอบศีรษะ เมื่อประกอบพิธีเหยา

9. เงินค้ายเหยา จำนวน 3 บาท

10. เทียนทำจากขี้ผึ้งแท้ สำหรับแต่งชั้นธูปชา สำหรับติดประกบกัน ให้ดูเป็นเทียนเล่มใหญ่ เรียกว่า “เทียนลิ้ม” สำหรับทำเป็นรูปไม้จิ้มติดดอกไม้ เรียกว่า “เทียนง้า” และเทียนสำหรับใส่ในกรวยดอกไม้

11. ดอกไม้สีขาว สำหรับแต่งชั้นธูปชาคู่กับเทียน

12. คำหมาก ทำโดยจับหมากพลูเข้าเป็นคำ ๆ ใช้ประมาณ

5-6 คำ

13. พลุปลีก คือใบพลุที่นำมาตัดแต่งประกอบเครื่องกาย ใช้ประมาณ 5-6 ใบ

14. กรวยใบไม้ ทำจากใบขนุนหรือใบฝรั่งเย็บให้เป็นรูปกรวย (หมอเหยาเรียกกรวยนี้ว่า โขย) สำหรับใส่ดอกไม้และใส่เทียนวางไว้ที่ถ้วยข้าวสาร ใช้ 8 อัน

15. เมียง (หรือเมียงคำ) เป็นเครื่องของสำหรับขบเคี้ยวหรือกิน ทำจากต้นตะไคร้ ใบมะละกอ หรือใบหมาก หั่นเป็นฝอยใส่ไว้ที่กรวย

16. กระติบข้าว 1 ใบ สำหรับใส่ข้าวเหนียวหนึ่ง ใช้ในการจ้ำขวัญคนไข้ เมื่อเสร็จพิธีเหยาหรือใช้พิธีกรวดเจ็บกวาดไข้ปัดรังควานออกจากร่างกายคนไข้

17. ชันน้ำดื่ม สำหรับความชุ่มเย็น และให้หมอเหยาดื่ม

18. คายขันธุ์ห้า สำหรับหมอแคน

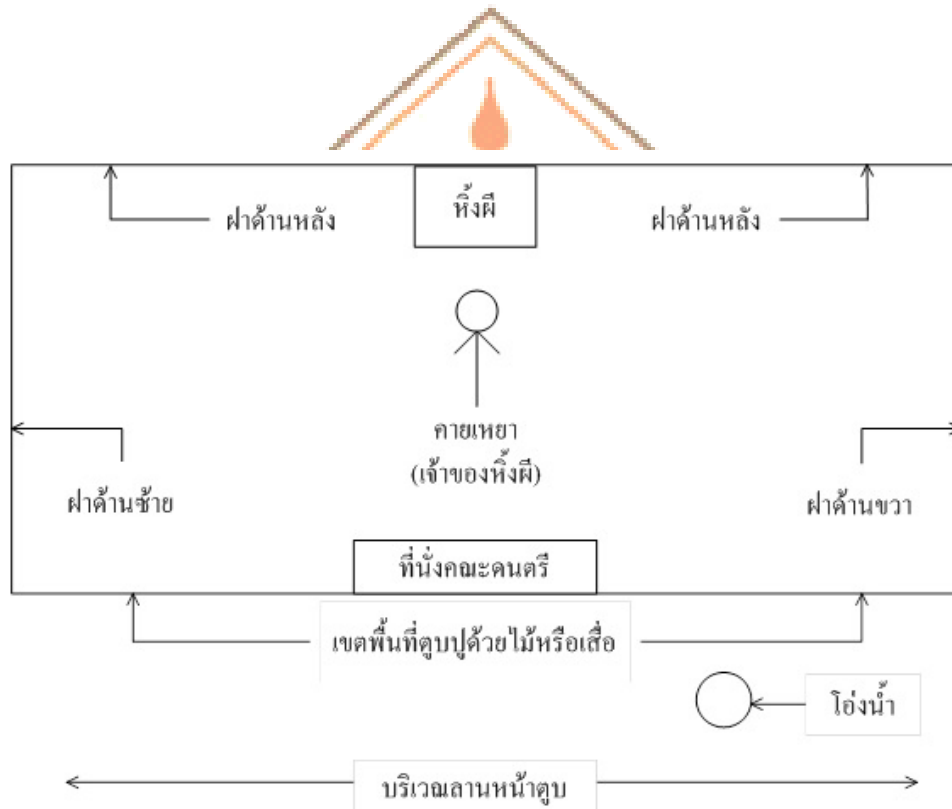
19. เครื่องดนตรีแคน เป็นเครื่องดนตรีชนิดเดียวเท่านั้นที่นำมาให้หมอแคนเป่าประกอบตลอดพิธีกรรมเหยาเพื่อรักษาคนเจ็บป่วย

ภาพที่ 6.38 เครื่องกายเหยา

1.2 เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลง ในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีหมอ ใช้แคนเป็นดนตรีหลัก และหมอเหยาเจ้าของที่จะจัดหาแคนมาไว้หลายตัว เพื่อให้หมอแคนได้เป่าประสานเสียงกัน มีการเล่นร้องรำอย่างสนุกสนาน

1.3 สถานที่ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีหมอนั้น จะจัดขึ้นในบริเวณลานหน้าบ้านเรือนของหมอเหยา โดยจะจัดตั้งตุงหรือผามขึ้น 1 หลัง โดยลักษณะตุงที่ตั้งขึ้น มีปริมณฑลพื้นที่รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผังหลักยึด 4 มุม พื้นปูด้วยแผ่นไม้หรือเสื่ออีกชั้นหนึ่ง หลังคามุงด้วยหญ้าคาให้กันแดดกันฝนได้ มุงเป็นเพิงหมาแหงน ล้อมผาด้านหลังตลอดแนวและล้อมด้านข้างซ้ายและขวาให้เป็นสัดส่วน ส่วนด้านหน้าเปิดโล่งตลอด อาจขยายบริเวณด้านหน้าให้กว้างโดยจัดหาผ้าบังแดดหรือกางเต็นท์เพิ่ม จัดหาแท่นไม้ไผ่มาวางตรงกลางลานตุง เพื่อวางสิ่งของและคณะผู้เล่นดนตรีนั่งพักได้ตามความเหมาะสม ส่วนหิ้งผืนนั้นจะติดตั้งไว้ชิดผาด้านหลังตรงเสากลางตุง และเครื่องกายของหมอเหยา

ภาพที่ 6.39 แผนผังการจัดตบเลี้ยงผีหมอ

1.4 วันเวลาประกอบพิธีเลี้ยงผีหมอ ชาวไทยช่ากำหนดทำพิธีเลี้ยงผีหมอในช่วงเดือน 4 ของทุกปี (สัมภาษณ์ : นางเปลื้อง คำมุงคุณ อายุ 82 ปี)

2. พิธีกรรมการเลี้ยงบ้าน

ชาวไทยช่าจะมีพิธีกรรมเกี่ยวกับชุมชนชาวไทยช่า โดยที่ทุกคน ทุกครัวเรือนจะมีส่วนร่วม เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมนี้ขึ้น ชาวไทยช่าเรียกพิธีกรรมนี้ว่า “การเลี้ยงบ้าน” โดยจะมีการจัดให้มีขึ้น 2 ครั้ง ในหนึ่งปี คือ เดือนสาม หนึ่งครั้ง และเดือนหกอีกครั้งหนึ่ง ในการนำเสนอคณะผู้วิจัยจะเสนอองค์ประกอบแยกเป็นเรื่อง ๆ ดังนี้

1) องค์ประกอบพิธีกรรม “การเลี้ยงบ้าน”

สถานที่

ชาวไทยช่า จะเตรียมเครื่องสักการบูชา เช่นสรวงที่บ้านของตนเอง เมื่อเตรียมได้พร้อมแล้วก็นำขึ้นไปตั้งที่ “หอบูตา” ซึ่งอยู่ในติดกับหนองยาง ที่เป็นหนองน้ำสำหรับการเกษตรภายในชุมชน “หอบูตา” มีลักษณะเหมือนตุ่มเล็ก ๆ ในบริเวณเดียวกันมีต้นจำปา ซึ่งเป็นต้นไม้เสี่ยงทาย สถานที่ประกอบพิธีกรรมนี้ จะห้ามตัดไม้ทำลายป่า ห้ามนำสัตว์เข้าไปเลี้ยง ดังนั้น ในบริเวณดังกล่าวมีความสงบร่มรื่น

ระยะเวลา

ระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงบ้านของชาวไทยช่า จะจัดให้มีขึ้นในช่วงเดือนสาม ครั้งที่หนึ่ง และ เดือนหก ครั้งที่สอง โดยในการเลี้ยงบ้าน ผู้กำหนดวัน เวลา จะเป็น “หลักบ้าน” (เจ้าบ้าน) และจะจัดให้มีขึ้นในช่วงข้างขึ้นเท่านั้น ระยะเวลาในการเลี้ยงบ้านในช่วงเดือนสามนี้ เมื่อเลี้ยงแล้วชาวไทยช่า จะทำการตัดต้นไม้ ถางหญ้า ถางต้นไม้อัดต้นไม้อัด ถ้ากรณีที่ต้องการจะนำหญ้ามาใช้ประโยชน์ หลังจากการเลี้ยงบ้านในเดือนหกแล้ว จะต้องใช้มีดหรือพร้าตัดเท่านั้น และเมื่อเลี้ยงแล้ว ชาวไทยช่าจะ “ปักไธ้” หรือที่

เรียกว่าปลูกข้าวหอยดหลุม ซึ่งการกระทำดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการรักษา เรียนรู้ธรรมชาติของชาวไทยช่า ในการเพาะปลูก และการเจริญเติบโตของพืชพรรณ

ผู้นำในการประกอบพิธีกรรม

ผู้นำในการประกอบพิธีกรรม คือ “หลักบ้าน” (เจ้าบรู) มีหน้าที่สื่อสารกับเจ้าหอปู่ต่านับตั้งแต่ชาวไทยช่าอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ชาวไทยช่าจะมี “หลักบ้าน” (เจ้าบรู) เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม ปัจจุบันคือ นายสมาน คำมุงคุณ “หลักบ้าน” ในตำแหน่งนี้จะมีการสืบทอด โดยส่วนใหญ่ชาวไทยช่าจะเลือกผู้ที่อยู่ในสายตระกูลของ “หลักบ้าน” คนเดิม ซึ่งจะเลือกผู้ที่มีอาวุโส มีความสามารถ ชาวบ้านโดยทั่ว ๆ ไปเคารพนับถือ

ผู้ร่วมในการประกอบพิธีกรรม

ผู้ร่วมประกอบพิธีกรรม ประกอบด้วย “หลักเมือง” พ่อบ้าน เด็กหนุ่มและแม่บ้าน ซึ่งแต่ละบุคคลในครอบครัว จะทำหน้าที่แตกต่างกัน พอสรุปได้ดังนี้

- แม่บ้านหรือผู้หญิงในหมู่บ้าน

มีหน้าที่ เตรียมดอกไม้ 1 คู่ (ถ้าไม่มีไชยอดไม้แทน), เทียน 1 คู่, ไก่ 1 ตัว, ไข่ไก่ 1 ฟอง, ข้าวต้มมัด 1 มัด, ข้าวเหนียว 1 กระติบ

- พ่อบ้าน

มีหน้าที่ ร่วมสนุกสนาน และรับฟังคำทำนาย บอกเล่าของ “หลักบ้าน” เพื่อไปบอกกล่าวแม่บ้าน และอบรมสั่งสอนลูกหลาน

- เด็กหนุ่ม

มีหน้าที่ เตรียมไก่, หมู, ควาย, ดอกไม้, เทียน, หม้อ, เหล้า และอื่น ๆ ที่จำเป็นในการประกอบอาหารเพื่อบวงสรวงผีปู่ตา

เครื่องสักการะเช่นสรวง

1. เทียนเล็กขนาดเท่านิ้วชี้ 1 คู่ ต่อ 1 คน เท่าจำนวนสมาชิกในหมู่บ้าน
2. ดอกไม้สีขาว หรือยอดไม้ 1 คู่ ต่อ 1 คน เท่าจำนวนสมาชิกในหมู่บ้าน
3. ไก่ อย่างน้อย 5 ตัว หรือมากกว่า
4. เหล้า อย่างน้อย 2 ไห
5. ถ้าปีใดมีการบนหมู บนควาย ก็จะมีเพิ่มขึ้นมาจาก ข้อ 1 – 4 ด้วย

สิ่งของเครื่องใช้

1. หม้อ	4. ใบตอง
2. มีด, พร้า	5. ไฟ, ไม้ขีดไฟ
3. แก้ว, ชัน	6. ฟืน

ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม

พิธีกรรมเลี้ยงบ้าน จะมีการกำหนดโดยพิจารณาความพร้อมของชาวไทยช่าว่ามีความพร้อมในวันใด จะต้องเป็นข้างขึ้นเท่านั้น โดย “หลักบ้าน” (เจ้าบรู) จะเป็นผู้กำหนดวัน และเวลาให้ ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านโดยทั่วไปทราบ เมื่อถึงวันนัดหมายก็จะมีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. ขึ้นเตรียม

นัดหมายวันเลี้ยงบ้านทุกครอบครัว เตรียมเทียนขนาดเทียนยาวเท่านิ้วชี้ของสมาชิกในครอบครัว 1 คู่ ต่อ 1 คน ดอกไม้สีขาว 1 คู่ ต่อ 1 คน

เวลาประมาณ 08.00 – 09.00 น. ผู้ที่เข้าร่วมพิธีกรรม จะนำสิ่งของที่เตรียมไว้ เดินทางไปยังที่เจ้าหอปู้ตาสถิตอยู่

2. ขั้นตอนการเลี้ยงบ้าน

2.1 เมื่อถึงจุดหมาย จะวางสิ่งของต่าง ๆ ไว้ก่อน “หลักบ้าน” จะคอยบอกกล่าวเจ้าหอปู้ตาวา มาเลี้ยงบ้านในเดือนที่มาเลี้ยงบ้าน ถ้าเป็นเดือน 3 ก็บอกเดือน 3 ถ้าเป็นเดือน 6 ก็บอกเดือน 6

2.2 เด็กวัยรุ่นที่ไปร่วมพิธีกรรม จะช่วยกันฆ่าไก่ ฆ่าหมู โดยในการเชือดไก่จะถอนขน และนำใส่ร้อนไว้ 1 คืบ เมื่อชำแหละเรียบร้อยแล้ว จะหาไม้มาก่อไฟ ต้มน้ำให้เดือด ๆ นำไก่ลงไปต้ม โดยไม่ต้องปรุงเครื่องใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อสุกจะนำไปวางที่สิ่งสถิตของเจ้าหอปู้ตา โดยจะมีเป็น 2 ชั้น ชั้นแรกจะวางไก่ ชั้นที่ 3 จะวางหมู ควาย และดอกไม้ โดยก่อนที่จะนำเครื่องเซ่นไปวางจะนำไปตองปรุงพื้ก่อน

2.3 “หลักบ้าน” จะเลือกไก่ 1 ตัว ในจำนวนทั้งหมดเป็นไก่เสียงหาย ชาวไทยช่าเรียกว่า “ไกป์” เพื่อเป็นการทำนาย

2.4 ในบริเวณประกอบพิธีกรรมจะจุดเทียนทุกเล่มไว้ในทุกที่ โดย “หลักบ้าน” เป็นผู้จุดเริ่มต้น และอัญเชิญเจ้าที่เจ้าทาง สิ่งศักดิ์สิทธิ์มากินสิ่งของต่าง ๆ ที่นำมาเซ่นไหว้ พร้อมทั้งบอกกล่าวให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกป้องรักษาให้อยู่ดีมีสุข ปลอดภัย เมื่อบอกกล่าวแล้วก็จะปล่อยเวลาไประยะหนึ่ง ต่อมาจะเลี้ยงเหล้าโดยเรียกหรือเชิญวิญญาณสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากินเหล้า “หลักบ้าน” จะหยดลงในหอสำหรับผีชั้นใหญ่ และหยดบริเวณต้นเสาสำหรับผีทั่ว ๆ ไป เมื่อกินเหล้าเสร็จ จะให้กินน้ำโดยปฏิบัติเหมือนกับการกินเหล้า

2.5 ในขั้นสุดท้าย ผู้ร่วมพิธีกรรมจะช่วยกันปรุงอาหารที่ได้ และดื่มเหล้ากินอาหาร เล่นกันอย่างสนุกสนาน เช่น เล่นสาดน้ำ แกล้งกันต่าง ๆ นานา แม้กระทั่งการนำเอาข้าวมาปายกันและจับเพื่อนโยนลงไปในตมหรือซีโคลน (ลักษณะเดียวกับการละเล่นของชาวไทยลาวระหว่างการเล่นสงกรานต์กับบุญบั้งไฟรวมกัน) หลังจากนั้นจึงเดินทางกลับบ้าน และจะเดินไปบ้านหลังอื่นเพื่อกินอาหาร และเหล้าร่วมกัน

3. พิธีกรรมเลี้ยงผีตาแฮก

โดยชาวไทยช่ามีความเชื่อว่า “ตาแฮก” หรือ “ผีตาแฮก” เป็นผีเฝ้าไร่ นา เมื่อชาวไทยช่าเข้าหักร้างางพวง เพื่อแปรสภาพที่ดินเป็นไร่ นา เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่บนเนินเขา เพื่อ “สักข้าวไฮ่” คือ การที่ชาวไทยช่าใช้เสียมหรือไม้ไผ่ปลายแหลมขุดดินหนึ่งครั้งแล้วหยอดเมล็ดข้าวเปลือก ซึ่งเป็นวิธีการเพาะปลูกข้าวของชาวไทยช่า โดยจะทำพิธีเชิญผีตาแฮกคนหนึ่งมาเป็นผู้เฝ้ารักษาที่นา และข้าวกล้า แต่ละปีเจ้าของนาจะต้องทำพิธีเซ่นสังเวยก่อนลง “สักข้าวไฮ่” และเมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว ต้องแบ่งข้าวสีเกวียนให้แก่ “ผีตาแฮก” ด้วย (สัมภาษณ์ : นางเปลื้อง คำมุงคุณ อายุ 82 ปี)

ภาพที่ 6.40 พิธีหยอดข้าวตาแฮก (สักข้าวไฮ่)

ภาพที่ 6.41 พิธีเลี้ยงผีตาแฮก

2.2 ความเชื่อ ความเชื่อของชาวไทยชา สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผี (วิญญาณ) ความเชื่อเรื่องสิ่งลึกลับที่ศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องชะล่า และคำสอนทางศาสนา

2.2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผี (วิญญาณ) ได้แก่

1. เรื่องผีปู้ตา โดยมีการตั้งศาลเจ้าปู้

ภาพที่ 6.42 ศาลผีปู้ตา

2. เรื่องผีตาแฮก ซึ่งเป็นผีที่ประจำอยู่ที่นา ดูแลผลผลิตของชาวนาให้อุดมสมบูรณ์

3. เรื่องผีป่า เชื่อว่าตามไร่ นา ต้นไม้ใหญ่ จอมปลวก หนองน้ำ วังน้ำ ร่องน้ำ มีผีป่าเป็นผู้พิทักษ์คุ้มครองอยู่

4. เรื่องผีในป่าช้า เชื่อว่า วิญญาณของผู้ตายยังอยู่ในป่าช้า

2.2.2 ความเชื่อเรื่องสิ่งลึกลับที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา ได้แก่ “เจียมผีเต่า เจียมเจ้ายีน” ซึ่งถ้าลบหลู่จะเกิดอันตรายแก่ชีวิตได้ (เจียม หมายถึง ให้มีความสำรวมด้วยกาย วาจา ใจ)

2.2.3 ความเชื่อเรื่อง ชะล่า (การกระทำที่ต้องห้าม) ตัวอย่างเช่น

- ตายมีแอง (ผีตายโหง) ไม่นำศพขึ้นบ้าน ไม่เผา เป็นต้น
- วันพระขึ้น หรือแรม 14 ค่ำ 15 ค่ำ ไม่ตัดข้าวเปลือกไปโรงสี ไม่ตำข้าว ไม่ฆ่าสัตว์
- วันพระขึ้นหรือแรม 14 ค่ำ 15 ค่ำ หรือวันฮีบปากเดือน (วันขึ้น 1 ค่ำ) ห้ามปลงผี

- การนอนหันศีรษะไปทางทิศตะวันออก – ตะวันตกไม่ได้ ถือว่า ชะล่า
- เข้าไปในป่า ห้ามพูดเรื่อง เสือ ถือว่า “ชะล่า” ไปทางเรือ ห้ามพูดเรื่องจระเข้ เรื่องเงือก ถือว่า “ชะล่า” ผู้หญิงต้องแก้หามนั่งขวางประตู หรือทางขึ้นทางลงบันได เป็นต้น

2.2.4 ความเชื่อเกี่ยวกับคำสอนทางศาสนา มีดังนี้

1. เรื่องบุญ เรื่องบาป เช่น เชื่อว่า ฆ่าแมว บาปหนัก
2. เรื่องตายแล้วเกิดใหม่ เช่น เชื่อว่า เด็กที่เกิดมามีหน้าตาและอุปนิสัยคล้ายบรรพบุรุษที่ตายไปแล้ว คือ บรรพบุรุษของตนเอง การจำชาติได้ ระลึกชาติหลังได้
3. นรก สวรรค์มีจริง โดยญาติพี่น้องนิยมไปหาคนเข้าทรง เพื่อถามว่าผู้ตายไปเกิดที่ไหน มีความสุขอยู่หรือเปล่า
4. วิญญาณบรรพบุรุษ เช่น เชื่อว่าพ่อแม่ที่ตายไปแล้ว จะมาอยู่ที่มุมห้อง เรียกว่า “ผีแจ” ดังนั้น ในวันสำคัญ จะมีการอุทิศส่วนกุศลพิเศษเพื่อให้พ่อแม่ หรือญาติพี่น้องที่ตายไปแล้ว มารับของทานไป ประเพณีที่สำคัญ เช่น งานบุญข้าวสาก บุญข้าวประดับดิน เป็นต้น

2.3 วัฒนธรรมการแต่งกาย

ชาย นิยมใส่เสื้อย้อมคราม เป็นเสื้อคอกลมผ่าอก ติดกระดุมหน้า นิยมใช้ผ้าขาวม้านุ่งเป็นผ้ากระเตี่ยวหรือนิยมเป็นกางเกงขาก๊วยหรือกางเกงครึ่งท่อนหรือโสร่ง นิยมใช้ผ้าคาดเอวหรือพาดบ่าด้วยผ้าขาวม้าที่เป็นลายตาล่องสีขาวหรือแดง ชายไม่นิยมใส่เครื่องประดับ

หญิง นิยมใส่เสื้อทั้งแขนสั้นและแขนยาว มักเป็นผ้าย้อมหม้อสีคราม หรือผ้าฝ้ายด้ายดิบสีขาว ธรรมชาติ นิยมใส่เสื้อมะขามโค้งกับเสื้อคอกลม นิยมใช้ผ้าแพรหรือผ้าขาวม้าพาดเฉียงไปหาไหล่ขวา ผ้าถุงนิยมใส่ผ้าถุงที่เป็นผ้าฝ้ายมัดหมี่ย้อมคราม มีเชิงผ้าถุงหรือที่เรียกว่าตีนซิ่น ผู้สูงอายุนิยมนุ่งโจงกระเบน บางครั้งนิยมใส่เสื้อแขนสั้นหมากกะແหล່ງ เสื้อนิยมเป็นทรงผ่าอกติดกระดุม

ภาพที่ 6.43 การแต่งกายของชาวไทยखा

2.4 การดำรงชีพ การดำเนินชีวิตของชาวไทยखाสมัยก่อนนั้น เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ไม่ค่อยจะอำนวยเท่าที่ควร และไม่อุดมสมบูรณ์เหมือนท้องที่อื่น เนื่องจากสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา ดังนั้น พื้นฐานของการดำเนินชีวิตจึงผูกพันกับการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ และการเกษตรแบบดั้งเดิม โดยใช้แรงงานคนและสัตว์ ไม่มีเทคโนโลยีเข้าช่วย พื้นที่ในการเพาะปลูก จะปลูกตามที่ราบขอบเขา ทำเป็นขั้นนา ซึ่งมีที่ราบดังกล่าวอยู่บริเวณหนองฮัก (ปัจจุบันได้กั้นเป็นชลประทานห้วยชะโนด) คงเหลือเฉพาะด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือเพียงเล็กน้อย) ซึ่งมีพื้นที่ไม่มากนัก ในการทำนานั้นผลผลิตได้ไม่มากนัก จึงไม่พอแก่การบริโภค ถึงแม้ว่าบางส่วนจะ

ใช้บริเวณป่าเขาทำสวนข้าวไร่ มันสำปะหลังหรือปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นอยู่ก็ตาม ทำให้ชาวไทยซาต้องอาศัยผลผลิตจากป่าและธรรมชาติ

วิถีชีวิตของชาวไทยซา เป็นชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติโดยแท้ โดยเฉพาะสภาพชีวิตความเป็นอยู่ในอดีต เมื่อถนนจากตัวเมืองยังไม่ตัดเข้าสู่หมู่บ้าน ไฟฟ้า หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ ตลอดจนเครื่องอำนวยความสะดวกทั้งหลายยังก้าวเข้าไปไม่ถึง ชีวิตของชาวไทยซาจะดำเนินไปด้วยความเรียบง่าย มีการสัมผัสใกล้ชิดและคลุกคลีกับธรรมชาติ โดยชาวไทยซาได้อาศัยผลผลิตจากธรรมชาติจากเทือกเขาภูพาน โดยเฉพาะพืชพันธุ์ธัญญาหารและสิ่งของต่าง ๆ ที่ได้จากป่ามาดำรงชีวิต นอกเหนือจากการทำนา ซึ่งเป็นอาชีพหลัก และมักจะมีปัญหา เนื่องจากได้ผลผลิตน้อยไม่พอกินตลอดปี ผลผลิตจากป่าและภูเขานั้นก็จะเกิดตามฤดูกาล เช่น ในฤดูฝน จะมีอาหารประเภทผัก หวาย หน่อไม้ เห็ดชนิดต่าง ๆ หรือมีนก หนู กระรอก กระแต หมูป่า ไก่ป่า เป็นต้น ส่วนในฤดูร้อนก็จะมีผักหวาน น้ำผึ้งไข่มดส้ม เป็นต้น ซึ่งอาหารที่กล่าวมานี้มากพอที่จะให้ชาวไทยซาเข้าไปเป็นของฝาก (ของฝากเป็นคำที่ใช้เฉพาะในการแลกเปลี่ยนอาหารต่าง ๆ ที่ชาวไทยซาเก็บมาได้จากป่า เช่น ผักหวาน ไข่มด กระรอก กระแต เพื่อนำมาแลกกับข้าวเปลือกกับหมู่บ้านพื้นราบที่เป็นกลุ่มไทยลาวหรือภูไทในเขตอำเภอเมืองและอำเภอดำชะอี) เพื่อแลกกับข้าวเปลือกเพื่อนำมาบริโภค (สัมภาษณ์ : นางโฉม คำมุงคุณ อายุ 82 ปี)

ปัจจุบันนี้ชาวไทยซาส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยพืชหลักที่ปลูก ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา ไม้ยูคาลิปตัส อ้อย ถั่วลิสง พริก เป็นต้น และมักหาปลาตามห้วยชะโนดเป็นหลัก รองลงมา คือ ลำน้ำ หนอง บึงที่อยู่ใกล้กับชุมชน โดยเครื่องมือจับปลาที่มีการใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ ขวาง ส่อน ไซ จั่น ตุ่ม โทง ขา ลอบ เสื่อนอนกิน ผีน้อย ลัน แห มอง แหลมสอต เบ็ดโก่ง เบ็ดคัน เบ็ดเผือก เบ็ดสะโน สุ่ม จะดุ้ง เป็นต้น สำหรับเครื่องมือการเกษตรเพื่อใช้ทำนา ทำไร่ ปลูกสวนผัก ได้แก่ ไถ คราด แยกใหญ่ แยกน้อย เกรียน ไม้ลูป จอบ เสียม เคียว ครกตำข้าว ไม้ฟาดข้าว ไม้คานหลาว บ่าแก้ว เป็นต้น

ภาพที่ 6.44 การตีฝ้ายของชาวไทยซา

ภาพที่ 6.45 การปลูกผักสวนครัวริมรั้ว

2.5 อาหารไทยซา อาหารของชาวไทยซานั้น หาได้ง่าย เช่น ปลา พืชผักต่าง ๆ ดังนั้น จึงไม่พบการเลี้ยงปลาไว้กิน หรือขายภายในชุมชน แต่นิยมเลี้ยงเบ็ด ไก่ หมู วัว ควาย ส่วนพืชผักมักจะมีตามธรรมชาติ และปลูกไว้กินเองตามลำน้ำชะโนดในหน้าแล้ง นอกจากนี้มีการเพาะเห็ดสำหรับจำหน่ายภายในชุมชน

อาหารหลักของชาวไทยซาจะมี แกง ปั่น แจ่ว บั้ง จี แกงหน่อไม้ ต้มหมากพุง เป็นต้น โดยมีข้าวเหนียวเป็นหลัก และเก็บพืชผักตามธรรมชาติมารับประทาน เช่น ผักสะเดา ผักเหมือดเหมียง หมากแข้ง ผักชะเม็ก ผักหางนาค ดอกแค ไข่มดแดง และหาสัตว์น้ำตามลำน้ำ เช่น ปลา หอย ปู กุ้ง

ภาพที่ 6.46 โรงเพาะเห็ดภายในชุมชนไทยฆ่า

2.6 วัฒนธรรมที่อยู่อาศัย ชาวไทยฆ่าสมัยก่อน นิยมเลือกสถานที่สร้างหมู่บ้านบนที่ดินที่เป็นเนินสูง น้ำท่วมไม่ถึง ใกล้แหล่งน้ำ มีท้องทุ่งที่ลุ่มสำหรับทำนา สำหรับลักษณะของบ้านนั้น นิยมปลูกบ้านใต้ถุนสูง เล็กใหญ่ตามฐานะ ในยุคแรกจะมุงด้วยหญ้าแฝก หญ้าคา ฝาแถบตอง เรียกว่า “ผาด้าน” (ผาด้าน หมายถึง จักไม้ไผ่เป็นตอก สานตาหมากรุก 2 แผ่นประกบกับใบไม้ใหญ่ ๆ เช่น ใบชาด ใบตองกุง (ตองตึง) เอาหญ้าที่ใช้มุงหลังคาทำเป็นฝาก็ได้ ปูด้วยฟาก (ฟาก หมายถึง ไม้ไผ่ลำใหญ่สับสลับมิให้หลุดจากกัน คลื่อนออกเป็นแผ่นใหญ่)

เครื่องเรือนในยุคนั้น ส่วนมากเป็นไม้ไผ่ ในยุคถัดมามีการตีเหล็กผ่าแป้นมุง โดยตัดไม้ชาดลงมา ตัดท่อนยาวประมาณ 60-70 เซนติเมตร ใช้เหล็กผ่าไม้เป็นกระดานมุงหลังคาแทนหญ้า ยุคนั้นยังไม่มีตะปู จะเจาะรูสอดไม้ไผ่เข้าไปทำเป็นตะขอเกาะยึดกระดานไว้ กระดานพื้นใช้เหล็กผ่าเป็นแผ่นยาว ซึ่งต้องใช้ความพยายามสูงมาก ใต้ถุนบ้านจะผูกหว้า ควาย บางบ้านก็มีคอกไก่ มีครกตำข้าว กองฟืน สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เต็มไปหมด

ชาวไทยฆ่าสมัยก่อนนิยมปลูกเล่าข้าวไว้ใกล้บ้านใต้ถุนสูง มุงด้วยหญ้า ส่วนฝาทำพิเศษ โดยเอาต้นแขงมาสานฝาทึบ เอาขี้วัวขี้ควายผสมดิน ใส่น้ำพอเหนียว นวดได้ที่ก็ฉาบฝาทิ้งข้างนอกข้างใน ใช้งานได้ไม่ต่ำกว่า 10 ปีขึ้นไป (แต่ทุกวันนี้ไม่นิยมแล้ว แต่จะใช้ไม้เนื้อแข็งหรือสังกะสีแทน) ใต้ถุนเล่าสูงใช้เก็บหญ้าแฝก บางบ้านก็ทำคอกไก่หรือคอกหมู บางบ้านใช้เก็บอุปกรณ์ในการทำนา เช่น ไถ คราด เป็นต้น

ภาพที่ 6.47 บ้านโบราณไทยฆ่ายุคแรก

ภาพที่ 6.48 บ้านโบราณไทยฆ่ายุคสอง

2.7 เครื่องดนตรี ชาวไทยข่ามีเครื่องดนตรีที่มีลักษณะเด่น คือ ชะโน หรือเขาควายเป็นเครื่องดนตรีที่แสดงความเป็นชาวไทยข่าอย่างชัดเจน การที่ชาวไทยข่านิยมนำเขาควยามาทำชะโนเนื่องมาจากเขาควายมีรูปร่างตั้งแต่โคนเขาจนถึงปลายเขาทำให้เจาะรูจากปลายเขาได้ง่าย ชะโนเป็นของศักดิ์สิทธิ์และมีความสำคัญมาก ชะโนเป็นเครื่องเป่าที่สืบเชื้อสายมาจากสังข์ ลิ้นของชะโนทำจากไม้ไผ่ใช้ยางไม้ติดเข้ากับตัวเขา ระหว่างปากลำโพงกับปลายเขา การเคาะพูชาชะโนจะเหมือนกับการเคาะพูชาสังข์ เพราะในอดีตชาวไทยข่าเชื่อว่าการเป่าชะโนเป็นการเป่าบูชาสังข์ และเมื่อเป่าชะโนแล้ว เจือก นาค ภูติผีปิศาจจะไม่มาทำร้ายคน พร้อมกันนี้จะทำให้ผีเจ้าป่าเจ้าเขาช่วยดูแลคุ้มครองรักษาชาวไทยข่าให้อยู่ดีกินดี มีความปลอดภัย

ในสมัยก่อนเมื่อชาวไทยข่ามีการเดินทางไกลต้องผ่านป่าเขา ถ้าหากเดินทางไปไม่ถึงที่หมายจำเป็นต้องนอนค้างแรมกลางป่าเขา จะต้องนำชะโนไปด้วย ถ้ายามค่ำคืนจะเอาชะโน่ออกมาเป่าเพื่อเป็นการบอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทางผีป่าผีเขาให้ช่วยดูแลรักษาและสัตว์ป่าก็จะไม่กล้ามาทำร้าย และเป็นเครื่องเป่าให้สัญญาณเวลาออกไปคล้องช้าง โดยเสียงชะโนที่เป่าแต่ละครั้งหรือแต่ละเสียงจะมีความหมายเป็นที่รู้จักกันในหมู่ชาวไทยข่า เพื่อบอกสัญญาณให้เพื่อนรู้ว่ากำลังเกิดอะไรขึ้นโดยการเป่าแต่ละครั้งหรือแต่ละแบบก็จะมี ความหมายแตกต่างกันไป เช่น เป่าหนึ่งครั้ง หมายถึง กำลังเดินทาง เป่าสองครั้ง หมายถึง เรียกมากินข้าว เป่าติดต่อกันหลายๆครั้งโดยไม่หยุดหมายถึงกำลังได้รับบาดเจ็บ เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรมหรือกิจกรรมที่สำคัญเท่านั้น งานบุญสงกรานต์ เมื่อมีการแห่ขบวนหรือการแห่ขบวนออกไปเลี้ยงปู่ตาก็จะมีการเป่าชะโนานำหน้าขบวน

ชาวไทยข่าโบราณมีคำสอนเกี่ยวกับการเป่าชะโนและมีฤดูกาลสำหรับการเป่าชะโนไว้ว่า ถ้าจะเป่าชะโนต้องเป่าตั้งแต่เดือน 8 ค่ำ (เดือนกรกฎาคมจะเข้าสิงหาคม) จนถึงเดือนอ้าย (เดือนธันวาคมจะเข้าเดือนมกราคม) ถ้านอกจากระยะเวลาดังกล่าวห้ามเป่าชะโน เพราะมันจะทำให้ “ฝนตก ฟ้าผ่ากลางวัน” หรือเกิดสิ่งไม่ดีต่างๆขึ้นในหมู่บ้าน แต่ถ้าเป่าในช่วงระยะเวลาดังกล่าวซึ่งเป็นช่วงฤดูฝนจะเป็นการเป่าเพื่อบูชาหอย และยังเป็น การป้องกันไม่ให้ฟ้าผ่าด้วย ความเชื่อดังกล่าวมักจะพบเห็นในสังคมวัฒนธรรมอีสานทั่ว ๆ ไป เพราะสิ่งศักดิ์สิทธิ์หากนำมาทำเล่นเพื่อความสนุกสนานโดยไม่รู้จักกาลเทศะย่อมเป็นสิ่งไม่ดี จึงมีกฎข้อห้ามต่าง ๆ ไว้ ฉะนั้น การเป่าชะโนจึงต้องเป่าเฉพาะโอกาสที่สำคัญหรือในยามที่จำเป็นเท่านั้น จึงแสดงให้เห็นว่าชะโน คือเครื่องเป่าที่ศักดิ์สิทธิ์ไม่ใช่ของเล่นที่จะนำมาเป่าเพื่อความบันเทิงหรือเพื่อความสนุกสนาน

ภาพที่ 6.49 เป่าชะโนหรือเขาควาย

การเป่าในช่วงระยะเวลาดังแต่เดือนแปดถึงเดือนอายนั้นมีการให้เหตุผลตามความเชื่อว่าเป็นการเป่าเพื่อบูชาหอย (สังข์) เนื่องจากเป็นช่วงระยะเวลาที่หอยกำลังผสมพันธุ์ถ้าเป่าในช่วงนี้จะทำให้หอยมีการเจริญพันธุ์และขยายพันธุ์ดี และอีกอย่างการเป่าชะโนจะทำให้ฝนตก หากเป่าในช่วงนี้จะเป็นผลดีต่อพืชพันธุ์น้ำท่า

อุดมสมบูรณ์แต่ถ้าเป่านอกฤดูกาลจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ผลผลิตทางการเกษตรโดยเฉพาะข้าวที่จะเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนอ้ายถึงเดือนสาม และช่วงนี้เป็นช่วงที่หอยจำศีลด้วยจึงห้ามเป่าชนะใน เสียงของชนะในยังเป็นเสียงที่ศักดิ์สิทธิ์ปราบผีได้ หากที่ใดมีคำล่ำลือเกี่ยวกับความร้ายหรือความเฮี้ยนของผีสาวนางไม้ถ้าได้เป่าชนะในบริเวณนั้นจะทำให้ผียอมสยบไม่กล้าอาละวาดหลอกใครอีก

นอกจากการเป่าชนะในแล้ว ชาวไทยชายังเครื่องดนตรีชนิดอื่นที่ใช้ในการเล่น ได้แก่ แคน ขำเอง (ซอ) จะปี่ (พิณ) แข่ง (คล้ายฉาบแต่เล็กกว่า) กลองยาว

2.8 การรำรำรำ การรำรำรำที่เป็นลักษณะเด่นประจำของชาวไทยช่า คือ การฟ้อนเสื่อออกเหล้า หรือเสื่อออกเหล้า ซึ่งเป็นท่าฟ้อนรำรำรำที่มีชายเป็นผู้แสดง มีลักษณะเหมือนการต่อสู้ จะมีการรำรำรำเป็นคู่ ทำรำจะดูแข็งดุตัน หลอกหลอนกันไปมาระหว่างคู่รำ

ท่าเสื่อออกเหล้าเป็นท่าเริ่มต้นหรือท่าออกสู่เวที ในทำนี้นักมวยจะโผนทะยานออกจากฉากอย่างรวดเร็ว ประดุจเสื่อออกมาจากที่ซ่อนในป่าพร้อมกับใช้มือทั้งสองข้างตบลอดแข้ง ลอดขา ทั้งสองข้างอย่างว่องไว แล้วยกแขนข้างหนึ่งให้สูงขึ้น เพื่อเปิดช่องว่างให้ตบสี่ข้างได้รั้งรั้ง ตามด้วยการตบใต้ศอก หลังมือ เข้า ไหล่ สันเท้า และขาด้านนอก แล้วกระโดดถอยหลังไปข้างหน้าพร้อมกับตบมือ และหมุนตัวตบยอดอกด้วยฝ่ามือทั้งสองข้างใช้หลังมือข้างหนึ่ง ตบขาใน และกระโดดเตะฝ่ามือที่ยื่นไปข้างหน้า แล้วทิ้งตัวลงในท่าย่อเข้า ลากขาอีกข้างหนึ่งไปข้างหลังในท่าแอ่นอก กางศอก มือกำ วางไว้ที่บั้นเอวทั้งสองข้าง สายตามองหาคู่ต่อสู้ ช่วงขณะหนึ่งแล้วกางแขนทั้งสองออกให้ขนานกับพื้น ขาที่ลากอยู่ข้างหลังยังเหยียดตั้งอยู่ ต่อไปให้ลากขาที่เหยียดอยู่ข้างหลัง ยกสูงขึ้นในระดับบั้นเอว แล้วม้วนแขนทั้งสองเข้ามาบริเวณท้องน้อยและจับมือทั้งข้าง ยกสูงขึ้นเหนือศีรษะ แขนเหยียด ปลายมือเหยียด ในท่าฟ้อนรำเงยหน้ามองสูงบนฟ้า หาวพญาแถน เป็นการรำ “ถวายเป็นแถน” การฟ้อนเสื่อออกเหล้าจะกระทำในพิธีกรรมที่สำคัญ เช่น งานบุญสงกรานต์ บุญเวส ปัจจุบันการฟ้อนเสื่อออกเหล้าแทบจะหมดไปจากชุมชนชาวไทยช่า เพราะปัจจุบันผู้สามารถถ่ายทอดการฟ้อนเสื่อออกเหล้ามีเฉพาะผู้อาวุโสภายในชุมชนเท่านั้น

ภาพที่ 6.50 การฟ้อนเสื่อออกเหล้า

2.9 งานศิลปหัตถกรรม “ขันกะยอง” คือ เครื่องจักสานที่ทำด้วยไม้ไผ่ ถือเป็นงานหัตถกรรมที่มีความโดดเด่นของชาวไทยช่า บ้านหนองยาง ทั้งผู้หญิงและผู้ชายสามารถสานขันกะยองได้ เพื่อใช้เป็นที่เก็บอัฐิของบรรพบุรุษ โดยในทุกบ้านของชาวไทยช่าจะมีขันกะยอง วางไว้บนหัวที่นอนในบ้าน เนื่องจากการเก็บอัฐิไว้

อย่างดี สามารถนำความร่มเย็นเป็นสุขและความร่ำรวยมาสู่ตนเองได้ และใครก็ตามที่ปล่อยปละละเลยในเรื่องดังกล่าวนี้จะพบกับความยากจน

ภาพที่ 6.51 ชันกะย่อง

2.10 อุปกรณ์ป้องกันตัวของชาวไทยข่า

1) โล่กำบัง ทำด้วยไม้ และแกะสลักตามจินตนาการของช่างชาวไทยข่า

ภาพที่ 6.52 กำบัง (โล่) ชาวไทยข่า

2) เสื้อเกราะ ทำด้วยไม้ และแกะสลักตามจินตนาการของช่างชาวไทยข่า

ภาพที่ 6.53 เกราะ (เสื้อเกราะ) ชาวไทยข่า

3) หอก หรือดาบ

3. กลุ่มชาติพันธุ์ลาวลุ่ม บ้านโพลีทา เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน

ชาวลาวลุ่ม บ้านโพลีทา เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน เป็นชนเผ่าลาวสาขาหนึ่งที่มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมความเป็นอยู่เฉพาะกลุ่ม ได้อาศัยอยู่ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็น เวลานานจึงขยายเผ่าพันธุ์และกระจายไปอยู่ในท้องถิ่นต่างๆ มีประเพณีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง บน ถนนเส้นทางทางทิศตะวันตกของจังหวัดคำม่วน ห่างจากตัวจังหวัดไปตามถนนระยะทาง 4 กิโลเมตร การ คมนาคมสะดวก สามารถใช้ได้ทั้งรถยนต์ส่วนตัว รถยนต์โดยสาร

1) อาณาเขตติดต่อ

บ้านโพลีทาดังอยู่ทางทิศเหนือของเมืองท่าแขก แขวงคำม่วนห่างจากเทศบาล เมืองท่าแขก ประมาณ 4 กิโลเมตร มีพื้นที่ติดกับบ้าน 3 บ้านคือ

ทิศเหนือ	ติดกับ	บ้านแก้งผางและคล้ายทหาร
ทิศใต้	ติดกับ	บ้านสีวิไล
ทิศตะวันออก	ติดกับ	บ้านนาศโท
ทิศตะวันตก	ติดกับ	เส้นทางหมายเลข 13

2) ประวัติความเป็นมา

บ้านโพลีทาเป็นบ้านหนึ่งที่มีชื่อเสียงมายาวนานว่าเป็นบ้านที่มีความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน มีน้ำใจรักชาติรักบ้านเกิดเมืองนอนของตนตลอดมา มีมรดกทางด้านวัฒนธรรม มีความเคารพธรรมเนียมฮีต คลองประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีวัดวาอาราม ปูชนียสถานซึ่งใกล้เคียงกับธรรมชาติ ภูเขา ป่าดง ถ้ำน้อย ใหญ่ ซึ่งเหมาะแก่การท่องเที่ยวในอนาคต

สมัยโบราณได้จารึกไว้ว่ารากเหง้าของบ้านโพลีทาได้ปรากฏตัวขึ้น ครั้งแรกประชากรจำนวนหนึ่ง มาจากภาคอีสานโดยเฉพาะจากจังหวัดนครพนมและจังหวัดอุดรธานี ในขณะนั้นบ้านโพลีทาได้ตั้งชื่อว่า บ้าน โพนท่อน ในยุคของการล่าอาณานิคมของฝรั่งเศส ฝรั่งเศสได้เข้ายึดครองสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน ลาว ในระยะครั้งนั้นการดำรงชีวิตของประชากรเป็นการอยู่เป็นกลุ่มย่อยๆ อาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่ตามท้องไร่

ท้องนา บ้านโพนท่อนมีพื้นที่ห่างจากสายน้ำโดน ประมาณ 1 กิโลเมตร ต่อมาในปี ค.ศ. 1942 สมัยอเมริกายึดครองประเทศลาว ได้รวบรวมบ้านต่าง ๆ เข้ามาเป็นบ้านเดี่ยว ระยะนั้นพ่อเฒ่าเผงและพ่อเฒ่าโงน เป็นผู้เริ่มต้น ได้นำลูกหลานมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนก่อนในศตวรรษที่ 20 ปี ค.ศ. 1928 มีจำนวน 8 หลังคาเรือนมี 10 ครอบครัวมีประชากร รวม 71 คน หญิง 31 คน โดยผู้ที่เป็นนายบ้าน ท่านเป็นคนมาจากจังหวัดบึงกาฬ เป็นผู้ใหญ่บ้านมาจนถึง ปี ค.ศ. 1942 พ่อเฒ่ากรเป็นประชากรมาจากจังหวัดนครพนม ท่านได้มาสร้างครอบครัวอยู่บ้านโพนท่อน ท่านได้พาครอบครัวทำไร่ทำนาตามริมแม่น้ำโดน เพื่อความสะดวกในดำรงชีพ ต่อมาประชากรที่อาศัยอยู่ตามท้องไร่ท้องนาต้องการความสะดวกจึงทยอยอพยพลงมาที่ละครอบครัวมาตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมแม่น้ำโดน และได้สร้างวัดขึ้นแห่งหนึ่ง สถานที่ตั้งอยู่ใต้ต้นโพธิ์ริมแม่น้ำโดน จึงได้ตกลงเรียกชื่อบ้านว่าบ้านโพธิ์ท่าจนจนถึงปัจจุบันนี้

3) ประชากร กลุ่มชาติพันธุ์ และอาชีพ

บ้านโพธิ์ท่า มี 137 หลังคาเรือน มี 139 ครอบครัว มีประชากรทั้งหมด 721 คน เพศหญิง จำนวน 338 คน เพศชาย จำนวน 383 คน อัตราการขยายตัวของประชากรร้อยละ 21 ต่อปี มีหลายชนชาติ มีหลายชนเผ่า มีชนเผ่าลาวลุ่มประมาณร้อยละ 90 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ประชากรร้อยละ 85 มีอาชีพทำนา นอกนั้นมีอาชีพรับราชการ ทหาร ตำรวจ หรือข้าราชการอื่น ๆ นอกจากมีการสินค้าทางการเกษตรแล้วยังได้ทำงานจักสานกระติบข้าวเป็นงานสำรองเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

4) การปกครอง

บ้านโพธิ์ท่าปกครองโดยมีนายบ้าน รองนายบ้าน มีองค์การบริหารส่วนตำบล มีสมาคมผู้สูงอายุ สุข ตำรวจตระเวนชายแดน และหัวหน้าหมู่บ้าน องค์การการจัดตั้งได้ทำหน้าที่ตามภาระหน้าที่ตนเอง ได้มีบทบาททำงานเป็นหมู่คณะมีบุคคลรับผิดชอบในงานต่าง ๆ มีการสรุปประเมินผล มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประชากรมีความเชื่อมั่นต่อการบริหารของพรรครัฐบาล มีความสามัคคี มีความเป็นปึกแผ่นช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี มีมโนธรรมประจำใจรักบ้านเกิดเมืองนอนของตนตลอดมา มีความสัมพันธ์อันดีกับบ้านใกล้เคียงและแขวงต่างบ้านต่างเมือง ประชาชนได้มีน้ำใจสุดอดทนในการพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้วการผลิตสินค้าเกษตรกรรมและหัตถกรรมให้กลายเป็นสินค้า เพื่อทำให้คุณภาพชีวิตการเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

5) วัฒนธรรม ประเพณี

5.1 งานสู่ขวัญข้าว ขวัญวัว - ควาย

บ้านโพธิ์ท่าเคยนับถือฮีตสิบสอง คลองสิบสี่ ฮีตยี่คลองเจียง หมายถึง ฮีตคลองประเพณีต่าง ๆ ที่บูชาตายายได้ปฏิบัติกันต่อ ๆ มา ในทุก ๆ ปี เคยตั้งบุญประเพณีต่าง ๆ เช่น บุญเข้าพรรษา บุญหอเข้าสลาก บุญข้าวประดับดิน บุญออกพรรษาพระเจ้า และบุญอื่น ๆ ก่อนจะทำบุญประเพณีต่าง ๆ ชาวบ้านจะร่วมกันประชุมปรึกษากันหรือกำหนดวันแล้วส่งข่าวไปถึงบ้านใกล้เคียงมาร่วมกันทำบุญ ส่วนมาก 1 วัน 1 คืน ถ้าบุญใหญ่เช่น บุญออกพรรษาต้อง 2 วัน 2 คืน วันแรกได้รวบรวมหัวหน้าหาเครื่องทานในทางด้านศาสนาแล้วชาวบ้านจึงได้ตั้งกองบุญขึ้นจะเป็นหนึ่งกองหรือหลายกองแล้วแต่ศรัทธา ในเวลา 6 โมงเย็นมีการรับฟังธรรมะเทศนา กลางคืนมีการฉลองคบงันตลอดคืน วันต่อมา มีการตักบาตรถวายสังฆทานตามฮีตคลองถือว่าเสร็จพิธี

พอถึงเดือน 3 ออกใหม่ 3 คำของทุกๆ ปี เป็นวันยามดี เป็นพิธีกรรมด้านฮีตคลองประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณกาล เป็นงานสู่ขวัญข้าว ขวัญวัว - ควาย ดังภาพที่ 6.54 พอใกล้จะถึงเวลาได้มีการเตรียมชาวบ้านนำเอา วัว-ควาย มาผูกไว้เพื่อรอการสู่ขวัญ

ภาพที่ 6.54 งานสู่ขวัญวัว - ควาย

สำหรับฮีดคลอง เดือน 3 ออกใหม่ 3 ค่ำ ได้นำเอา ข้าว เหล้าไห ไก่ กล้วย อ้อย พิธีดังกล่าวจัดขึ้น ตั้งแต่เช้า ก่อนใบกล้วยแหล่ลม แต่ละบ้านเรือนได้พากันนำเอาพาข้าว ฝ้ายผูกแขนไปผูก เขาหัว เขาควาย ของ ตนเองฝ้ายหลังผูกแขน วัว ควาย แล้วพวกเขาก็ได้นำเอาพาข้าวผูกแขนขึ้นมา พวกเขาพูดว่ากินบิให้บกจบให้ ลง ให้มีอยู่มีกินข้าวเต็มเล้า พวกเขาเคยได้พูดกันว่า วันไหนขึ้น 3 ค่ำ เป็นวันยามดี เป็นวันหมากขามป้อมสุก หวาน แม่มานท้องแพบ หมายถึง คำพูดที่เป็นสิริมงคล บางครอบครัวผูกแขนให้ผีแม่ผู้ที่มีกายสูง บาง ครอบครัวก็ผูกแขนลูกหลานญาติพี่น้อง ถ้ามีแขกต่างบ้าน ได้เข้าบ้านพวกเขาก็ได้ผูกแขนยกแขนไว้เพื่อเป็นสิริ มงคลให้แก่แขกที่มาเยี่ยมเยือน แล้วก็พากันแห่ไปผูกแขนบ้านนั้น บ้านนี้ตามคำเชิญของแต่ละครอบครัวในนั้น มีเถาแก่บ่าวสาวสิบร้อยน้อยใหญ่ก็มีการมาร่วมขึ้น ฟ้อนรำ ตามประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมาแต่โบราณกาล

5.2 พิธีแต่งงาน

การนุ่งถือเป็นประเพณีอันหนึ่งที่ได้ถือกันมาแต่ปู่ย่าตายาย ผู้หญิงเกล้าผม นุ่งขึ้นเสื้อแพเบี่ยงบ่า ผู้ชายนุ่งกางเกงนุ่งเสื้อ บ่าวสาวเกิดมีความรักในเวลางานบุญหรืองานอื่นๆ กลางคืนผู้บ่าวหาคุยสาวตาม บ้านเรือนของผู้สาว ถ้าหากคู่ใดหนึ่งเกิดมีการรักกันต้องได้ร้องขอตามฮีดคลองประเพณี

ถ้าหากคู่บ่าวสาวรักกัน ฝ่ายเจ้าบ่าวก็ได้มาคุยกับฝ่ายเจ้าสาวถ้าหากทั้งสองฝ่ายมีความเห็นดี เห็น พร้อม แล้วจึงนับวันนัดหมายวันร้องขอกัน ถ้าถึงวันนัดหมายกันแล้วทางฝ่ายเจ้าบ่าวก็ได้ตระเตรียมสามสิ่วไว้ และเครื่องฮีดคลองตามการตกลงกันทั้งสองฝ่าย ส่วนมากวันร้องขอนั้นมักจะมี หมู 1 ตัว เงินไขคำปากลูกตา และมีเหล้า 2 ขวด พร้อมด้วยดอกไม้ธูปเทียนในนั้นได้มีเถาแก่เจ้าโคตรลูกตาทั้งสองฝ่ายมานั่งหน้าผากกลาง เป็นสักขีพยาน แล้วลามทางฝ่ายชายจึงได้ถือขึ้นขอขึ้น เพื่อร้องขอตามฮีดคลองประเพณีแล้วฝ่ายเจ้าโคตรส่งตา

ฝ่ายเจ้าสาวจึงได้วางสินสอดค่าทองขึ้น แล้วแต่จะตกลงกันทั้งสองฝ่ายถ้าทั้งสองฝ่ายมีความพร้อมแล้วจึงได้นัดหมายวันแต่ง ส่วนมากการแต่งงาน พวกเขาถือเอาเดือน ธันวาคม เดือนกุมภาพันธ์ เดือนเมษายน เดือนมิถุนายน และเป็นวันคู่ เดือนคู่ (ถ้าเข้าพรรษาแล้วแน่นอนว่าแต่งไม่ได้) สินสอด ค่าทองนั้นส่วนมากตามฮัตในบ้าน มักมีบางคู่ จะเป็นวัว เงิน ทองคำ เหล้า บางคู่จะเป็นควาย เงิน ทองคำ เหล้า และบางคู่จะเป็นหมู เงิน เหล้า

ปัจจุบันนี้จะเป็นเหล้าหรือเปียร์ อิงตามการตกลงกันสองฝ่าย แล้วจึงได้นัดหมายหาวันหาฤกษ์ยามกำหนดวัน ถ้าหากมีวันนัดหมายกันแล้วจะมีการแต่งงานในบ้าน 1 วัน 1 คืน เท่านั้น เวลา 09.00 - 10.00 น. เป็นเวลานัดแขกเข้าพาขวัญบางคู่ก็จะเป็นเวลา 16.00 น. ในวันทำพิธีทั้งสองฝ่ายก็ได้เตรียมหาพี่น้อง พี่ป้าสาว หาด้านหาเมือง เมื่อมาร่วมงานต้อง พอถึงเวลา 09.00 น.ทั้งสองฝ่ายก็ได้ผูกแขนเขยเล็กและเขยปลอม (เพื่อนเจ้าบ่าว) เวลา 10.00 น. ก็ได้ทำพิธีแห่เขยมีทั้งเขยแท้และเขยปลอมจากบ้านเจ้าบ่าวไปบ้านเจ้าสาว ฝ่ายหลังแห่ไปถึงบ้านเจ้าสาว แล้วฝ่ายเจ้าสาวได้แต่งเอาผู้ใดหนึ่งไว้รองรับสำหรับล้างเท้าเขย แล้วจึงเข้าสู่พาขวัญแล้วหมอสู่ขวัญก็เริ่มสู่ขวัญ การสู่ขวัญนี้ พวกเขาจะหาอาจารย์ดีภายหลังอาจารย์สู่ขวัญเสร็จแล้วต่างฝ่ายก็ได้ผูกแขนคู่บ่าวสาวให้เป็นสามีภรรยา กัน ส่วนมากพวกเขาชอบพูดว่า

“อ้ายกวาดหนี ดีกวาดเข้า ขวัญเจ้ามาร่วม ความเจ็บไม่ได้ ความไข้ให้มี ให้สุขขีมีมั่ง มีเงิน มีคำ มีแก้วไหลมา เทมาให้โชด ให้ม่าน ให้รั้วให้รวย ให้มีอายุหมั่นยืน ให้เป็นผัวเดียว เมียเดียวด้วยเทอญ”

ภายหลังพิธีผูกแขนคู่บ่าวสาวเสร็จสิ้นก็ได้นำตัวเจ้าบ่าวและเจ้าสาวพร้อมด้วยเครื่องรูปเทียน เริ่มสมมาเจ้าโคตรตรวจตาและแขกที่ถูกเชิญมาในงาน แขกบางคนก็ตอบแทนเป็นเงิน บางคนตอบแทนด้วยน้ำใจหรือคำอวยพรให้สามีภรรยาเป็นผัวเดียวเมียเดียว ฝ่ายพิธีดังกล่าวสิ้นสุดลงแล้ว เจ้าภาพทั้งสองฝ่ายจึงได้เชิญแขกรับประทานอาหารเพื่อเป็นสิริมงคลให้แก่คู่สมรสใหม่ เป็นอันเสร็จพิธี

5.3 พิธีการเกิด

ตามฮัตแต่ก่อนพอถึงเดือนคลอดแล้วไม่ให้ผู้หญิงที่ถือพาท้องไปคำมามิด ทำงานเบาโดยเฉพาะอย่างยิ่งชะล่ำการกิน เมื่อลูกเกิดออกมาแล้วอายน้องบ้านเรือนใกล้เคียงก็ได้มีความสามัคคี ช่วยเหลือกันเอาเข้าฝืน เข้าไฟ มีบางคนก็อุ้มแม่เด็กบางคนก็ต้มน้ำอาบนํ้ากิน มีบางคนก็ทำसानน มีบางคนทำเตาไฟ หลังลูกออกพ้นท้องแล้วผู้เป็นหมอต่าแยกก็ได้ตัดรกของเด็กแล้วก็เอาแม่เข้าไฟตามฮัตคลอง แล้วก็ได้ขบขันตลอดจนถึงวันออกกรรม ส่วนรกเด็กนั้น จะนำไปฝังอยู่หัวโพนสูง บางทีก็ฝังก้องกันใต้ แล้วสุมไฟใส่ให้แห้ง ถ้ารกแห้งสะอาดเด็กก็แห้งเหมือนกัน หลังจากออกกรรมแล้วก็ได้ทำพิธีผูกแขนให้แม่และเด็ก ไม่เก้ออ่อนขวัญอ่อน

5.4 การตาย

ตามฮัตคลองแล้วถ้าตาย ยังมีแรง (ตายโหง) พวกเขาจะให้เอาไปฝังทันที โดยไม่เอาไว้ที่บ้าน มีการคบขันธรรมดา ถ้าหากใจขาดตายมาจากที่อื่นให้มันอยู่นอกบ้าน เอาไปทิ้งแล้วจึงมีสิทธิ์ตั้งบุญอยู่บ้านได้ต้นมามีการคบขันตามประเพณี เพื่อความให้แก่ญาติพี่น้องของผู้ที่ตาย ถ้าตายยังมีแรงให้ฝัง ถ้าตายเจ็บป่วยให้เผา

5.5 พิธีตั้งบุญแจก

ผู้ตายหลังแจกก่อน ถ้าตายก่อนแจกนำหลังผู้ตายยังมีแรง แม่นแจกภายใน 3 เดือน หรือ 3 ปี บ้านโสืท่ามี 2 ป่าช้า ป่าช้าตายยังมีแรง (ตายโหง) และป่าช้าตายป่วย

4. กลุ่มชาติพันธุ์ภูไทกะต่า บ้านหนองปิง เมืองยมมะลาด แขวงคำม่วน

ชาวภูไทกะต่า บ้านหนองปิง เมืองยมมะลาด แขวงคำม่วน เป็นชนเผ่าลาวสาขาหนึ่งที่มีขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมความเป็นอยู่เฉพาะกลุ่ม ได้อาศัยอยู่ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นเวลานานจึงขยายเผ่าพันธุ์และกระจายไปอยู่ในท้องถิ่นต่างๆ มีประเพณีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง บนถนนเส้นทางทางทิศเหนือของจังหวัดคำม่วน ห่างจากตัวจังหวัดไปตามถนนระยะทาง 70 กิโลเมตร การคมนาคมสะดวกสามารถใช้ได้ทั้งรถยนต์ส่วนตัว รถมอเตอร์ไซด์และรถยนต์โดยสาร

1) ประวัติศาสตร์ชุมชน

บ้านหนองปิงตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองยมมะลาดประมาณ 4 กิโลเมตร มีเขตแดนติดกับ 4 หมู่บ้านคือ

ทิศเหนือ	ติดกับ	บ้านโพนสะหวัน
ทิศใต้	ติดกับ	บ้านผาทุง
ทิศตะวันออก	ติดกับ	บ้านแก่งเหล็ก
ทิศตะวันตก	ติดกับ	บ้านยมมะลาด

บ้านหนองปิงเป็นบ้านหนึ่งที่มีชื่อเสียงมาตั้งแต่อดีต มีความรักประเทศชาติบ้านเกิดเมืองนอน มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีวัดวาอารามโบราณสถานและโบราณวัตถุหลายแห่งที่สำคัญ ตลอดจนทัศนียภาพธรรมชาติที่สวยงาม เช่น ถ้าอุ้มหาซึ่งเหมาะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในอนาคตและมีสิ่งที่ยุ่อาศัยสร้างไว้หลายอย่างที่มีคุณค่าไว้ให้ลูกหลานสืบทอด

สมัยโบราณได้จารึกไว้ว่า ความเป็นมาของบ้านหนองปิงมาจากประชาชน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 มาจากเมืองวังอ่างคำ และกลุ่มที่ 2 มาจากอำเภอมานวนนิวาส

ตอนนั้นเชื้อสายเผ่าพันธุ์บ้านหนองปิงไม่มีชื่อเสียง เพียงแต่เป็นกลุ่มที่พากันอาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่ตามทุ่งนาจึงใช้ชื่อว่าบ้านนาขวัญ จึงมีทุ่งนาขวัญในปัจจุบัน บ้านนาเขียนหนองสโนก็มีหนองสโนในปัจจุบัน บ้านท่าผาน้อยก็มีท่าผาน้อยริมน้ำยมในปัจจุบัน เมื่อปี 1983 สมัยล่าเมืองขึ้นฝรั่งเศสยึดครองลาว พวกเขาได้รวบรวมเข้ากันเป็นบ้านเดียว ต่อมาตาแสงเชียงวงได้นำพาลูกหลานมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนครั้งแรกในศตวรรษที่ 20 ปี 1920 พ.ศ. 2436 มีจำนวน 15 หลังคาเรือนแล้ว จึงตั้งชื่อว่าบ้านหนองปิง เพราะว่ามีหนองปิงเป็นสัญลักษณ์ของบ้านหนองปิงในปัจจุบัน จึงได้กล่าวขานกันมาเท่าทุกวันนี้ (ปัจจุบันหนองปิงได้ทำเป็นไร่นาหมดแล้วจึงเรียกว่านาทุ่งหนองปิง)

ที่ผ่านมาเชื้อสายเผ่าพันธุ์เห็นว่ากลุ่มคนเหล่านี้ได้ย้ายมาจากเมืองวังอ่างคำมีจำนวนคนมากกว่าชนเผ่าอื่นๆจึงได้ชื่อ ชนเผ่าภูไทกระต่า มีสายสัมพันธ์มีความผูกพันกับชนเผ่าม้งกระหว่างชนเผ่ากระต่ากับชนเผ่าม้งกระต่าในอดีตกาลหรือสมัยก่อน ได้มีคนกล่าวว่าทั้งสองชนเผ่านี้ได้มีการดื่ม่น้ำสาบานความซื่อสัตย์ต่อกัน ซึ่งเป็นการแสดงถึงความรักใคร่สนิทสนมต่อกันและกัน (ถ้าบุคคลใดเข้าสวนผักสวนแตงในขณะที่เจ้าของสวนไม่อยู่ ถ้าเราจะเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นต้นว่าผัก หรือแตง เราก็จะต้องตัดกิ่งไม้เกาะไว้ซึ่งเป็นการแสดงหรือมีความหมายว่าเราได้ขอแล้ว แต่ถ้าหากวันใดไม่มีความพอใจ ไม่สบายใจในสิ่งที่ทำ ก็สามารถปรับกันได้ อีกคำหนึ่งเป็นคำพูดหยอกล้อกันเล่นของชนเผ่าม้งกระต่าว่าบ้านหนองปิง (ภูไทกระต่า) ซึ่งหมายความว่า ก่อนจะพูดสิ่งใดนั้น ก็จะต้องเสี่ยงหัวเราะที่ดังก่อนแล้วค่อยพูด ด้วยเหตุนี้จึงกลายมาเป็นคำพูดที่ใช้หยอกล้อกันเล่นจนถึงปัจจุบันนี้

บ้านหนองปิงมีจำนวน 113 ครอบครัว มี 108 หลังคาเรือน แบ่งออกเป็น 6 หมู่ มีจำนวนประชากรทั้งหมด 557 คน ผู้หญิง 268 คน อัตราการขยายตัว การเพิ่มจำนวนประชากร 0.2% ต่อปี มี 1 ชนเผ่า คือชนเผ่าภูไทกระต่า ส่วนมากประกอบอาชีพทำนา ประมาณ 95% อีก 5% ประกอบอาชีพค้าขายและ

อาชีพทั่ว ๆ ไป ประชากรมีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวได้รับการพัฒนาดีขึ้นทีละก้าว เป็นครอบครัว 3 ดี มี 86 ครอบครัว และเป็นครอบครัววัฒนธรรมมีจำนวน 83 ครอบครัว ครอบครัวหนึ่งอาจมีสมาชิกถึง 10 - 14 ครอบครัว มีพ่อตา แม่ยาย ลุง ป้า น้า อา มีความผูกพันสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ระหว่างครอบครัวต่อครอบครัว มีอะไรก็แบ่งปันตามฮีตครองประเพณีที่นับถือกันมา

2) ประเพณีของชาวบ้านหนองปิง

ประเพณีที่ชาวบ้านหนองปิงนับถือ ถือว่าเป็นพิธีกรรมปฏิบัติสืบกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ยังมีหลายสิ่งหลายอย่างที่ยังคงเหลือให้เห็นอยู่จนตราบนานเท่านานนี้ แต่ก็มีหลายสิ่งหลายอย่างที่ถูกลืมไปแล้วหรือเป็นประเพณีนิยมปะปนกับประเพณีของหมู่บ้านอื่น โดยเราไม่สามารถแยกออกได้ว่าประเพณีหรือพิธีกรรมอันใดเป็นของบ้านเป็นประเพณีดั้งเดิมกันแน่ สิ่งที่จะพอจะยืนยันได้ก็คือบ้านหนองปิง ในปัจจุบันยังมีคุณปู่ คุณย่า เป็นผู้ให้ข้อมูล

ประเพณีชาวบ้านหนองปิงเหมือนกับบ้านอื่นที่นับถือกันมา เช่น ฮีตสิบสอง คลองสิบสี่ ฮีตยี่ครองเจียง หมายถึงแนวทางการดำรงชีวิตและจารีตประเพณีต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ตลอดทั้งปีของแต่ละเดือนนั่นเอง

จากประเพณีบุญตลอดทั้งปี สิ่งที่ชาวบ้านนับถือขาดไม่ได้ก็คือ พอถึงเดือนเพ็ญสิบสองของทุกปี ก่อนจะกินข้าวใหม่ปลามัน ต้องได้เลี้ยงมหาสัคคะเทวดาเสียก่อน (หมายถึงผีเมือง ผีปู่ตา) มีตำนานกล่าวขานกันมา แต่นิทานขุนทองไปนำเอานางแอ้ไค้อยู่ที่เมืองบาดาล (นาค) ทั้งเมืองคนคิดถึง จึงให้มะเทศ หลักเมืองไปตามตัวกลับมา ดังนั้นในทุกๆปีชาวบ้านจึงพร้อมกันจัดพิธีกรรมขึ้น สำหรับประเพณีเลี้ยงแสงคือเหล้าสี่ไห ไก่สี่ตัว บ่าวเดือนสิบน้อยร้อยใหญ่ไปจัดพิธีด้วยกัน ทั้งให้ท่านได้รู้ได้เห็นปกปักรักษาดูแลให้ปลอดภัย ไม่ให้มีมารมาเบียดเบียน พาลมาต้อง อยู่ดีอยู่ดีมีสุขทั่วทั้งบ้าน

ในพิธีกรรมแต่ละปีต้องได้คว้านจ้ำหนึ่งคนเป็นประมุข ด้วยการพายน้ำหรือเหล้าไหและเชื้อสาย (ถ้าใครกินเหล้าไหได้มากกว่าคนอื่น หมายความว่าสอบผ่าน หากใครได้เป็นคว้านจ้ำ ในแต่ละปีต้องคัดเลือกคนใหม่เปลี่ยนแทน นับตั้งแต่ได้มะเทศหลักเมืองมีคว้านจ้ำถึง 10 คนแล้ว ในทุกๆปีพอถึงเดือน 3 ลาว ออกใหม่ 3 คำ เขาเรียกว่าเป็นวันกระสรร วันกระสอบประกอบวันงาม ซึ่งเป็นพิธีกรรมด้านประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณ สู้ขวัญข้าว สู้ขวัญวัว สู้ขวัญควาย เปิดประตูสงฆ์ข้าว จับวัว ควายมาผูกมัด เพื่อทำอุสขัญ

สำหรับประเพณีเดือน 3 ออกใหม่ 3 คำ มีพาขวัญหนึ่งพา เหล้าหนึ่งไห ไก่หนึ่งตัว มีกล้วย อ้อยสร้อยปี มีเผือกมีมัน ปลาน้อยกุ้งชิว มีใบคูณ ใบยอ ยอดกล้วย ยอดอ้อย พิธีกรรมท่านมักจัดขึ้นตั้งแต่เช้า ก่อนตะวันส่องแสงสะท้อนใสใบกล้วย ผู้เฒ่าผู้แก่ได้พร้อมกันไปเรือนหนึ่งสู้อีกเรือนหนึ่งแล้วรวมตัวกันสู้ขวัญวัว ขวัญควาย แล้วเอาฝ้ายผูกแขนมาผูกควายแต่ละตัว ควายเล็กท่านผูกมัดที่ขา ส่วนควายแม่ผูกมัดที่กกหู แล้วท่านก็เอาใบกล้วย ใบอ้อยให้กิน หลังจากผูกขวัญควายแล้ว ท่านก็ยกพาข้าวขึ้นจ้ำขวัญข้าวอยู่ที่สงฆ์ข้าวกล่าว ว่า “กินบิให้บกจกบิให้แห้ง มีอยู่เต็มเหล่า”

มะขามป้อมสุหวาน แม่มานทองแอบ ตะไคร้ดอกดอก หมายถึงคำพูดที่ศักดิ์สิทธิ์ (เข็ดอย่า) และเป็นสิริมงคลในวันนั้นและบางครอบครัวก็ผูกแขนให้พ่อแม่เลยเพราะเป็นวันฤกษ์งามยามดี (วันที่เป็นมงคล) มาถึงปัจจุบันนี้ฮีตคลองนี้ยังนับถือกันอยู่

การนุ่งถือ ชาวบ้านหนองปิงเคยมีมูลเชื้อปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ย้อมสีธรรมชาติ ตำทุกทำไหมเป็นหลักฐานใหญ่เครื่องนุ่งห่มทำเอง นุ่งผ้าถุง หมี่มูก เสื้อดำ หมี่ให้หมาก ดึงหัว ผ้าขาวเวียนหัว หมายถึงเอกลักษณ์ของชาวบ้านของชนเผ่ากระตาง ภูไทกระตาง ในเวลานั้นผู้หญิงวัย 16-17 ปี เกือบทุกคนรู้จัก ลวดลายการเย็บปักผ้า ถ้าเป็นผู้ชายก็จะไปทำการจักสานมาถึงปัจจุบันนี้ บ้านหนองปิงมีกลุ่มตำผ้าที่ใหม่ที่สามารถเป็นสินค้าได้

คู่บ่าวสาวเกิดความรักความชอบกันในเวลาสั้น บางคู่ชอบกันเวลาเล่นกัน (พูดคุยกัน) ลงโก่ง บางคู่ชอบกันอยู่แป้นก็และบางคู่ก็พ่อแม่หาให้ การแต่งงาน ถ้าหากคู่บ่าวสาวเกิดความรักความชอบกันแล้ว พ่อแม่ทั้งสองฝ่ายก็จะมีการตกลงปลงใจกันให้มีการสู่ขอตามประเพณี หลังจากนั้นก็หาวันฤกษ์งามยามดี วันที่เป็นสิริมงคล

ในเบื้องต้นตามฮัตคลองที่ได้ระบุไว้

ถ้าเป็นฮัตพักคู่ เป็นฮัตสิบสอง (12)

ถ้าเป็นฮัตดำน เป็นฮัตชาวสี่ (24)

ต้นสิบห้า (15) ปลายสิบสอง (12)

ต้นแทนหนัด ปลายแทนเรือน

การแต่งงานจะแต่งในเดือนคู่ นอกจากเดือนคู่แล้วนั้นไม่อนุญาตให้มีการแต่งงาน โดยส่วนมากแล้วชอบจัดงานแต่งงานในเดือน 12 เดือน 2 4 และ 6 เป็นฮัตคลองดั้งเดิมที่เคยกระทำมา (เข้าพรรษาแต่งงานไม่ได้)

ฮัตพักคู่เป็นเดือนสิบสอง (12) มี

ควาย 1 ตัว เหล้า 12 ไห ไก่ 12 ตัว ไข่ 12 ฟอง ใบพลู 12 แหนบ หมาก 12 ลูก มะพร้าว 12 ลูก พาน 1 อัน เครื่องส้มของหวาน หมูชิ้นเขย 1 ตัว หมูไข คำปาก 1 ตัว ส่วนเงินทองและอื่นๆตามแต่เจ้าบ่าวตกลงหรือคู่บ่าวสาวตกลงกันแต่ไม่ให้เกินกว่าฮัตคลองกำหนด ในวันแต่งงานเจ้าคิดตามเพิ่นจะแต่งล่ำมสี่ไว้หัวตรวดดูสิ่งใดครบ สิ่งใดไม่ครบ หมู 1 ตัว ไข่คำปาก คำคอ เจ้าคิดตามลู่ตาพาเข้าสาก่อน เพิ่นจึงมีแรงพูด ถ้ามีอันใดไม่ครบถ้วนก็มีการไหว้ขอขมากัน ถ้าเป็นควายตัวใหญ่หรือตัวเล็กก็ให้พอกินถ้าเป็นหมูให้น้ำหนักถึง 100 กิโลกรัม หรือกวางตัวเล็กเพิ่มใส่ก็ได้ ในกรณีครอบครัวมีลูกสาวหลายคน ถ้าเป็นพี่คนโตถ้ายังไม่ได้แต่งงานให้ผูกแขนพี่สาวก่อนเพื่อรับโชคถ้าเป็นห้ายต้องได้ผูกแขนตาบฮ้างตาบห้ายสาก่อน มีล่ำมน้อยล่ำมใหญ่เป็นสักขีพยานมีแก้วเขยเฮือนซาน มีให้นางทางไก่อมีญาติพี่น้องทั้งใกล้และไกล

การแต่งงานสมัยก่อนจะใช้เวลา 3 วัน

วันที่ 1 ส่งเครื่องฮัต (วันโฮมดอง)

วันที่ 2 เป็นวันจัดพิธีบายศรี ผูกแขนเจ้าบ่าว เจ้าสาว โดยมีการแห่เขย มีทั้งเขยแท้และเขยปลอม ส่วนมากชอบให้แห่ในใบกล้วยเลื่อมเวลานั้นเป็นฤกษ์งามยามดี

วันที่ 3 เป็นวันกินหัวควาย (วันสรุปงาน) และมอบหัวควายพร้อมทั้งอาหาร เหล้า ไห ให้ลูกเขยและให้นางทางไก่อ ใครเป็นล่ำมคนนั้นได้เนื้อสัน การแบ่งปัน หัวไปนาง ทางไปเท้า ลู่ตาพาเข้าก่อได้ไก่อกบคนละตัว พาข้าว ไหเหล้าเป็นพิเศษ มีพาข้าวลักษณะบอกสอนให้เป็นผัวแก้วเมียทิพย์ เป็นผัวเมียนี่กูมึง อย่าได้ว่ามีแต่ข้อยและเจ้าจนชั่วชีวา หลังจากนั้นท่านก็มอบพาข้าว ไหเหล้าให้แก่เขยพร้อมทั้งให้นางทางไก่อ (ถือว่าเสร็จพิธี) มาจนถึงปัจจุบันเปลี่ยนจาก 3 วัน มาเป็น 1 วัน แทนคู่บ่าวสาวหากมีลูกก่อนการแต่งงานให้ปรับไหมควาย 1 ตัว ฮัตคลองและสัมมาคารวะ

เพิ่นบให้ฮัตหมองคองเศร้า

การเกิด ตามฮัตคลองพอถึงเดือนครองแล้ว ท่านมักเอาลูกไปตัดมารให้ได้ลูกง่าย ในเวลานี้ไม่ให้ไปค้ำมามัด ทำงานเบาและให้งดอาหารบางประเภท เวลาคลอดบุตรแล้ว ทำให้เอาใจใส่พิเศษที่สุด เช่น การอยู่ไฟให้ครบ 7 วัน มากกว่า 7 วันได้ยิ่งเป็นการดี กินน้ำร้อนที่ต้มใส่ยาสมุนไพร อาบน้ำร้อนที่ต้มใส่ยาสมุนไพร ถ้าเป็นลูกคนแรก ให้ทั้งอาบทั้งต้มและอบตัว ท่านว่าเนื้อหนังเหี่ยวแห้งเร็ว สุขภาพของแม่ก็ดี

พิธีอยู่ ท่านมักพายนํ้าเหล้าสาเกอนิจจขึ้นอยู่ ท่านว่าบาปมานเผาเหล็กแดงด้วยผ้าอยู่พื้นสะแนน เชี่ยนถ่านแดงตั้งไฟอยู่กองสำงเรือนให้ลูกหรือวานงาใส่กองไฟ ท่านว่าไล่พายุไล่มารบให้มาใกล้มาทัดให้อยู่ดีมีแรง มักได้อยู่ชั้ตะไฟเบื่องบนพื้นมักกางตางแหและประตู

ส่วนแม่ ท่านให้ต้มใบตะไคร้และแก่นมะขามให้กินก่อนจึ่งขึ้นอยู่ไฟ (กินไล่เลือดร้ายออก) ส่วนลูก ท่านให้ต้มนํ้าร้อนใส่ใบส้มแล้วอาบให้แล้วจึ่งอุ้มขึ้นอยู่กระดังพัดแล้วเอานวนฝ้ายจุ่มนํ้าแช่เพิ่มหรือปากกาหยอดใส่ปากลูกน้อยกิน อาบน้ำใบลูกส้ม ตัวทารกเรียบขาวและเป็นการลบปีไปออกจากตัวเด็ก แช่เพิ่มปากกาให้เด็กดื่ม ท่านว่าให้ใจหลักแหลมและปลายปากกามีปัญญาความรู้เรียนหนังสือก็เก่ง

1. ส่วนรกของเด็กท่านให้ฝังไว้ที่ต้นบันไดและก่อไฟใส่ ท่านว่าตกไกลไปหน้าก็ไม่ลืมบุญคุณของพ่อแม่ผู้บังเกิดเกล้าและรู้บ้านของตัวเอง

2. ท่านมักฝังใส่โพนเด็กจะได้สูงขาว ความทรงจำดีและมีแนวคิดจิตใจลึกซึ้ง เวลาตั้งครรรค์ ถ้าใครคลอดยากท่านมักเอาผู้ขาวไปตัดมารจึ่งได้คลอดง่าย การห้ามคือไม่ให้กินอาหารมันมีไขมันมากจะคลอดยาก

เวลาอยู่ไฟท่านให้กินแต่ข้าวจีและหมกข่า ต้มนํ้าร้อนให้มากและอาบน้ำร้อนให้มาก ส่วนมากยารากไม้จะเป็นไม้ต้มต้มหรืออาบ ท่านจะเก็บไว้หมด ในเวลากินผิดท่านมักเอามาต้มให้ดื่มหรืออาบมักจะแก้กินผิดได้ เวลาออกกรรมออกคำใหม่ ท่านห้ามถึงสามเดือน หกเดือน หรือ 1 ปี โดยอิงใส่สุขภาพของแต่ละคน บางคนก็ต้มนํ้าร้อนและบางคนก็ต้มรากยาเย็น ในปัจจุบันส่วนมาไปคลอดที่โรงพยาบาล ใช้จ่ายหลวงคือแพทย์ไม่ห้ามอะไร หลังจากออกกรรมออกคำได้ 7 วัน หรือ 15 วันแล้วท่านจะจัดพิธีทำอุสู่ขวัญให้เพื่อเป็นการคุ้มครองคุ้มครองให้อยู่ดีมีแรง เชิญผู้เฒ่าผู้แก่มาเป็นสักขีพยาน หากใครสั้หนักปากเงินท่านจะผูกแขนด้วยเงินคำและวัตถุสิ่งของเป็นการสมนาคุณเป็นต้น มีขันห้า ดอกไม้รูปเทียน เพื่อสมนาขอบุญของคุณทั้งผลนํ้าหอมให้อาบเพื่อไม่ให้เสื่อมลง

การตายตามจารีตประเพณี

1. ถ้าตายมีแรง (ตายโหง) ท่านให้เอาไปทิ้งเสียทันที ท่านไม่แรมคืนหรือครบงันกินทาน ไม่มีพระมาให่บุญ ถ้าใจขาดอยู่ข้างนอกท่านไม่ให้เอาเข้าบ้าน ให้ครบงันอยู่ข้างนอก เวลาเอาไปทิ้งไม่ให้เผาให้ฝังภายหลังสำเร็จพิธีปรังศพแล้ว จึ่งทำบุญได้ ถ้าทำบุญแจกข้าว ถ้าทำทันคือไม่ให้เลยเดือนไป ถ้าเลยสามเดือนไปแล้ว ถึงสามปีจึ่งทำได้

2. ถ้าตายเจ็บตายไข้หรือป่วย ท่านจะจัดพิธีส่งสะการณ ให้เรียบร้อยมีการครบงันตามประเพณี หากเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ประจำบ้านเมือง มีการครบงัน 3 ถึง 5 วัน แล้วแต่สถานะครอบครัว ฆ่าวัวฆ่าควาย ญาติพี่น้องอยู่ใกล้อยู่ไกลส่งข่าวไปถึงหมดทุกคน ทำบุญสีกินทาน เวลาส่งสะการณท่านมักจะหาฤกษ์ยามให้แน่นอน ถ้าเป็นปากเดือนหรือวันพระคือท่านให้ปรัง ส่วนมากท่านมักปรังศพในวันพฤหัสบดี (พุทธทศบําน พุธทศตักปา) มีลูกมีเต้าและญาติพี่น้องบวชนํ้า (จูงพ่อจูงแม่เข้าป่าช้า ท่านว่าเป็นกุศลมาก เวลาพ่อแม่ตกทุกข์ได้ยากจะได้ตั้งผ้าจีวรของพ่อแม่ไปเกิด)

เวลาเจ็บไข้ได้ป่วย พี่น้องบ้านเมืองไม่ละเลย ถ้าหากป่วยหนักช่วยกันดูแลตลอด เพื่อดูว่ายังมีชีวิตอยู่หรือไม่ เวลาถึงลำดับขั้นห้าไป ท่านจะทำขันห้าบูชาเทวดาและนางน้อยธรรณีให้ไปอย่างสบายไม่ให้ช่องให้คา บางครอบครัวก็เอาเงินใส่ถุงให้ หรือเงินกิบเก่าเอาใส่ปากพร้อมทั้งสิ่งของ ท่านว่าเป็นค่าเดินทางขึ้นสวรรค์ชั้นฟ้า เวลาใจขาดท่านมักยิงปืน 1 ครั้ง เพื่อกล่าวเตือนให้ชาวบ้านรู้และชาวบ้านอื่นรับรู้ (ว่ามีคนบ้านนั้นตาย) เวลาเอาศพลงเรือน ท่านมักตัดสายพัวพันระหว่างพ่อแม่หรือพี่น้องทั้งหมดไม่ให้เกี่ยวข้องด้วยกันอีก (ตายเป็นผี หนีเป็นเพื่อน เส้นทางคนละเส้น ตะวันคนละดวง) ท่านเอาก้านกล้วยมาตัดเจ็ดครั้ง พร้อมทั้งยิงปืนอีก 3 ครั้ง แล้วจึ่งเอาศพลงเรือนแห่เข้าป่าช้า มีพระสงฆ์มาชักอนิจจาให้บุญอยู่หน้าศพและจึ่งเผา ยิงปืน 1 รั้ง

กล่าวเตือนให้รู้ ยิงปืน 3 ครั้ง เป็นการไล่มาร เวลาศพยังอยู่เรียกว่า “จัน เือนดี” เวลาเอาศพไปเรียกว่า “จัน เือนเย็น”

หลังจากเสร็จพิธีแล้วท่านจะนิมนต์พระมาสวดมงคล 3 วัน แล้วจึงเลิกอัฐิภายในวันนั้นจะมีการตักบาตรและถวายสังฆทานถือว่าสำเร็จพิธี แต่ยังมีญาติพี่น้องในบ้านใกล้เคียงมาอบอุ้มกันอยู่ ภายในหนึ่งปีให้ทำบุญอุทิศ แต่ไม่ให้ทำภายใน 3 ปี

ถ้าตายมีแรง (ตายโหง) ท่านห้ามไม่ให้แขกขึ้นบ้าน 3 วัน บ้านหนองปิงมีป่าช้าอยู่ 2 แห่งถ้าตายแล้วก็มีที่เผาแห่งหนึ่งและที่ฝังอีกแห่งหนึ่ง ถ้าตายในลักษณะป่วย ไข้ป่า ก็จะมีเผาไหม้อีกที่หนึ่ง และการส่งสถานก็จะทำตามประเพณี

ถ้าผัวชชะ

ถ้าผัวชชะเป็นถ้ำที่มีประวัติและตำนานอันยาวนานมาแต่สมัยโบราณที่ตั้งของผัวชชะทิศเหนือติดกับบ้านหนองปิงประมาณ 1 กิโลเมตรและทิศใต้ติดกับบ้านยมมะลาดประมาณ 500 เมตร ส่วนด้านข้างติดกับถนนเลขที่ 12 มีเส้นทางเรียบไปตามน้ำยม เมื่อเข้ามาที่นี่แล้วก็จะเห็นทิวทัศน์ผาสูงและบ้านหนองปิงที่ตั้งขึ้นใหม่ซึ่งอยู่เรียบสองฝั่งของแม่น้ำและน้ำยมไม่มีวันเหือดแห้งอีกด้วย

ตามความคิดเห็นของพ่อเฒ่าขุนและการเล่าของชาวบ้านว่าผัวชชะเป็นวัดหนึ่งที่เก่าแก่และมีชื่อเสียงมาแต่ดึกดำบรรพ์ ผู้คนรู้จักกันดีมากมาตั้งแต่โบราณ ช่วงงานบุญประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมา ในทุก ๆ ปีของปีใหม่ลาว วัดแห่งนี้พระครูบัวเป็นผู้สร้างเบื้องต้น แต่ก็ไม่สำเร็จจากนั้นก็มีการบูรณะต่อจวบจนเสร็จ

ในปี 1905 ประมาณ 100 กว่าปี พระพุทธรูปใหญ่ ดังภาพที่ 6.55 สถิตอยู่ผาสูงประมาณ 2.80 เมตร มีน้ำหนักประมาณ 3,000 กิโลกรัม สร้างด้วยดินตั้นเขา ช่วงฤดูฝนน้ำที่นี้มีไม่ขาดสาย อยู่ด้านบนผามีสนามหญ้าสวยงาม ซึ่งประกอบด้วยทิวทัศน์วารีและมีภูสลับซับซ้อน นาคู กลางสนามก็จะมีหนองน้ำลึกประมาณ 4 - 6 เมตร ในสมัยก่อนมีคนจำนวนหนึ่งขุดเอาดินไปผสมกับมะขามเปียกและดินโพนสร้างเป็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่และก็กลายมาเป็นหนองน้ำทุกวันนี้

ภาพที่ 6.55 พระพุทธรูปใหญ่

ส่วนบริเวณวัดมีพื้นที่ประมาณ 5 ตารางกิโลเมตร ในสมัยก่อนวัดทางทิศใต้ 10 วัด วัดทางทิศเหนือ 10 วัดพากันมาทำบุญ 7 วัน 7 คืน จากนั้นตามการเล่าของผู้คนแถบนี้บอกว่าเป็นถ้ำที่ศักดิ์สิทธิ์ช่วงวันพระแรมและวันพระเบ็ง

ได้ยินเสียงกลองเสียงฆ้องดังสนั่นขึ้นอยู่ในถ้ำ เวลามาดูก็ไม่เห็นอะไร โบราณพูดว่าถ้ำนี้มีภูายามบุญยามทานชาวบ้านเคยมาเยี่ยมของมาเยี่ยมเสื้อผ้าและเครื่องทำบุญ ในเวลานั้นเวลามาเยี่ยมต้องมีขันห้าดอกไม้รูปเทียนขึ้นบูชาใส่หัวแล้วอธิษฐานเครื่องที่เราต้องการขอ เวลา 7 วัน ก็มาเอาของก็ไม่มีคนแต่เห็นเครื่องที่เราอยากได้จะเอาไว้อยู่ปากถ้ำเวลาเสร็จสิ้นแล้วก็ได้กลับเอามาส่งคืนตามกำหนดเวลา

ปัจจุบันนี้ชาวบ้านหนองปิงพวกเราได้พร้อมกันรักษาและอนุรักษ์ไว้ตามประเพณีทุกปีไม่ได้ขาด ทุกสงกรานต์ปีใหม่ของลาวประเพณีอันดีงามของพระพุทธศาสนาให้คู่กับวัฒนธรรมซึ่งเป็นมรดกอันล้ำค่าที่มีมาแต่สมัยโบราณคือแผนการของเมืองของบ้านที่สร้างบ้านหนองปิงเป็นวัฒนธรรมและจะสร้างผาวิชชะให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวด้านวัตถุโบราณหรือสถานที่ศึกษาเล่าเรียนและทางด้านวัฒนธรรมในอนาคตจนถึงลูกหลานตลอดไป ที่บ้านหนองปิง

คำผูกแขน

“ร่ายกวาดหนี ดีกวาดเข้า ขวัญเจ้ามารวม ความเจ็บไม่ให้ได้ ความไข้ไม่ให้มีให้สุขขีมีมั่ง มีเงิน มีทองแก้ว ไหลมาเทมา มีชื่อเต็มมา พญาเต็มใส่ มีฝูงชน เคารพนับถือ มีอายุมันยืน อายุ วรรณ สุขะ พละ เจริญด้วยเทอญ”

5. กลุ่มชาติพันธุ์ขัว บ้านลาจ่อง อำเภอเมืองห้วย จังหวัดกว๋างบิงห์

1) ความเป็นมาของชาวขัว บ้านลาจ่อง

ชาวขัว บ้านลาจ่อง อำเภอเมืองห้วย จังหวัดกว๋างบิงห์ เป็นชนเผ่าขัวสาขาหนึ่งที่มีขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมความเป็นอยู่เฉพาะกลุ่ม ได้อยู่ในประเทศเวียดนามเป็นเวลานานจึงขยายเผ่าพันธุ์และกระจายไปอยู่ในท้องถิ่นต่างๆ โดยเฉพาะมีประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง บนถนนเส้นทางหมายเลข 12 มีการคมนาคมสะดวกสามารถใช้ได้ทั้งรถยนต์ส่วนตัว รถมอเตอร์ไซด์และรถยนต์โดยสารประจำ และมีประวัติความเป็นมาดังนี้

2) ประวัติหมู่บ้านลาจ่อง

อดีต จากประวัติศาสตร์พบว่าการตั้งหมู่บ้านตั้งแต่ก่อนสงครามต่อต้านฝรั่งเศสและในสมัยฝรั่งเศสปกครองได้มีการสร้างค่ายทหารขึ้นในหมู่บ้านแห่งนี้ ในสมัยนั้นชาวบ้านที่อาศัยอยู่มีจำนวนไม่มากนัก และอยู่ห่างจากสถานที่ในปัจจุบัน 2-3 กิโลเมตร ปี ค.ศ. 1954 ชาวบ้านเริ่มโยกย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณที่เป็นหมู่บ้านในปัจจุบัน

ในสมัยสงครามต่อต้านอเมริกา หมู่บ้านลาจ่องถูกทิ้งระเบิดอย่างหนักหน่วง โดยอเมริกาต้องการทำลายสะพานแคแวงและสะพานลาจ่องซึ่งห่างจากหมู่บ้านประมาณ 10 กิโลเมตรไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน ในช่วงนั้นชาวบ้านต้องทำการอพยพโยกย้ายเข้าไปอาศัยในป่าลึกเพื่อหนีภัยสงคราม

ปี ค.ศ. 1976 ชาวบ้านลาจ่องได้ย้ายกลับมาอาศัยอยู่บริเวณเดิมและอาศัยในบริเวณแห่งนี้จนถึงปัจจุบัน ในอดีตหมู่บ้านลาจ่องอยู่ในเขตตำบลเียนหว่า แต่ตั้งแต่ ค.ศ. 2003 – ปัจจุบัน หมู่บ้านลาจ่องขึ้นกับตำบลจ่องหว่า

ปัจจุบัน หมู่บ้านหล่างก้าได้รับการประกาศให้เป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมตั้งแต่ ค.ศ. 2007 ประกอบด้วย 103 ครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่จัดอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ขัว ตั้งอยู่กม.ที่ 876 บนเส้นทางหมายเลข 12

3) เขตการปกครอง

หมู่บ้านลาจ่อง ตำบลจ่องหวา อำเภอเมืองหวิหวา จังหวัดกวางบิงห์

4) เส้นทางเข้าถึง

หมู่บ้านลาจ่องตั้งอยู่บนถนนหมายเลข 12 รวมระยะทางที่ถนนพาดผ่านประมาณ 7 - 8 กิโลเมตร หมู่บ้านแห่งนี้คือศูนย์กลางของตำบลจ่องหวา ดังนั้น สภาพถนนหนทางจึงมีความสะดวกสบายอยู่มาก อย่างไรก็ตามสภาพถนนภายในหมู่บ้านยังคงเป็นถนนดินลูกรังแม้กระทั่งถนนเข้าสู่ที่ทำการตำบลก็ยังเป็นถนนดินอยู่ ซึ่งสามารถเข้าถึงหมู่บ้านโดยการเดิน จักรยาน จักรยานยนต์ ในปัจจุบันมีหลายครอบครัวที่มีรถจักรยานยนต์ ใช้คิดเป็น 15 % - 20%

5) การติดต่อสื่อสาร

จากการสำรวจไม่พบการใช้โทรศัพท์บ้าน แต่พบการใช้โทรศัพท์มือถือคลื่น Viettel ในหมู่บ้านลาจ่องมีที่ทำการไปรษณีย์ตั้งอยู่ 1 แห่ง ดังนั้นชาวบ้านที่ต้องการส่งจดหมาย พัสดุต่างก็ได้รับความสะดวกสบายในระดับหนึ่ง

6) ระยะทาง

อยู่ห่างจากเมืองดงห่า 150 กม. สามารถเดินทางเข้าถึงโดยรถยนต์และจักรยานยนต์

7) สภาพและขนาดของหมู่บ้าน

หมู่บ้านลาจ่องมีพื้นที่ประมาณ 2,000 เฮกตาร์

8) ลักษณะทางภูมิศาสตร์ และสภาพภูมิอากาศ

เป็นเขตพื้นที่ป่าเขา มีแม่น้ำและลำธารไหลผ่าน ไม่มีการทำนา ชาวบ้านทำไร่บนภูเขา มีลำธารซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 5-6 กม. เนื่องจากป่าไม้ถูกทำลายลงอย่างมาก ในปัจจุบันจะพบเพียงต้นไม้ต้นเล็ก ๆ มีสภาพภูมิอากาศ ประกอบด้วย 4 ฤดูได้แก่ ฤดูใบไม้ผลิตั้งแต่เดือน มกราคม - มีนาคม ฤดูร้อนตั้งแต่เดือน เมษายน - กรกฎาคม ฤดูหนาว ตั้งแต่เดือนสิงหาคม - กันยายน และฤดูฝนตั้งแต่เดือนตุลาคม - ธันวาคม หมู่บ้านลาจ่องเป็นหมู่บ้านที่มีเทือกเขาสูงชันและอยู่ใกล้ลำธารใหญ่ดังนั้นจึงไม่มีภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม

9) ประชากร

ประกอบด้วย 103 ครัวเรือน ประชากร 580 คน ไม่นับประชากรจากแหล่งอื่นเข้ามาอาศัยในหมู่บ้านลาจ่อง

10) แหล่งน้ำ

ภาครัฐได้มีการก่อสร้างโครงการผลิตน้ำสะอาดให้ชาวบ้านลาจ่องเมื่อประมาณ 4 - 5 ปีที่ผ่านมา โดยได้มีการมอบอุปกรณ์บรรจุน้ำสะอาดให้หมู่บ้านโดยเฉลี่ย 1 โถงน้ำต่อ 4-5 ครอบครัว อย่างไรก็ตามในช่วงฤดูร้อนชาวบ้านจะประสบภัยแล้งเป็นประจำ

11) สภาพทางเศรษฐกิจ

ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยทำไร่บนภูเขา ทำนา ปลูกลำไย น้ำมัน ลำปะหูลัง ผัก เป็นต้น โดยแต่ละปีได้มีเจ้าหน้าที่มาอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์และการปลูกพืชต่าง ๆ

ชาวบ้านในพื้นที่ไม่มีการประกอบอาชีพค้าขาย แต่พบว่ามีชาวบ้านจากแหล่งอื่นได้มาตั้งร้านค้าขายอาหาร และอาหารแห้ง

12) อุตสาหกรรม

ในปัจจุบันบริเวณหมู่บ้านลาจ่องมีการก่อสร้างเขื่อนผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ Sông Danh 1 โดยได้เริ่มโครงการตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2007 และเสร็จสิ้นปี 2010 อย่างไรก็ตาม โครงการก่อสร้างได้ประสบปัญหาเกี่ยวกับการเวนคืนที่ดิน โครงการดังกล่าวเป็นการสร้างเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้าแห่งแรกของจังหวัดกว๋างบิงห์

13) การศึกษา

ปัจจุบันหมู่บ้านลาจ่องมีศูนย์เด็กเล็ก 1 แห่ง โรงเรียนที่เปิดสอนถึงระดับมัธยมศึกษาจำนวน 1 แห่ง มีนักเรียนที่เรียนในระดับประถมศึกษา 392 คน ระดับมัธยมศึกษา 100 คน โรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนเก่าแก่แต่ได้รับงบประมาณในการปรับปรุงและสร้างอาคารเรียนใหม่เมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมาสาเหตุที่จำนวนนักเรียนในระดับมัธยมต้นมีจำนวนน้อยเนื่องจากนักเรียนจำนวนหนึ่งเข้าเรียนที่โรงเรียนมัธยมชนเผ่าในอำเภอมีงห์หวาและในเทศบาลนครด่งเหย

ในอดีตจำนวนนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาแล้วไม่เรียนต่อมีอัตราที่ค่อนข้างสูง เด็กเมื่อเข้าสู่วัยเรียนส่วนใหญ่จะได้ไปโรงเรียน อย่างไรก็ตามเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาจำนวนนักเรียนที่ไม่เรียนต่อก็มีจำนวนค่อนข้างมาก

จากการสำรวจพบว่าในหมู่บ้านลาจ่องมีนักศึกษาที่เรียนจบในระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยเพียงคนเดียวและได้รับการบรรจุเข้าทำงานในโรงเรียนประจำตำบลจ่องหวา

14) ศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม

ชาวบ้านลาจ่องไม่มีศาสนา และไม่พบประเพณีขนาดใหญ่ในหมู่บ้านลาจ่อง โดยประเพณีที่พบได้แก่

- บุญเดือนสอง (จันทรคติ) : ชาวบ้านจะประกอบพิธีผูกด้ายที่ข้อมือ พิธีดังกล่าวเป็นพิธีที่จัดขึ้นตามความเชื่อของแต่ละครอบครัว ในปัจจุบันพิธีดังกล่าวได้เริ่มเลือนหายไปจากวิถีชีวิตของผู้คน ยังมีครอบครัวที่ประกอบพิธีดังกล่าวหลงเหลืออยู่เพียง 5 ครอบครัว เช่น บ้านของเฒ่าบุญ เฒ่าสม(หมอดู) เป็นต้น ชาวบ้านมีความเชื่อในพิธีดังกล่าวเช่นเดียวกับที่ชาวลาวเชื่อในพิธีผูกขวัญของเขา

- ประเพณีตรุษจีน : ในประเพณีนี้ชาวบ้านจะไม่จัดพิธีเซ่นไหว้ แต่อาศัยช่วงดังกล่าวเพื่ออวยพรซึ่งกันและกันและร่วมเฉลิมฉลองเช่นเดียวกับชาวกิงห์ (เวียดนาม)

- ประเพณีเดือนสาม (จันทรคติ) เป็นประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์จวน ชาวบ้านลาจ่องจะเข้าร่วมเฉลิมฉลองประเพณีดังกล่าวกับชาวห่วน

- ประเพณีฉลองข้าวใหม่ (จัดขึ้นเมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จ) แต่ละบ้านจะจัดพิธีฉลองและร่วมดื่มกินสังสรรค์กันภายในครอบครัว

- ประเพณีการเกิด การแต่งงาน และงานศพ

ประเพณีการเกิด ในอดีตเมื่อมีหญิงตั้งครรภ์คลอดลูกจะอาศัยพี่น้องและญาติมิตรช่วยกันทำคลอดส่งผลให้อัตราเด็กปลอดภัยอยู่ในระดับต่ำนอกจากนี้ยังส่งผลต่อแม่อีกด้วย และเมื่อคลอดลูกเสร็จแม่จะต้องดื่มน้ำต้มจากใบไม้สมุนไพรในช่วงระยะเวลา 1 เดือน จากนั้นจึงสามารถไปทำงานได้ตามปกติ เมื่อแม่คลอดลูกยากก็จะเชิญหมอดูมาช่วยทำพิธีเซ่นไหว้ สำหรับในปัจจุบันเมื่อทำการคลอดส่วนใหญ่จะคลอดที่บ้าน ในกรณีที่แม่ไม่แข็งแรงก็จะส่งไปที่สถานอนามัยของตำบลจ่องหวาและไม่พบการเชิญหมอดู หมอผีเพื่อช่วยทำคลอดอีกต่อไป

ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งงาน ชาวบ้านลาจ่องมีประเพณีการแต่งงานสามครั้ง ฤกษ์ยามในการแต่งงานเป็นหน้าที่ของฝ่ายเจ้าบ่าวในการเลือกสรร

โดย 1) การแต่งงานครั้งแรก : ฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายไปที่บ้านฝ่ายหญิงเพื่อทำพิธีขโมยเจ้าสาว ฝ่ายชายเมื่อไปถึงบ้านเจ้าสาวจะไม่ได้รับอนุญาตให้ขึ้นบ้านแต่ต้องยืนเฝ้าประตูรอบบริเวณลานบ้านและเชิญฝ่ายหญิงให้ลงมาพูดคุยบริเวณลานบ้าน ในการประกอบพิธีฝ่ายชายไม่ต้องนำทรัพย์สินหรือสินสอดใด ๆ ฝ่ายหญิงจะเชื่อเชิญให้ฝ่ายชายเคียงหมาก สุกบุนหรี และพูดคุยกัน หลังจากพูดคุยเสร็จก็จะพาฝ่ายเจ้าสาวกลับไปอยู่กับฝ่ายชายเป็นเวลา 3 คืน เมื่อถึงวันที่ 4 ฝ่ายชายจะพาฝ่ายหญิงกลับไปเยี่ยมครอบครัวและนำเครื่องเช่น ไห้วไปด้วยได้แก่ ไก่ลวกสุก 4 ตัว ข้าว 4 ถ้วย ตะเกียบ 2 คู่ ตะกร้าสาน 1 อัน กระตืบข้าวเหนียว 1 กระตืบ ไม่มีการจัดรูปเทียน หลังจากนั้นเจ้าบ่าวและเจ้าสาวกลับบ้านฝ่ายชาย และเมื่อกลับบ้านฝ่ายชายต้องมีของฝากติดไม้ติดมือไปด้วย เช่นผ้าห่ม ผ้า แต่ห้ามฝากเงินทองหรือเสื้อผ้าสำเร็จรูป ในการทำพิธีขโมยเจ้าสาวนี้ต้องไม่นำชายของเจ้าสาวอยู่ร่วมในพิธีด้วย

2) พิธีการแต่งงานครั้งที่สอง : จะเริ่มต้นเมื่อไหร่ไม่ได้กำหนดขึ้นอยู่กับความพร้อมและฐานะของแต่ละฝ่ายโดยเฉพาะฝ่ายเจ้าบ่าว สำหรับลำดับการแต่งงานของชายในครอบครัวเดียวกันได้กำหนดไว้ว่าถ้าผู้ใดจัดพิธีแต่งงานครั้งแรกก่อนก็ต้องจัดพิธีแต่งงานครั้งที่สองก่อน โดยไม่นับว่าจะเป็นพี่หรือน้อง ของ เช่นไหว้ประกอบพิธีแต่งงานครั้งที่สองประกอบด้วย หมูชำแหละ 2 ตัว น้ำหนักระหว่าง 30 – 70 กิโลกรัม เงินขาวซึ่งมีลักษณะคล้ายมงกุฏของนางงามจำนวน 2 อัน ไก่ 20 ตัว พยานในพิธี 1 คู่ คนนำทาง 1 คู่ และผู้ทำพิธีแจ้งให้บรรพบุรุษได้รับทราบ 1 คู่ หลังจากนั้นจะมีการเลี้ยงฉลอง คู่บ่าวสาวรวมทั้งลูก (ถ้ามี) ต้องพักค้างคืนที่บ้านของฝ่ายหญิงเป็นเวลา 2 วัน หลังจากนั้นจึงเดินทางกลับบ้านฝ่ายชาย

3) พิธีการแต่งงานครั้งที่สาม : จะเริ่มต้นเมื่อไหร่ไม่ได้กำหนดขึ้นอยู่กับความพร้อมและฐานะของแต่ละฝ่ายโดยเฉพาะฝ่ายเจ้าบ่าว ของเช่นไหว้ประกอบด้วย หมู 1 ตัว วัว 1 ตัว ไก่ 2 ตัว สำหรับ ข้าวเหนียว เหล้า ยาสูบนั้นฝ่ายหญิงจะเป็นฝ่ายจัดหา สำหรับความหมายของการแต่งงานครั้งที่สามนี้ต้องการสื่อความหมายว่านับแต่เวลานี้ฝ่ายชายจะเป็นผู้ดูแลฝ่ายหญิงตลอดไป

ในปัจจุบันประเพณีการแต่งงานดังกล่าวยังคงได้รับการอนุรักษ์แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงในกรณีที่ฝ่ายชายขาดความพร้อมทางด้านเงินทองฝ่ายหญิงก็จะช่วยเหลือในส่วนที่ขาดแคลน ในกรณีถ้าหญิงชายมีความรักต่อกันและกันแล้วเกิดกรณีท้องก่อนแต่งโดยที่ฝ่ายชายไม่ยอมแต่งงานด้วย ฝ่ายชายจะถูกผู้เฒ่าประจำหมู่บ้านปรับทรัพย์สินได้แก่ หมู 1 ตัว เหล้า 1 ไห และมงกุฏเงิน 2 อัน ของเช่นไหวนั้นสำหรับผู้เฒ่าประจำบ้านใช้เส้นไหมเพื่อขอให้แม่ลูกปลอดภัย

ประเพณีการหย่าร้าง ในอดีตเมื่อมีการหย่าร้างไม่ว่าฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงต้องการหย่าร้างฝ่ายชายต้องนำฝ่ายหญิงส่งคืนที่บ้านฝ่ายหญิงพร้อมทั้งของเช่นไห้วได้แก่ หมู 1 ตัว เหล้า 1 ไห ส่วนในปัจจุบันเมื่อมีการหย่าร้างก็ต้องเพิ่มขั้นตอนการหย่าร้างตามกฎหมายอีกด้วย

ประเพณีเกี่ยวกับพิธีศพ ในอดีตถ้าผู้เสียชีวิตอายุต่ำกว่า 12 ปีจะทำพิธีฝังศพภายในวันที่เสียชีวิต โดยไม่มีการเซ่นไหว้และการจัดรูปเทียนต่าง ๆ หากว่าผู้เสียชีวิตมีอายุตั้งแต่ 12 – 18 ปีจะทำพิธีเป็นเวลาหนึ่งคืนและต้องเชิญปู่และตาของผู้ตายมาร่วมในพิธีศพเพื่อสืบหาสาเหตุของการตาย หลังจากนั้นก็จะทำพิธีปลงศพ ถ้าผู้ตายอยู่ในวัยกลางคนก็จะเก็บศพไว้ทำพิธี 1 วันและ 1 คืน เครื่องเซ่นไหว้ประกอบด้วย หมู ไก่ ข้าวเหนียว ผู้ที่ทำพิธีเซ่นไหว้คือหัวหน้าตระกูล บนโลงศพมีการจัดรูป และมีการจัดสำรับอาหารไว้ให้ผู้ตาย หลังจากทำพิธีฝังศพแล้วถือเป็นอันสิ้นสุด ไม่มีการทำบุญเพื่อรำลึกถึงในภายหลัง ในพิธีศพไม่มีการละเล่นเครื่องดนตรีใด ๆ ทั้งสิ้น

- การเซ่นไหว้ จากการสำรวจพบว่า ชาวหมู่บ้านลาจ่องไม่มีการตั้งโต๊ะบูชา ไม่มีการจัดรูปเทียนเนื่องในวาระต่าง ๆ เช่นตรุษจีน งานประเพณี ถ้าบ้านใดมีการตั้งโต๊ะบูชาเราจะพบว่าได้มีการจัดวางอยู่บริเวณห้องรับแขก ในแต่ละบ้านมีห้องรับแขกหนึ่งห้องสำหรับแขกที่มาเยี่ยมเยียนได้พักค้างคืน มีกฎหมายมิให้ผู้หญิง

เข้าไปนั่งในห้องรับแขกแม้กระทั่งผู้หญิงที่เป็นสมาชิกในบ้านหลังนั้น เมื่อมีงานสำคัญ เช่น งานแต่งงาน การฉลองข้าวใหม่ งานศพ ผู้ที่มีครอบครัวแล้วจะเข้ามาทำพิธีในห้องนี้

15) ดนตรีและการร้องรำ

จากการศึกษา ไม่พบการร้องรำที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า แต่พบว่ามีการเล่นเป่าแคนลักษณะเดียวกับของชาวลาวเพื่อประกอบในพิธีแต่งงาน การเลี้ยงฉลอง เป็นต้น

16) สาธารณสุข

ในอดีตถ้ามีคนเจ็บป่วยก็จะใช้การต้มใบไม้และรากไม้เพื่อดื่ม และทาบริเวณร่างกาย ถ้าเจ็บไข้หนักก็จะทำพิธีเชิญหมอเป่ามาทำพิธีเป่า และถ้าหนักกว่านั้นก็จะเชิญหมอผีทำพิธีเซ่นไหว้ ส่วนในปัจจุบันไม่พบการต้มยาจากใบไม้และรากไม้เพื่อรักษาโรคเอง การเซ่นไหว้ก็ลดลงประมาณ 90 % (ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 เป็นต้นมา) ถ้าเจ็บป่วยหนักก็จะไปทำการรักษาที่สถานอนามัยลาจ่อง สถานอนามัยตำบลห้วยเตียนซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้าน 14 กม. และถ้าหนักกว่านั้นก็จะไปรักษาที่โรงพยาบาลประจำอำเภอเมืองห้วย

17) การต้อนรับแขกผู้มาเยี่ยมเยือน

ชาวบ้านลาจ่องมีมิตรภาพสำหรับแขกที่มาเยี่ยมเยียนเป็นอย่างดี คราวใดที่มีแขกไปเยี่ยมบ้านชาวบ้านจะมีความสุขมาก ถ้าเป็นแขกที่มีความสนิทสนมชาวบ้านจะนำสุรารออกมาเลี้ยงต้อนรับแขก เชื้อเชิญให้แขกพักค้างคืน แต่มีกฎข้อห้ามมิให้ผู้หญิงได้เข้าไปนั่งในห้องรับแขก แขกที่มาเยี่ยมเยียนจะได้พักค้างคืนในห้องรับแขก สำหรับเจ้าบ้านจะนอนพักในห้องของตนเองซึ่งมีขนาดเล็ก ๆ ถัดจากห้องรับรองแขก

18) การแต่งกายแบบดั้งเดิม

ชายจะแต่งกายแบบปกติทั่วไป สำหรับผู้หญิง ในอดีตนิยมใส่เสื้อและซิ่นที่ทอจากผ้าฝ้ายสีดำ โดยมีการปักลายที่เสื้อและซิ่นเพื่อความสวยงาม สำหรับในปัจจุบันการแต่งกายในรูปแบบดังกล่าวค่อย ๆ ลดลง ผู้หญิงส่วนใหญ่จะนุ่งซิ่นคล้ายกับซิ่นของผู้หญิงชาวลาว มีการโพกศีรษะด้วยผ้าซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ผ้ากาปา”

19) อาหารดั้งเดิม

อาหารดั้งเดิมของชาวลาจ่องคืออาหารที่ผสมระหว่าง ข้าวโพด มัน ข้าวเหนียวและถั่วซึ่งชาวบ้านเรียกว่าโป้ย อาหารพื้นเมืองชนิดนี้จะต้องใช้เวลาในการทำค่อนข้างนานดังนั้นแม่บ้านจะต้องลุกขึ้นมาเตรียมทำอาหารตั้งแต่ตีสี่ ส่วนในปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่รับประทานข้าวเจ้าและข้าวเหนียว นาน ๆ ครั้งถึงจะรับประทานอาหารแบบดั้งเดิม

ภาพที่ 6.56 การแต่งกายของชาวข่า บ้านลาจ่อง

6. กลุ่มชาติพันธุ์เวินเกี้ยว บ้านหล่างก๊าด อำเภอตากอง จังหวัดกว๋างตรี

1) ความเป็นมาของชาวเวินเกี้ยว บ้านหล่างก๊าด

ชาวเวินเกี้ยว บ้านหล่างก๊าด อำเภอตากอง จังหวัดกว๋างตรี เป็นชนเผ่าเวินเกี้ยวสาขาหนึ่งที่มีขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมความเป็นอยู่เฉพาะกลุ่ม ได้อยู่ในประเทศเวียดนามเป็นเวลานานจึงขยายเผ่าพันธุ์และกระจายไปอยู่ในท้องถิ่นต่างๆ โดยเฉพาะมีประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง บนถนนเส้นทางหมายเลข 9 มีการคมนาคมสะดวกสามารถใช้ได้ทั้งรถยนต์ส่วนตัว รถมอเตอร์ไซด์และรถยนต์โดยสารประจำ

2) ประวัติของหมู่บ้านหล่างก๊าด

จากประวัติศาสตร์ พบว่า หมู่บ้านหล่างก๊าดเป็นหมู่บ้านที่มีกลุ่มชาติพันธุ์เวินเกี้ยวอาศัยอยู่โดยคาดว่าจะเป็นที่ตั้งหมู่บ้านตั้งแต่สมัยก่อนสงครามต่อต้านฝรั่งเศส ในสมัยสงครามต่อต้านอเมริกา ชาวหมู่บ้านหล่างก๊าดได้มีส่วนในการช่วยเหลือทหารเวียดนามทางด้านอาหารและความปลอดภัย ในปี ค.ศ. 1966 เวียดนามใต้ได้เผาบ้านเรือนและขับไล่ชาวหล่างก๊าดออกจากหมู่บ้าน ชาวบ้านหล่างก๊าดต้องอพยพหนีภัยสงครามไปอาศัยบริเวณอื่น ๆ หลายแห่ง ต่อมาปี ค.ศ. 1974 ชาวบ้านหล่างก๊าดได้ย้ายกลับมาอาศัยอยู่บริเวณเดิมและอาศัยในบริเวณแห่งนี้จนถึงปัจจุบัน โดยร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบันคือ ต้นมะขามขนาดใหญ่จำนวน 6 ต้น ในเขตหมู่บ้าน นอกจากนั้นยังมีต้นสักขนาดใหญ่จำนวน 7 ต้นบริเวณป่าช้าของหมู่บ้าน

ปัจจุบันหมู่บ้านหล่างก๊าด 1 และหล่างก๊าด 2 ได้รับการยอมรับเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมชนกลุ่มน้อยเวินเกี้ยว ตั้งอยู่กม.ที่ 59 บนเส้นทางหมายเลข 9 โดยมีครัวเรือนทั้งหมด 138 ครอบครัวยอาศัยใน 2 หมู่บ้าน ได้แก่ หล่างก๊าด 1 และหล่างก๊าด 2 ทั้งสองหมู่บ้านอยู่ห่างกันประมาณ 1 กม.

3) พื้นที่

หมู่บ้านหล่างก๊าดมีพื้นที่ทั้งหมด 244.500 เฮกตาร์ เป็นเขตป่าอนุรักษ์ 130 เฮกตาร์ พื้นที่เพื่อการเพาะปลูก 95 เฮกตาร์ เป็นพื้นที่พักอาศัย 54 เฮกตาร์ นอกจากนั้นเป็นภูเขาที่ไม่ได้ใช้เพื่อการเพาะปลูกหรือเพื่อประโยชน์อย่างอื่น

4) เส้นทางเข้าถึง

เส้นทางหมายเลข 9 ดงห้า – ลาวบ่าว เป็นถนนลาดยาง สภาพผิวถนนดี โดยอยู่ห่างจากเมืองดงห้า 59 กม. สามารถเดินทางโดยรถยนต์และจักรยานยนต์ และมีถนนคอนกรีตซึ่งภาครัฐได้ดำเนินการก่อสร้างตั้งแต่ปี ค.ศ. 2005 ตามแผนพัฒนา 135 ถนนรองรับการสัญจรของรถยนต์ โดยมีความยาวทั้งสิ้น 2 กิโลเมตรจากเส้นทางหมายเลข 9 เข้าสู่หมู่บ้านเราสามารถเข้าถึงหมู่บ้านโดยการเดิน จักรยาน จักรยานยนต์ ในปัจจุบันมีหลายครอบครัวที่มีรถจักรยานยนต์ใช้คิดเป็น 15 % - 20%

5) ลักษณะทางภูมิศาสตร์

เป็นเขตพื้นที่ป่าเขา มีแม่น้ำและลำธารไหลผ่าน มีเนื้อที่ที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์โดยชาวบ้านในบริเวณนี้เรียกว่าป่าผี เนื่องจากผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านได้มีกฎหมายให้ชาวบ้านเข้าไปทำการใด ๆ ในเขตป่าแห่งนี้แม้กระทั่งชาวเผ่ากิงห์ (เวียดนาม) ก็มิกล้าเข้าไปใช้พื้นที่ป่าแห่งนี้

6) ลักษณะภูมิอากาศ

ประกอบด้วยสองฤดูได้แก่ ฤดูฝน ตั้งแต่เดือนกันยายน – มีนาคม และฤดูร้อนตั้งแต่เดือนเมษายน – กรกฎาคม ซึ่งจะมีความร้อนมากเนื่องจากอิทธิพลของลมตะวันตกเฉียงใต้จากประเทศลาวได้พัดความร้อนและอากาศแห้งแล้งจากประเทศลาวเข้ามา

หมู่บ้านหล่างก๊าดมีแม่น้ำและลำธารไหลผ่านจึงไม่ปรากฏปัญหาเกี่ยวกับอุทกภัย

7) ประชากร

ประกอบด้วย 138 ครัวเรือน ประชากร 787 คน แบ่งเป็นหมู่บ้านหล่างก้าต 1 จำนวน 108 ครอบครั้ว ประชาชน 598 คน หมู่บ้านหล่างก้าต 2 จำนวน 30 ครอบครั้ว ประชาชน 189 คน

8) สภาพทางเศรษฐกิจ

ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำไร่บนภูเขา ปลูกข้าว มัน มันสำปะหลัง ส้ม มะนาว ส้ม โดยแต่ละปีได้มีเจ้าหน้าที่มาอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์และการปลูกพืชต่าง ๆ

9) แหล่งน้ำ

ภาครัฐได้มีการก่อสร้างโครงการผลิตน้ำสะอาดให้ชาวบ้านหล่างก้าตเมื่อประมาณครึ่งปีที่ผ่านมา โดยได้มีการมอบอุปกรณ์บรรจุน้ำสะอาดให้หมู่บ้านโดยเฉลี่ย 1 โอ่งน้ำต่อ 7 - 10 ครอบครั้ว

10) ศาสนา

ปัจจุบันมี 46 ครอบครั้วนับถือศาสนาคริสต์ มี 92 ครอบครั้วไม่นับถือศาสนาใดเลย แต่นับถือผีบรรพบุรุษ และไม่มีครอบครั้วใดที่นับถือศาสนาพุทธ

11) การศึกษา

ปัจจุบันหมู่บ้านหล่างก้าต 1 มีโรงเรียนประถม 1 แห่ง ลูกหลานของชาวบ้านที่ถึงวัยเรียนต่างเข้าเรียนที่โรงเรียนแห่งนี้ หลังจากเรียนจบชั้นประถมศึกษา นักเรียนส่วนใหญ่ต้องไปเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่อำเภอตากอง และเลิกเรียนเมื่อจบชั้นมัธยมต้นเนื่องจากระยะทางไกลและสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครั้ว สำหรับนักเรียนที่เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีจำนวนน้อยมาก จากการสำรวจพบว่าในปีการศึกษา 2551 - 2552 มีนักเรียนที่เรียนในระดับมัธยมปลายเพียง 1 คน และมีนักศึกษาจากหล่างก้าตเรียนในระดับมหาวิทยาลัยจำนวน 2 คน ได้แก่ นักศึกษาชายชื่อ กานา ศึกษาในสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ ที่กรุงเทพมหานคร และน้องชายชื่อ ต่วน ศึกษาในมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ในเมืองเว้ ครอบครั้วนี้ประกอบด้วยพี่น้องจำนวน 5 คน บิดาของพวกเขาได้เสียชีวิตเมื่อปี ค.ศ. 2006

12) ประเพณีและวัฒนธรรม

12.1 ประเพณี

- ประเพณีบูชาศาลเจ้าจัดขึ้นระหว่างเดือน 3 ของทุกปี ของเซ่นไหว้ประกอบด้วย วัว 1 ตัว (ในอดีต) หมู 1 ตัว ไก่ ข้าวเหนียว น้ำชา และเหล้า เมื่อทำพิธีไหว้เสร็จ ชาวบ้านจะร่วมกันรับประทานอาหาร ในปัจจุบันชาวบ้านจะร่วมกันออกเงินคนละ 20,000 ด่งต่อครอบครั้วเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการทำพิธี

- ประเพณีการเซ่นไหว้แก้วเขียว เป็นประเพณีการไหว้เพื่อความเป็นสิริมงคลและเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่มากสำหรับชาวหล่างก้าตเนื่องจาก 20 ปี จะจัดขึ้นหนึ่งครั้ง เครื่องเซ่นไหว้นั้นก็เช่นกันกับเครื่องเซ่นที่ใช้ในประเพณีบูชาศาลเจ้าแต่มีจำนวนมากกว่ามาก ชาวบ้านจะร่วมออกเงินครอบครั้วละ 100,000 - 200,000 ด่ง ชาวบ้านมีความเชื่อว่าการเซ่นไหว้แก้วเขียวจะช่วยให้ฝนตกตามฤดูกาล ที่ดินทำมาหากินอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ปราศจากอุบัติเหตุเพศภัย

ผู้เฒ่าประจำหมู่บ้านได้ออกกฎไว้ว่า ในระหว่างวันที่จัดประเพณีดังกล่าว ชาวบ้านจะไม่ไปทำงาน ถ้าใครละเมิดกฎหรือแอบไปทำงานจะถูกปรับเงินคิดเป็นสองเท่า ในระหว่างที่จัดงานถ้ามีแขกมาเยี่ยมเยียนจะต้องพักอาศัยค้างคืนก่อนวันรุ่งขึ้นหรือเมื่อเสร็จพิธีถึงได้เดินทางกลับ

12.2 วัฒนธรรม และประเพณี

1) การขับร้องเพลงพื้นบ้านของตนเอง

- การร้อง Tà oải (การขับร้องเพื่อเกี่ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาว) เป็นการขับร้องที่ได้รับความนิยมมากในสมัยก่อน แต่ในระยะเวลา 4 ปีที่ผ่านมาได้ค่อย ๆ ลดความนิยมลง สำหรับรูปแบบการ

ร้องจะเริ่มต้นหลัง 22.00 น. ซึ่งตรงกับคืนเดือนหงาย อากาศแจ่มใส กลุ่มวัยรุ่นหนุ่มสาวจะทำการนัดหมายกันไปที่บ้านเพื่อร่วมร้องเพลง Tà-oái (กลุ่มละประมาณ 6-7 คน) ในขณะที่ร้องเพลงก็จะมีการเล่นเครื่องดนตรีพื้นบ้านที่เรียกว่า Ta-lur (พิณสองสาย) เป่าขลุ่ย A-man เป่า A-reng (1 คนเป่า 1 คนพุดคุย)

- การร้อง Hò-oát เป็นการขับร้องเพื่อประกอบในงานประเพณี การเลี้ยงฉลอง การเช่นไหว้ แต่งงาน และงานชุมนุมต่าง ๆ ผู้ร่วมพิธีส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ โดยเนื้อหาของบทเพลงจะกล่าวถึงการถามไถ่สารทุกข์สุกดิบของแต่ละคนหลังจากที่ไม่ได้พบปะกันเป็นเวลานาน สำหรับรูปแบบการร้องจะเป็นการร้องตามทำนองเพลงเดียวกันแต่เนื้อหาและเนื้อร้องจะแตกต่างกัน

- การร้อง Hò Xa-nót เป็นการขับร้องในรูปแบบเดียวกับ Hò-oát แต่ว่ามีรูปแบบที่ใหญ่กว่า มีเครื่องดนตรีประกอบมากกว่า เช่นมีการเพิ่มการเป่าขลุ่ย Khui ประกอบการร้อง

นอกจากนั้นยังมีประเพณีการติด Than-la เพื่อรำลึกถึงผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว การติด Than-la นั้นจะติดเฉพาะตอนเช้าถ้าผู้ใดละเมิดจะถูกผู้เฒ่าปรับ

2) ประเพณีการเกิด แต่งงาน และงานศพ

- **ประเพณีการเกิด :** ในอดีตเมื่อมีหญิงตั้งครรภ์จะคลอดลูกจะต้องทำกระท่อมห่างจากบ้านประมาณ 20-30 เมตรเพื่อความสงบสำหรับแม่ที่เตรียมจะคลอดลูก และความปลอดภัยของแม่และบุตรและไม่โชคร้ายมาสู่ครอบครัว เมื่อคลอดลูกจะไม่ไปโรงพยาบาลแต่จะอาศัยพิน้องในบ้านช่วยกันทำคลอด เมื่อแม่คลอดลูกยากก็จะใช้ใบไม้และรากไม้ต้มเป็นยาสมุนไพรเพื่อช่วยให้คลอดลูกได้ง่าย หรือทำการเชิญผู้มีคาถาอาคมมาช่วยเหลือ เมื่อมีอาการเลือดตกก็จะทำการเชิญหมอผีทำการเช่นไหว้เท่านั้น ดังนั้น อัตรารอดของเด็กแรกเกิดอยู่ในระดับที่ไม่สูง บางกรณีถึงกับเสียชีวิตทั้งแม่และบุตร แม่คลอดลูกเสร็จแม่จะทานข้าวกับเกลือ ไม่ได้รับประทานเนื้อสัตว์

ในปัจจุบันเมื่อทำการคลอด ส่วนใหญ่จะไปคลอดที่สถานอนามัยของอำเภอตากรงหรือถ้าครอบครัวไหนมีฐานะก็จะไปคลอดที่โรงพยาบาลอำเภอตากรง แต่ยังคงมีการอนุรักษ์ประเพณีที่เกี่ยวกับการคลอดลูกแบบดั้งเดิม กล่าวคือ ในระหว่าง 7 วันที่คลอดลูกแล้วแม่และเด็กต้องอาบน้ำใบไม้ในอุณหภูมิที่อบอุ่นประมาณ 38-40 องศาเซลเซียส และดื่มน้ำขมิ้นที่ชงจากใบไม้จำนวนมาก ส่วนความเชื่อดั้งเดิมค่อย ๆ เลือนหายไป แม่ได้รับประทานอาหารอย่างเหมาะสม ไม่มีการห้ามเหมือนในอดีต รับประทานอาหารที่มีประโยชน์อย่างเพียงพอ ส่งผลให้อัตรารอดของแม่และบุตรเพิ่มขึ้นจากในอดีตอย่างมาก บุตรก็มีสุขภาพแข็งแรงดีลดอัตราการขาดสารอาหารในเด็ก หลังจากคลอดลูก 15-30 วัน แม่ก็สามารถไปทำงานหรือปฏิบัติงานอื่น

- **ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งงาน :** เมื่อมีการแต่งงานฝ่ายชายต้องมอบสินสอดให้แก่ฝ่ายหญิง ในอดีตฝ่ายหญิงมักจะเรียกร้องสินสอดเป็นก้อนเงินขาว 12 ก้อน แต่ในปัจจุบันมีการเรียกร้องสินสอดประมาณ 12,000,000 ด่ง แต่ในกรณีที่ฝ่ายชายฐานะไม่พร้อมก็สามารถลดหย่อนค่าสินสอดได้โดยที่ฝ่ายหญิงยินยอม ในการติดต่อเกี่ยวกับการแต่งงานต้องผ่านบุคคลที่สาม ซึ่งเป็นคนสูงอายุ(ผู้เฒ่า) มีความน่าเชื่อถือในหมู่บ้าน พ่อสื่อแม่สื่อจะเป็นพยานและเป็นคนกลางที่ทำหน้าที่แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างฝ่ายชายและหญิง โดยห้ามมิให้ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงเจรจากันโดยตรงอย่างเด็ดขาด ในจำนวนเงินสินสอดที่ได้ตกลงกันส่วนหนึ่งเป็นเงินที่ฝ่ายหญิงจะใช้จ่ายเพื่อจัดงานแต่งงานที่บ้านของฝ่ายหญิง (เช่นค่าตัดเสื้อผ้าสำหรับเจ้าสาว เป็นต้น) ถ้าเกิดเหตุการณ์ภรรยาอกใจสามีฝ่ายหญิงต้องมีการจ่ายเงินชดเชยให้กับฝ่ายชาย ในขณะเดียวกันถ้าสามีอกใจภรรยาก็จะต้องมีการปรับเทียบเท่ากับหมูขนาด 50-60 กก. จำนวนหนึ่งตัว

ในอดีตเครื่องเช่นไห้ในการสู่ขอประกอบด้วย ไก่ 2 ตัว ข้าวเหนียว ตะเกียบ รูป และเงินขาว ส่วนสินสอดในพิธีแต่งงานประกอบด้วย หมู 1 ตัว ไก่ 10 ตัว เหล้า ข้าวเหนียว เสื้อ ขนم Tà-màng

เครื่องเช่นไห้ในการสู่ขอในปัจจุบัน ประกอบด้วย ไก่ ข้าวเหนียว เหล้าและเงินสด ส่วนสินสอดในพิธีแต่งงาน ประกอบด้วย เงินสด (แล้วแต่ตกลงส่วนใหญ่ประมาณ 3 ล้านด่งขึ้นไป) เหล้า ข้าวเหนียว ขนม Tà-màng เสื้อและผ้า วันและเวลาในการจัดงานสู่ขอและแต่งงานส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับฝ่ายหญิง ฝ่ายชายจะต้องปฏิบัติตามและไม่ได้มีส่วนร่วมในการเลือกวันเวลาจัดงาน

อายุเฉลี่ยของหญิงสาวที่ทำพิธีแต่งงานในอดีตจะมีอายุประมาณ 13 ปี แต่ในปัจจุบันอายุเฉลี่ยของเจ้าสาวประมาณ 15-16 ปี สำหรับอายุเฉลี่ยของเจ้าบ่าวประมาณ 17-18 ปี

สำหรับดนตรีในพิธีแต่งงานนั้น ประกอบด้วย การร้อง Hò-oát การร้อง Hò Xa-not โดยมีการเป่าแคน ขลุ่ย แต่ในปัจจุบันเครื่องดนตรีประกอบงานแต่งงานได้ลดลงแต่ได้มีการร้อง Karaoke เพื่อความรื่นเริง

สิ่งที่น่าสนใจ คือ ชาวบ้านหล่งก้าตอนุญาตให้มีการแต่งงานระหว่างคนในวงศ์ตระกูลเดียวกันแต่ต้องเป็นคนรุ่นที่ 2 ขึ้นไป อนุญาตให้บุตรของพี่น้องร่วมสายโลหิตแต่งงานกันได้ แต่ต้องมีสามี ภรรยาได้เพียงคนเดียว และไม่อนุญาตให้พี่น้องร่วมสายโลหิตแต่งงานกับพี่น้องร่วมสายโลหิตของอีกครอบครัวหนึ่ง

- ประเพณีเกี่ยวกับงานศพ : เมื่อมีคนเสียชีวิตจะอนุญาตให้เก็บศพไว้เพียงวันเดียว หลังจากนั้นต้องทำการฝัง โดยห้ามมิให้ฝังศพหลังเวลาเที่ยงวัน ญาติพี่น้องของผู้เสียชีวิตไม่ต้องใส่เสื้อผ้าไว้ทุกข์ จะมีเพียงการทำสวดภาวนาหน้าผากเท่านั้น สำหรับเครื่องเช่นไห้สำหรับผู้ตายประกอบด้วย หมู 1 ตัว (ใช้สำหรับเช่นไห้ในพิธีศพและเมื่อเสร็จพิธีก็จะแบ่งกันรับประทาน) ไก่ลวก 1 ตัว โดยมีให้ลูกให้จนลูกสาว ถ้วยที่ใส่ข้าวไว้ด้านล่างและใส่ไก่ไว้ด้านบน หลังจากนั้นตั้งไว้นบนหลุมศพโดยมีความเชื่อว่าให้ไก่ได้ตายแทนเพื่อที่ผู้ตายจะได้กลับมาเกิดใหม่ ประเพณีเกี่ยวกับพิธีศพดังกล่าวยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

3) ความเชื่อเกี่ยวกับการเช่นไห้

คนที่นับถือศาสนาคริสต์จะประกอบพิธีเช่นไห้ตามความเชื่อทางศาสนา สำหรับคนที่ไม่นับถือศาสนาใดจะเช่นไห้บรรพบุรุษ ในวงศ์ตระกูลจะมีการตั้งโต๊ะบูชาบรรพบุรุษเพียงแห่งเดียว ถ้าถึงวันเช่นไห้ก็จะจัดพิธีไหว้ขึ้น

บางครอบครัวพบว่าการเช่นไห้ท่านโฮจิมินห์ (มีรูปท่านโฮจิมินห์) จากการบอกเล่าของชาวบ้านหล่งก้าตเชื่อว่า ท่านโฮจิมินห์เคยมาเยี่ยมเยียนชาวบ้านหล่งก้าต ชาวบ้านรู้สึกดีใจและปลื้มปิติเป็นอย่างยิ่ง และชาวบ้านได้ขออนุญาตท่านโฮจิมินห์ใช้นามสกุลโฮเช่นเดียวกับท่าน ตัวอย่างเช่น Hò Văn Péc, Hò Văn Tân เป็นต้น จนถึงปัจจุบันชาวเวินเกียจะใช้นามสกุลเดียวกันคือนามสกุล Hò

13) ด้านสาธารณสุข

ในอดีตถ้ามีคนเจ็บป่วยก็จะใช้การต้มใบไม้และรากไม้เพื่อต้ม และทาบริเวณร่างกาย ถ้าเจ็บไข้หนักก็จะทำพิธีเชิญหมอเปามาทำพิธีเป่า และถ้าหนักกว่านั้นก็จะเชิญหมอผีทำพิธีเช่นไห้และเสกคาถาอาคม ในปัจจุบันถ้าเจ็บป่วยหนักก็จะต้มใบไม้และรากไม้ที่หมอแผนโบราณจัดหาให้ ถ้าเจ็บป่วยหนักก็จะเข้ารักษาที่อนามัยตำบลและโรงพยาบาลประจำอำเภอตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การเช่นไห้และการใช้คาถาอาคมก็ยังคงหลงเหลืออยู่ในหมู่บ้านหล่งก้าต

14) การติดต่อสื่อสาร

จากการสำรวจไม่พบการใช้โทรศัพท์บ้าน แต่พบการใช้โทรศัพท์มือถือ ถ้ามีความประสงค์จะส่งจดหมาย พศุชาวบ้านจะใช้บริการของสำนักงานไปรษณีย์ตำบลตากอง

15) ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนและสังคม

ปัจจุบันในหมู่บ้านหล่างก้าดมีการสร้างบ้านใหญ่ (nhà rộng) ในหมู่บ้านหล่างก้าด 1 เมื่อมีการชุมนุม ประชุม ประเพณีต่าง ๆ ก็จะมาด้วยกันจัดที่บ้านหลังนี้ สำหรับระยะเวลาจัดงาน ต่าง ๆ มิได้กำหนดตายตัว เมื่อมีงานก็จะนัดชาวบ้านมาประชุม แต่ละครอบครัวก็จะมีตัวแทนเข้าร่วมประชุม 1 คน ช่วงเวลาในการประชุมแต่ละครั้งไม่ได้กำหนดตายตัว บางครั้งประชุมสัปดาห์ละ 1 ครั้ง หรือบางครั้งประชุมสองสัปดาห์ต่อครั้ง ในการจัดการประชุมนั้นโดยตำบลหรือหมู่บ้านเป็นผู้จัดประชุม และในการประชุมแต่ละครั้งมักจะจัดให้มีเหล้า ยาสูบและน้ำชา(โดยใช้งบประมาณของตำบลหรือหมู่บ้าน)

เมื่อมีแขกมาเยี่ยมเยียน(จำนวนมาก) เจ้าบ้านมักจะฆ่าไก่ นึ่งข้าวเหนียวเพื่อบูชาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบอกกล่าวกับฟ้าดินว่ามีแขกมาเยี่ยมเยียนพักค้างคืน และขอพรให้แขกและเจ้าบ้านมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงปราศจากโรคภัย หลังจากนั้นแขกและเจ้าบ้านร่วมกันรับประทานของเซ่นไหว้

จากการสำรวจพบว่าในหมู่บ้านมีป้ายรณรงค์เกี่ยวกับการต่อต้านยาเสพติด โรคเอดส์ การป้องกันการขาดสารอาหาร เป็นต้น

16) การแต่งกายแบบดั้งเดิม

สำหรับชายจะแต่งกายแบบปกติทั่วไป หญิงจะนุ่งซิ่นและ มีการใช้ผ้าพันรอบศีรษะของตน

17) อาหารดั้งเดิม

อาหารดั้งเดิมของชาวหล่างก้าดคือข้าวต้มปลา ปลาย่าง เนื้อย่าง(คล้ายกับอาหารของชาวลาว) เราจะพบอาหารเหล่านี้ได้ในงานประเพณีและงานพิธีต่าง ๆ

18) สถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียง

ปัจจุบันยังไม่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงอยู่ใกล้เคียงแต่ในอนาคตจะมีการพัฒนาน้ำตก อาลีอาซันเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ซึ่งมีระยะทางห่างจากหล่างก้าด 1.5 กม. จากการสำรวจพบว่าน้ำตกแห่งนี้มีความสูง 1,000 เมตร

สำหรับหมู่บ้านหล่างก้าดทางภาครัฐได้มีการจัดสมมนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่หมู่บ้านหล่างก้าด โดยจะเริ่มต้นโครงการประมาณปี ค.ศ. 2009

ภาพที่ 6.57 ที่อยู่อาศัยของชาวเวินเกี้ยว บ้านหล่างก้าด อำเภอดากรง จังหวัดกว๋างตรี

ภาพที่ 6.58 ชาวเวินเกี้ยว บ้านหล่างก้าต อำเภอดาเกรง จังหวัดกว๋างตรี

8. กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

นอกเหนือจากการนำเสนอข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในลาว จำนวน 2 คนเผ่า ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ลาวกลุ่มบ้านโพสีทา เมืองท่าแขก และกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทกะต๋อง บ้านหนองปิง เมืองยมมะลาด การวิจัยครั้งนี้พบว่าแต่ละแขวงล้วนให้ความสนใจกับข้อมูลชาติพันธุ์ เช่น ที่บลีคำไซต้องการพัฒนาชนเผ่าเม้ย เผ่าม้ง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว แขวงสะหวันนะเขตต้องการพัฒนาชนเผ่าผู้ไท ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงขอเสนอความหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ในลาว ดังนี้

กลุ่มชาติพันธุ์ไทย – ลาว มีความสัมพันธ์กันทั้งด้านความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี หรือแม้กระทั่งภาษาที่มีความใกล้เคียงกัน มีการหยิบยืมคำในการใช้สื่อสาร ซึ่งหากเชื่อมโยงไปยังศูนย์กลางแนวลาวสร้างชาติ (Lao National Front for Construction) ที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือบรรดาชนเผ่าในลาว (The Ethnic Groups in Lao P.D.R.) ว่า ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ แต่ละชาติพันธุ์ต่างก็มีชื่อเรียก มีภาษาพูดและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น ไทเม้ย ไทขาว(ไทดอน) ไทดำ ไทแดง ไทลื้อ ผู้ไท ขมุ กะตู๋ ม้ง กะเลิง เป็นต้น บางกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่เฉพาะกลุ่มตนเอง บางพื้นที่ก็มีหลายกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกันและกระจายอยู่ทั่วประเทศ ก็คงไม่แปลกที่จะกล่าวว่า “ผู้คนในอาณาบริเวณนี้ล้วนมีสายสัมพันธ์แบบเครือญาติ วัฒนธรรมลำน้าโขงเดียวกัน”

จากการมีโอกาสดูข้อมูลภาคสนามหลายพื้นที่ในลาว เห็นว่ามีชื่อกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มไม่ปรากฏชื่อในเอกสารใด ทั้งที่มีเอกลักษณ์และมีชื่อเรียกเฉพาะกลุ่ม แสดงถึงความมีตัวตนท่ามกลางกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ใด ๆ น่าจะให้ความสำคัญกับการบันทึกประวัติศาสตร์ทั้งที่เป็นลายลักษณ์และมุขปาฐะของกลุ่มคนเหล่านั้น เพื่อเชื่อมโยงและสนับสนุนหลักฐานอื่นให้นักแน่นยิ่งขึ้น สืบเนื่องจากการเก็บข้อมูลทำวิทยานิพนธ์ เรื่องการจัดกลุ่มภาษาตระกูลไทในลุ่มน้ำพาว เมืองจำเกิด แขวงบอลิคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จึงได้รวบรวมประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง และเอกสารทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแดง ไทมอด ไทเม้ย ผู้ไท ญ้อ ลาว ในเมืองจำเกิด ไว้ดังนี้

1. กลุ่มชาติพันธุ์ไทแดง

จากคำบอกเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแดงได้เล่าว่า ไทแดงได้อพยพหลายครั้ง ครั้งที่ 1 เริ่มจากเมืองแดงทางเหนือของเวียดนามมาอยู่ที่บ้านพุกวาน (พู-กวาน) เมืองซาเหนือ เมืองซาใต้ (แขวงหัวพัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) สาเหตุเนื่องการอพยพมาจากสงครามชิงราชสมบัติของผู้นำ การอพยพครั้งที่ 2 อพยพจากเมืองซาเหนือ เมืองซาใต้ มาที่บ้านแกแจ เมืองโฮเจา แขวงฮาดิง ประเทศเวียดนาม เนื่องจากเกิด

ความแห้งแล้ง การอพยพครั้งที่ 3 จากบ้านแกแจะ มาที่บ้านนาแป เมืองคำเกิด แขวงบอลิคำไซ การอพยพครั้งนี้เนื่องจากว่ามียาพรานมาล่าสัตว์ถึงบริเวณบ้านนาแปเห็นว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์จึงย้ายครอบครัวมาอยู่เมื่อปี พ.ศ. 2458 การอพยพครั้งนี้มีไทเม้ย ไทแมน ไทมอดและไทแงอพยพมาจากเมืองโฮเจาในคราวเดียวกัน ไทแมนและไทเม้ยไปอยู่บริเวณลุ่มน้ำย้าง ไทเม้ยบางส่วนก็ยังตั้งถิ่นฐานบริเวณลุ่มน้ำพาว ส่วนไทมอดและไทแงอยู่บริเวณลุ่มน้ำพาว ชื่อที่ไทแงเรียกตนเองคือไตแง

วารสารแขวงบอลิคำไซ (บอลิคำไซปีที่ 4 ฉบับที่ 11 ปี 2005) ได้กล่าวถึงไทแงว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์นี้อพยพมาจากเมืองแงของเวียดนามหลายร้อยปีมาแล้ว ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินที่บ้านนาแปจนกลายเป็น หนึ่งใน 37 ชนเผ่าของเมืองคำเกิด ไทแงมีวัฒนธรรม ด้านฮัตคอง - ประเพณีการแต่งงาน การแต่งกาย การทำบุญในเทศกาลต่าง ๆ การทอผ้า ที่มีเอกลักษณ์และยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ไทแง หรือ ไตแง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกตนเองว่า ไตแง อพยพมาจากเมืองแงหรือเมืองแงนปัจจุบัน คือ เมืองเดียนเบียนฟู (ม.ศรียุรา 2530.2) หรือเมืองเดียนเบียน เป็นเมืองน่าน้อยอ้อยหนูในตำนานหมากน้ำเต้าปุง ว่าด้วยเรื่องการกำเนิดชาติพันธุ์ไทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมืองเดียนเบียนเป็นเมืองที่อยู่ทางตอนเหนือของเวียดนาม การอพยพของไทแงมายังเมืองคำเกิด แขวงบอลิคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีการอพยพถึง 3 ครั้ง ครั้งที่ 1 เริ่มจากเมืองแงทางเหนือของเวียดนามมาอยู่ที่บ้านพูกวาน เมืองซาเหนือ เมืองซาใต้ (แขวงหัวพัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) สาเหตุเนื่องการอพยพมาจากสงครามชิงราชสมบัติของผู้นำ การอพยพครั้งที่ 2 อพยพจากเมืองซาเหนือ เมืองซาใต้ มาที่บ้านแกแจะ เมืองโฮเจา แขวงฮาดิง ประเทศเวียดนาม เนื่องจากเกิดความแห้งแล้ง การอพยพครั้งที่ 3 จากบ้านแกแจะ มาที่บ้านนาแป เมืองคำเกิด เมื่อปี พ.ศ. 2458 ซึ่งเป็นบริเวณในปัจจุบัน การอพยพครั้งนี้เนื่องจากว่ามียาพรานมาล่าสัตว์ถึงบริเวณบ้านนาแปเห็นว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์

ชุดแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ ไทแง ไทเม้ยและไทมอด ใส่ขึ้นเป็นกระโจมอก มีเสื้อสั้นทับและมีผ้ายาวมัดที่เอว ผมตั้งเกล้ามีผ้าโพกศีรษะเรียกว่า ผ้าซัดหัว ซิ่นแบ่งเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ดินซิ่น ตัวซิ่น และหัวซิ่น ดังภาพที่ 6.59

ภาพที่ 6.59 ชุดแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแง

2. กลุ่มชาติพันธุ์ไทมอด

จากคำบอกเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์ไทมอด ได้เล่าว่าบรรพบุรุษได้อพยพมาจากบ้านบง บ้านดวงเมืองซาเหนือ (แขวงหัวพัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) มาที่บ้านแกแจ เมืองโฮเจา แขวงท่าตัญญู (Ha Tinh) ประเทศเวียดนาม จากนั้นได้อพยพต่อมายังบ้านนาแป เมืองคาเกิด แขวงบอลิคำไซ พร้อมกับไทแอง เพราะเกิดความแห้งแล้ง การอพยพจากเวียดนามมายังลาวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทมอดอพยพมาพร้อมกับไทแอง ไทมอดเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองว่า ไทมอด

ไทมอดเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกตนเองว่า ไทมอด เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพียงคำบอกเล่าของประชาชนในพื้นที่เท่านั้น และยังพบว่าปัจจุบันยังมีการเดินทางไปมาหาสู่กับญาติพี่น้องที่เวียดนาม ไทมอดอธิบายว่าตนเองต่างจากไทแองเพียงสำเนียงภาษาที่พูด แต่วัฒนธรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย การแต่งงาน บุญประเพณีถือปฏิบัติแบบเดียวกับไทแอง

3. กลุ่มชาติพันธุ์ไทเม้ย

จากคำบอกเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเม้ย เล่าว่าอพยพมาจากเวียดนามบริเวณแม่น้ำแคว มาอยู่บริเวณลุ่มน้ำพาว บ้านน้ำพาว บางส่วนได้อพยพต่อไปยังเมืองเวียงทอง การอพยพจากเวียดนามเพื่อหาที่ทำกินที่อุดมสมบูรณ์ มาเมื่อใดไม่ทราบแน่ชัด เส้นทางที่ใช้ในการอพยพคือข้ามช่องเขาของสายภูหลวงที่เป็นเทือกเขากั้นระหว่างเวียดนามกับลาว กลุ่มชาติพันธุ์ไทเม้ย เรียกตนเองว่า ไตเม้ย

ศูนย์กลางแนวลาสร้างชาติ (Lao National Front for Construction) บรรดาชนเผ่าในลาว (The Ethnic Groups in Lao P.D.R.) อธิบายว่า ไทเม้ยจัดในกลุ่มชาติพันธุ์ไตที่แยกมาจากกลุ่มไทแดง เส้นทางอพยพก็มีเส้นทางเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์ลาว กล่าวคือ อพยพมาจากทางตอนเหนือของเวียดนาม เข้าสู่ประเทศลาวมาตั้งถิ่นฐานมาหลายร้อยปี โดยเดินทางมาตามแม่น้ำดา แม่น้ำเมา ประเทศเวียดนาม ในวารสารแขวงบอลิคำไซ (บอลิคำไซปีที่ 2 ฉบับที่ 3 2002) ได้กล่าวถึงไทเม้ยว่า เป็นกลุ่มชาติพันธุ์นี้มีเอกลักษณ์การขับลาหรือที่เรียกว่า การขับเม้ย ที่มีความไพเราะ ซึ่งมีการสืบทอดมาหลายชั่วอายุคน

ไทเม้ยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกตนเองว่า ไตเม้ย อพยพมาจากเวียดนามบริเวณแม่น้ำแคว มาอยู่บ้านน้ำพาว เมืองคำเกิด บางส่วนได้อพยพต่อไปยังเมืองเวียงทอง ซึ่งอยู่ในแขวงบอลิคำไซเช่นกัน การอพยพจากเวียดนามเพื่อหาที่ทำกินที่อุดมสมบูรณ์ มาเมื่อใดไม่ทราบแน่ชัด เส้นทางที่ใช้ในการอพยพคือข้ามช่องเขาของสายภูหลวง เทือกเขากั้นระหว่างเวียดนามกับลาว

นอกจากเครื่องแต่งกายและภาษาที่คล้ายคลึงกันของไทแอง ไทเม้ย และไทมอดแล้ว วัฒนธรรมการดื่มเหล้าไหที่เหมือนกัน

ภาพที่ 6.60 การดื่มเหล้าไห กลุ่มชาติพันธุ์ไทเม้ย

4. กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท

จากคำบอกเล่ากลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทได้เล่าว่า กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทได้อพยพมาจากเมืองวังอ่างคำ แต่ไม่ทราบว่าเป็นเมืองวังอ่างคำที่พุดถึงอยู่บริเวณใด เหตุเนื่องมาจากได้มีการอพยพมา 4-5 ชั่วอายุคนแล้ว มีคำบอกเล่าเพียงว่าได้มีนายพรานมาล่าสัตว์และเห็นว่าพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงได้อพยพครอบครัวมาอยู่ แล้วตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านนาเฮือง ตามชื่อลำห้วยที่ไหลผ่าน เดิมหมู่บ้านตั้งห่างจากที่ตั้งปัจจุบันไปทางทิศตะวันออกประมาณ 1 กิโลเมตร แต่เนื่องจากอยู่ห่างจากถนนการคมนาคมไม่สะดวกจึงอพยพออกมาจากที่ตั้งเดิม มีมเหศักดิ์หลักเมืองอยู่บนยอดภูเขาที่สูงที่สุดทางทิศใต้ของหมู่บ้าน

ศูนย์กลางแนวลาวสร้างชาติ อธิบายว่า ผู้ไท ไต หรือ ไท มีความเป็นมาคล้ายกับกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มอื่นในกลุ่มลาว-ไต ซึ่งได้อพยพมาจากนาน้อยอ้อยหนูที่อยู่ทางตอนใต้ของจีนตั้งแต่ปลายคริสต์-วรรษที่ 17-18 เป็นต้นมา อพยพเลียบแม่น้ำโขงลงมา แม่น้ำโขงหรือสาละวิน และเลียบแม่น้ำแดงแล้วแยกไปตามแม่น้ำดำ แม่น้ำเมา มีชื่อเรียกว่า ไทดำ ไทเมา กลุ่มผู้ไทดังกล่าว ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอาศัยอยู่บริเวณริมแม่น้ำเซบั้งไฟ แม่น้ำหินบูน เขตเซินน้ำน้อย ไปจนถึงพูซังแฮ ท่งท่าตุม รอยต่อระหว่างแขวงคำม่วนกับแขวงสะหวันนะเขต ปัจจุบันผู้ไทอาศัยอยู่บริเวณแขวงภาคกลางของลาว คือ แขวงคำม่วน ได้แก่ เมืองหนองบก เมืองมะหาไซ เมืองหินบูนและเมืองบัวละพา แขวงสะหวันนะเขตได้แก่ เมืองพิน เมืองวีละบูลี และเมืองเซโปน ไปจนถึงแขวงจำปาสัก ชื่อผู้ไทนี้เป็นชื่อที่กลุ่มชาติพันธุ์นี้เรียกตนเอง และผู้อื่นก็เรียกชื่อนี้

ภาพที่ 6.61 ตัวอย่างลายผ้าผู้ไท เมืองคำเกิด แขวงบอลิคำไซ สปป.ลาว

ภาพที่ 6.62 แม่เฒ่าผู้มีฝีมือทอผ้าผู้ไท

5. กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ

จากคำบอกเล่ากลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ ได้เล่าว่าญ้อได้อพยพมาจากที่ใดไม่ทราบแน่ชัด ทราบเพียงชื่อเมืองวังอ่างคำ ซึ่งเป็นชื่อเมืองที่อพยพมา และอยู่ที่นั่นมา 4-5 ชั่วอายุคนแล้ว ตามคำบอกเล่าที่เล่าต่อกันมาว่า ขุนบรมเป็นผู้มาตั้งบ้านคำม่วน เดิมบ้านคำม่วนมีฐานะเป็นเมือง ต่อมาภายหลังถูกยุบเป็นบ้านมีตาแสง ปกครอง บ้านคำม่วนเดิมเป็นที่ตั้งค่ายของพระยอดเมืองขวางสมัยที่ราชอาณาจักรสยามเข้าไปปกครอง ค่ายตั้งอยู่บริเวณทุ่งค่ายอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของวัดประจำหมู่บ้าน

เรื่องราวราชอาณาจักรลาวเกี่ยวกับชาติพันธุ์ในเมืองคำเกิดล้วนมีความทรงจำเกี่ยวกับชาติพันธุ์ เช่น การกล่าวถึงญ้อว่าเป็นชาวผู้ไทที่มาจากในเขตเมืองคำเกิดมานาน มีสำเนียงภาษาพูด และการแต่งกายแตกต่างจากพวกผู้ไทเล็กน้อย ประวัติของชนชาติญ้อ พระโพธิวงศาจารย์เขียนไว้ว่า เชื้อสายของขุนบรมไปตั้งเป็นก๊กเป็นเหล่าขึ้นที่เมืองคำเกิด จะเป็นจุลศักราชเท่าใดไม่ปรากฏเรียกพวกญ้อ ขึ้นอยู่ในความปกครองของเมืองเวียงจันทน์ ครั้นเมืองเวียงจันทน์เสียแก่ไทยแล้ว ต่อมาปีวอก จุลศักราช 1198 พระยามหาอำมาตย์ (ป้อม) กับพระยามหาสงครามเกณฑ์พลเมืองภาคอีสานยกไปตั้งอยู่ที่เมืองนครพนม จัดการปราบปรามเมืองฝางซ้ายแม่น้ำโขงมีเมืองมะหาไซ เป็นต้น เวลานั้นพระยาคำกอนเจ้าเมืองคำเกิดกับอุปฮาด ราชวงศ์กับราชโอรสปรึกษากันว่า เมืองคำเกิดเป็นเมืองเล็ก ควรยอมสวามิภักดิ์ด้วย จึงทำบัญชีพลเมืองในความปกครอง 2,859 คน มอบให้พระยามหาอำมาตย์นำมาถวายพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นจุลศักราช 1201 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้รับไว้ พระยาคำกอนจึงพาท้าวพระยาราษฎรชาวเมืองคำเกิดอพยพมาตั้งอยู่ที่บ้านท่าขอนยาง พระยาคำกอนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาสุวรรณภักดีปกครองบ้านท่าขอนยาง แต่ให้ขึ้นเมืองกาฬสินธุ์ส่วนราษฎรซึ่งตกค้างอยู่ที่เมืองคำเกิดก็ให้ขึ้นแก่เมืองท่าขอนยางส่งส่วยตามธรรมเนียม

6. กลุ่มชาติพันธุ์ลาว

จากคำบอกเล่ากลุ่มชาติพันธุ์ลาวบริเวณ เมืองคำเกิด เป็นกลุ่มที่อพยพมานานแล้ว ส่วนใหญ่เป็นลาวที่มาจากเมืองปากซัน แขวงบอลิคำไซ จากเอกสารต่าง ๆ ที่กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ในลาว ศูนย์กลางแนวลาวสร้างชาติ (Lao National Front for Construction) ในหนังสือบรรดาชนเผ่าในลาว (The Ethnic Groups in Lao P.D.R., 2005:33) อธิบายว่า นักวิชาการลาวและนักวิชาการต่างประเทศได้ตั้งข้อสมมุติฐานต่างกัน แต่ส่วนใหญ่อธิบายว่าถิ่นฐานดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวอยู่ทางตอนเหนือของแม่น้ำโขง ที่ราบลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียงภาคใต้ของจีน ได้เคลื่อนย้ายลงมาลงใต้ แล้วเข้าสู่แหลมอินโดจีนภายหลังการขยายอำนาจของพวกมองโกล ปัจจุบัน กลุ่มชาติพันธุ์ลาวอาศัยอยู่ทั่วทุกแขวงของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศไทย เวียดนามและกัมพูชา กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนมากที่สุดในลาว

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศ อาศัยอยู่ทั่วทุกแขวง มีภาษาพูดสำเนียงเหมือนและต่างกันไปแต่ละถิ่น ในเมืองคำเกิดก็จะมีสำเนียงเฉพาะถิ่นของตน อย่างไรก็ตามการจัดกลุ่มภาษาไทด้วยเกณฑ์การจัดกลุ่มภาษาตระกูลไทปรากฏความสัมพันธ์ร่วมเชื้อสายที่มีความใกล้ชิดกัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับประวัติศาสตร์การอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์ในลุ่มน้ำพาว กล่าวคือ ไทแดงกับไทมอมีประวัติศาสตร์การอพยพสอดคล้องกันซึ่งเป็นข้อสนับสนุนด้านภาษาศาสตร์ ที่บ่งชี้ความสัมพันธ์ร่วมเชื้อสายใกล้ชิด และปรากฏการณ์เดียวกันเกิดขึ้นกับภาษาไทกลุ่ม ผู้ไทกับญ้อ ดังนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ได้พูดถึงตนเอง ทำให้เห็นความสัมพันธ์และสามารถอธิบายปรากฏการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาหนึ่ง ๆ กับกลุ่มอื่น อีกทั้งเป็นหลักฐานสำคัญที่เป็นข้อสนับสนุนสมมติฐานเส้นทางการอพยพ พัฒนาการ ตลอดจนความสัมพันธ์ เพื่อเชื่อมโยงของภาษาแต่ละถิ่นด้วยหลักฐานทางภาษาศาสตร์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท นอกจากนั้นผู้วิจัยพบปรากฏการณ์การจำแนกทางภาษา เพื่อยืนยันอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งนโยบายการจัดตั้งหมู่บ้านวัฒนธรรมของรัฐบาลมี

ส่วนสำคัญที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์มีพัฒนาการบนพื้นฐานวัฒนธรรม เพื่อให้มีตัวตนท่ามกลางกลุ่มอื่นและดำรงอัตลักษณ์ของตนอย่างเข้มแข็ง

สภาพเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสังคม วัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ตามเส้นทาง R8 R9 และ R12

ในบทนี้คณะผู้วิจัยมุ่งนำเสนอเส้นทาง และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรมตามเส้นทาง R8 R9 และ R12 เดิม เพื่อสร้างเครือข่ายเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสังคม วัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ตามเส้นทาง R8 R9 และ R12 ให้เป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมต่อการรับรู้ และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และสนองต่อความต้องการของผู้ประกอบและชุมชน

1. สภาพเส้นทางการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรม ตามเส้นทาง R8 R9 และ R12

1.1 สภาพเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสังคม วัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ ตามเส้นทาง R8

จากการสำรวจเส้นทางเส้นทางการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์นครพนม – มุกดาหาร ตามเส้นทาง R8 R9 และ R12 สามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้

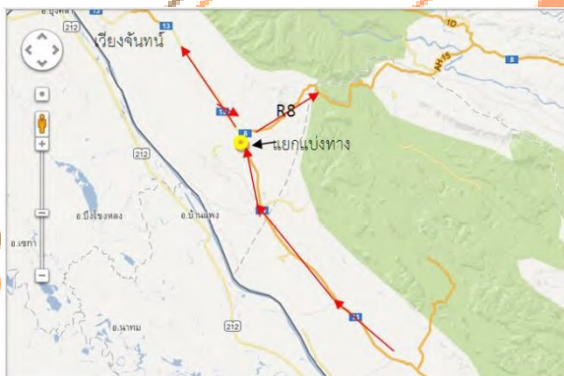
ในการเดินทางท่องเที่ยวตามเส้นทาง R8 R9 และ R12 นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางผ่านสะพานสำคัญเชื่อมเส้นทาง R8 และ R 9 ได้ 2 จุด คือ จุดที่ 1 เดินทางไปยังสะพานมิตรภาพไทย – ลาว แห่งที่ 2 ที่จังหวัดมุกดาหาร และจุดที่ 2 เดินทางข้ามสะพานมิตรภาพไทย – ลาว แห่งที่ 3 จังหวัดนครพนม

ก่อนจะเลี้ยวซ้ายขึ้นไปสู่เส้นทางหลักหมายเลข 13 เพื่อเดินทางมุ่งตรงสู่ทางแบ่งหลักขาว (สามแยกไปเมืองหลักขาว) ที่บ้านเวียงคำ เมืองปากกระดิ่ง แขวงบอลิคำไซ ระหว่างที่เดินทางจะมีหมู่บ้านเรียงรายตลอดสองข้างทาง เป็นที่สังเกตอย่างหนึ่ง คือ จะพบว่ามีการปลูกต้นยางพาราเกือบทุกหมู่บ้าน และบางหมู่บ้านชาวบ้านกำลังเผาถ่าน ซึ่งน่าจะเป็นอาชีพหนึ่งของชาวลาวที่อาศัยอยู่ในบ้านที่มีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมหลังคามุงด้วยสังกะสี บางหลังก็มุงด้วยหญ้าคา บางหลังก็มุงหลักคากระเบื้อง ผสมผสานปนเปกันไป ฝ้าบ้านบางหลังก็ยังคงสานด้วยไม้ไผ่ บางหลังก็เป็นปูนครึ่งหนึ่งไม้ บางหลังก็ชั้นเดียว บางหลังก็สองชั้น ลักษณะการปลูกบ้านจะทิ้งระยะห่างกันพอสมควรเหมือนกันว่าบ้านแต่ละหลังจะมีพื้นที่อาณาเขตเป็นของตนเอง ส่วนใหญ่หมู่บ้านที่พบจะปลูกบ้านใกล้ริมถนน จะมีอยู่ประมาณ 4 – 5 หลังคาเรือน แล้วทิ้งระยะห่างไป ถ้าผ่านหมู่บ้านที่เป็นอำเภอจะมีร้านค้า หรือแม่ค้าขายอาหาร ขายของกิน ตั้งซุ้มเล็ก ๆ อยู่ริมถนน มีลักษณะคล้าย ๆ กับหมู่บ้านในชนบททางฝั่งประเทศไทย แต่สังเกตเห็นว่าผู้คนไม่ได้ปลูกพลาญเท่าใดนัก อาจจะเป็นเพราะที่บริเวณนั้นไม่ใช่อำเภอใหญ่หรือเป็นสถานที่สำหรับนักท่องเที่ยวมาเที่ยว แต่เป็นเพียงที่จับจ่ายซื้อของของชาวบ้านละแวกนั้นหรือหมู่บ้านที่เป็นทางผ่านไปสู่สถานที่อื่นเท่านั้น

เส้นทางหลักหมายเลข 13 จะมีระยะทางเกือบประมาณร้อยกว่ากิโลจะมาถึงทางแบ่งหลักขาว (สามแยกไปเมืองหลักขาว) สังเกตเห็นว่าเป็นถนนลาดยางตลอดสายแต่ก็เป็นหลุมเป็นบ่อบ้าง และในระหว่างทางที่รถวิ่งก็จะมีรถบรรทุกขนาดใหญ่ วิ่งสวนเป็นระยะ ๆ ไม่ขาดสาย พอถึงทางแบ่งหลักขาวก็เลี้ยวขวาเข้าถนนเส้นทางหลักหมายเลข 8

เส้นทางหลักหมายเลข 8 (R8) นี้จะพบว่าเชื่อมต่อบริเวณแยกแบ่งหลักขาว ซึ่งมีร้านขายอาหาร ขายสินค้า ขายเสื้อผ้า ร้านจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้าง ที่จอดรถโดยสาร ที่พักชั่วคราว ร้านเสริมสวยไว้บริการแก่นักเดินทาง นักท่องเที่ยว บุคคลทั่วไป ฝั่งตรงข้ามจะมีปั้มน้ำมันคอยให้บริการอยู่ 1 ปั้ม ซึ่งหากสังเกตจะพบว่าถนนเส้นนี้จะมีรถยนต์ รถบรรทุก รถโดยสาร ขับขึ้นสัญจรไปมาไม่ขาดสาย อาจเป็นเพราะแยกนี้เป็นจุดศูนย์กลางของเส้นทางการเดินทางเชื่อมต่อไปยังเมืองอื่น ๆ จึงทำให้แยกแบ่งหลักขาวมีคนพลุกพล่าน ภาษาที่ใช้สื่อสารคล้าย ๆ กับภาษาอีสานได้ จึงไม่ยากที่คนไทยจะสื่อสารหรือใช้ภาษาไทยกับชาวลาวในพื้นที่แห่งนี้

ทางแบ่งหลักขาว จะมีร้านอาหารร้านหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นร้านที่ใหญ่ที่สุดในละแวกนั้น ขายอาหาร ข้าวเหนียว ต้ม ก้อย ลาบ กวยเตี๋ยว และเครื่องต้ม ภายในร้านจะมีคนทำงานเป็นผู้หญิงสาวอายุประมาณ 20 – 23 ปี จำนวน 2 คน และอายุประมาณ 38 – 40 ปี อยู่ 1 คน เราจึงพอได้พูดคุยสอบถามเรื่องการท่องเที่ยวเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวที่ผ่านไปมาให้เห็นบ้างเป็นภาษาอีสาน ซึ่งสามารถสื่อสารเข้าใจกันได้พอสมควร

ภาพที่ 7.1 ทางแบ่งหลักขาวเลี้ยวขวาสู่เส้นทางหลัก หมายเลข 8 เพื่อไปเมืองหลักขาว

ภาพที่ 7.2 บ้านเรือนที่ปลูกติดอยู่ริมถนน

ภาพที่ 7.3 ร้านขายซ่อมมอเตอร์ไซด์ที่อยู่ตรงทางแบ่งหลักขาว

ภาพที่ 7.4 ร้านขายเสื้อผ้า

นางจ้อย หรือนางสุภาพอน บุคติว ทำงานอยู่ร้านอาหารตรงแยกแบ่งหลักขาว เล่าให้ฟังว่าส่วนใหญ่ ช่วงเดือน ก.พ. – มี.ค. จะมีนักท่องเที่ยวหรือผู้เดินทางผ่านเส้นทาง R8 แล้วแวะพักค้างคืนเพื่อรอรถโดยสารใน อีกวันรุ่งขึ้น ซึ่งจะมาพักที่นี่ เพราะที่นี่จะต้องมีห้องพักให้นอนค้างคืนและมีร้านอาหารและรถโดยสารที่จะไป เมืองต่าง ๆ ผ่านเส้นทางนี้ จึงถือได้ว่าสะดวกแก่ผู้ที่เดินทางโดยรถโดยสาร รถประจำทางเพราะรถโดยสารจะ จอดรับส่งผู้โดยสารที่นี่ ส่วนใหญ่เท่าที่เห็นจะเป็นคนเวียดนามซึ่งมาต่อรถขึ้นไปเส้นทางเมืองเวียงจันทน์ บางครั้งก็จะข้ามไป จังหวัดหนองคาย และก็นักท่องเที่ยวที่ต้องการจะไปพักผ่อนที่หลักขาว ก็จะแวะมาพักที่นี่ และก็เดินทางต่อไปหลักขาว

ภาพที่ 7.5 ร้านอาหารตรงทางแบ่งหลักขาว

ภาพที่ 7.6 นางจ้อย หรือนางสุภาพพอน บุตติวง

อีกท่านที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่พัก คือ พี่วันชนะ อายุประมาณ 40 ปี เธอบอกว่าที่นี่จะมีห้องให้พัก มีห้องประมาณ 24 ห้อง ถัดจากร้านอาหารไปเข้าไปในซอยอีกไม่ไกลถึง ด้านหน้าของห้องพักจะเป็นร้านเสริมสวยไว้บริการ ที่ร้านจะมีสินค้าโอท็อป (OTOP) ในที่นี้ หมายถึง สินค้าท้องถิ่นหรือสินค้าพื้นเมือง) ของลาวขายด้วย เช่น ยาบำรุงร่างกาย ซึ่งทำมาจากสมุนไพรพื้นบ้าน เป็นยาบำรุงสำหรับท่านสุภาพบุรุษ ซึ่งพี่วันชนะได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางไปหลักขาวหรือเดินทางต่อไปประเทศเวียดนามที่มาจากเมืองเวียงจันทน์ก็มีบ้าง แต่นักท่องเที่ยวไทยส่วนใหญ่จะข้ามแม่น้ำโขงมาจากฝั่งไทย นักท่องเที่ยวที่ใช้เส้นทางนี้จะมีตลอดทั้งปี มาด้วยตัวเอง มาเป็นรถทัวร์ มารดักก็มีไม่เคยขาดระยะ

ภาพที่ 7.7 พี่วันชนะ อายุ 40 ปี เจ้าของร้าน

ภาพที่ 7.8 กำลั่งนั่งรอรถโดยสารกันตรงนี้

ภาพที่ 7.9 รถโดยสารที่วิ่งไปมารับผู้โดยสารที่ทางแยกแบ่งหลักขาว

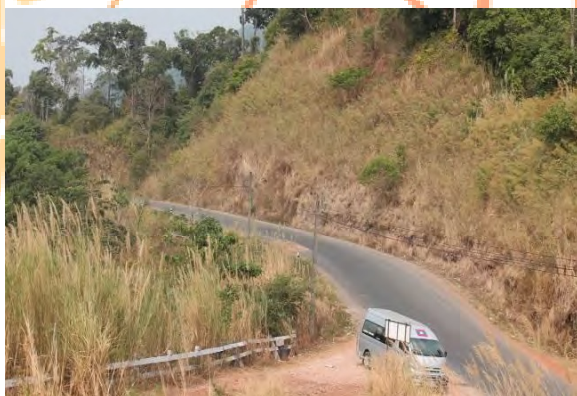

ภาพที่ 7.10 ห้องพักรสำหรับนักท่องเที่ยวหรือคนที่ต้องการค้างคืนเพื่อรอโดยสารในวันถัดไป

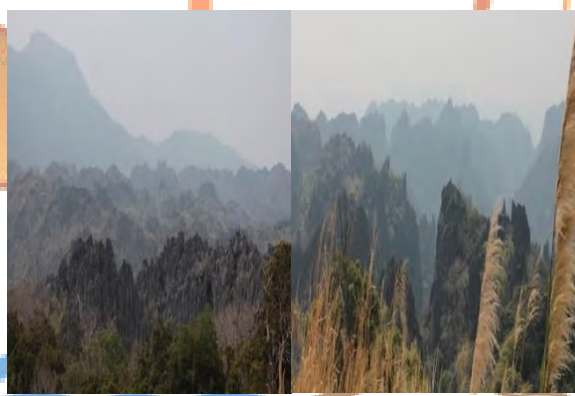
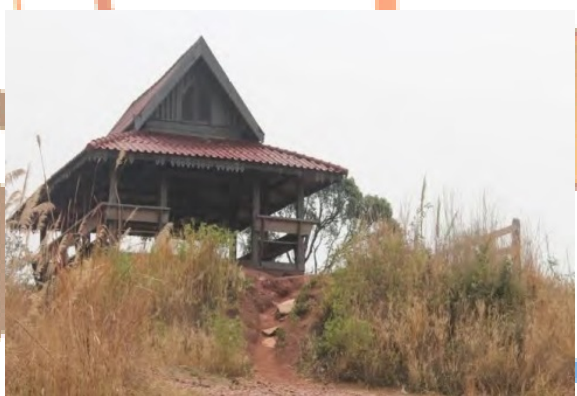
ภาพที่ 7.11 อีกฝั่งกำลังทำการสร้างห้องพักเพิ่ม ภาพที่ 7.12 ด้านหน้าห้องพักจะมีร้านเสริมสวยไว้บริการ

ตามเส้นทางหมายเลข 8 ตลอดเส้นทางยังคงมีความเป็นธรรมชาติที่งดงามทั้งจากป่าและเขาที่อุดมสมบูรณ์ มีจุดให้นักท่องเที่ยวชมทิวทัศน์ที่สวยงาม คือ ภูผาม่านที่เป็นทะเลภูเขา รูปทรงแปลกตาและได้ชื่อว่า เป็น “กุ้ยหลิน” ของประเทศลาว

ภาพที่ 7.13 จอctrรถแวะจุดชมวิวกุ้ยหลิน

ภาพที่ 7.14 ป้ายบอกสถานที่ จุดชมวิวและช่วยกันรักษา

ภาพที่ 7.15 จุดชมวิวกุ้ยหลิน หรือ กุ้ยหลินเมืองลาว

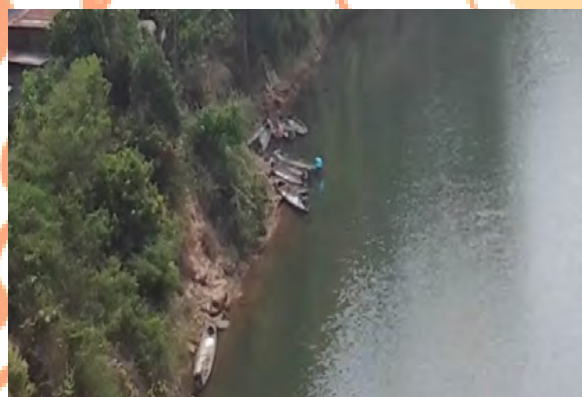
ภาพที่ 7.16 ศาลาที่พักจุดชมวิวกุ้ยหลิน

จากนั้นนักท่องเที่ยวที่สัญจรตามเส้นทาง R8 จะเดินทางผ่านเขื่อนไฟฟ้าน้ำเทิน – หินบูน ซึ่งถนนสายนี้ค่อนข้างแคบและคดเคี้ยว จนถึงหมู่บ้านหนึ่งมีสะพานข้ามแม่น้ำ จากการสัมภาษณ์ คุณเกรียงไกร มัคคุเทศก์

เล่าว่า “หมู่บ้านนี้ คือ หมู่บ้านท่าบัก มีสะพานข้ามแม่น้ำสายน้ำเหิน ซึ่งไหลผ่านลัดเลาะภูหินผา เกาะแก่งน้อยใหญ่ ได้สะพานนี้จะมีเรือที่ทำจากถ้ำน้ำมันตั้งแต่สมัยที่ทหารอเมริกันทิ้งถ้ำน้ำมันไว้ ด้วยภูมิปัญญาของชาวลาวที่ไม่ปล่อยให้ถ้ำน้ำมันถูกทิ้งอย่างไร้คุณค่า จึงนำถ้ำน้ำมันเหล่านั้นมาตีขึ้นเป็นเรือ ที่สำคัญชาวลาวบอกว่าเรือที่ทำจากถ้ำน้ำมันนี้ดีกว่าเรือที่ทำจากไม้ เนื่องจากน้ำหนักเบากว่า จึงแล่นได้เร็วกว่าเรือปกติทั่วไป

ภาพที่ 7.17 เชื้อไฟฟ้าเหิน – หินบุน

ภาพที่ 7.18 เรือจากถ้ำน้ำมันของเรือบิน B52 ที่ทหารอเมริกันทิ้งเป็นขยะลงมา ชาวลาวจึงใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นประยุกต์ดัดแปลงมาเป็นเรือใช้ในปัจจุบัน

ภาพที่ 7.19 ระหว่างทางที่จะไปเมืองหลักชาวนั้น จะพบบ้านเรือนหรือหมู่บ้านต่าง ๆ ตลอดเส้นทางเดินรถ

เมื่อเดินทางผ่านหมู่บ้านท่าบักแล้ว จะพบหมู่บ้านอีกหมู่บ้านหนึ่ง ซึ่งในอดีตหมู่บ้านนี้เป็นสนามบินเก่าของฝรั่งเศส เป็นที่จอดเครื่องบินรบในอดีต ที่ทุ่งนาที่เห็นในปัจจุบันนี้คือสนามจอดเครื่องบินรบในอดีตนั่นเอง

ภาพที่ 7.20 ในอดีตพื้นที่บริเวณนี้และทุ่งนาเป็นลานจอดเครื่องบินรบของฝรั่งเศส

ภาพที่ 7.21 การปลูกและซ่อมแซมบ้านซึ่งพบตลอดสองฝั่งถนนที่ขับรถผ่าน

ภาพที่ 7.22 โรงเรียนก่อนจะถึงเมืองหลักซาว

ภาพที่ 7.23 ป้ายบอกชื่อบ้านหลักซาว

ภาพที่ 7.24 ป้ายบอกการประมวลโครงการพัฒนาถนนเมืองคำเกิด แขวงบอลิคำไซ

ภาพที่ 7.25 ถนนเมืองหลักชาวบริเวณตลาด

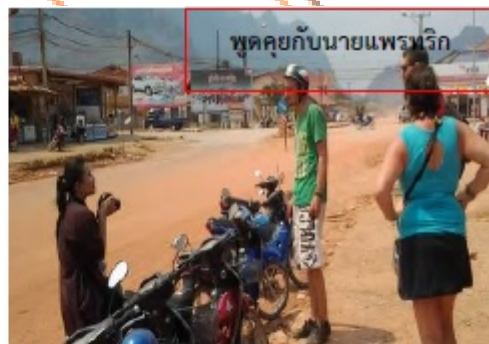
ภาพที่ 7.26 เลี้ยวเข้าสู่เมืองหลักชาว

ภาพที่ 7.27 รถมาส่งปลาที่ตลาด
แม่ค้ากำลังซูลมุนเลือกซื้อปลาภาพที่ 7.28 ปลาหลายตัวถูกไล่เสียงจากถัง
เตรียมเอาเข้าไปขายในตลาดหลักชาว

เมืองหลักชาว แขวงบอลิคำไซ ตั้งอยู่บนที่ราบสูง มีอากาศหนาวเย็นตลอดปี ซึ่งเมืองหลักชาวนี้นี้จะเป็นเมืองการค้า ผู้คนพลุกพล่าน มีตลาดสด ขายอาหาร ขายข้าวสาร อาหารแห้ง อาหารสด ขายเครื่องยนต์ เครื่องเสียง ขายอะไหล่ วัสดุก่อสร้าง ธนาคาร ขายโทรศัพท์ โรงแรม ร้านอาหาร ร้านคาราโอเกะและอื่นอีกมากมาย เปรียบเสมือนหลักชาวนี้นี้เป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยว การค้า การติดต่อสื่อสาร อีกเมืองหนึ่งไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว ก่อนเดินทางไปประเทศเวียดนาม ซึ่งจุดพักรับประทานอาหารที่นักท่องเที่ยว หรือผู้ที่สัญจรผ่านไปมาส่วนใหญ่จะแวะพักทานอาหารกลางวันที่นี่ร้าน only one restaurant เป็นร้านอาหารขนาดกลางบรรยากาศข้างในกว้างขวาง มีเวทีร้องเพลงเหมือนกับว่าร้านนี้เปิดถึงกลางคืนแล้ว จะมีนักร้องมาร้องเพลงเพื่อสร้างบรรยากาศให้กับนักท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์ นางนิต อายุ 43 ปี อาชีพแม่บ้าน อยู่บ้านโพนตาล ได้เดินทางมาตลาดหลักชาวทุกวัน วันละสองครั้ง ช่วงเช้า บ่าย ซึ่งเธอมีหน้าที่มาจ่ายตลาด เพื่อเอากลับไปทำให้งานของนายจ้างกิน เธอบอกว่านายเธอเป็นหญิง มาจากเวียงจันทน์ทำรับเหมาก่อสร้าง แล้วนายเธอประมูลเส้นทางที่หลักชาว ซึ่งกำลังก่อสร้างอยู่ในขณะนี้ได้ เธอบอกว่าเธอมาทุกวันก็เห็นมีนักท่องเที่ยวทุกวัน นักท่องเที่ยวที่เธอเคยพบส่วนใหญ่จะมาจากเวียงจันทน์ เพื่อจะเดินทางไปเวียดนาม บางคนก็มาค้างที่เมืองหลักชาวเพื่อจะไปเที่ยวชมธรรมชาติ ปีนเขา เพราะที่เมืองหลักชาวนี้นี้มีธรรมชาติที่สวยงามมาก และในช่วงกลางคืนก็จะมีคาราโอเกะต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วย ซึ่งเป็นที่นิยมของเหล่าบรรดานักท่องเที่ยวเช่นกัน จากการสัมภาษณ์ แม่อดเจ้าของ

ร้านขายข้าวสารในตลาดหลักซาว กล่าวว่า มีนักท่องเที่ยวจากเมืองไทย เวียดนาม ลาว และยุโรป มาพักที่หลักซาว ส่วนใหญ่จะมาเป็นกลุ่ม มาเป็นทัวร์ มีหลากหลาย มาทั้งจากเวียดนามจะเดินทางไปเที่ยวงันท์ก็มี เดินทางมาจากเวียงจันทน์จะไปเวียดนามก็มี และก็เดินทางมาพักที่หลักซาวเพื่อชมธรรมชาติก็มี

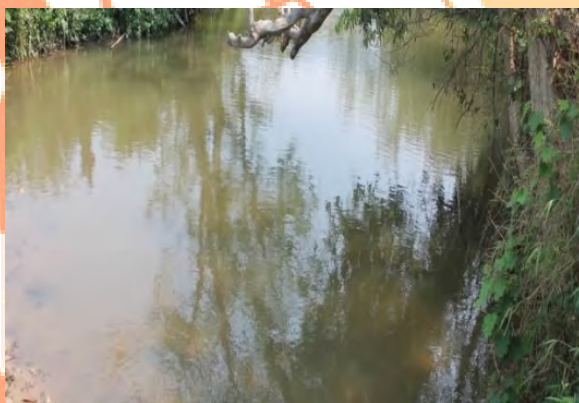

ภาพที่ 7.29 นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาท่องเที่ยวและพักที่หลักซาว

จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งเป็นชาวต่างชาติ มีผู้หญิง 3 คน ชาย 4 คน “ชื่อ แพทริก อายุ 26 ปี อลิชา และพอล เดินทางมาจากประเทศออสเตรเลีย เคยมีเพื่อนมาเที่ยวแล้วประทับใจได้เล่าให้ฟังจึงชวนเพื่อนมาเที่ยวด้วยกันเป็นกลุ่ม เข้ารถมอเตอร์ไซด์จากเวียงจันทน์ขับลัดเลาะมาตามแผนที่เดินทาง ซึ่งการท่องเที่ยวในทริปนี้จะมีเวลาในการท่องเที่ยวประมาณ 2 เดือน ซึ่งเป็นเวลาหยุดพักผ่อน เพื่อจะได้ป็นเขาและชมธรรมชาติของที่นี่ และจะเดินทางไปเที่ยวเมืองอื่น ๆ ของประเทศลาว คาดว่าจะอยู่ที่ประเทศลาวประมาณ 3 สัปดาห์ จากนั้นจะเดินทางไปเวียดนาม ไทย กัมพูชา สำหรับประเทศไทยได้เดินทางไปท่องเที่ยว

หลายครั้ง และมีความประทับใจในธรรมชาติที่สงบ เรียบง่าย โดยเฉพาะภาคใต้ และภาคเหนือของประเทศ ไทยที่มีป่า มีภูเขา มีธรรมชาติ เยียบสงบ”

ก่อนที่จะเดินทางไปที่ดินน้ำพาว จะมีแหล่งท่องเที่ยวใหม่แห่งหนึ่ง ซึ่งว่ากันว่าแม่น้ำสายนี้มีอุณหภูม ร้อน ซึ่งทาง สปบ.ลาว ต้องการผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ ที่ทีมงานจึงไปสำรวจสถานที่นั้น เมื่อ ไปถึงพบว่าสถานที่แห่งนี้จะอยู่ติดริมถนนใหญ่ ซึ่งเป็นทางผ่านไปยังหมู่บ้านอื่น ๆ ด้วย อาณาเขตมีบริเวณกว้าง และมีบ้านไม้หลังใหญ่ 1 หลัง มีห้องประมาณ 6 ห้อง ถัดมาจะเป็นบ้านปูนชั้นเดียว มีห้องพักประมาณ 2 ห้อง และถัดขึ้นไปจะมีบ้านไม้ขนาดเล็กลงมาอีก 1 หลัง และด้านหน้าทางเข้ามีอีก 1 หลัง เป็นลักษณะยาวติด กระเจก ซึ่งตรงนี้จะทำเป็นร้านอาหารในอนาคต ส่วนด้านหลังของบ้านจะอยู่ติดกับสายน้ำที่แยกตัวออกมาจาก แม่น้ำและมีศาลาเหมือนศาลานั่งเล่น แต่สภาพค่อนข้างทรุดโทรมอยู่ 2 หลัง และได้พบนายหยู่ ซึ่งเป็นนัก ธุรกิจ ที่มาสำรวจทำเล สภาพแวดล้อม และดูแนวโน้มของการทำธุรกิจ เนื่องจากจะมาลงทุนเปิดร้านอาหาร แต่ที่นี้ไม่ค่อยมีใครรู้จัก คงจะต้องมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพิ่ม และต้องปรับปรุงสถานที่ให้ปลอดภัยและ ดีกว่าปัจจุบัน

ภาพที่ 7.30 แหล่งท่องเที่ยวใหม่ ซึ่งมีแม่น้ำที่มีอุณหภูมิร้อน สปบ.ลาว ต้องการผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ

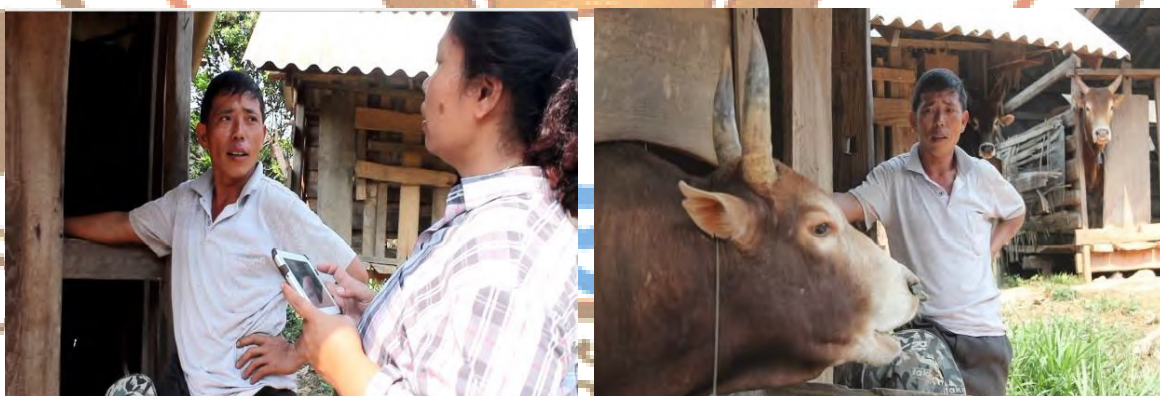
ก่อนที่จะถึงดินน้ำพาว จะมีจุดที่นักท่องเที่ยวสามารถแวะชมตลาดและวิถีชีวิตของหมู่บ้านม้งได้ ซึ่ง บริเวณนั้นมีลักษณะเหมือนเรากำลังจะขึ้นเขาเป็นสามแยก ตรงกลางแยกเป็นตลาดที่ชาวม้งกำลังทำการค้า ขาย ซึ่งมีการค้าขายกันพอสมควร จากการสำรวจตลาดและพูดคุยกับชาวม้ง ซึ่งบางคนก็อายุรุ่น 18-20 ปี ก็

แต่งงานมีลูกกันแล้ว ภาษาที่ใช้พูดกันเป็นภาษาลาวที่เราพอฟังออกและเข้าใจ แต่ภาษาที่พวกเขาพูดกันเป็นอีกภาษาหนึ่ง เรียกว่า ภาษาเหล่า ชุง หรือภาษาม้ง ไม่ใช่ภาษาจีนแต่เป็นภาษาของเผ่าม้ง

ภาพที่ 7.31 ตลาดของชนเผ่าม้ง

หลังจากนั้นได้พบกับชายหนุ่มชื่อ ปัก เฮีย ชุง อายุ 38 ปี เป็นเจ้าของวัวที่เลี้ยงวัวไว้เพื่อนำไปแข่งชนวัวที่เมืองเวียงจันทน์ ซึ่งเป็นประเพณีของเผ่าม้ง ซึ่งจะมีการแข่งขันกันเดือนละครั้ง วัวที่จะลงแข่งขันได้จะมีอายุตั้งแต่ 4 ปี ซึ่งการชนวัวจะมีการพนันเงินเป็นสกุลดอลลาร์สหรัฐ ถ้าแข่งขันชนวัวในหมู่บ้านจะไม่นิยมเนื่องจากการเติมพนันในการแข่งขันไม่สูงเหมือนในเมืองเวียงจันทน์ ในอดีตเผ่าม้งจะมีประเพณีชนวัว ชาวเขาเผ่าม้งจะมีการเลี้ยงวัวเพื่อนำมาใช้ชนกันเท่านั้น แต่ในปัจจุบันจะพบว่าไม่ใช่แค่เป็นประเพณีเท่านั้น แต่กลับเลี้ยงวัวเพื่อใช้ในการพนันเงินชนวัวด้วย

ภาพที่ 7.32 สัมภาษณ์นายปัก เฮีย ชุง อายุ 38 ปี เจ้าของวัวชน

หลังจากการพูดคุยกับนายบัก เฮีย ซุง แล้วการเดินทางในเส้นทางสาย R8 ยังคงดำเนินต่อ แต่ในระหว่างทางถนนสายนี้อยู่บนเขาที่คดเคี้ยวไปมา มองเห็นด้านล่างค่อนข้างสูงชัน บริเวณไหล่ทางจะมีเหล็กกันเป็นระยะ แต่จะสังเกตเห็นว่าจะมีท่อเหล็กยาวตลอดเส้นทางโผล่ให้เห็นบนพื้นดิน ซึ่งอาจารย์เกรียงไกร เล่าว่าท่อเหล็กนี้ คือ ท่อส่งน้ำมันของกองทัพอเมริกันในอดีตสมัยสงครามที่กองทัพอเมริกายึดลาวไว้เป็นฐานทัพ ปัจจุบันเหลือไว้เพียงความทรงจำ

การเดินทางในเส้นทาง R8 ไปมาถึงด่านน้ำพาวของ สปป.ลาว และด่านเก่าแจวของเวียดนาม เพื่อผ่านพิธีการตรวจคนเข้าเมืองที่ด่านเก่าแจวของเวียดนาม แล้วจึงเดินทางไปสู่เมืองวินห์ จังหวัดเหงะอาน (Nghe An) รถวิ่งบนถนนที่ราบเรียบและคดโค้งลัดเลาะตามไหล่เขาสลับซับซ้อนหลายลูก ผ่านแม่น้ำลำธาร ทุ่งเขียวชอุ่ม ทิวทัศน์สวยงามยิ่งในเขตของประเทศเวียดนามตอนกลาง มุ่งสู่เมืองวินห์ที่ใหญ่เป็นอันดับ 3 ซึ่งเป็นบ้านเกิดของโฮจิมินห์ อดีตผู้นำประเทศที่ประชาชนทั้งประเทศนับถือ

ภาพที่ 7.33 เส้นทางสู่ด่านน้ำพาว – เกาแจว

ภาพที่ 7.34 ด่านน้ำพาวด่านสุดท้ายของ สปป.ลาว

ตลอดเส้นทาง R8 ตั้งแต่ด่านนครพนมจนถึงด่านน้ำพาว อาจกล่าวได้ว่าเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ทางเศรษฐกิจในอนาคตให้กับประเทศลาวได้อย่างแน่นอน เห็นได้จากการเตรียมความพร้อมของลาวในการลงทุนปรับปรุงถนนตลอดเส้นทาง เพื่อรองรับกับการขยายตัวทางการท่องเที่ยวในอนาคต อย่างไรก็ตาม ประเทศลาวยังคงต้องปรับปรุงด้านการสาธารณสุข เทคโนโลยีให้กับทันสมัยและสะดวกมากขึ้น เช่น ความสะอาด และปลอดภัยของร้านอาหาร ความปลอดภัยของการจราจรตลอดเส้นทางบนเส้นทาง R8 ของเมืองลาว ซึ่งมีรถบรรทุก รถขนาดใหญ่ใช้เส้นทางสายนี้มากขึ้น ซึ่งตลอดเส้นทางการสัญจรลักษณะทางกายภาพจะเป็นลักษณะพื้นที่สูง ชัน ถนนแคบ และโค้ง

สิ่งสำคัญที่ในประเทศลาวที่จะช่วยผลักดันให้ประเทศลาวมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น คือ ธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ วัฒนธรรม จารีตประเพณีที่ยังคงอยู่ การดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม ในปัจจุบันอาจมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนลาวไปบ้าง เนื่องจากประเทศลาวเปิดประเทศให้ประเทศอื่นเข้ามาลงทุนมากขึ้น เพราะฉะนั้นความเปลี่ยนแปลงทางด้านการดำเนินชีวิตของคนลาวบางส่วนย่อมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เช่น เริ่มมีรถไถเข้ามาจำหน่ายในลาว ทำให้เป็นที่น่าสนใจวิถีทางการเกษตรของลาวในยุคดั้งเดิมจะเลือนหายไปเหมือนดังที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ จะเป็นไปได้ไหมที่การพัฒนาทางเศรษฐกิจของลาวจะควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ความเป็นชาติพันธุ์ วิถีชีวิตของคนลาวให้คงอยู่กับความเจริญทางด้านวัตถุแต่ไม่หลงไหลไปกับระบบทุนนิยมจนเกิดการขาดความสมดุล ความเป็นอัตลักษณ์ของชาติลาว เหมือนที่ชนชาติไทยกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน

1.2 สภาพเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสังคม วัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ ตามเส้นทาง R9

เส้นทางหมายเลข 9 (R9) เป็นเส้นทางที่มีความสำคัญมากเมื่อมีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงระหว่างจังหวัดมุกดาหาร และโกสอนพมวิหารของแขวงสะหวันนะเขต (เดิมชื่อเมืองคันทะบุรี) ได้เสร็จลง เส้นทางนี้เป็นทั้งเส้นทางการค้าและเส้นทางท่องเที่ยว เนื่องจากเส้นทาง R9 เป็นเส้นทางบนพื้นที่ราบ ง่ายแก่การสัญจร พื้นถนนส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในสภาพที่ดี เป็นถนนลาดยาง มีป้ายบอกทาง มีการตีเส้นถนนชัดเจน และมีหลักกิโลเมตรบอกระยะทางอย่างละเอียด ซึ่งระยะทางจากเมืองโกสอนพมวิหารถึงชายแดนลาว – เวียดนาม เพียง 240 กิโลเมตร และจากนั้นก็เข้าเขตเวียดนาม บนเส้นทางที่ปรับปรุงสภาพพื้นผิวถนนที่ดีขึ้น ง่ายแก่การสัญจร จากด่านลาวบาวที่ชายแดนลาว – เวียดนาม ถึงเมืองดงห้า (Dong Ha) ของเมืองกว๋างจิ (Quang Chi) หรือกว๋างตริ (Quang Tri) เพียง 84 กิโลเมตร

จากจังหวัดมุกดาหารสามารถเชื่อมต่อไปยังสถานที่ท่องเที่ยวมากมายในภาคกลางของเวียดนาม เช่น นครหลวงเก่าเว้ (Hue) เมืองโฮ้ยอัน (Hoi An) ซึ่งเป็นท่าเรือเก่าในสมัยศตวรรษที่ 16 และ 17 เมืองหมีเซิน (My Son) อาณาจักรจามในอดีต ทั้งสามเมืองนี้ล้วนแล้วแต่ได้รับการยอมรับให้เป็นมรดกโลกโดยองค์การยูเนสโก (UNESCO) และที่จังหวัดกว๋างจิ หรือ กว๋างตริ (Quang Tri) เป็นเมืองท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับสงครามเวียดนาม

นอกจากนี้เส้นทางหมายเลข 9 ที่มุ่งสู่ดานัง (Da Nang) ท่าเรือน้ำลึกของภาคกลาง เวียดนาม ยังเป็นเส้นทางสำคัญที่พานักท่องเที่ยวจากเวียดนาม ทั้งที่เป็นเวียดนามและชาวต่างชาติเข้ามาเที่ยวยังประเทศไทย โดยผ่านจังหวัดมุกดาหาร และผ่านจากมุกดาหารไปสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น กรุงเทพมหานคร ภูเก็ต เชียงใหม่ ฯลฯ

โดยทั่วไปการใช้เส้นทางหมายเลข 9 มีความปลอดภัยพอสมควร สภาพของเส้นทางในลาวจะเป็นถนนลาดยาง พื้นถนนส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่ดีมาก แต่ก็มีปัญหาที่ว่าถนนบางช่วงอยู่ในสภาพชำรุดต่อเนื่อง (ในขณะที่ทวิจัยนี้ กำลังมีการซ่อมแซมถนนที่ชำรุดเป็นช่วง ๆ) ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจาก การสร้างถนนในช่วงไม่ได้มาตรฐาน อีกทั้งดินในบริเวณดังกล่าวมีคุณสมบัติแข็ง เมื่อถูกความร้อนจากแสงแดดจะมีความแข็งมาก และเมื่อถูกน้ำฝนดินจะมีความอ่อนตัวมาก คุณสมบัติดินเช่นนี้ ส่งผลให้ถนนเสียหายได้ง่าย ประกอบกับเส้นทางสาย R9 นี้ มีรถบรรทุกแล่นบนเส้นทางนี้ค่อนข้างมาก

สภาพทั่วไปของแหล่งบริการในเส้นทางหมายเลข 9 (R9) นี้จะมีเพียงปั้มน้ำมันขนาดเล็ก ห้องน้ำเล็ก ๆ ไม่ค่อยสะอาด โดยเฉพาะเรื่องของน้ำที่ใช้ในห้องน้ำ ไม่มีจุดพักรถ ไม่มีอู่ซ่อมรถ หากนักท่องเที่ยวจะเดินทางในถนนสาย R9 นี้ ควรจะใช้บริการรถเช่าเหมาคัน หรือกลุ่มทัวร์

จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ท่าน เล ฮอง มิ่ง ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและผลักดันการท่องเที่ยวเมืองเว้ พบว่า บนเส้นทาง R 9 มีแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่น่าสนใจ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับความเชื่อในศาลเจ้าท่านฟา บุย โจ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนาในเวียดนามของเมือง Thua Thien Hue ถือเป็นสิ่งใหม่สำหรับการท่องเที่ยว เทศกาลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ หมู่บ้านและผลิตภัณฑ์งานฝีมือแบบดั้งเดิม เช่น ที่ อา เลย์ จะมีการแสดงจากชนเผ่า ดังภาพที่ 7.35 ซึ่งทำเสมือนกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ จัดเป็นการท่องเที่ยวแบบชุมชน

นอกจากนี้เมืองเว้ เป็นเมืองที่มีแม่น้ำหลายสาย โดยเฉพาะแม่น้ำเฮือง และมีเทือกเขาที่สวยงาม มีสถานที่พักผ่อนคล้ายป่าดงดิบ สถานที่แห่งนี้ในอดีตฝรั่งเศสเคยใช้ทำเป็นสถานที่พักตากอากาศ มีทั้งหมด 100 หลัง มีภูมิอากาศเย็นเหมือนยุโรป นั่นคือเหตุผลที่ฝรั่งเศสใช้เป็นสถานที่พักตากอากาศ

ภาพที่ 7.35 การละเล่น การแสดงของชนเผ่าพื้นเมือง

ปัจจุบันมีการปรับปรุงได้ประมาณ 9 แห่ง ซึ่งจะเปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในวันที่ 1 เมษายน 2556

นอกจากนั้นยังมีแหล่งท่องเที่ยวใหม่เกี่ยวกับสุขภาพ คือ บ่อน้ำร้อนที่ห่างจากเมืองเว้ ประมาณ 40 กิโลเมตร ซึ่งเปิดใช้ตั้งแต่เดือนเมษายน 2556

1.3 สภาพเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสังคม วัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ ตามเส้นทาง R12

เส้นทางหมายเลข 12 (R12) เป็นเส้นทางที่ผ่านสะพานมิตรภาพไทย – ลาว แห่งที่ 3 หรือสะพานข้ามแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทางหลวงสายเอเชียสาย AH15 ซึ่งเชื่อมภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของ ไทย (จังหวัดอุดรธานี นครพนม สกลนคร) กับถนนหมายเลข 12 ของลาวที่แขวงคำม่วน ต่อไปยังจังหวัดท่า ตึงห์ และเมืองวังเหินในจังหวัดเหงะอาน (Nghe An) รวมระยะทาง 331 กิโลเมตร ปัจจุบันเป็นเส้นทางหลักที่ถูก ใช้สำหรับการขนส่งสินค้าจากไทยเข้าสู่ลาว เวียดนามตอนเหนือ และมณฑลกว่างสีจ้วง จีนตอนใต้ ด้วย ระยะทางที่สั้นที่สุด คือ 831 กิโลเมตร

นอกจากนี้ เส้นทางหมายเลข 12 (R12) เริ่มจากเมืองท่าแขก สู่แขวงคำม่วน สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว ผ่านกลางประเทศไปที่ด่านลาวบาว จารอ สู่จังหวัดท่าติญ (Ha Tinh) และเหงะ อาน (Nghe An) ของเวียดนาม ซึ่งคุณภาพของถนนทางฝั่งลาวอาจไม่สะดวกสบายเท่ากับประเทศไทย เพราะ ต้องตัดข้ามเขาเป็นทางโค้งไปตามภูเขาสูง สองข้างทางมีร้านค้าริมทางแบบเพิงเรียงรายขายของ ผัก ผลไม้ แต่ ไม่มากมายนัก สิ่งสำคัญคือ พื้นที่ดังกล่าวมีทรัพยากรธรรมชาติสองข้างทางมากมาย ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ แร่ธาตุ ต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง และมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากทั้งด้านวัฒนธรรม และธรรมชาติ โดยเฉพาะมีชาวไทยเชื้อสายเวียดนามจำนวนมากอาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนบน ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นสำคัญในการดำเนินกิจกรรมแลกเปลี่ยน ทั้งทางด้านการค้า การลงทุน และ วัฒนธรรมระหว่างไทย – เวียดนาม

ซึ่งเส้นทาง R12 นี้ยังเป็นเส้นทางระหว่างไทยกับเวียดนามที่ใกล้ที่สุด และเป็นนโยบายของฝ่ายไทยใน อันที่จะส่งเสริมผู้ประกอบการไทย โดยเฉพาะผู้ประกอบการในภาคอีสานให้ขนส่งสินค้าโดยใช้ท่าเรือของ เวียดนามที่ท่าติญ แต่ที่ผ่านมา ไม่มีการใช้มากนัก เพราะปัญหาในเรื่องค่าใช้จ่าย ต้นทุน ความสะดวกอื่น ๆ และความคุ้นเคยในการดำเนินธุรกิจ

จากการสนทนากับชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ) เนื่องจากพูดภาษาไทยได้ดี รวมถึงโกดังคุณเกรียงไกร ก่อนจะถึงท่าติญต้องผ่านเมืองฮาลองบก และเมืองวังเหิน สถานที่ท่องเที่ยวที่

นักท่องเที่ยวไทยแวะพักค้างคืนก่อนที่จะเดินทางโดยรถยนต์ต่อไปยังसानอยหรือเมืองอื่น ๆ ในภาคเหนือ โดยเฉพาะเมืองหลังอันเป็นบ้านเกิดของอดีตประธานาธิบดีโฮจิมินห์ หรือลุงโฮ

“ถ้าพูดถึงหาดั้งห์แล้ว คนไทยจำนวนไม่น้อยรู้จักเมืองนี้เป็นอย่างดี เพราะหาดั้งห์ (Ha Tinh) เป็นหนึ่งในจังหวัดภาคกลางของเวียดนามที่มีพื้นที่ 6,000 ตารางกิโลเมตร มีประชากร 1.3 ล้านคน ซึ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งของหาดั้งห์ (Ha Tinh) ขนานชายฝั่งทะเล 137 กิโลเมตร มีชายแดนติดกับประเทศลาว 145 กิโลเมตร หาดั้งห์ (Ha Tinh) จะมีจุดเด่นอยู่ 3 อย่าง คือ 1. ท่าเรือน้ำลึกขนาดใหญ่ “หฺวุง อ่าง” ระบายน้ำลึก 5 แสนตัน และมีโครงการสร้างท่าเรือน้ำลึก เพื่อเป็นท่าเรือขนส่งสินค้าที่สะดวกและการเดินทางที่ใช้ในการขนส่งใกล้ที่สุดเพียง 250 กิโลเมตร แต่หากขนส่งไปที่กรุงเทพฯ ระยะทางจะประมาณ 1,000 กว่ากิโลเมตร 2. มีชายหาดที่สวยงามหลายแห่ง เช่น ชายหาดเทียน กิม ชายหาดแหลม ชายหาดกิ่น นัน และยังมีชายหาดที่สวยงามอีกหลายแห่งที่ยังไม่ได้รับการโปรโมท หรือยังไม่ได้ปรับปรุงพัฒนาในขณะนี้ 3. เป็นเมืองที่มีสถานที่ทางประวัติศาสตร์มากมายและภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นบ้านเกิดของวีรบุรุษที่มีชื่อเสียงหลายท่าน สถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติของจังหวัดฮา ดิง ประกอบด้วย น้ำตก ฝู มัง Vu Mon Vu อุทยานแห่งชาติ ฝู กวง ทะเลสาบ กี้ โกว์ Ke Go Lake น้ำพุร้อน ซัน คิม Son Kim

จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับรองผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาเมืองหาดั้งห์ (Ha Tinh) และคณะ พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ คือ สามแยก ดอง ล็อก บนทางหลวงหมายเลข 2 และทางหลวงหมายเลข 15 ซึ่งทอดยาวตลอดสายของอำเภอ กำน ล็อก จังหวัด ฮา ดิง ถนนเส้นนี้เป็นถนนแห่งประวัติศาสตร์ในสมัยสงครามสู้รบกับอเมริกา ซึ่งเหตุการณ์ในระหว่างช่วงสงครามสู้รบกับสหรัฐอเมริกา พื้นที่บริเวณนี้ได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างมากจากการยิงถล่มด้วยอาวุธระเบิดของเครื่องบินรบสหรัฐอเมริกา ในระหว่างช่วงที่มีการต่อต้านสู้รบในสงครามนั้น สามแยก ดอง ล็อก แห่งนี้เคยใช้เป็นเส้นทางเคลื่อนไหว ซึ่งเปรียบเสมือนประตูเข้า ออก จากการแกะรอยเส้นทาง มันคือเส้นทางเดินทางระหว่างภาคเหนือและเมือง โฮจิมินห์ ซึ่งพื้นที่ตรงนี้เคยใช้เป็นสนามบินของสหรัฐอเมริกา เพื่อรวบรวมอาวุธและใช้ในการบุกโจมตีโดยล้อมรอบถนนเส้นนี้ ซึ่งก็ได้ถูกยิงถล่มทำลายด้วยระเบิดทั้งหมด 2,057 ลูก พื้นที่เสียหายกินวงกว้างอย่างน้อย 20 กิโลเมตร

พิพิธภัณฑท์ก้วย เจาว เมืองเหงะอาน (Nghe An) อยู่ที่ หมู่บ้านก้วย เจาว อำเภอ ก้วย เจาว ห่างจากเมืองวินห์ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ประมาณ 145 กิโลเมตร เปิดบริการตั้งแต่เวลา 07.00 – 17.00 น. ทุกวัน รวมทั้งวันหยุดชดถุกซ์ และวันหยุดสุดสัปดาห์ พิพิธภัณฑท์ก้วย เจาว นี้ถูกสร้างขึ้นในปี 1975 และเสร็จสมบูรณ์ในปี 1976 มีเนื้อที่ครอบคลุมประมาณ 2,000 ตารางกิโลเมตร พิพิธภัณฑท์แห่งนี้เป็นสถานที่เก็บรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ของชนเผ่าต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองเหงะอาน (Nghe An) ถึง 373 เรื่อง และมีการเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของชนเผ่าต่าง ๆ ข้อมูลสงครามต่อต้านการรุกรานของฝรั่งเศสและอเมริกัน มีการจำลองสิ่งของ รูปภาพ สถานการณ์ของชนเผ่าต่าง ๆ เช่น ชนเผ่าผู้ไท ซึ่งมีเรื่องราว (ความทรงจำร่วม) เชื่อมโยงกับผู้ไทในจังหวัดสกลนคร ในการบอกเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่า ซึ่งมีระบบในการจัดการพิพิธภัณฑท์ แบ่งออกเป็น 4 เรื่องใหญ่ ๆ คือ

1. เรื่องทรัพยากร มีการจัดการแสดงถึงแร่ธาตุ และไม้ชนิดขึ้นและสถานที่ที่เชื่อว่าเป็นต้นกำเนิดของมนุษย์และมีเรื่องเกี่ยวกับกลองมโหระทึกด้วย
2. เรื่องอาชีพ หรือการทำมาหากิน ส่วนใหญ่มีการทำไร่ ทำนาเป็นส่วนมาก และมีการเลี้ยงสัตว์หรือล่าสัตว์ มีการเพาะข้าวพันธุ์ข้าว คนไทยในอดีตได้นิยมใช้ควายในการไถนา และชาวม้ง อาชีพหลัก คือ ช่างตีเหล็ก

3. เรื่อง วัฒนธรรม มีรูปแบบบ้าน และบ้านของชาวม้งจะเป็นบ้านที่ไม่ยกระดับพื้นบ้านให้สูงกว่าพื้นดิน และมีการทำมาหากิน หรือประกอบอาหารอยู่บนบ้าน จะไม่นิยมทำกับข้าวนอกหรือใต้ถุนบ้าน และมีการดำข้าว มีการทอผ้าของชาวชนเผ่าภูไท และเครื่องประดับวัสดุเครื่องเงิน

4. เรื่อง ประเพณี มีการจัดเทศกาลในการบูชาเทพเจ้าของแต่ละพื้นที่คล้าย ๆ ชาวไทยในอำเภอภูฝาน จะจัดขึ้นจากวันที่ 21-23 มกราคมของทุกปี ในงานศพคนที่เป็นลูกสะใภ้ หรือลูกเขย จะต้องสวมชุดสีแดง และมีเพียงฝั่งศพเพียงอย่างเดียวไม่มีวิธีอื่น และในพิธีการแต่งงานมีการแห่ และมีเครื่องสมมาให้แก่เจ้าบ่าว ผู้ชายจะต้องไปอยู่บ้านกับผู้หญิงหลังจากแต่งงานเสร็จอย่างน้อย 1 ปี มีอุปการณสู่ขวัญ และมีการเอาน้ำล้างเท้าเจ้าบ่าวก่อนขึ้นบ้าน

ภาพที่ 7.36 พิพิธภัณฑ์ก่วย เจาว เมือง เฮงะ อาน

จากพิพิธภัณฑ์ก่วย เจาว เมือง เฮงะ อาน ทำให้คณะผู้วิจัยได้ตามรอยความทรงจำร่วมระหว่างไทยและเวียดนามของชนเผ่าภูไท ตลอดสองข้างทางถนนจะมีหมู่บ้านเรียงรายอยู่เป็นระยะ แต่สภาพถนนที่เราเดินทางค่อนข้างคละคลุ้งไปด้วยฝุ่นและหลุมบนถนน ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเขา มีการปรับปรุงซ่อมแซมถนนอยู่เป็นระยะ แต่เมื่อได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมที่แปลกตาทั้งผู้คน ทั้งลักษณะบ้านเรือนที่เป็นเอกลักษณ์ผู้ไทที่ยังคงเหลืออยู่ ทำให้ทีมงานลืมนสภาพถนน แล้วหันมาสนใจต่อสิ่งที่ปรากฏอยู่เบื้องหน้าแทน สิ่งทีมงานวิจัยพบเห็น คือ ทุ่งนาสีเขียวขจีและในทุ่งนานั้น ก็มีบางสิ่งบางอย่างกำลังหมุนอยู่ในน้ำข้างทุ่งนา มีลักษณะวงกลมใหญ่ และมีซี่เหมือนซี่ล้อรถจักรยานทำจากไม้ เราจะเห็นวงกลมใหญ่ลักษณะเดียวกันนี้อยู่ตรงบริเวณร่องน้ำของทุ่งนาและมันก็กำลังเคลื่อนหมุนวงล้ออยู่ตลอดเวลา คิวดำน่าจะเป็นตัวผันน้ำเข้าทุ่งนาเหมือนส่งน้ำเลี้ยวเข้าที่นาอยู่ตลอดเวลา เป็นการทำให้นาไม่ขาดน้ำและนาข้าวมีความเขียวขจีและผลผลิตที่ได้

มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทีมงานเดินสำรวจสักพักก็พบชาวนาที่กำลังหว่านปุ๋ยอยู่ ปุ๋ยที่ชาวนาใช้มีลักษณะเป็นฝุ่นสีดำ แสดงให้เห็นว่าชาวนาที่นี่ยังใช้ปุ๋ยขี้วัว ขี้ควายกันอยู่ และนี่คงเป็นเหตุที่ทำให้ข้าวของเวียดนามส่งออกได้มากขึ้น

ภาพที่ 7.37 ตัวผันน้ำเข้าทุ่งนา

หลังจากนั้นทีมงานวิจัยได้เดินทางมุ่งหน้าไปหมู่บ้านชาวเผ่าผู้ไท ตามความทรงจำร่วมที่เชื่อมโยงกับผู้ไทในจังหวัดนครพนม และมุกดาหาร ซึ่งผู้ไทในเวียดนามนี้จะเป็ชนกลุ่มน้อยอันดับ 3 ในเวียดนาม บรรพบุรุษของพวกเขามาถึงเวียดนามตั้งแต่สมัยโบราณ และตั้งรกรากส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติที่ใกล้ชิดระหว่างชนเผ่าผู้ไทในประเทศเวียดนาม และผู้ไทในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน ลาว ไทยและพม่า ยังมีความคล้ายคลึงกันในประเพณีและเครื่องแต่งกายของชนกลุ่มน้อยผู้ไท รวมทั้งผู้ไท

ภาพที่ 7.38 หมู่บ้านชาวเผ่าผู้ไท ประเทศเวียดนาม

นอกจากนี้ท่าดีญู (Ha Tinh) ยังเป็นเมืองที่มีคนเวียดนามอพยพไปอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคอีสานของไทยจำนวนมากในสมัยเวียดนามเกิดสงคราม พอบ้านเมืองสงบคนเหล่านี้ก็กลับมาอยู่บ้านเกิดเรียกว่า เป็นเมืองของเวียดนามที่อยู่ใกล้กับภาคอีสาน โดยเฉพาะจังหวัดนครพนม และจังหวัดมุกดาหาร

สำหรับเส้นทางหมายเลข 12 จากแขวงคำม่วนมายังประเทศไทย ถือเป็นถนนที่อยู่ในสภาพดีระดับหนึ่ง ส่วนด่านจาลอ จังหวัดท่าตั้ง มีมูลค่านำเข้าสินค้าด้านนี้ถึง 125 ล้านดอลลาร์ต่อปี สินค้าที่นำเข้ามาเป็นสินค้าจากประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นพวกน้ำตาล เครื่องดื่ม ผลไม้ เครื่องใช้ไฟฟ้า เนื้อสัตว์ สำหรับสินค้าส่งออก

เป็นพวกเหล็ก อลูมิเนียมท่อ และปูน จากหาดั้งห์ ไปที่ด่านจาลอของเวียดนามระยะทาง 122 กิโลเมตร แต่ต้องใช้เวลาเดินทางประมาณ 3 ชั่วโมงกว่า เพราะก่อนที่จะถึงด่านนั้นเป็นภูเขาสูง ซึ่งจะมีบ้านอยู่กันค่อนข้างห่าง บางช่วงเป็นเหมือนบ้านสัตรีสรใหม่ ๆ บางช่วงเหมือนบ้านของพวกชนกลุ่มน้อย แต่ต้องบอกว่าทิวทัศน์สวยงามจริง ๆ มองลงไปจะเป็นลำธารน้อยใหญ่ น้อยครั้งที่จะมีรถผ่านหรือมีรถสวนมา บางช่วงอยู่ในระหว่างทำถนน

เมื่อมาถึงด่านจาลอเพียงไม่กี่นาทีก็ถึงด่านน้ำพราว ในแขวงคำม่วนของ สปป.ลาว เพื่อมุ่งหน้าไปยังเมืองท่าแขก ระยะทาง 148 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางกว่า 3 ชั่วโมง ซึ่งแม้จะผ่านช่วงภูเขาสูงแค่ 18 กิโลเมตร ซึ่งด่านท่าแขกของลาว ก่อนจะข้ามมายังสะพานมิตรภาพไทย – ลาว แห่งที่ 3 จังหวัดนครพนม ซึ่งตรงฝั่งลาว จะเห็นการก่อสร้างมากมาย รวมทั้ง “บ่อนคาสีโน” หรือ ที่เรียกกันว่า “สล็อตเวกัส” ซึ่งมีนักท่องเที่ยวแวะเวียนไปไม่ขาดสาย

สิ่งที่ค้นพบในการเดินทางหมายเลข 12 (R12) ที่ต้องเจรจา เพื่อให้เกิดความสะดวกกับนักท่องเที่ยวหรือบุคคลทั่วไปในการใช้เส้นทาง R12 มีดังนี้

1. เวลาเปิด – ปิด สะพานตั้งแต่ 6 โมงเช้า ถึง 6 โมงเย็น ขณะที่ด่านอื่น สะพานมิตรภาพ 1 และ 2 ปิดถึง 4 ทุ่ม
2. ระหว่างเส้นทางยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว
3. ผู้ประกอบการเองยังไม่คุ้นชินกับเส้นทางนี้ ซึ่งบางช่วงต้องผ่านภูเขาสูงทั้งที่เวียดนามและลาว ที่สำคัญยังต้องมีการเปลี่ยนถ่ายหัวรถลากสินค้าเมื่อข้ามจากไทยไปยังลาวก่อนจะถึงเวียดนาม ทำให้ต้องเพิ่มค่าใช้จ่าย (กรณีขนส่งสินค้า)
4. รถโดยสารสาธารณะของเอกชนไทยยังไม่สามารถวิ่งมาที่ สปป.ลาว ได้ เพราะติดขัดกฎระเบียบของประเทศไทยเอง ในขณะที่ฝั่งลาวไม่มีกฎหมายห้าม
5. ใช้ระยะเวลาในการเดินทางนานสำหรับการเดินทางบนถนนราบที่ไม่ได้ไต่ภูเขาสูง เนื่องจากเวียดนามกำหนดความเร็วของรถยนต์ในเมืองหลวงไว้แค่ 40 กม.ต่อชั่วโมง

บทที่ 8

เครือข่ายเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ตามเส้นทาง R8 R9 และ R12

บทนี้คณะผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ตามเส้นทาง R8 R9 และ R12 โดยเป็นข้อมูลที่ได้จากวิเคราะห์เอกสาร การลงภาคสนาม การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ในพื้นที่ตามเส้นทาง R8 R9 และ R12 รวมทั้งการจัดเวทีสังเคราะห์ร่วมในการวิเคราะห์เส้นทางและแหล่งท่องเที่ยว โดยนำเสนอผลการจัดเวทีดังนี้

ในเวทีสนทนากลุ่ม ได้ร่วมกันวิเคราะห์เส้นทาง 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เส้นทางและประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรมร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ตามเส้นทาง R8 R9 และ R12 ที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 ประเมินศักยภาพเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรมร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ตามเส้นทาง R8 R9 และ R12

ส่วนที่ 1 เส้นทางและประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรมร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตามเส้นทาง R8 R9 และ R12 ที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

ซึ่งประเด็นในการวิเคราะห์นั้น ในเวทีสนทนาได้เริ่มวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยวที่มีหลายแหล่งทั้งในจังหวัดมุกดาหาร นครพนม ประเทศไทย แขวงคำม่วน แขวงสะหวันนะเขต แขวงบอลิคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเชื่อมโยงต่อไปยัง เมืองวินห์ เมืองฮาดิงห์ เมืองกวางตรี เมืองกวางบิ่ง เมืองหวู่ และเมืองดานัง โดยมุ่งประเด็นไปที่การท่องเที่ยวตามความทรงจำร่วมทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

ผลการวิจัย พบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์ ผูกพันกับ 3 ประเทศ มีอยู่ด้วยกัน 4 ด้าน คือ

ด้านที่ 1 ความทรงจำร่วมทางประวัติศาสตร์การต่อสู้ของสงครามอินโดจีนที่เกี่ยวกับวีรบุรุษของแต่ละประเทศในการสร้างแหล่งท่องเที่ยว เช่น การสร้างหมู่บ้านมิตรภาพไทย – เวียดนาม ในจังหวัดนครพนม ที่เกี่ยวข้องกับวีรบุรุษของนครเวียดนามที่ได้เข้ามาอยู่ในจังหวัดนครพนม และมีความสัมพันธ์ผูกพันกับคนไทยในจังหวัดนครพนม มุกดาหาร อุดรธานี และพื้นที่ใกล้เคียง

ด้านที่ 2 ความทรงจำร่วมในแหล่งท่องเที่ยวด้านศาสนา ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งปรากฏพบในศาสนา สถานที่ที่มีความทรงจำร่วมกัน เช่น พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม วัดสองคอน จังหวัดมุกดาหาร พระธาตุเชิงชุม จังหวัดสกลนคร

ด้านที่ 3 ความทรงจำในแหล่งท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์กูไท ซึ่งปัจจุบันอาศัยอยู่ในจังหวัดนครพนม มุกดาหาร สปป.ลาว และเวียดนาม

ด้านที่ 4 ความทรงจำร่วมในระบบนิเวศธรรมชาติ ทรัพยากร เช่น ความผูกพันกับแม่น้ำโขง ที่เชื่อว่าเป็นจุดกำหนดในการสร้างชีวิตให้กับคนทั้ง 3 ประเทศ

ซึ่งความทรงจำร่วมในแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว ประกอบด้วย

1) พระธาตุพนม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความทรงจำร่วมระหว่างคนไทย คนลาว คนกูไทในเวียดนาม จากตำนานอูรังคะตุ ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของเจ้านคร 5 พระองค์ จากดินแดนแถบแม่น้ำโขง ได้แก่ พระยาสุวรรณภิงคาร เมืองหนองหานหลวง พระยาจุลนิพนธ์มัท เมืองสิบสองจุดไท พระยาคว่าง เมืองหนองหานน้อย พระยาอินทปัด เมืองเขมร และพระยานันทเสน เมืองศรีโคตรบูรณ ที่มาช่วยกันสร้าง

“องค์พระธาตุพนม” ขึ้นมา ซึ่งสองเมืองฝั่งขวาของแม่น้ำโขง คือ เมืองหนองหานน้อย และ เมืองหนองหานหลวง เป็นพื้นที่บริเวณจังหวัดอุดรธานีและสกลนคร ส่วนอีกสามเมือง ประกอบด้วย เมืองสิบสองจุไทย ในประเทศเวียดนาม เมืองศรีโคตรบูร หรือ มรุกขนคร ในดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง และ เมืองอินทปัต ในดินแดนเขมร โดยล้วนแสดงถึงการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เหนือดินแดนพุทธศาสนา ต่อมาเกิดน้ำท่วมใหญ่ จนหนองหารทั้งสองลัดถึงกัน ประชาชนอพยพไปอยู่ที่เวียงจันทน์ นครศรีโคตรบูรณ์ เป็นแคว้นที่ประดิษฐ์พระอุรังคธาตุ เดิมตั้งอยู่ใต้ปากเซบั้งไฟ ซึ่งไหลจากแม่น้ำโขงตรงข้ามพระธาตุพนม

2) พระธาตุเรณู ประดิษฐานอยู่ ณ วัดธาตุเรณู ตำบลเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม องค์พระธาตุจำลองมาจากองค์พระธาตุพนม ภายในพระธาตุเป็นโพรงบรรจุพระไตรปิฎกและพระพุทธรูปทองคำ พระพุทธรูปเงิน ของมีค่าและเครื่องกฤถภัณฑ์ของพระยาและเจ้าเมือง ภายในโบสถ์ยังประดิษฐานพระองค์แสน ซึ่งเป็นพระพุทธรูปทองคำศิลปะแบบลาว ซึ่งเป็นความทรงจำร่วมเกี่ยวกับความเชื่อและความศรัทธาของคนไทย และคนลาว ในเรื่องเกี่ยวกับพระธาตุเช่นเดียวกับพระธาตุพนม พระธาตุอิงฮัง และพระธาตุศรีโคตรบอง

3) พิพิธภัณฑ์หมู่บ้านมิตรภาพไทย – เวียดนาม บ้านลุงโฮ ที่นาจอก จังหวัดนครพนม เป็นความทรงจำร่วมระหว่างคนไทยเชื้อสายเวียดนาม และคนเวียดนาม ที่ประเทศเวียดนาม เกี่ยวกับเรื่องราวการเคลื่อนย้ายประชากรชาวเวียดนามที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครพนมในยุคของสงครามอินโดจีน และสงครามเวียดนาม โดยเฉพาะในชุมชนบ้านนาจอก ตำบลหนองญาติ อำเภอเมืองนครพนม ซึ่ง ณ สถานที่แห่งนี้ในอดีตเคยเป็นสถานที่ที่อดีตประธานาธิบดีโฮ จิ มินห์ ที่ได้เดินทางลี้ภัยเข้ามาอยู่ระหว่าง พ.ศ. 2466 – 2472 เพื่อพึ่งพระบรมโพธิสมภารประเทศไทยอยู่นานถึง 7 ปี มีการใช้พื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นศูนย์ประสานงาน วางแผนการกอบกู้เอกราชจากประเทศฝรั่งเศส ปัจจุบันบริเวณบ้านลุงโฮยังมีต้นมะพร้าว ต้นมะเฟือง ซึ่งปลูกโดยท่านโฮจิมินห์เหลืออยู่ หลังบ้านมียุ้งข้าว ตัวบ้านเป็นบ้านสวนแบบโบราณ ชั้นเดียว รมรื่น ในบ้านมี 2 ห้อง มีเพียงเตียงไม้ ชั้นวางของ โต๊ะ เก้าอี้ยาว มีเสื้อผ้าวางบนชั้น ห้องกลางมีโต๊ะ เก้าอี้ยาว มีประวัติท่านโฮจิมินห์ติดไว้รอบห้อง มีรูปปั้นครึ่งตัว ซึ่งที่บ้านนาจอกนี้เปรียบเสมือนจุดรวมใจของชาวเวียดนาม ซึ่งเป็นความทรงจำร่วมระหว่างคนไทยเชื้อสายเวียดนาม ชาวลาวเชื้อสายเวียดนาม และคนเวียดนาม

4) หอนาฬิกาเวียดนาม ที่จังหวัดนครพนม เป็นอีกหนึ่งความทรงจำร่วมของคนไทยเชื้อสายเวียดนาม และคนเวียดนาม เพื่อแสดงความระลึกและขอบคุณชาวไทย ในวาระกลับปีติภูมิของชาวเวียดนามจำนวนหนึ่งที่เคยอาศัยอยู่ที่นครพนม ตัวอาคารหอนาฬิกาออกแบบและก่อสร้างโดยชาวเวียดนาม ซึ่งสมัยนั้นมีฝีมือและเชี่ยวชาญในการก่อสร้าง

5) วัดสองคอน จังหวัดมุกดาหาร ถือว่าเป็นอีกแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดจากความทรงจำร่วมของคนไทย คนลาว และคนเวียดนาม ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อเป็นอนุสรณ์สถานเทิดพระเกียรติบุญราศีมรณสักขีทั้ง 7 ที่อุทิศชีวิตเพื่อพิสูจน์ศรัทธาที่มีต่อพระเจ้า เมื่อครั้งเกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส เนื่องจากในระยนั้นผู้คนแถบชายแดนจะศรัทธาและนับถือศาสนาคริสต์กันเป็นจำนวนมาก และบาทหลวงส่วนใหญ่เป็นชาวฝรั่งเศส ทำให้ชาวบ้านเข้าใจผิด คิดว่าศาสนาคริสต์เป็นศาสนาของฝรั่งเศส จึงมีคนกล่าวหาว่าคนที่นับถือคริสต์ช่วงนั้นจะฝักใฝ่ฝรั่งเศส ททรยศต่อประเทศชาติ รวมทั้งมีเหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้นหลายอย่าง ทางทางจึงมีคำสั่งให้ชาวบ้านเลิกนับถือศาสนาคริสต์

วัดสองคอนปัจจุบันมีชื่อเสียงในเรื่องความงดงาม แปลกตาของตัวอาคาร ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีความสวยงาม และใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และยังได้รับการคัดเลือกจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ให้เป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยว Unseen Thailand

6) พิพิธภัณฑสถานหนุฮัก พุมสะหวัน จังหวัดมุกดาหาร เป็นอนุสรณ์สถานของนายหนุฮัก อดีตประธานประเทศลาว ซึ่งเป็นความคิดริเริ่มจากแขวงสะหวันนะเขต ในแนวพิพิธภัณฑสถานที่มีการบอกเล่าประวัติและแสดงสิ่งของเครื่องใช้ของอดีตผู้นำลาว เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้จัก โดยสร้างอนุสรณ์สถานขึ้นในบริเวณที่เคยเป็นบ้านของท่านหนุฮัก ซึ่งนายหนุฮักได้เข้าร่วมในขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสในลาวกับอดีตผู้นำคนอื่น ๆ และได้รับเลือกเป็นกรรมการกลางพรรคเมื่อมีการก่อตั้งพรรคประชาชนลาวในปี 2498 ซึ่งกลายมาเป็นพรรคประชาชนปฏิวัติลาวในปัจจุบันนี้ นายหนุฮักถูกรัฐบาลลาวเวียงจันทน์จับกุมพร้อมกับเจ้าสุภานุวงศ์และอดีตผู้นำคนอื่น ๆ อีกจำนวนหนึ่ง แต่หลบหนีไปได้ในช่วงปีแห่งสงคราม นายหนุฮัก มีบทบาทในการเจรจาร่วมรัฐบาลกับฝ่ายเวียงจันทน์ทุกครั้ง และหลังการยึดอำนาจในวันที่ 2 ธันวาคม 2518 ได้รับแต่งตั้งเป็นรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีกระทรวงการเงินของรัฐบาลใหม่ ทำหน้าที่กำกับดูแลเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งเกี่ยวกับความทรงจำร่วมระหว่างคนไทย คนลาว และคนเวียดนาม

7) พิพิธภัณฑสถานโฮจิมินห์ แขวงสะหวันนะเขต เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นใหม่ เพื่อระลึกถึงท่านประธานโฮจิมินห์ อดีตผู้นำเวียดนาม ที่เคยใช้เส้นทางในประเทศลาวเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์สำคัญ โดยเวียดนามเหนือในขณะนั้นใช้เป็นเส้นทางแทรกซึม และส่งกำลังบำรุงผ่านเข้าไปในลาว จนถึงแนวรบในเวียดนามใต้ในสมัยนั้น เส้นทางสายนี้เริ่มจากเมืองลาดิน ผ่านมาที่ช่องมูยา เข้าในลาวตามถนนสายที่ 800 เป็นเส้นทางที่สร้างขึ้นใหม่ ผ่านเมืองเซโปน เข้าไปยังเขตเวียดนามใต้ อีกเส้นทางหนึ่งตามถนนสายที่ 23 ผ่านเมืองสาละวัน และเมืองอัตตะปือ เข้าไปยังเขตประเทศกัมพูชา แล้วต่อไปยังเวียดนามใต้ ปกติเส้นทางสายนี้มักจะมีการเปลี่ยนแปลง แต่ก็คงอยู่ในแนวเดิม เมื่อถูกทำลายเสียหายแล้ว ก็จะซ่อมแซมขึ้นใหม่ ทดแทนทันที

8) พระธาตุศรีโคตรบอง มีความทรงจำร่วมระหว่างคนไทย และคนลาว ในความเชื่อและความศรัทธาในองค์พระธาตุศรีโคตรบอง ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยสีโคตรบองมีอำนาจเพื่อเป็นอนุสาวรีย์ พระยาศรีโคตรบอง กษัตริย์นครศรีโคตรบอง เนื่องจากที่แห่งนี้เคยเป็นที่ประดิษฐานพระสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าทั้ง 4 คือ พระกะกุสันโธ, พระโกนาคมนะโน, พระกัศสโธและพระโคตโม, พระธาตุศรีโคตรบองนี้ สร้างขึ้นโดยพระสมันเทราช หรือสุมนตตะธรรมวงศ์สาอะทิวราช แห่งราชอาณาจักรศรีโคตรบอง (ประมาณศตวรรษที่ 6)

9) พระธาตุอิงฮัง เป็นพระธาตุคู่แฝด หรือ พระธาตุพี่น้อง กับพระธาตุพนมของประเทศไทย ในช่วงเดือนธันวาคมของทุกปี ชาวลาวจะจัดงานใหญ่ เช่นเดียวกับที่ชาวไทยจัดงานนมัสการพระธาตุพนมในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พระธาตุอิงฮัง สร้างขึ้นในสมัยอาณาจักรศรีโคตรบอง หรือ โคตรบูรณ สมัยพระจุมิตธรรมวงศ์ เมื่อสร้างเสร็จแล้วได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ กระดูกสันหลังพระพุทธเจ้าที่อัญเชิญมาจากกรุงราชคฤกษ์ มาประดิษฐานไว้ภายในกูธาตุ เพื่อเป็นเครื่องหมายแทนสถานที่ปริณิพพานที่องค์สัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จปริณิพพานในป่ายัง เมื่อถึงศตวรรษที่ 9 อาณาจักรศรีโคตรบอง เริ่มเสื่อมอ่อนแอลง ประชาชนได้รุกเข้ามามีอำนาจแทน พระธาตุอิงฮังจึงถูกดัดแปลงเป็นเทวสถานของศาสนาพราหมณ์จนถึงศตวรรษที่ 14 ชาวลาวได้เข้ามามีอำนาจแทนขอม กษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งเลื่อมใสพุทธศาสนาได้นำพุทธศาสนิกชนบูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุพนม พระธาตุอิงฮัง พระธาตุโพนคัมใหญ่ ปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบัน

10) อนุสรณ์สถานเจ้าสุภานุวงศ์ เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน เพื่อระลึกถึงเจ้าสุภานุวงศ์ ผู้บังคับบัญชาการสูงสุด ทรงร่วมมือกับกองทัพประชาชนชาวลาวและเวียดนามในการขับไล่ต่อสู้ฝรั่งเศสจนกล้าอาณานิคมผู้รุกรานให้ออกจากแผ่นดินลาว โดยได้รับเอกราชและชัยชนะในที่สุด ซึ่งเป็นเรื่องราวความทรงจำร่วมระหว่างชาวลาวและชาวเวียดนาม

11) พิพิธภัณฑสถานโฮจิมินห์ ที่จังหวัดเหงาญ ประเทศเวียดนาม เป็นสถานที่เกิดของอดีตผู้นำเวียดนาม ที่หมู่บ้านกิมเลียน (Kim Lien) ตำบลนามเลียน อำเภอนามดัน ที่ยังคงดำรงอยู่ด้วยความเรียบง่าย มีเพียงกระท่อมไม้ไผ่ธรรมดา มีหีบไม้ใส่ข้าวสาร หูกทอผ้า โต๊ะที่บิดาของโฮจิมินห์นั่งอ่านหนังสือเตรียมสอบจอหงวน

เตี้ยงไม้ที่นอนของแม่เป็นไฮไลท์สำคัญ เมื่อครั้งลุงโฮได้เป็นประธานาธิบดี ก็ยังใช้ชีวิตแบบสมถะเหมือนชาวเวียดนามทั่วไป ซึ่งสะท้อนถึงตัวตนของโฮจิมินห์อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นความทรงจำร่วมระหว่างคนไทยเชื้อชาติเวียดนาม ชาวลาวเชื้อสายเวียดนาม และคนเวียดนามในการระลึกถึงอดีตผู้นำที่ต่อสู้เพื่อกอบกู้เอกราชของชาวเวียดนาม และเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนเวียดนามให้เกิดความรักชาติ อุดหนุน

ส่วนที่ 2 ประเมินศักยภาพเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรมร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ตามเส้นทาง R8 R9 และ R12

คณะผู้วิจัยได้นำแหล่งท่องเที่ยวตามความทรงจำในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ และการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวมาทำการจัดโปรแกรมตามเส้นทาง R8 R9 และ R 12 ดังภาพที่ 8.1 – 8.4

มหาวิทยาลัยนครพนม
NAKHON PHANOM UNIVERSITY

การจัดทำเครือข่ายเส้นทางการท่องเที่ยว 3 จังหวัด 3 ประเทศ นครพนม – มุกดาหาร – สปป.ลาว – เวียดนาม

โปรแกรมรายการท่องเที่ยว เส้นทางที่ 1 ตามเส้นทาง R 8
สกลนคร-นครพนม-มุกดาหาร-สะหวันนะเขต-เมืองวิงห์-กว้างบิญ 4 วัน 3 คืน

โปรแกรมท่องเที่ยว

วันที่ 1	<p>09.00น. คณะพร้อมกันที่จังหวัดสกลนคร –เข้ามัสการพระธาตุเชิงชุมชมหอรบั้งเวียดนาม</p> <p>ออกเดินทางไปยังจังหวัดนครพนมและพักรับประทานอาหารกลางวันจังหวัดนครพนม</p> <p>เดินทางไปยังอำเภอเรณูนครเพื่อมัสการพระธาตุเรณู ออกเดินทางต่อไปยังอำเภอธาตุพนม</p> <p>เพื่อมัสการพระธาตุพนม จากนั้นเดินทางเข้าสู่จังหวัดมุกดาหารชมสถาปัตยกรรมการ</p> <p>ออกแบบตัวโบสถ์และเรื่องราวประวัติศาสตร์แห่งวัดคริสต์เกี่ยวกับบุญราศีทั้ง 7 ของประเทศไทย</p> <p>ณ วัดสองคอน หรือสักการสถานพระมารดาแห่งมรณสักขี</p> <p>จากนั้นเดินทางไปยังบ้านพาลูกาเพื่อเยี่ยมชมความงดงามของเรือนไม้พื้กันบ้านท่านหนูฮัก</p> <p>พุมสะหวัน</p> <p>เข้าพักในจังหวัดมุกดาหาร 1 คืน</p>
วันที่ 2	<p>07.00 น. รับประทานอาหารเช้าที่จังหวัดมุกดาหาร</p> <p>08.00 น. ออกเดินทางข้ามสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 2 สู่แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ตามเส้นทาง</p> <p>หมายเลข 11</p> <p>- เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์ เข้ามัสการพระธาตุศรีโคตรบอง ชมถ้ำก่องล่อ</p> <p>- เข้าพักที่เรือนน้ำไข หลังเขื่อนหินปูน แขวงบอริคำไซ สปป.ลาว 1 คืน</p>
วันที่ 3	<p>07.00 น. รับประทานอาหารเช้าที่เรือนน้ำไข</p> <p>08.00 น. เดินทางไปประเทศเวียดนามตามเส้นทางหมายเลข 8 สู่เมืองวิงห์ ชมบั้งลูงโฮจิมินห์</p> <p>- ชมพิพิธภัณฑ์วีเหวียนยู</p> <p>- เข้าพักที่เมืองกว้างบิญ 1 คืน</p>
วันที่ 4	<p>07.00 น. รับประทานอาหารเช้าที่กว้างบิญ</p> <p>08.00 น. ออกเดินทางไปชมถ้ำฟองยา</p> <p>- เดินทางกลับประเทศไทยด้วยเส้นทางหมายเลข 12 ตัดเข้าเส้นทางหมายเลข 13 ใน สปป.ลาว</p> <p>เข้าสู่จังหวัดนครพนมโดยข้ามสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 3</p> <p>- เข้าพักในจังหวัดนครพนม 1 คืน</p>

ภาพที่ 8.1 เครือข่ายเส้นทางการท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยว เส้นทางที่ 1 ตามเส้นทาง R8
สกลนคร – นครพนม – มุกดาหาร – สะหวันนะเขต – เมืองวิงห์ - กว้างบิญ 4 วัน 3 คืน

โปรแกรมรายการท่องเที่ยว เส้นทางที่ 2 ตามเส้นทาง R 8
สกลนคร-นครพนม-คำม่วน-สหัสวันนะเขต-มุกดาหาร 4 วัน 3 คืน

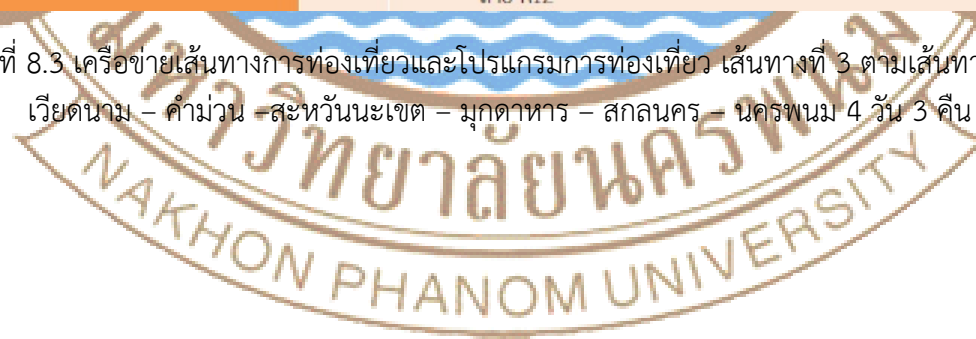

วันที่ 1	<p>09.00 น. คณะพร้อมกันที่จังหวัดสกลนคร เข้ามัสการพระธาตุเชิงชุม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ออกเดินทางไปยังจังหวัดนครพนมเข้าสู่อำเภอเรณูนครเพื่อนมัสการพระธาตุเรณูนคร - พักรับประทานอาหารกลางวันที่อำเภอธาตุพนม และเข้ามัสการพระธาตุพนม - ออกเดินทางไปยังเมืองนครพนมชมบ้านลุงโฮจิมินห์ <p>16.30 น. ล่องเรือตามลำน้ำโขงยามเย็นชมพระอาทิตย์ลับขอบฟ้ากลางลำน้ำโขง</p> <ul style="list-style-type: none"> - เข้าที่พักเมืองนครพนม 1 คืน
วันที่ 2	<p>07.00 น. รับประทานอาหารเช้าที่นครพนม</p> <p>08.00 น. ออกเดินทางข้ามสะพานมิตรภาพไทย – ลาว แห่งที่ 3 (นครพนม-แขวงคำม่วน) เพื่อชมถ้ำก่อง</p> <p>ลอดตามเส้นทางหมายเลข 8</p> <ul style="list-style-type: none"> - เข้าพักที่เรือน้ำไคหลังเขื่อนหินปูน 1 คืน
วันที่ 3	<p>07.00 น. รับประทานอาหารเช้าที่เรือน้ำไค</p> <p>08.00 น. ออกเดินทางตามหมายเลข 13 แขวงคำม่วน ชมอนุสาวรีย์เจ้าสุภาวรงค์</p> <ul style="list-style-type: none"> - นมัสการวัดพระธาตุศรีโคตรบอง - ชมพิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์ - นมัสการพระธาตุอิงฮัง - เข้าพักที่แขวงสหัสวันเขต 1 คืน
วันที่ 4	<p>07.00 น. รับประทานอาหารเช้าที่แขวงสหัสวันนะเขต</p> <p>08.00 น. ออกเดินทางสู่จังหวัดมุกดาหาร ข้ามสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 2</p> <ul style="list-style-type: none"> - เที่ยวชมตลาดอินโดจีน - ชมหอแก้ว - ชมพิพิธภัณฑ์บ้านท่านหนูฮัก พุมสหัสวัน ที่บ้านพาลูกา - ชมสถาปัตยกรรมการออกแบบตัวโบสถ์และเรื่องราวประวัติศาสตร์แห่งวัดคริสต์เกี่ยวกับบุญราศีทั้ง 7 ของประเทศไทย ณ วัดสองคอน หรือสักการสถานพระมารดาแห่งมรณสักขี - เข้าพักที่จังหวัดมุกดาหาร 1 คืน

ภาพที่ 8.2 เครือข่ายเส้นทางการท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยว เส้นทางที่ 2 ตามเส้นทาง R8
สกลนคร – นครพนม – คำม่วน – สหัสวันนะเขต 4 วัน 3 คืน

<p>โครงการรายการท่องเที่ยว เส้นทางที่ 3 ตามเส้นทาง R 12</p> <p>เวียดนาม - คำม่วน - สะหวันนะเขต - มุกดาหาร - สกลนคร - นครพนม โปรแกรม 4 วัน 3 คืน</p>	
<p>โปรแกรมท่องเที่ยว</p> 	<p>วันที่ 1</p> <p>07.00 น. เดินทางออกจากประเทศเวียดนามตามเส้นทางสาย R12 ไปเมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สปป.ลาว และพักรับประทานอาหารกลางวันที่เมืองท่าแขก</p> <ul style="list-style-type: none"> - เยี่ยมชมอนุสาวรีย์เจ้าสุทนต์ - เดินทางไปเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์ - เดินทางไปยังแขวงสะหวันนะเขตและพักที่แขวงสะหวันนะเขต 1 คืน
	<p>วันที่ 2</p> <p>07.00 น. รับประทานอาหารเช้าที่แขวงสะหวันนะเขต</p> <p>08.00 น. ออกเดินทางข้ามสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 2 ไปจังหวัดมุกดาหาร</p> <ul style="list-style-type: none"> - เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์บ้านท่านหนูฮักพุมสะหวัน - เที่ยวชมสถาปัตยกรรมการออกแบบตัวโบสถ์และเรื่องราวประวัติศาสตร์แห่งวัดคริสต์เกี่ยวกับนักบุญราศีทั้ง 7 ของประเทศไทย ณ วัดสองคอน หรือ สักการะสถานพระมารดาแห่งพระณีสักขี - พักรับประทานอาหารกลางวันที่บ้านเออธาตุพนม - เข้านมัสการพระธาตุพนม และเดินทางเข้ามัสการพระธาตุธาตุเรณู อำเภอรณนคร - เดินทางไปจังหวัดสกลนคร และเข้าพัก 1 คืน
	<p>วันที่ 3</p> <p>07.00 น. รับประทานอาหารเช้าที่เมืองสกลนคร</p> <ul style="list-style-type: none"> - เข้ามัสการพระธาตุเชิงชุม - ชมหอระฆังเวียดนาม - เที่ยวชมพิพิธภัณฑ์ภูพาน - ชมอาสนะวิหารอัครเทวดามีคาแอลท่าแร่ - รับประทานอาหารกลางวันที่บ้านนาจอก และหอนาฬิกาเวียดนาม - เดินทางเที่ยวชมบ้านลุงโฮจิมินห์ที่บ้านนาจอก และหอนาฬิกาเวียดนาม <p>16.00 น. ต่อดูเรือตามลำน้ำโขงยามเย็นชมพระอาทิตย์ลับขอบฟ้ากลางลำน้ำโขง</p> <ul style="list-style-type: none"> - เข้าพักที่เมืองนครพนม 1 คืน
	<p>วันที่ 4</p> <p>07.00 น. รับประทานอาหารเช้าที่เมืองนครพนม</p> <p>08.00 น. ออกเดินทางกลับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามข้ามสะพานมิตรภาพไทย-ลาวที่ 3 ตามเส้นทางสาย R12</p>

ภาพที่ 8.3 เครือข่ายเส้นทางการท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยว เส้นทางที่ 3 ตามเส้นทาง R12
เวียดนาม - คำม่วน - สะหวันนะเขต - มุกดาหาร - สกลนคร - นครพนม 4 วัน 3 คืน

รายการท่องเที่ยวด้วยเส้นทางที่ R9 กวางตรี-สะหวันนะเขต-คำม่วน-นครพนม-สกลนคร-มุกดาหาร โปรแกรม 4 วัน 3 คืน	
<p>โปรแกรมท่องเที่ยว</p> 	<p>วันที่ 1</p> <ul style="list-style-type: none"> - เดินทางออกจากเมืองกวางตรีสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ตามเส้นทางสาย R9 สู่แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว - เดินทางเข้าสู่เส้นทางสาย R11 ที่แขวงพิพิธภัณฑสถานโฮจิมินห์ - ที่แขวงพิพิธภัณฑสถานเจ้าสุภานุวงศ์ - เข้าพักที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน 1 คืน
	<p>วันที่ 2</p> <p>07.00 น. รับประทานอาหารเช้าที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ออกเดินทางข้ามสะพานมิตรภาพไทย-ลาวแห่งที่ 3 ไปยังจังหวัดนครพนม - ที่แขวงพิพิธภัณฑสถานบ้านลุงโฮจิมินห์ - ที่แขวงหมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียดนาม - ชมหอนาฬิกาเวียดนาม - พักรับประทานอาหารกลางวันในเมืองนครพนม
	<ul style="list-style-type: none"> - ออกเดินทางไปยังจังหวัดสกลนคร - ที่แขวงอาสนะวิหารอัครเทวดามีคาแอลท่าแร่ - ชมพิพิธภัณฑสถาน - เข้ามัสการพระธาตุเชิงชุม - ชมหอรบขึงเวียดนาม - เข้าพักในเมืองสกลนคร 1 คืน
	<p>วันที่ 3</p> <p>07.00 น. รับประทานอาหารเช้าที่เมืองสกลนคร</p> <p>08.00 น. เดินทางไปยังจังหวัดมุกดาหาร</p> <ul style="list-style-type: none"> - ที่แขวงสถาปัตยกรรมการออกแบบตัวโบสถ์และเรื่องราวประวัติศาสตร์แห่งวัดศรีศักดิ์เกี่ยวกับนักบุญราศีทั้ง 7 ของประเทศไทย ณ วัดสองคอนหรือสักการะสถานพระมารดาแห่งมรณะสักขี - เดินทางไปที่บ้านพาลูกา - ชมพิพิธภัณฑสถานบ้านท่าหินอุทัยชุมสะหวัน - พักรับประทานอาหารกลางวันเมืองมุกดาหาร - ที่แขวงหอแก้วมุกดาหาร - ที่แขวงตลาดอินโดจีน ซื้อสินค้าและของที่ระลึก - เข้าพักในเมืองมุกดาหาร 1 คืน
	<p>วันที่ 4</p> <p>07.00 น. รับประทานอาหารเช้าเมืองมุกดาหาร</p> <p>08.00 น. ออกเดินทางกลับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามข้ามสะพานมิตรภาพไทย-ลาวแห่งที่ 2 ตามเส้นทาง R9</p>

ภาพที่ 8.4 เครือข่ายเส้นทางท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยว เส้นทางที่ 4 ตามเส้นทาง R9
กวางตรี – สะหวันนะเขต – คำม่วน – นครพนม – สกลนคร – มุกดาหาร 4 วัน 3 คืน